
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

CL.

CLAUDIANI

CARMINA.

CL.

CLAUDIANI

CARMINA.

VOL. I.

LONDINI:

TYPIS BULMERIANIS.

1836.

MONITUM.

Cum Silium Italicum, notulis quibusdam ad calcem rejectis, absolutum prælo acceperat, admodum juvenis, Ric. Heber; iisdem typis Cl. Claudianum mandare in animum induxerat, ibi quoque annotationes maturioris ingenii forte sparsurus. Propositum ergo suum assecutus est usque ad extremam poetæ sui plagulam (sc. s. M. p. 176) quum opus abrupit quâ de causa nescio, aut quo vitæ ejus anno; neque, ut videtur, seriores sibi in illo ludo curas renovandas excogitavit. In bibliotheca Heberiana Londinensi diu humi et in pulvere jacebant inutiles chartæ.

Ex variis Editionibus, neque ex uno specimine, cum jam impressa indagabam, hoc volumen prodiisse facile videbam; ita tamen ut Gesnerianis, quam aliis quibusvis lectionibus, magis quadraret.

Ne periret funditus hoc omne acumen et studium elegantioris viri, in amici officiis habui rem quidem minimi laboris navare: typographis scilicet invigilavi, ne ultimæ Claudiani paginæ primis non responderent.

H. D.

Dabam Hergæ Cal. Feb. 1836.

CL. CLAUDIANI

CARMINA MAJORA.

CL. CLAUDIANI

IN

SEX. ANICII PROBINI ET SEX. ANICII HERMOGENIANI OLYBRII

FRATRUM CONSULATUM PANEGYRIS.

V. 1—20.

Sol, qui flammigeris mundum complexus habenis
Volvis inexhausto redeuntia secula motu,
Sparge diem meliore coma, crinemque repexi
Blandius elato surgant temone jugales,
Efflantes roseum frenis spumantibus ignem.
Jam nova germanis vestigia torqueat annus
Consulibus, lætique petant exordia menses.
Scis genus Auchenium, nec te latuere potentes
Anniadæ: nam sæpe soles ductoribus illis
Instaurare vias, et cursibus addere nomen.
His neque per dubium pendet Fortuna favorem,
Nec novit mutare vices: sed fixus in omnes
Cognatos procedit honos. quemcunque requires
Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
Per fasces numerantur avi, semperque renata
Nobilitate virent, et prolem fata sequuntur
Continuum simili servantia lege tenorem:
Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto
Floreat, et claro cingatur Roma Senatu,
Se jactare parem: sed, prima sede relicta

Aucheniis, de jure licet certare secundo.
Haud secus ac tacitam Luna regnante per Arcton
Sidereæ cedunt acies, cum fratre retuso
Æmulus adversis flagraverit ignibus orbis.
Tunc jubar Arcturi languet: tunc fulva Leonis
Ira perit: Plaustro jam rara intermicat Arctos
Indignata tegi: jam caligantibus armis
Debilis Orion dextram miratur inermem.
Quem prius aggrediar? veteris quis facta Probini
Nesciat, aut nimias laudes ignoret Olybrî?
Vivit adhuc, completque vagis sermonibus aures
Gloria fusa Probi, quam nec ventura silebunt
Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas.
Illum fama vehit trans æquora, transque remotas
Tethyos ambages, Atlanteosque recessus.
Audiit et, gelido si quem Mæotia pascit
Sub Jove, vel calido si quis conjunctus in axe
Nascentem te, Nile, bibit. virtutibus ille
Fortunam domuit: nunquamque levantibus alte
Intumuit rebus: sed mens circumflua luxu
Noverat intactum vitio servare rigorem.
Hic non divitias nigrantibus abdidit antris,
Nec tenebris damnavit opes: sed largior imbre
Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
Quippe velut densos currentia munera nimbos
Cernere semper erat: populis undare penates;
Assiduos intrare inopes, remeare beatos.
Præceps illa manus fluvios superabat Iberos
Aurea dona vomens. sic quis tellure revulsa
Sollicitis fodiens rimatur collibus aurum:

Quantum stagna Tagi, rudibus stillantia venis,
Effluxere decus: quanto pretiosa metallo
Hermi ripa micat: quantas per Lydia culta
Despumat rutilas dives Pactolus arenas.
Non, mihi centenis resonent si vocibus ora,
Multifidusque ruat centum per pectora Phœbus,
Acta Probi narrare queam, quot in ordine gentes
Rexerit, ad summi quoties fastigia juris
Venerit, Italiæ late cum frena teneret,
Illyricosque sinus, et quos arat Africa campos.
Sed nati vicere patrem, solique merentur
Victores audire Probi. non contigit illi
Talis honor, prima cum parte viresceret ævi.
Non Consul cum fratre fuit. vos nulla fatigat
Cura, diu majora petens: non anxia mentem
Spes agit, et longo tendit præcordia voto.
Cœpistis, qua finis erat. primordia vestra
Vix pauci meruere senes: metasque tenetis,
Ante, genas dulces quam flos juvenilis inumbret,
Oraque ridenti lanugine vestiat ætas.
Tu, precor, ignarum doceas, Parnassia, vatem
Quis Deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis impellens viribus hostem
Belliger Augustus trepidas laxaverat Alpes,
Roma Probo cupiens dignas persolvere grates,
Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat. famuli currum junxere volantem
Impetus, horribilisque Metus, qui, semper agentes
Prœlia, cum fremitu Romam comitantur anhelo,
Sive petat Parthos, seu cuspide turbet Hydaspen.

Hic ligat axe rotas : hic sub juga ferrea mittit
Cornipedes, rigidisque docet servire lupatis.
Ipsa, triumphatis qua possidet æthera regnis,
Assilit, innuptæ ritus imitata Minervæ.
Nam neque cæsariem crinali stringere cultu,
Colla nec ornatu patitur mollire retorto ;
Dextrum nuda latus, niveos exserta lacertos,
Audacem retegit mammam, laxumque coercens
Mordet gemma sinum. nodus, qui sublevat ensem,
Album puniceo pectus discriminat ostro.
Miscetur decori virtus, pulcherque severo
Armatur terrore pudor, galeæque minaci
Flava cruentarum prætenditur umbra jubarum,
Et formidato clipeus Titana lacessit
Lumine, quem tota variarat Mulciber arte.
Hic, patrius Mavortis amor, fetusque notantur
Romulei. pius amnis inest, et bellua nutrix.
Electro Tiberis, pueri formantur in auro.
Fingunt æra lupam. Mavors adamante coruscat.
Jam simul emissis rapido velocior Euro
Fertur equis ; stridunt Zephyri, cursuque rotarum
Saucia dividuis clarescunt nubila sulcis :
Nec traxere moras, sed lapsu protinus uno,
Quem poscunt, tetigere locum ; qua fine sub imo
Angustant aditum curvis anfractibus Alpes,
Claustraque congestis scopulis durissima tendunt,
Non alia reseranda manu, sed pervia tantum
Augusto, geminisque fidem mentita tyrannis.
Semirutæ turres, avulsaque mœnia fumant.
Crescunt in cumulum strages, vallemque profundam

Æquavere jugis. stagnant immersa cruore
Corpora. turbantur permixto funere manes.
  Haud procul exacto lætus certamine victor
Cespite gramineo consederat, arbore fultus
Acclines humeros. dominum gavisa coronat
Terra suum, surguntque toris majoribus herbæ.
Sudor adhuc per membra calet, creberque recurrit
Halitus, et placidi radiant in casside vultus.
Qualis, letifera populatus cæde Gelonos,
Procubat horrendus Getico Gradivus in Hæmo.
Exuvias Bellona levat, Bellona tepentes
Pulvere solvit equos; immensaque cornus in hastam
Porrigitur, tremulisque ferit splendoribus Hebrum.
Ut stetit ante ducem discussas Roma per auras,
Conscia ter sonuit rupes, et inhorruit atrum
Majestate nemus. prior hic, O numen amicum,
Dux ait, et legum genitrix, longeque regendo
Circumfusa polo, consors adjuncta Tonanti,
Dic agedum, quæ causa viæ? cur deseris arces
Ausonias, cœlumque tuum? dic, maxima rerum.
Non ego vel Libycos cessem tolerare vapores,
Sarmaticosve pati medio sub frigore Coros,
Si tu, Roma, velis. pro te quascunque per oras
Ibimus, et nulla sub tempestate timentes
Solstitio Meroen, bruma tentabimus Istrum.
  Tum regina refert: non me latet, inclite rector,
Quam tua pro Latio victricia castra laborent;
Nec quod servitium rursus, Furiæque rebelles
Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis.
Sed, precor, hoc donum cum libertate recenti

Adde, precor, si vera manet reverentia nostri.
Sunt mihi pubentes alto de semine fratres,
Pignora cara Probi, festa quos luce creatos
Ipsa meo fovi gremio. cunabula parvis
Ipsa dedi, cum matris onus Lucina beatum
Solveret, et magnos proferrent sidera partus.
His ego nec Decios pulchros, fortesve Metellos
Prætulerim: non qui Pœnum domuere ferocem
Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.
Pieriis pollent studiis, multoque redundant
Eloquio. nec desidiis, dapibusve paratis
Indulgere juvat: nec tanta licentia vitæ
Abripit, ut mores ætas lasciva relaxet:
Sed gravibus curis animum sortita senilem
Ignea longævo frenatur corde juventus.
Illis, quam propriam ducunt ab origine, sortem
Oramus præbere velis, annique futurum
Devoveas venientis iter. non improba posco.
Non insueta dabis. domus hoc de more requirit.
Adnue. sic nobis Scythicus famuletur Araxes,
Sic Rhenus per utrumque latus: Medisque subactis
Nostra Semiramiæ timeant insignia turres:
Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
Ductor ad hæc: Optata jubes, ultroque volentem,
Diva, rogas. non hæc precibus tentanda fuissent.
Usque adeone meam condunt oblivia mentem,
Ut pigeat meminisse Probi, quo vindice totam
Vidimus Hesperiam, fessasque resurgere gentes?
Ante dabunt hiemes Nilum; per flumina damæ
Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus;

Ante Thyesteis iterum conterrita mensis
Intercisa dies refugos vertetur in ortus,
Quam Probus a nostro possit discedere sensu.
Dixerat, et velox jam nuntius advolat urbem.
Extemplo strepuere chori, collesque canoris
Plausibus impulsi septena voce resultant.
Lætatur veneranda parens, et pollice docto
Jam parat auratas trabeas, cinctusque micantes
Stamine, quod molli tondent de stipite Seres,
Frondea lanigeræ carpentes vellera silvæ :
Et longum tenues tractus producit in aurum,
Filaque concreto cogit squalere metallo.
Qualis purpureas præbebat candida vestes
Numinibus Latona suis, cum sacra redirent
Ad loca nutricis jam non errantia Deli.
Illa feros saltus et desolata relinquens
Mænala, lassato certis venatibus arcu ;
Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
Exstincto Pythone ferens. tunc insula notos
Lambit amica pedes, ridetque Ægeus alumnis
Lenior, et blando testatur gaudia fluctu.
Sic Proba præcipuo natos exornat amictu ;
Quæ decorat mundum : cujus Romana potestas
Fetibus augetur. credas ex æthere lapsam
Stare Pudicitiam, vel sacro thure vocatam
Junonem Inachiis oculos advertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,
Nec Latiæ cecinere tubæ, nec Graja vetustas :
Conjuge digna Probo : nam tantum cœtibus exstat
Femineis, quantum supereminet ille maritos :

Ceu sibi certantes sexus quid possit uterque
Hunc legere torum. taceat Nereida nuptam
Pelion. o duplici fecundam Consule matrem,
Felicemque uterum, qui nomina parturit annis!
Ut sceptrum gessere manu, membrisque rigentes
Aptavere togas, signum dat summus hiulca
Nube pater, gratamque facem per inane rotante
Prospera vibrati tonuerunt omina nimbi.
Accepit sonitus curvis Tiberinus in antris,
Ima valle sedens, arrectisque auribus hæsit,
Unde repentinus cœli fragor. ilicet herbis
Pallentes thalamos, et structa cubilia musco
Deserit, ac Nymphis urnam commendat herilem.
Illi glauca nitent hirsuto lumina vultu,
Cæruleis infecta notis, reddentia patrem
Oceanum: crispo densatur gramine colla.
Vertice luxuriat toto crinalis arundo:
Quam neque fas Zephyris frangi, nec sole perustam
Æstivo candore mori: sed vivida frondet
Æquævum complexa caput. Taurina levantur
Cornua temporibus raucos sudantia rivos.
Distillant per pectus aquæ. frons hispida manat
Imbribus. in liquidos fontes se barba repectit.
Palla graves humeros velat, quam neverat uxor
Ilia, percurrens vitreas sub gurgite telas.
Est in Romuleo procumbens insula Tibri,
Qua medius geminas interfluit alveus urbes
Discretas subeunte freto, pariterque minantes
Ardua turrigeræ surgunt in culmina ripæ.
Hic stetit, et subitum prospexit ab aggere votum;

Unanimes fratres, juncto stipante Senatu,
Ire forum, strictasque procul radiare secures,
Atque uno bijuges tolli de limine fasces.
Obstupuit visu, suspensaque gaudia vocem
Oppressam tenuere diu; mox inchoat ore:
  Respice, si tales jactas aluisse fluentis,
Eurota Spartane, tuis. quid protulit æquum
Falsus olor, valido quamvis decernere cæstu
Norint, et ratibus sævas arcere procellas?
En nova Ledæis soboles fulgentior astris!
Ecce mei cives! quorum jam Signifer optat
Adventum, stellisque parat convexa futuris.
Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probini.
Ipsi vela regent: ipsis donantibus auras
Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
Nunc pateras libare Deis, nunc solvere multo
Nectare corda libet. niveos jam pandite cœtus,
Naides, et totum violis prætexite fontem.
Mella ferant silvæ. jam profluat ebrius amnis
Mutatis in vina vadis. jam sponte per agros
Sudent irriguæ spirantia balsama venæ.
Currat, qui sociæ roget in convivia mensæ
Indigenas fluvios, Italis quicunque suberrant
Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas:
Vulturnusque rapax, et Nar vitiatus odoro
Sulfure, tardatusque suis erroribus Ufens:
Et Phaethonteæ perpessus damna ruinæ
Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ
Liris, et Œbaliæ qui temperat arva Galesus.

Semper honoratus nostris celebrabitur undis
Iste dies: semper dapibus recoletur opimis.
Sic ait: et Nymphæ patris præcepta secutæ
Tecta parant epulis: ostroque infecta corusco
Humida gemmiferis illuxit regia mensis.
O bene signatum fraterno nomine tempus!
O consanguineis felix auctoribus anne,
Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem!
Prima tibi procedat hiems, non frigore torpens,
Non canas vestita nives, non aspera ventis,
Sed tepido calefacta Noto. ver inde serenum
Protinus, et liquidi clementior aura Favonî
Pratis te croceis pingat; te messibus æstas
Induat, autumnusque madentibus ambiat uvis.
Omni nobilior lustro, tibi gloria soli
Contigit, exactum nunquam memorata per ævum,
Germanos habuisse duces: te cuncta loquetur
Tellus, te variis scribent in floribus Horæ,
Longaque perpetui ducent in secula fasti.

IN RUFINUM LIB. I

PRÆFATIO.

V. 1—18.

Phœbeo domitus Python cum decidit arcu,
  Membraque Cirrhæo fudit anhela jugo:
Qui spiris tegeret montes, hauriret hiatu
  Flumina, sanguineis tangeret astra jubis:
Jam liber Parnassus erat, nexuque soluto
  Cœperat erecta surgere fronde nemus.
Concussæque diu spatiosis tractibus orni
  Securas ventis explicuere comas.
Et qui vipereo spumavit sæpe veneno
  Cephissos liquidis purior ibat aquis.
Omnis, Io Pæan, regio sonat: omnia Phœbum
  Rura canunt. tripodas plenior aura rotat.
Auditoque procul Musarum carmine ducti,
  Ad Themidis coeunt antra severa Dei.
Nunc alio Domini telis Pythone peremto
  Convenit ad nostram sacra caterva lyram,
Qui stabilem servant Augustis fratribus orbem,
  Justitia pacem, viribus arma regunt.

IN RUFINUM. LIB. I.

V. 1—22.

SÆPE mihi dubiam traxit sententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus inesset
Rector, et incerto fluerent mortalia casu.
Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi,
Præscriptosque mari fines, annisque meatus,
Et lucis noctisque vices: tunc omnia rebar
Consilio firmata Dei, qui lege moveri
Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
Qui variam Phœben alieno jusserit igni
Compleri, Solemque suo: porrexerit undis
Litora: tellurem medio libraverit axe.
Sed cum res hominum tanta caligine volvi
Adspicerem, lætosque diu florere nocentes,
Vexarique pios: rursus labefacta cadebat
Religio, causæque viam non sponte sequebar
Alterius, vacuo quæ currere semina motu
Affirmat, magnumque novas per inane figuras
Fortuna, non arte, regi: quæ Numina sensu
Ambiguo vel nulla putat, vel nescia nostri.
Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum,
Absolvitque Deos. jam non ad culmina rerum
Injustos crevisse queror. tolluntur in altum,

Ut lapsu graviore ruant. vos pandite vati,
Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.
  Invidiæ quondam stimulis incanduit atrox
Alecto, placidas late cum cerneret urbes.
Protinus infernas ad limina tetra sorores,
Concilium deforme, vocat. glomerantur in unum
Innumeræ pestes Erebi, quascunque sinistro
Nox genuit fœtu: nutrix Discordia belli,
Imperiosa Fames, leto vicina Senectus,
Impatiensque sui Morbus, Livorque secundis
Anxius, et scisso mœrens velamine Luctus,
Et Timor, et cæco præceps Audacia vultu,
Et Luxus populator opum, quem semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur Egestas,
Fœdaque Avaritiæ complexæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine Curæ.
Complentur vario ferrata sedilia cœtu,
Torvaque collectis stipatur Curia monstris.
Alecto stetit in mediis, vulgusque tacere
Jussit, et obstantes in tergum repulit hydros,
Perque humeros errare dedit: tum corde sub imo
Inclusam rabidis patefecit vocibus iram:
  Siccine tranquillo produci secula cursu,
Sic fortunatas patiemur vivere gentes?
Quæ nova corrumpit nostros clementia mores?
Quo rabies innata perit? quid inania prosunt
Verbera? quid facibus nequidquam cingimur atris?
Heu nimis ignavæ, quas Jupiter arcet Olympo,
Theudosius terris. en aurea nascitur ætas!
En proles antiqua redit! Concordia, Virtus,

Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,
Insignemque canunt nostra de plebe triumphum.
Pro dolor! ipsa mihi liquidas delapsa per auras
Justitia insultat, vitiisque a stirpe recisis
Elicit oppressas tenebroso carcere leges.
At nos indecores longo torpebimus ævo,
Omnibus ejectæ regnis. agnoscite tandem
Quid Furias deceat. consuetas sumite vires;
Conventuque nefas tanto decernite dignum.
Jam cupio Stygiis invadere nubibus astra,
Jam flatu violare diem, laxare profundo
Frena mari, fluvios ruptis immittere ripis,
Et rerum vexare fidem. sic fata cruentum
Mugiit, et totos serpentum erexit hiatus,
Noxiaque effudit concusso crine venena.
Anceps motus erat vulgi: pars maxima bellum
Indicit Superis: pars Ditis jura tuetur:
Dissensuque alitur rumor. ceu murmurat alti
Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
Durat adhuc sævitque tumor, dubiumque per æstum
Lassa recedentis fluitant vestigia venti.
　Improba mox surgit tristi de sede Megæra,
Quam penes insani fremitus, animique profanus
Error, et undantes spumis furialibus iræ.
Non nisi quæsitum cognata cæde cruorem,
Illicitumve bibit, patrius quem fuderit ensis,
Quem dederint fratres. hæc terruit Herculis ora,
Et defensores terrarum polluit arcus:
Hæc Athamantheæ direxit spicula dextræ:
Hæc Agamemnonios inter bacchata penates

Alternis lusit jugulis: hac auspice tedæ
Œdipoden matri, natæ junxere Thyesten.
Quæ tunc horrisonis effatur talia dictis:
Signa quidem, o sociæ, Divos attollere contra
Nec fas est, nec posse reor: sed lædere mundum
Si libet, et populis commune intendere letum,
Est mihi prodigium cunctis immanius hydris,
Tigride mobilius feta, violentius Austris
Acribus, Euripi refluis incertius undis,
Rufinus. quem prima meo de matre cadentem
Suscepi gremio. parvus reptavit in isto
Sæpe sinu, teneroque perque ardua colla volutus
Ubera quæsivit fletu, linguisque trisulcis
Mollia lambentes finxerunt ora cerastæ.
Meque etiam tradente dolos artemque nocendi,
Edidicit simulare fidem, sensusque minaces
Protegere, et blando fraudem prætexere risu,
Plenus sævitiæ, lucrique cupidine fervens.
Non Tartessiacis illum satiarit arenis
Tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
Aurea Pactoli: totumque exhauserit Hermum,
Ardebit majore siti. quam fallere mentes
Doctus, et unanimos odiis turbare sodales!
Talem progenies hominum si prisca tulisset,
Pirithoum fugeret Theseus; offensus Orestem
Desereret Pylades; odisset Castora Pollux.
Ipsa quidem fateor vinci; rapidoque magistram
Prævenit ingenio. nec plus sermone morabor.
Solus habet quidquid scelerum possedimus omnes.
Hunc ego, si vestræ res est accommoda turbæ,

Regalem ad summi producam principis aulam.
Sit licet ille Numa gravior, sit denique Minos;
Cedet, et insidiis nostri flectetur alumni.
  Orantem sequitur clamor; cunctæque profanas
Porrexere manus, inventaque tristia laudant.
Illa, ubi cæruleo vestes connexuit angue,
Nodavitque adamante comas, Phlegethonta sonorum
Poscit, et ambusto flagrantis ab aggere ripæ
Ingentem piceo succendit gurgite pinum,
Pigraque veloces per Tartara concutit alas.
  Est locus, extremum pandit qua Gallia litus,
Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulyxes
Sanguine libato populum movisse silentem
Illic umbrarum tenui stridore volantum
Flebilis auditur questus. simulacra coloni
Pallida, defunctasque vident migrare figuras.
Hinc Dea prosiluit, Phœbique egressa serenos
Infecit radios, ululatuque æthera rupit
Terrifico. sensit ferale Britannia murmur,
Et Senonum quatit arva fragor, revolutaque Tethys
Substitit, et Rhenus projecta torpuit urna.
Tunc in canitiem mutatis sponte colubris
Longævum mentita senem, rugisque severas
Persulcata genas, et ficto languida passu,
Invadit muros Elusæ, notissima dudum
Tecta petens, oculisque diu liventibus hæsit,
Pejorem mirata virum. tunc talia fatur:
  Otia te, Rufine, juvant? frustraque juventæ
Consumis florem patriis inglorius arvis?
Heu! nescis quid fata tibi, quid sidera donent,

Quid fortuna paret. toti dominabere mundo,
Si parere velis. artus ne sperne seniles.
Namque mihi magicæ vires, ævique futuri
Præscius ardor inest. novi quo Thessala cantu
Eripiat lunare jubar, quid signa sagacis
Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
Imperet arte Deis. nec me latuere fluentes
Arboribus succi, funestarumque potestas
Herbarum, quidquid letali germine pollens
Caucasus, et Scythicæ vernant in gramina rupes,
Quas legit Medea ferox, et callida Circe.
Sæpius horrendos Manes sacrisque citavi
Nocturnis Hecaten, et condita funera traxi
Carminibus victura meis; multosque canendo,
Quamvis Parcarum restarent fila, peremi.
Ire vagas quercus, et fulmen stare coegi;
Versaque non prono curvavi flumina lapsu
In fontes reditura suos. neu vana locutum
Me fortasse putes, mutatos cerne penates.
Dixerat: et niveæ (mirum) cœpere columnæ
Ditari, subitoque trabes lucere metallo.
Illecebris capitur, nimiumque elatus avaro
Pascitur intuitu. sic Rex ad prima tumebat
Mæonius, pulchro cum verteret omnia tactu.
Sed postquam riguisse dapes, fulvamque revinctos
In glaciem vidit latices; tum munus acerbum
Sensit, et inviso votum damnavit in auro.
Ergo animi victus, Sequimur quocunque vocabis
Seu tu vir, seu Numen, ait: patriaque relicta
Eoas jussu Furiæ tendebat ad arces,

Instabilesque olim Symplegadas, et freta remis
Inclita Thessalicis; celsa qua Bosporus urbe
Splendet, et Odrysiis Asiam disterminat oris.
Ut longum permensus iter, ductusque maligno
Stamine fatorum claram subrepsit in aulam,
Ilicet ambitio nasci, discedere rectum,
Venum cuncta dari. profert arcana, clientes
Fallit, et ambitos a principe vendit honores.
Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit, et exiguum stimulando vulnus acerbat.
Ac velut innumeros amnes accedere Nereus
Nescit, et undantem quamvis hinc hauriat Istrum,
Hinc bibat æstivum septeno gurgite Nilum,
Par semper similisque manet: sic fluctibus auri
Expleri sitis ista nequit. cuicunque monile
Contextum gemmis, aut prædia culta fuissent,
Rufino populandus erat. dominoque parabat
Exitium fecundus ager: metuenda colonis
Fertilitas. laribus pellit, detrudit avitis
Finibus, aut aufert vivis, aut occupat heres.
Congestæ cumulantur opes, orbisque ruinas
Accipit una domus. populi servire coacti,
Plenaque privato succumbunt oppida regno.
Quo vesane ruis? teneas utrumque licebit
Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Jungantur solium Crœsi Cyrique tiara:
Nunquam dives eris, nunquam satiabere quæstu.
Semper inops, quicunque cupit. contentus honesto
Fabricius parvo spernebat munera Regum,
Sudabatque gravi Consul Serranus aratro,

Et casa pugnaces Curios angusta tegebat.
Hæc mihi paupertas augustior: hæc mihi tecta
Culminibus majora tuis. tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos: mihi donat inemtas
Terra dapes. rapiunt Tyrios tibi vellera fucos,
Et picturatæ saturantur murice vestes:
Hic radiant flores, et prati viva voluptas
Ingenio variata suo. fulgentibus illic
Surgunt strata toris: hic mollis panditur herba,
Sollicitum curis non abruptura soporem.
Turba salutantum latas ibi perstrepit ædes:
Hic avium cantus, labentis murmura rivi.
Vivitur exiguo melius. natura beatis
Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti.
Hæc si nota forent, frueremur simplice cultu:
Classica non fremerent: non stridula fraxinus iret:
Non ventus quateret puppes, non machina muros.
Crescebat scelerata sitis, prædæque recentis
Incestus flagrabat amor, nullusque petendi
Cogendive pudor. crebris perjuria nectit
Blanditiis: sociat perituro fœdere dextras.
Si semel e tantis poscenti quisque negasset,
Effera prætumido quatiebat corda furore.
Quæ sic Getuli jaculo percussa leæna,
Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus,
Aut serpens calcata furit? jurata Deorum
Majestas teritur: nusquam reverentia mensæ;
Non conjux, non ipse simul, non pignora cæsa
Sufficiunt odiis: non exstinxisse propinquos,
Non notos egisse sat est: exscindere cives

Funditus, et nomen gentis delere laborat.
Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
Suppliciis fruitur. cruciatus, vincla, tenebras,
Dilato mucrone, parat. pro sævior ense
Parcendi rabies, concessaque vita dolori!
Mors adeone parum est? causis fallacibus instat:
Arguit attonitos se judice. cetera segnis,
Ad facinus velox: penitus regione remotas
Impiger ire vias. non illum Sirius ardens,
Brumave Rhipæo stridens Aquilone retardat.
Effera torquebant avidæ præcordia curæ,
Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
Augusto miserante nefas. non flectitur annis;
Non ætate labat. juvenum rorantia colla
Ante patrum vultus stricta cecidere securi.
Ibat grandævus, nato moriente superstes,
Post trabeas exsul. quis prodere tanta relatu
Funera, quis cædes possit deflere nefandas?
Quid tale immanes unquam gessisse feruntur
Vel Sinis Isthmiaca pinu, vel rupe profunda
Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sulla?
O mites Diomedis equi! Busiridis aræ
Clementes! jam Cinna pius, jam, Spartace, lenis
Rufino collatus eris. dejecerat omnes
Occultis odiis terror, tacitique sepultos
Suspirant gemitus, indignarique verentur.
At non magnanimi virtus Stilichonis eodem
Fracta metu: solus medio sed turbine rerum
Contra letiferos rictus, contraque rapacem
Movit tela feram, volucris non præpete cursu

Vectus equi, non Pegaseis adjutus habenis.
Hic cunctis optata quies, hic sola pericli
Turris erat, clipeusque trucem projectus in hostem:
Hic profugis sedes, adversaque signa furori:
Servandis hic castra bonis. hucusque minatus
Hærebat, retroque fuga cedebat inerti.
Haud secus hiberno tumidus cum vortice torrens
Saxa rotat, volvitque nemus, pontesque revellit,
Frangitur objectu scopuli, quærensque meatum
Spumat, et illisa montem circumtonat unda.
Qua dignum te laude feram, qui pæne ruenti,
Lapsuroque tuos humeros objeceris orbi?
Te nobis trepidæ ceu sidus dulce carinæ
Ostendere Dei, geminis quæ lassa procellis
Tunditur, et victo trahitur jam cæca magistro.
Inachius rubro perhibetur in æquore Perseus
Neptuni domuisse pecus; sed tutior alis:
Te non penna vehit. rigida cum Gorgone Perseus:
Tu non vipereo defensus crine Medusæ.
Illum vilis amor suspensæ virginis egit:
Te Romana salus. taceat superata vetustas;
Herculeos conferre tuis jam desinat actus.
Una Cleonæum pascebat silva leonem:
Arcadiæ saltum vastabat dentibus unum
Sævus aper: tuque o, compressa matre rebellis,
Non ultra Libyæ fines, Antæe, nocebas:
Solaque fulmineo resonabat Creta juvenco,
Lernæamque virens obsederat hydra paludem.
Hoc monstrum non una palus, non una tremebat
Insula: sed Latia quidquid ditione subactum

Vivit, et a primis Ganges horrebat Iberis.
Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
Janitor æquabunt, nec si concurrat in unum
Vis Hydræ, Scyllæque fames, et flamma Chimæræ.
Certamen sublime diu, sed moribus impar
Virtutum scelerumque fuit. jugulare minatur:
Tu prohibes. ditem spoliat: tu reddis egenti.
Eruit: instauras. accendit prœlia: vincis.
Ac velut infecto morbus crudescere cœlo
Incipiens, primos pecudum depascitur artus;
Mox populos urbesque rapit, ventisque perustis
Corruptos Stygiam pestem desudat in amnes:
Sic avidus prædo jam non per singula sævit;
Sed sceptris inferre minas, omnique peremto
Milite, Romanas ardet prosternere vires.
Jam gentes Istrumque movet, Scythiamque receptat
Auxilio, traditque suas hostilibus armis
Relliquias. mixtis descendit Sarmata Dacis,
Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massagetes, cæsamque bibens Mæotin Alanus,
Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
Rufino collecta manus. vetat ille domari,
Innectitque moras, et congrua tempora differt.
Nam tua cum Geticas stravisset dextra catervas,
Ulta ducis socii letum, parsque una maneret
Debilior, facilisque capi: tunc impius ille
Proditor imperii, conjuratusque Getarum,
Distulit instantes, eluso principe, pugnas,
Hunnorum laturus opem: quos affore bello
Norat, et invisis mox se conjungere castris.

Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanain: quo non deformius ullum
Arctos alit. turpes habitus, obscœnaque visu
Corpora; mens duro nunquam cessura labori.
Præda cibus, vitanda Ceres, frontemque secari
Ludus, et occisos pulchrum jurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura biformes
Cognatis aptavit equis. acerrima nullo
Ordine mobilitas, insperatique recursus.
Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri
Tendis aquas, sic ante tubas ferrumque precatus:
Mavors, nubifero seu tu procumbis in Hæmo,
Seu te cana gelu Rhodope, seu remige Medo
Sollicitatus Athos, seu caligantia nigris
Ilicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
Et Thracas defende tuos. si lætior adsit
Gloria, vestita spoliis donabere quercu.
Audiit illa pater, scopulisque nivalibus Hæmi
Surgit, et hortatur celeres clamore ministros:
Fer galeam, Bellona, mihi, nexusque rotarum
Tende, Pavor: frena rapidos, Formido, jugales.
Festinas urgete manus. meus ecce paratur
Ad bellum Stilicho, qui me de more tropæis
Ditat, et hostiles suspendit in arbore cristas.
Communes semper litui, communia nobis
Signa canunt, junctoque sequor tentoria curru.
Sic fatus campo insiluit, lateque fugatas
Hinc Stilicho turmas, illinc Gradivus agebant,
Et clipeis et mole pares. stat cassis utrique
Sidereis hirsuta jubis, loricaque cursu

Æstuat, et largo satiatur vulnere cornus.
  Acrior interea voto, multoque Megæra
Luxuriata malo, mæstam deprendit in arce
Justitiam, diroque prior sic ore lacessit:
  En tibi prisca quies, revocataque secula rursus,
Ut rebare, vigent. en nostra potentia cessit,
Nec locus est usquam Furiis. huc lumina flecte.
Adspice barbaricis jaceant quot mœnia flammis,
Quas mihi Rufinus strages, quantumque cruoris
Præbeat, et quantis epulentur cædibus hydri.
Linque homines, sortemque meam: pete sidera: notis
Autumni te redde plagis, qua vergit in Austrum
Signifer. æstivo sedes vicina Leoni
Jam pridem, geminæque vacant confinia Libræ;
Atque utinam per magna sequi convexa liceret.
  Diva refert: Non ulterius bacchabere demens.
Jam pœnas tuus iste dabit: jam debitus ultor
Imminet, et terras qui nunc ipsumque fatigat
Æthera, nec vili moriens condetur arena.
Jamque aderit læto promissus Honorius ævo,
Nec forti genitore minor, nec fratre corusco:
Qui subigat Medos, qui cuspide proterat Indos.
Sub juga venturi reges. calcabitur asper
Phasis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
Tuque simul gravibus ferri religata catenis
Expellere die, debellatasque draconum
Tonsa comas imo barathri condere recessu.
Tum tellus communis erit: tum limite nullo
Discernetur ager: nec vomere sulcus adunco
Findetur. subitis messor gaudebit aristis.

Rorabunt querceta favis: stagnantia passim
Vina fluent, oleique lacus: nec murice tinctis
Velleribus quæretur honos: sed sponte rubebunt
Attonito pastore greges, pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis nascentibus algæ.

IN RUFINUM LIB. II

PRÆFATIO.

V. 1—20.

Pandite defensum reduces Helicona sorores;
  Pandite: permissis jam licet ire choris.
Nulla per Aonios hostilis buccina campos
  Carmina mugitu deteriore vetat.
Tu quoque, securis pulsa formidine Delphis,
  Floribus ultorem, Delie, cinge tuum.
Nullus Castalios latices, et præscia fati
  Flumina polluto Barbarus ore bibit.
Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
  Sanguineas belli retulit unda notas.
Agnovitque novos absens Arethusa triumphos,
  Et Geticam sensit, teste cruore, necem.
Immensis, Stilicho, succedant otia curis,
  Et nostræ patiens corda remitte lyræ.
Nec pudeat longos interrupisse labores,
  Et tenuem Musis constituisse moram.
Fertur et indomitus tandem post prœlia Mavors
  Lassa per Odrysias fundere membra nives;
Oblitusque sui, posita clementior hasta,
  Pieriis aures pacificare modis.

IN RUFINUM. LIB. II.

V. 1—22.

Jam post edomitas Alpes, defensaque regna
Hesperiæ, merita complexus sede parentem
Auctior adjecto fulgebat sidere mundus;
Jamque tuis, Stilicho, Romana potentia curis,
Et rerum commissus apex. tibi credita fratrum
Utraque majestas, geminæque exercitus aulæ.
Rufinus (neque enim patiuntur sæva quietem
Crimina, pollutæque negant arescere fauces)
Infandis iterum terras accendere bellis
Inchoat, et solito pacem vexare tumultu.
Hæc etiam secum: Quanam ratione tuebor
Spem vitæ fragilem? qua tot depellere fluctus
Arte queam? premor hinc odiis; hinc milite cingor.
Heu! quid agam? non arma mihi, non principis ullus
Auxiliatur amor. matura pericula surgunt
Undique, et impositi radiant cervicibus enses.
Quid restat, nisi cuncta novo confundere luctu,
Insontesque meæ populos miscere ruinæ?
Everso juvat orbe mori. solatia leto
Exitium commune dabit: nec territus ante
Discedam. cum luce simul linquenda potestas.
  Hæc fatus, ventis veluti si frena remittat

Æolus, abrupto gentes sic objice fudit,
Laxavitque viam bellis: et, ne qua maneret
Immunis regio, cladem divisit in orbem,
Disposuitque nefas. alii per terga ferocis
Danubii solidata ruunt, expertaque remos
Frangunt stagna rotis. alii per Caspia claustra,
Armeniasque nives inopino tramite ducti
Invadunt Orientis opes. jam pascua fumant
Cappadocum, volucrumque parens Argæus equorum.
Jam rubet altus Halys: nec se defendit iniquo
Monte Cilix. Syriæ tractus vastantur amœni:
Assuetumque choris, et læta plebe canorum
Proterit imbellem sonipes hostilis Orontem.
Hinc planctus Asiæ: Geticis Europa catervis
Ludibrio prædæque datur, frondentis adusque
Dalmatiæ fines: omnis qua mobile Ponti
Æquor, et Hadriacas tellus interjacet undas,
Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis,
Instar anhelantis Libyæ, quæ torrida semper
Solibus humano nescit mânsuescere cultu.
Thessalus ardet ager. reticet pastore fugato
Pelion. Emathias ignis populatur aristas.
Jam plaga Pannoniæ, miserandaque mœnia Thracum,
Arvaque Mysorum, jam nulli flebile damnum,
Sed cursus solennis erat, campusque furori
Expositus, sensumque malis detraxerat usus.
Heu heu, quam brevibus pereunt ingentia fatis!
Imperium tanto qûæsitum sanguine, tanto
Servatum, quod mille ducum peperere labores,
Quod tantis Romana manus contexuit annis,

Proditor unus iners angusto tempore vertit.
Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
Et Chalcedonias contra despectat arenas,
Jam non finitimo Martis terrore movetur;
Sed propius lucere faces, et rauca sonare
Cornua, vibratisque peti fastigia telis
Adspicit. hi vigili muros statione tueri,
Hi junctis properant portus munire carinis.
Obsessa tamen ille ferus lætatur in urbe,
Exsultatque malis; summæque e culmine turris
Impia vicini cernit spectacula campi.
Vinctas ire nurus; hunc per vada proxima mergi
Seminecem; hunc subito percussum vulnere labi
Dum fugit; hunc animam portis efflare sub ipsis;
Nec canos prodesse seni; puerique cruore
Maternos undare sinus: immensa voluptas,
Et risus plerumque subit. dolor afficit unus,
Quod feriat non ipse manu. videt omnia late
Exceptis incensa suis, et crimine tanto
Luxuriat, carumque sibi non abnuit hostem.
Jactabatque ultro, quod soli castra paterent,
Sermonumque foret vicibus permissa facultas,
Egregii quoties exisset fœderis auctor.
Stipatur sociis, circumque armata clientum
Agmina privatis ibant famulantia signis.
Ipse inter medios, ne qua de parte relinquat
Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles:
Frenaque, et immanes pharetras, arcusque sonoros
Assimulat, mentemque palam testatur amictu.
Nec pudet Ausonios currus et jura regentem

Sumere deformes ritus, vestemque Getarum:
Insignemque habitum Latii mutare togæque.
Mœrent pellito captivæ judice leges.
Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
Nam miseris nec flere quidem, aut lenire dolorem
Colloquiis impune licet: Quonam usque feremus
Exitiale jugum? duræ quis terminus unquam
Sortis erit? quis nos funesto turbine rerum
Aut tantis solvet lacrimis, quos Barbarus illinc,
Hinc Rufinus agit: quibus arva fretumque negatur?
Magna quidem per rura lues; sed major oberrat
Intra tecta timor. tandem succurre ruenti
Heu! patriæ, Stilicho. dilecta hic pignora certe;
Hic domus; hic thalamis primum genialibus omen:
Hic tibi felices erexit regia tedas.
Vel solus, sperate, veni. te prœlia viso
Languescent, avidique cadet dementia monstri.
Talibus urgetur discors Aurora procellis.
At Stilicho, Zephyris cum primum bruma remitti
Et juga diffusis nudari cœpta pruinis,
Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
Utraque castra movens, Phœbi properabat ad ortus,
Gallica discretis Eoaque robora turmis
Complexus. nunquam tantæ ditione sub una
Convenere manus, nec tot discrimina vocum.
Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ,
Herbida collectæ facili velamina nodo:
Inde truces flavo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit,
Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus,

Quosque rigat retro pernicior unda Garumnæ,
Oceani pleno quoties impellitur æstu.
Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt
Vulnera. non odit victus, victorve superbit.
Et quamvis præsens tumor, et civilia nuper
Classica, bellatrixque etiam nunc ira calet,
In ducis eximium conspiravere favorem.
Haud aliter Xerxen toto simul orbe secutus
Narratur rapuisse vagos exercitus amnes,
Et telis umbrasse diem, cum classibus iret
Per scopulos, tectumque pedes contemneret æquor.
Vix Alpes transgressus erat, nec jam amplius errat
Barbarus, adventumque tremens, se cogit in unam
Planitiem, tutoque includit pascua gyro.
Tum duplicem fossam, non exsuperabile vallum,
Asperat alternis sudibus, murique locata
In speciem cæsis obtendit plaustra juvencis.
At procul exsanguis Rufinum perculit horror:
Infectæ pallore genæ. stetit ore gelato
Incertus peteretne fugam, veniamne subactus
Posceret, an fidos sese transferret in hostes.
Quid nunc divitiæ, quid fulvi vasta metalli
Congeries, quid purpureis effulta columnis
Atria, prolatæve juvant ad sidera moles?
Audit iter, numeratque dies, spatioque viarum
Metitur vitam. torquetur pace futura,
Nec recipit somnos, et sæpe cubilibus amens
Excutitur, pœnamque luit formidine pœnæ.
Sed redit in rabiem, scelerumque immane resumit
Ingenium, sacrasque fores prædivitis aulæ

Intrat, et Arcadium mixto terrore precatur:
Per fratris regale jubar, per facta parentis
Ætherii, floremque tui te deprecor ævi,
Eripe me gladiis. liceat Stilichonis iniquas
Evitare minas. in nostram Gallia cædem
Conjurata venit. quidquid ligat ultima Tethys,
Extremos ultra volitat gens si qua Britannos,
Mota mihi. tantis capiendi credimur armis?
Tot signis unum petitur caput? unde cruoris
Ista sitis? geminum cœli sibi vindicat axem,
Et nullum vult esse parem. succumbere poscit
Cuncta sibi. regit Italiam, Libyenque coercet:
Hispanis Gallisque jubet. non orbita Solis,
Non illum natura capit. quascunque paravit
Hic Augustus opes, et quas post bella recepit,
Solus habet. possessa semel non reddere curat.
Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur:
Nos premat obsidio? quid partem invadere tentat?
Deserat Illyricos fines; Eoa remittat
Agmina; fraternas ex æquo dividat hastas;
Nec sceptri tantum fueris, sed militis, heres.
Quod si dissimulas nostræ succurrere morti,
Nec prohibere paras: Manes et sidera testor,
Hæc cervix non sola cadet. miscebitur alter
Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras,
Nec mea securus ridebit funera victor.
Hæc ubi: dictatur facinus, missusque repente
Qui ferat extortas invito principe voces.
Interea Stilicho, jam lætior hoste propinquo,
Nec multo spatii distantibus æquore vallis,

Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.
Armeniis frons læva datur; per cornua Gallos
Dexteriora locat. spumis ignescere frena,
Pulveris extolli nimbos, lateque videres
Surgere purpureis undantes anguibus hastas,
Serpentumque vago cœlum sævire volatu.
Implet Thessaliam ferri nitor, antraque docti
Cornipedis, teneroque amnis reptatus Achilli,
Et nemus Œtæum radiat; clamore nivalis
Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.
Intumuit virtus, et lucis prodigus arsit
Impetus. haud illos rupes, haud alta vetarent
Flumina. præcipiti stravissent omnia cursu.
Si tunc his animis acies collata fuisset,
Prodita non tantas vidisset Græcia cædes:
Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent:
Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis, arces:
Non mare fumasset geminum flagrante Corintho,
Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.
Illa dies potuit nostris imponere finem
Cladibus, et sceleris causas auferre futuri.
Invida, proh, quantum rapuit Fortuna triumphum!
Inter equos, interque tubas mandata feruntur
Regia, et armati veniunt ductoris ad aures.
Obstupuit. simul ira virum, simul obruit ingens
Mœror; et ignavo tantum licuisse nocenti
Miratur. dubios anceps sententia volvit
Eventus, peragat pugnas, an fortia cœpta
Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
Præceptis obstare timet. reverentia frangit

Virtutis stimulos. hinc publica commoda suadent,
Hinc metus invidiæ. tandem indignatus ad astra
Extollit palmas, et ab imo pectore fatur:
Numina Romanis necdum satiata ruinis,
Si juvat imperium penitus de stirpe revelli,
Uno si placuit deleri secula lapsu,
Si piget humani generis; prorumpat in arva
Libertas effrena maris, vel limite nullo
Devius errantes Phaethon confundat habenas.
Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
Hoc auctore pudet. mediis revocamur ab armis,
Proh dolor! et strictos deponere cogimur enses.
Vos, arsuræ urbes, perituraque mœnia, testor!
Cedo equidem, et miserum permitto casibus orbem.
Flectite signa, duces. redeat jam miles Eois.
Parendum est. taceant litui. prohibete sagittas.
Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.
His dictis, omnes una fremuere manipli:
Quantum non Italo percussa Ceraunia fluctu:
Quantum non madidis elisa tonitrua Coris.
Secernique negant, ereptaque prœlia poscunt;
Insignemque ducem populus defendit uterque,
Et sibi quisque trahit. magno certatur amore,
Alternamque fidem non illaudata lacessit
Seditio, talique simul clamore queruntur:
Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis
Excutit, et solvi curvatos imperat arcus?
Quisnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata semel nescit mitescere virtus.
Jam mihi barbaricos sitientia pila cruores

Sponte volant, ultrixque manus mucrone furenti
Ducitur, et siccum gladium vagina recusat.
Num patiar? semperne Getis discordia nostra
Proderit? en iterum belli civilis imago!
Quid consanguineas acies, quid dividis olim
Concordes aquilas? non dissociabile corpus,
Conjunctumque sumus. te, quo libet ire, sequemur.
Te vel Hyperboreo damnatam sidere Thulen,
Te vel ad incensas Libyæ comitabor arenas.
Indorum si stagna petas, rubrique recessus
Æquoris, auriferum veniam poturus Hydaspen.
Si calcare Notum, secretaque litora Nili
Nascentis jubeas, mundum post terga relinquam.
Et quocunque loco Stilicho tentoria figet,
Hic patria est.—dux inde vetat: desistite, quæso,
Atque avidam differte manum. cadat iste minacis
Invidiæ cumulus. non est victoria tanti,
Ut videar vicisse mihi. vos, fida juventus,
Ite mei quondam socii.—nec plura locutus
Flectit iter: vacuo qualis discedit hiatu
Impatiens remeare leo, quem plurima cuspis,
Et pastorales pepulerunt igne catervæ,
Inclinatque jubas, demissaque lumina velat,
Et trepidas mœsto rimatur murmure silvas.
Ut sese legio vidit disjuncta relinqui,
Ingentem tollit gemitum, galeasque solutis
Humectant lacrimis, pressamque morantia vocem
Thoracum validos pulsant suspiria nexus.
Tradimur, heu! tantumque sequi prohibemur amorem
Exclamant: spernisne tuas, dux optime, dextras,

Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
Nos adeo viles? adeo felicior axis
Hesperius, meruit qui te rectore teneri?
Quid nobis patriam, quid cara revisere tandem
Pignora, dilectosve juvat coluisse penates?
Te sine dulce nihil. jam formidata tyranni
Tempestas subeunda mihi: qui forte nefandas
Jam parat insidias: qui nos aut turpibus Hunnis,
Aut impacatis famulos præstabit Alanis.
Quanquam non adeo robur defecerit omne,
Tantave gestandi fuerit penuria ferri.
Tu licet occiduo maneas sub cardine Solis,
Tu mihi dux semper, Stilicho, nostramque vel absens
Experiere fidem. dabitur tibi debita pridem
Victima. promissis longe placabere sacris.
Tristior Hæmoniis miles digressus ab oris
Tangebat Macetum fines, murosque subibat,
Thessalonica, tuos. sensu dolor hæret in alto
Abditus, et tacitas vindictæ præstruit iras:
Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
Tempora: nec quisquam tanta de plebe repertus,
Proderet incautis qui corda minantia verbis.
Quæ non posteritas, quæ non mirabitur ætas
Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
Aut facinus tam grande tegi? mentisque calorem
Non sermone viæ, non inter pocula rumpi?
Æqualis tantam tenuit constantia turbam,
Et fuit arcanum populo. percurritur Hebrus,
Deseritur Rhodope, Thracumque per ardua tendunt,
Donec ad Herculei perventum nominis urbem.

Ut cessisse ducem, propius venisse cohortes,
Cognita Rufino: magna cervice triumphat,
Omnia tuta ratus, sceptrumque capessere fervet,
Et conjuratos accendit voce clientes:
Vicimus, expulimus. facilis jam copia regni.
Nullus ab hoste timor. quid enim? quem poscere solum
Horruit, hunc tanto munitum milite vincat?
Quis ferat armatum, quem non superavit inermem?
I nunc, exitium nobis meditare remotus
Incassum, Stilicho. dum nos longissima tellus
Dividat, et mediis Nereus interstrepat undis.
Alpinas transire tibi me sospite rupes
Haud dabitur. jaculis illinc me figere tenta.
Quære ferox ensem, qui nostra ad mœnia tendi
Possit ab Italia. non te documenta priorum,
Non exempla vetant? quis par conatus adire
Has jactat vitasse manus? detrusimus orbe
Te medio, tantisque simul spoliavimus armis.
Nunc epulas tempus, socii, nunc larga parare
Munera, donandumque novis legionibus aurum.
Opportuna meis oritur lux crastina votis.
Quod nolit, Rex ipse velit, jubeatque coactus
In partem mihi regna dari. contingat in uno
Privati fugisse modum, crimenque tyranni.
Talibus acclamant dictis infame nocentum
Concilium, qui perpetuis crevere rapinis,
Et quos una facit Rufino causa sodales,
Illicitum duxisse nihil. delicta fuere
Nexus amicitiæ. jam jam connubia læti
Despondent aliena sibi, frustraque vicissim

Promittunt quas quisque petat, quas devoret urbes.
Cœperat humanos alto sopire labores
Nox gremio, pigrasque Sopor diffuderat alas.
Ille, diu curis animum stimulantibus ægrum,
Labitur in somnos. vix toto corde quierat;
Ecce videt diras alludere protinus umbras,
Quas dedit ipse neci: quarum, quæ clarior, una
Visa loqui: Proh surge toro! quid plurima volvis
Anxius? hæc requiem rebus finemque labori
Allatura dies. omni jam plebe redibis
Altior, et læti manibus portabere vulgi.
Has canit ambages. occulto fallitur ille
Omine, nec capitis sentit præsagia fixi.
Jam summum radiis stringebat Lucifer Hæmum,
Festinamque rotam solito properantior urget,
Tandem Rufini visurus funera, Titan.
Prosiluit stratis, densæque capacia turbæ
Atria regifico jussit splendere paratu,
Exceptura dapes, et, quod post vota daretur,
Inscribi propriis aurum fatale figuris.
Ipse salutatum reduces post prœlia turmas
Jam regale tumens, et principe celsior, ibat,
Collaque femineo jactabat mollia gestu,
Imperii certus: tegeret ceu purpura dudum
Corpus, et ambirent ardentes tempora gemmæ.
Urbis ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
Planities vicina patet. nam cetera pontus
Circuit, exiguo dirimi se tramite passus.
Hic ultrix acies, ornatu fulgida Martis,
Explicuit cuneos. pedites in parte sinistra

Consistunt: equites illinc poscentia cursum
Ora reluctantur pressis sedare lupatis.
Hinc alii sævum cristato vertice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit formatque chalybs. conjuncta per artem
Flexilis inductis animatur lamina membris,
Horribilis visu. credas simulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.
Par vestitus equis. ferrata fronte minantur,
Ferratosque levant securi vulneris armos.
Diviso stat quisque loco. metuenda voluptas
Cernenti, pulcherque timor; spirisque remissis
Mansuescunt varii vento cessante dracones.
Augustus veneranda prior vexilla salutat.
Rufinus sequitur, quo fallere cuncta solebat
Callidus affatu, devotaque brachia laudat,
Nomine quemque vocans: natosque patresque reversis
Nuntiat incolumes. illi, dum plurima ficto
Certatim sermone petunt, extendere longos
A tergo flexus, insperatoque suprema
Circuitu sociare parant. decrescere campus
Incipit, et clipeis in se redeuntia junctis
Curvo paulatim sinuantur cornua ductu.
Sic ligat immensa virides indagine saltus
Venator: sic attonitos ad litora pisces
Æquoreus populator agit, rarosque plagarum
Contrahit anfractus, et hiantes colligit oras.
Excludunt alios. cingi se fervidus ille
Nescit adhuc, graviterque apprensa veste morantem
Increpat Augustum: scandat sublime tribunal:

Participem sceptri, socium declaret honoris.
Cum subito stringunt gladios : vox desuper ingens
Infremuit : nobis etiam, teterrime, nobis
Sperasti famulas imponere posse catenas ?
Unde redî nescis ? patiarne audire satelles,
Qui leges aliis, libertatemque reduxi ?
Bis domitum civile nefas : bis rupimus Alpes.
Tot nos bella docent nulli servire tyranno.
Diriguit. spes nulla fugæ. seges undique ferri
Circumfusa micat. dextra lævaque revinctus
Hæsit, et ensiferæ stupuit mucrone coronæ.
Ut fera, quæ montes nuper dimisit avitos,
Altorumque exsul nemorum damnatur arenæ
Muneribus, commota ruit : vir murmure contra
Hortatur, nixusque genu venabula tendit.
Illa pavet strepitus, cuneosque erecta theatri
Respicit, et tanti miratur sibila vulgi.
Unus per medios audendi pronior ense
Prosilit exserto, dictisque et vulnere torvus.
Hac petit, hac Stilicho, quem jactas pellere, dextra
Te ferit : hoc absens invadit viscera ferro.
Sic fatur, meritoque latus transverberat ictu.
Felix illa manus, talem quæ prima cruorem
Hauserit, et fessi pœnam libaverit orbis.
Mox omnes fodiunt hastis, artusque trementes
Dilaniant. uno tot corpore pila tepescunt;
Et non infecto puduit mucrone reverti.
Hi vultus avidos, et adhuc spirantia vellunt
Lumina : truncatos alii rapuere lacertos.
Amputat ille pedes, humerum quatit ille solutis

Nexibus: hic fracti resecat curvamina dorsi.
Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelas
Pulmonis latebras. spatium non invenit ira,
Nec locus est odiis. consumto funere vix tum
Deseritur, sparsumque perit per tela cadaver.
Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
Mænades, aut subito mutatum Actæona cornu
Traderet insanis Latonia virgo Molossis.
Criminibusne tuis speras, Fortuna, mederi?
Et male donatum certas æquare favorem
Suppliciis? una tot millia morte rependis?
Eversis agedum Rufinum divide terris.
Da caput Odrysiis; truncum mereantur Achivi.
Quid reliquis dabitur? nec singula membra peremtis
Sufficiunt populis. vacuo plebs obvia muro,
Jam secura, fluit. senibus non obstitit ætas,
Virginibusve pudor. viduæ, quibus ille maritos
Abstulit, orbatæque ruunt ad gaudia matres,
Insultantque alacres. laceros juvat ire per artus,
Pressaque calcato vestigia sanguine tingi.
Nec minus assiduis flagrant elidere saxis
Prodigiale caput, quod jam de cuspide summa
Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa.
Dextera quin etiam ludo concessa vagatur
Æra petens, fraudesque animi persolvit avari
Terribili lucro, vivosque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.
  Desinat elatis quisquam confidere rebus,
Instabilesque Deos, ac lubrica Numina discat.
Illa manus, quæ sceptra sibi gestanda parabat,

Cujus se toties submisit ad oscula supplex
Nobilitas, inhumata diu, miseroque revulsa
Corpore, feralem quæstum post fata poposcit.
Adspiciat quisquis nimium sublata secundis
Colla gerit. triviis calcandus spargitur ecce,
Qui sibi pyramidas, qui non cedentia templis
Ornatura suos exstruxit culmina Manes;
Et, qui Sidonio velari creditus ostro,
Nudus pascit aves. jacet en, qui possidet orbem,
Exiguæ telluris inops, et pulvere raro
Per partes tegitur, nusquam totiesque sepultus.
Senserunt convexa necem, tellusque nefandum
Amolitur onus. jam respirantibus astris,
Infernos gravat umbra lacus. pater Æacus horret,
Intrantemque etiam latratu Cerberus urget.
Tunc animæ, quas ille fero sub jure peremit,
Circumstant, nigrique trahunt ad judicis urnam,
Infesto fremitu. veluti pastoris in ora
Commotæ glomerantur apes, qui dulcia raptu
Mella trahit, pennasque cient, et spicula tendunt,
Et tenuis saxi per propugnacula cinctæ
Rimosam patriam, dilectaque pumicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant.
Est locus, infaustis quo conciliantur in unum
Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
Alveus. hic volvit lacrimas: hic igne redundat.
Turris per geminos flammis vicinior amnes
Porrigitur, solidoque rigens adamante sinistrum
Proluit igne latus. dextra Cocytia findit
Æquora, triste gemens, et fletu concita plangit.

Huc post emeritam mortalia secula vitam
Deveniunt. ibi nulla manent discrimina fati,
Nullus honos: vanoque exutum nomine Regem
Proturbat plebeius egens. quæsitor in alto
Conspicuus solio pertentat crimina Minos,
Et justis dirimit sontes. quos nolle fateri
Viderit, ad rigidi transmittit verbera fratris.
Nam juxta Rhadamanthus agit. cum gesta superni
Curriculi, totosque diu perspexerit actus;
Exæquat damnum meritis, et muta ferarum
Cogit vincla pati. truculentos ingerit ursis,
Prædonesque lupis: fallaces vulpibus addit.
At qui, desidia semper vinoque gravatus,
Indulgens Veneri voluit torpescere luxu,
Hunc suis immundæ pingues detrudit in artus.
Qui justo plus esse loquax, arcanaque suevit
Prodere, piscosas fertur victurus in undas,
Ut nimiam pensent æterna silentia vocem.
Quos ubi per varias annis ter mille figuras
Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
Rursus ad humanæ revocat primordia formæ.
Tum quoque, dum lites Stygiique negotia solvit
Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit,
Rufinum procul ecce notat, visuque severo
Lustrat, et ex imo concussa sede profatur:
  Huc superûm labes, huc insatiabilis auri
Proluvies, pretioque nihil non ause parato,
Quodque mihi summum scelus est, huc improbe legum
Venditor, Arctoi stimulator perfide Martis,
Cujus ob innumeras strages angustus Averni

Jam sinus, et plena lassatur portitor alno!
Quid demens manifesta negas? en, pectus inustæ
Deformant maculæ, vitiisque inolevit imago,
Nec sese commissa tegunt! genus omne dolorum
In te ferre libet. dubio tibi pendula rupes
Immineat lapsu. volucer te torqueat axis.
Te refugi fallant latices, atque ore natanti
Arescat decepta sitis: dapibusque relictis
In tua mansurus migret præcordia vultur.
Quanquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,
Pars quota sunt, Rufine, tui! quid tale vel audax
Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,
Aut inconcesso Tityos deliquit amore?
Cunctorum si facta simul jungantur in unum,
Præcedes numero. cui tanta piacula quisquam
Supplicio conferre valet? quid denique dignum
Omnibus inveniam, vincant cum singula pœnas?
Tollite de mediis animarum dedecus umbris.
Adspexisse sat est. oculis jam parcite nostris,
Et Ditis purgate domos. agitate flagellis
Trans Styga, trans Erebum. vacuo mandate barathro
Infra Titanum tenebras, infraque recessus
Tartareos, nostrumque Chaos, qua noctis opacæ
Fundamenta latent, penitusque immersus anhelet,
Dum rotet astra polus, feriant dum litora venti.

DE TERTIO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PRÆFATIO.

V. 1—18.

Parvos non aquilis fas est educere fetus
  Ante fidem Solis, judiciumque poli.
Nam pater, excusso saluit cum tegmine proles,
  Ovaque maternus rupit hiulca tepor,
Protinus implumes convertit ad æthera nidos,
  Et recto flammas imperat ore pati.
Consulit ardentes radios, et luce magistra
  Natorum vires ingeniumque probat.
Degeneres refugo torsit qui lumine visus,
  Unguibus hunc sævis ira paterna ferit.
Exploratores oculis qui pertulit ignes,
  Sustinuitque acie nobiliore diem,
Nutritur, volucrumque potens et fulminis heres,
  Gesturus summo tela trisulca Jovi.
Me quoque Pieriis tentatum sæpius antris
  Audet magna suo mittere Roma Deo.
Jam dominas aures, jam regia tecta meremur,
  Et chelys Augusto judice nostra sonat.

DE TERTIO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS.

V. 1—20.

TERTIA Romulei sumant exordia fasces,
Terque suas ducat bellatrix pompa curules.
Festior annus eat, cinctusque imitata Gabinos
Dives Hydaspeis augescat purpura gemmis.
Succedant armis trabeæ: tentoria lictor
Ambiat, et Latiæ redeant ad signa secures.
Tuque, o, qui patrium curis æqualibus orbem
Eoo cum fratre regis, procede secundis
Alitibus, Phœbique novos ordire meatus,
Spes votumque poli, quem primo a limine vitæ
Nutrix aula fovet: strictis quem fulgida telis
Inter laurigeros aluerunt castra triumphos.
Ardua privatos nescit Fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit. cognata potestas
Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro:
Lustravitque tuos aquilis victricibus ortus
Miles, et in mediis cunabula præbuit hastis.
Te nascente ferox toto Germania Rheno
Intremuit, movitque suas formidine silvas
Caucasus, et positis Numen confessa pharetris

Ignavas Meroe traxit de crine sagittas.
Reptasti per scuta puer, Regumque recentes
Exuviæ tibi ludus erant; primusque solebas
Aspera complecti torvum post prœlia patrem,
Signa triumphato quoties flexisset ab Istro
Arctoa de strage calens, et poscere partem
De spoliis, Scythicosve arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel jaculum Daci, vel frena Suevi.
Ille coruscanti clipeo te sæpe volentem
Sustulit arridens, et pectore pressit anhelo
Intrepidum ferri, galeæ nec triste timentem
Fulgur, et ad summas tendentem brachia cristas.
Tum sic lætus ait: Rex o stellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoste,
Hyrcanas populatus opes, aut cæde superbus
Assyria: sic ense rubens, sic flamine crebro
Turbidus, et grato respersus pulvere belli;
Armaque gaviso referat captiva parenti.
  Mox ubi firmasti recto vestigia gressu,
Non tibi desidias molles, non marcida luxu
Otia, nec somnos genitor permisit inertes:
Sed nova per duros instruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires:
Frigora sæva pati, gravibus non cedere nimbis,
Æstivum tolerare jubar, tranare sonoras
Torrentum furias, adscensu vincere montes,
Planitiem cursu, valles et concava saltu.
Nec non in clipeo vigiles perducere noctes,
In galea potare nives; nunc spicula cornu
Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda.

Quoque magis nimium pugnæ inflammaret amorem,
Facta tui numerabat avi, quem litus adustæ
Horrescit Libyæ, ratibusque impervia Thule.
Ille leves Mauros, nec falso nomine Pictos
Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus,
Fregit Hyperboreas remis audacibus undas;
Et geminis fulgens utroque sub axe tropæis
Tethyos alternæ refluas calcavit arenas.
Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,
Hæc exempla dabat. non ocius hausit Achilles
Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes,
Sive lyræ cantus, medicas seu disceret herbas.
  Interea turbata fides. civilia rursus
Bella tonant, dubiumque quatit discordia mundum.
Proh crimen Superûm! longi proh dedecus ævi!
Barbarus Hesperias exsul possederat urbes,
Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.
Jam princeps molitur iter, gentesque remotas
Colligit Auroræ, tumidus quascunque pererrat
Euphrates, quas lustrat Halys, quas ditat Orontes.
Turiferos Arabes saltus, vada Caspia Medi,
Armenii Phasin, Parthi liquere Niphaten.
  Quæ tibi tunc Martis rabies, quantusque sequendi
Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
Optatas audire tubas, campique cruenta
Tempestate frui, truncisque immergere plantas?
  Ut leo, quem fulvæ matris spelunca tegebat
Uberibus solitum pasci, cum crescere sensit
Ungue pedes, et terga jubis, et dentibus ora;
Jam negat imbelles epulas, et rupe relicta

Gætulo comes ire patri, stabulisque minari
Æstuat, et celsi tabo sordere juvenci.
Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
Et sacro meritos ornat diademate crines.
Tantaque se rudibus pietas ostendit in annis,
Sic ætas animo cessit, quererentur ut omnes
Imperium tibi sero datum. victoria velox
Auspiciis effecta tuis. pugnastis uterque;
Tu fatis, genitorque manu. te propter et Alpes
Invadi faciles: cauto nec profuit hosti
Munitis hæsisse locis. spes irrita valli
Concidit, et scopulis patuerunt claustra revulsis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit adversas acies, revolutaque tela
Vertit in auctores, et turbine repulit hastas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hiemes; cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti!
Alpinæ rubuere nives, et Frigidus amnis
Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus juvisset flumina sanguis.
At ferus inventor scelerum trajecerat altum
Non uno mucrone latus, duplexque tepebat
Ensis, et ultrices in se converterat iras
Tandem justa manus. jam libertate reducta,
Quamvis emeritum peteret natura reverti
Numen, et auratas astrorum panderet arces,
Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
Distulit Augustus cupido se reddere cœlo,
Dum tibi pacatum præsenti traderet orbem.

Nec mora; Bistoniis alacer consurgis ab oris,
Inter barbaricas ausus transire cohortes
Impavido vultu. linquis Rhodopeia saxa
Orpheis animata modis: juga deseris Œtes
Herculeo damnata rogo: post Pelion intras
Nereis illustre toris. te pulcher Enipeus
Celsaque Dodone stupuit, rursusque locutæ
In te Chaoniæ moverunt carmina quercus.
Illyrici legitur plaga litoris: arva teruntur
Dalmatiæ: Phrygii numerantur stagna Timavi.
Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
Adventu sacrata tuo. submissus adorat
Eridanus, blandosque jubet mitescere fluctus:
Et Phaethonteas solitæ deflere ruinas
Roscida frondosæ revocant electra sorores.
  Quanti tum juvenes, quantæ sprevere pudorem
Spectandi studio matres, puerisque severi
Certavere senes, cum tu genitoris amico
Exceptus gremio mediam veherere per urbem,
Velaretque pios communis laurea currus!
Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantem?
Floret cristatis exercitus undique turmis,
Quisque sua te voce canens. præstringit aena
Lux oculos, nudique seges Mavortia ferri
Ingeminat splendore diem. pars nobilis arcu,
Pars longe jaculis, pars cominus horrida contis.
Hi volucres tollunt aquilas, hi picta draconum
Colla levant, multusque tumet per nubila serpens
Iratus stimulante Noto, vivitque receptis

Flatibus, et vario mentitur sibila tractu.
  Ut ventum ad sedes; cunctos discedere tectis
Dux jubet, et generum compellat talibus ultro:
Bellipotens Stilicho, cujus mihi robur in armis,
Pace probata fides! quid enim per prœlia gessi
Te sine? quem merui te non sudante triumphum?
Odrysium pariter Getico fœdavimus Hebrum
Sanguine; Sarmaticas pariter prostravimus alas;
Rhipæaque simul fessos porreximus artus
In glacie, stantemque rota sulcavimus Istrum.
Ergo age, me quoniam cœlestis regia poscit,
Tu curis succede meis; tu pignora solus
Nostra fove; geminos dextra tu protege fratres.
Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
Per tædas, quas ipsa tuo Regina levavit
Conjugio, sociaque nurum produxit ab aula,
Indue mente patrem; crescentes dilige fetus,
Ut ducis, ut soceri. jam jam securus ad astra
Te custode ferar. rupta si mole Typhœus
Vinclis prosiliat, Tityos si membra resolvat,
Si furor Enceladi projecta mugiat Ætna,
Opposito Stilichone cadent.—nec plura locutus,
Sicut erat, liquido signavit tramite nubes,
Ingrediturque globum Lunæ, limenque relinquit
Arcados, et Veneris clementes advolat auras.
Hinc Phœbi permensus iter, flammamque nocentem
Gradivi, placidumque Jovem, stetit arce suprema,
Algenti qua zona riget Saturnia tractu.
Machina laxatur cœli, rutilæque patescunt
Sponte fores. Arctoa parat convexa Bootes;

Australes reserat portas succinctus Orion;
Invitantque novum sidus, pendentque vicissim,
Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
Dignetur stellis, aut qua regione moveri.
O decus ætherium, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus natali gurgite lassum
Excipit, et notis Hispania proluit undis.
Fortunate parens, primos cum detegis ortus,
Adspicis Arcadium: cum te proclivior urges,
Occiduum visus remoratur Honorius ignem.
Et quocunque vagos flectas sub cardine cursus,
Natorum per regna venis, qui mente serena,
Maturoque regunt victas moderamine gentes;
Secula qui rursus formant meliore metallo.
Luget Avarities Stygiis innexa catenis,
Cumque suo demens expellitur Ambitus auro.
Non dominantur opes: non corrumpentia sensus
Dona valent. emitur sola virtute potestas.
Unanimi fratres, quorum mare terraque fatis
Debentur, quodcunque manus evasit avitas,
Quod superest patri. vobis jam Mulciber arma
Præparat, et Sicula Cyclops incude laborat;
Brontes innumeris exasperat ægida signis;
Altum fulminea crispare in casside conum
Festinat Steropes; nectit thoraca Pyracmon;
Ignifluisque gemit Lipare fumosa cavernis.
Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per cærula possint
Ferre viam, segetemque levi percurrere motu,
Nesciat ut spumas, nec proterat ungula culmos.

Jam video Babylona rapi, Parthumque coactum
Non ficta trepidare fuga: jam Bactra teneri
Legibus, et famulis Gangen pallescere ripis,
Gemmatosque humilem dispergere Persida cultus.
Ite per extremum Tanain, pigrosque Triones:
Ite per ardentem Libyam: superate vapores
Solis, et arcanos Nili deprendite fontes.
Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas.
Vestri juris erit quidquid complectitur axis.
Vobis rubra dabunt pretiosas æquora conchas,
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

DE QUARTO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS.

V. 1—20.

Auspiciis iterum sese regalibus annus
Induit, et nota fruitur jactantior aula:
Limina nec passi circum privata morari
Exsultant reduces Augusto Consule fasces.
Cernis, ut armorum proceres, legumque potentes
Patricios sumunt habitus, et more Gabino
Discolor incedit legio, positisque parumper
Bellorum signis, sequitur vexilla Quirini?
Lictori cedunt aquilæ, ridetque togatus
Miles, et in mediis effulget Curia castris?
Ipsa Palatino circumvallata Senatu
Jam trabeam Bellona gerit, parmamque removit
Et galeam, sacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat, Gradive, secures
Pacata gestare manu, Latiaque micantem
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, et Eridani ludunt per prata jugales.
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti
Ulpia progenies, et, quæ diademata mundo
Sparsit, Ibera domus: nec tantæ vilior unda

Promeruit gentis seriem: cunabula fovit
Oceanus. terræ dominos pelagique futuros
Immenso decuit rerum de principe nasci.
Hinc processit avus: cui, post Arctoa frementi
Classica, Massylas annexuit Africa lauros.
Ille, Caledoniis posuit qui castra pruinis,
Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus,
Terribilis Mauro, debellatorque Britanni
Litoris, ac pariter Boreæ vastator et Austri.
Quid rigor æternus cœli, quid sidera prosunt,
Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuso
Orcades. incaluit Pictorum sanguine Thule:
Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.
Quid calor obsistit forti? per vasta cucurrit
Æthiopum, cinxitque novis Atlanta maniplis.
Virgineum Tritona bibit, sparsosque venenis
Gorgoneis vidit thalamos, et vile virentes
Hesperidum risit, quos ditat fabula, ramos.
Arx incensa Jubæ; rabies Maurusia ferro
Cessit; et antiqui penetralia diruta Bocchi.
Sed laudes genitor longe transgressus avitas
Subdidit Oceanum sceptris, et margine cœli
Clausit opes: quantum distant a Tigride Gades,
Inter se Tanais quantum Nilusque relinquunt.
Hæc tamen innumeris per se quæsita tropæis:
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi virtus. ultro se purpura supplex
Obtulit, et solus meruit regnare rogatus.
Nam cum Barbaries penitus commota gementem
Irrueret Rhodopen, et mixto turbine gentis

Jam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
Danubii totæ vomerent cum prœlia ripæ,
Cum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris,
Flavaque Bistonios operirent agmina campos:
Omnibus afflictis, et vel labentibus ictu,
Vel prope casuris, unus tot funera contra
Restitit, exstinxitque faces, agrisque colonos
Reddidit, et leti rapuit de faucibus urbes.
Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
Ni pater ille tuus jam jam ruitura subisset
Pondera, turbatamque ratem; certaque levasset
Naufragium commune manu. velut ordine rupto
Cum procul insanæ traherent Phaethonta quadrigæ,
Sæviretque dies, terramque et stagna propinqui
Haurirent radii, solito cum murmure torvis
Sol occurrit equis: qui postquam rursus heriles
Agnovere sonos; rediit meliore magistro
Machina, concentusque poli, currusque recepit
Imperium, flammæque modum. sic traditus illi,
Servatusque Oriens. at non pars altera rerum
Tradita, bis possessa manu, bis parta periclis.
Per varium gemini scelus erupere tyranni
Tractibus occiduis. hunc sæva Britannia fudit;
Hunc sibi Germanus famulum delegerat exsul:
Ausus uterque nefas, domini respersus uterque
Insontis jugulo. novitas audere priori
Suadebat, cautumque dabant exempla sequentem.
Hic nova moliri præceps: hic quærere tuta
Providus. hic fusis, collectis viribus ille.
Hic vagus excurrens: hic intra claustra reductus.

Dissimiles; sed morte pares. evadere neutri
Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
Amissa specie, raptis insignibus, ambo
In vultus rediere suos, manibusque revinctis
Oblati gladiis submittunt colla paratis,
Et vitam veniamque rogant. proh damna pudoris!
Qui modo tam densas nutu movere cohortes,
In quos jam dubius sese libraverat orbis,
Non hostes victore cadunt, sed judice sontes.
Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos.
Amborum periere duces. hic sponte carina
Decidit in fluctus: illum suus abstulit ensis.
Hunc Alpes, hunc pontus habet. solatia cæsis
Fratribus hæc ultor tribuit. necis auctor uterque
Labitur: augustas par victima mitigat umbras.
Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
Purpureos merito placavit sanguine Manes.
Illi justitiam confirmavere triumphi;
Præsentes docuere Deos. hinc secula discant
Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti.
Nuntius ipse sui longas incognitus egit,
Prævento rumore, vias. inopinus utrumque
Perculit, et clausos montes, ut plana, reliquit.
  Exstruite immanes scopulos, attollite turres,
Cingite vos fluviis, vastas opponite silvas,
Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
Permixtis sociate jugis, et rupibus Hæmum
Addite Caucasiis, involvite Pelion Ossæ:
Non dabitis murum sceleri. qui vindicet, ibit.
Omnia subsident meliori pervia causæ.

Nec tamen, oblitus civem, cedentibus atrox
Partibus infremuit. non insultare jacenti
Malebat. mitis precibus, pietatis abundans,
Pœnæ parcus erat. paci non intulit iram.
Post acies, odiis idem, qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi; multosque subactos
Prospera laturæ commendavere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum:
Pronus et in melius gaudens convertere fata.
Hinc amor, hinc validum devoto milite robur.
Hinc natis mansura fides. hoc nobilis ortu
Nasceris, æquæva cum majestate creatus,
Nullaque privatæ passus contagia sortis.
Omnibus acceptis ultro te regia solum
Protulit, et patrio felix adolescis in ostro,
Membraque vestitu nunquam temerata profano
In sacros cecidere sinus. Hispania patrem
Auriferis eduxit aquis. te gaudet alumno
Bosporus. Hesperio de limite surgit origo:
Sed nutrix Aurora tibi. pro pignore tanto
Certatur. geminus te civem vindicat axis.
Herculis et Bromii sustentat gloria Thebas:
Hæsit Apollineo Delos Latonia partu:
Cretaque se jactat tenero reptata Tonanti.
Sed melior Delo, Dictæis clarior oris,
Quæ dedit hoc Numen regio. non litora nostro
Sufficerent angusta Deo: nec inhospita Cynthi
Saxa tuos artus duro læsere cubili.
Acclinis genitrix auro, circumflua gemmis,
In Tyrios enixa toros. ululata verendis

Aula puerperiis. quæ tunc documenta futuri?
Quæ voces avium? quanti per inane volatus?
Quis vatum discursus erat? tibi corniger Ammon,
Et dudum taciti rupere silentia Delphi.
Te Persæ cecinere Magi: te sensit Etruscus
Augur, et inspectis Babylonius horruit astris.
Chaldæi stupuere senes, Cumanaque rursus
Intonuit rupes, rabidæ delubra Sibyllæ.
Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
Lustravit Corybas. exercitus undique fulgens
Adstitit. ambitus signis augustior infans.
Sentit adorantes galeas, redditque ferocem
Vagitum lituis. vitam tibi contulit idem
Imperiumque dies. inter cunabula Consul
Proveheris. signas, posito modo nomine, fastos;
Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
Ipsa Quirinali parvum te cinxit amictu
Mater, et ad primas docuit reptare curules.
Uberibus sanctis, immortalique Dearum
Crescis adoratus gremio. tibi sæpe Diana
Mænalios arcus venatricesque pharetras
Suspendit, puerile decus. tu sæpe Minervæ
Lusisti clipeo, fulvamque impune pererrans
Ægida, tractasti blandos interritus angues.
Sæpe tuas etiam, jam tum gaudente marito,
Velavit Regina comas, festinaque voti
Præsumtum diadema dedit. tum lenibus ulnis
Sustulit, et magno porrexit ad oscula patri.
Nec dilatus honos. mutatus principe Cæsar
Protinus æquaris fratri: nec certius unquam

Hortati Superi: nullis præsentior æther
Affuit ominibus. tenebris involverat atra
Lumen hiems, densosque Notus collegerat imbres.
Sed mox, cum solita miles te voce levasset,
Nubila dissolvit Phœbus; pariterque dabantur
Sceptra tibi, mundoque dies. caligine liber
Bosporus adversam patitur Chalcedona cerni.
Nec tantum vicina nitent: sed tota repulsis
Nubibus exuitur Thrace. Pangæa renident,
Insuetosque palus radios Mæotia vibrat.
Nec Boreas nimbos, aut Sol ardentior egit.
Imperii lux illa fuit. præsagus obibat
Cuncta nitor: risitque tuo natura sereno.
Visa etiam medio populis mirantibus audax
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.
Emicuitque plagis alieni temporis hospes
Ignis, et agnosci potuit, cum Luna lateret.
Sive parens Augusta fuit, seu forte reluxit
Divi sidus avi, seu te properantibus astris
Cernere Sol patiens cœlum commune remisit.
Apparet quid signa ferant. ventura potestas
Claruit Ascanio, subita cum luce comarum
Innocuus flagraret apex, Phrygioque volutus
Vertice fatalis redimiret tempora candor.
At tua cœlestes illustrant omina flammæ.
   Talis ab Idæis primævus Jupiter antris
Possessi stetit arce poli, famulosque recepit,
Natura tradente, Deos. lanugine nondum
Vernabant vultus, nec adhuc per colla fluebant

Moturæ convexa comæ. tum scindere nubes
Discebat, fulmenque rudi torquere lacerto.
Lætior augurio genitor, natisque superbus
Jam paribus, duplici fultus consorte redibat,
Splendebatque pio complexus pignora curru.
Haud aliter summo gemini cum patre Lacones,
Progenies Ledæa, sedent: in utroque relucent
Frater, utroque soror. simili chlamys effluit auro.
Stellati pariter crines. juvat ipse Tonantem
Error, et ambiguæ placet ignorantia matri.
Eurotas proprios discernere nescit alumnos.
Ut domus excepit reduces, ibi talia tecum
Pro rerum stabili fertur ditione locutus:
  Si tibi Parthorum solium Fortuna dedisset,
Care puer, terrisque procul venerandus Eois
Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras:
Sufficeret sublime genus, luxuque fluentem
Deside nobilitas posset te sola tueri.
Altera Romanæ longe rectoribus aulæ
Conditio. virtute decet, non sanguine niti.
Major et utilior fato conjuncta potenti,
Vile latens virtus. quid enim submersa tenebris
Proderit obscuro? veluti sine remige puppis;
Vel lyra, quæ reticet; vel, qui non tenditur, arcus.
Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoverit ante
Semet, et incertos animi pacaverit æstus,
Inveniet. longis illuc ambagibus itur.
  Disce orbi, quod quisque sibi. cum conderet artus
Nostros, ætheriis miscens terrena Prometheus,
Sinceram patrio mentem furatus Olympo

Continuit claustris, indignantemque revinxit.
Et, cum non aliter possent mortalia fingi,
Adjunxit geminas. illæ cum corpore lapsæ
Intereunt: hæc sola manet, bustoque superstes
Evolat. hanc alta capitis fundavit in arce
Mandatricem operum, prospecturamque labori.
Illas inferius collo, præceptaque summæ
Passuras dominæ digna statione locavit.
Quippe opifex veritus confundere sacra profanis,
Distribuit partes animæ, sedesque removit.
Iram sanguinei regio sub pectore cordis
Protegit imbutam flammis, avidamque nocendi,
Præcipitemque sui. rabiê succensa tumescit;
Contrahitur tepefacta metu. cumque omnia secum
Duceret, et requiem membris vesana negaret;
Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
At sibi cuncta petens, nil collatura Cupido,
In jecur et tractus imos compulsa recessit.
Quæ, velut immanes reserat dum bellua rictus,
Expleri pascique nequit; nunc verbere curas
Torquet avaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum,
Nunc gaudet, nunc mœsta dolet, satiataque rursus
Exoritur, cæsaque redit pollentius Hydra.
Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
Inconcussa dabit puræ sacraria menti.
Tu licet extremos late dominere per Indos,
Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent:
Si metuis, si prava cupis, si duceris ira,
Servitii patiere jugum: tolerabis iniquas

Interius leges. tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris Rex esse tui. proclivior usus
In pejora datur; suadetque licentia luxum,
Illecebrisque effrena favet. tum vivere caste
Asperius, cum promta Venus. tum durius iræ
Consulitur, cum pœna patet. sed comprime motus:
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat; mentemque domet respectus honesti.
Hoc te præterea crebro sermone monebo,
Ut te totius medio telluris in ore
Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus esse
Facta palam; nec posse dari regalibus usquam
Secretum vitiis. nam lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrasque per omnes
Intrat, et abstrusos explorat fama recessus.
Sis pius in primis. nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clementia nobis.
Neu dubie suspectus agas: neu falsus amicis,
Rumorumve avidus. qui talia curat, inanes
Horrebit strepitus, nulla non anxius hora.
Non sic excubiæ, non circumstantia pila,
Quam tutatur amor. non extorquebis amari.
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
Nonne vides, operum quo se pulcherrimus ille
Mundus amore ligat, nec vi connexa per ævum
Conspirant elementa sibi? quod limite Phœbus
Contentus medio, contentus litore pontus?
Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
Nec premat incumbens, oneri nec cesserit aer?
Qui terret, plus ipse timet. sors ista tyrannis.

Convenit. invideant claris, fortesque trucident;
Muniti vivant gladiis, septique venenis;
Ancipites habeant arces, trepidique minentur:
Tu civem, patremque geras. tu consule cunctis,
Non tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.
In commune jubes si quid, censesve tenendum,
Primus jussa subi. tunc observantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum
Auctorem parere sibi. componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
His tamen effectis, neu fastidire minores,
Neu pete præscriptos homini transcendere fines.
Inquinat egregios adjuncta superbia mores.
Non tibi tradidimus dociles servire Sabæos;
Armeniæ dominum non te præfecimus oræ;
Non damus Assyriam, tenuit quam femina, gentem.
Romani, qui cuncta diu rexere, regendi:
Qui nec Tarquinii fastus, nec jura tulere
Cæsaris. annales veterum delicta loquuntur.
Hærebunt maculæ. quis non per secula damnet
Cæsareæ portenta domus? quem dira Neronis
Funera, quem rupes Caprearum tetra latebit,
Incesto possessa seni? victura feretur
Gloria Trajani; non tam quod Tigride victo
Nostra triumphati fuerint provincia Parthi,
Alta quod invectus fractis Capitolia Dacis;
Quam patriæ quod mitis erat. ne desine tales,
Nate, sequi. si bella tonant, prius agmina duris

Exerce studiis; et sævo præstrue Marti.
Non brumæ requies, non hibernacula segnes
Enervent torpore manus. ponenda salubri
Castra loco: præbenda vigil custodia vallo.
Disce, ubi densari cuneos, ubi cornua tendi
Æquius, aut iterum flecti; quæ montibus aptæ,
Quæ campis acies, quæ fraudi commoda vallis;
Qua via difficilis. fidit si mœnibus hostis,
Tum tibi murali libretur machina pulsu,
Saxa rota: præceps aries protectaque portas
Testudo feriat. ruat emersura juventus
Effossi per operta soli. si longa moretur
Obsidio; tum vota cave secura remittas,
Inclusumve putes. multis damnosa fuere
Gaudia. dispersi pereunt, somnove soluti.
Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
Neu tibi regificis tentoria larga redundent
Deliciis, neve imbelles ad signa maniplos
Luxuries armata trahat. neu flantibus Austris,
Neu pluviis cedas: neu defensura calorem
Aurea summoveant rapidos umbracula Soles.
Inventis utere cibis: solabere partes
Æquali sudore tuas. si collis iniquus,
Primus ini. silvam si cædere provocat usus,
Sumta ne pudeat quercum stravisse bipenni.
Calcatur si pigra palus, tuus ante profundum
Prætentet sonipes. fluvios tu protere cursu
Hærentes glacie; liquidos tu scinde natatu.
Nunc eques in medias equitum te consere turmas:
Nunc pedes assistas pediti. tum promtius ibunt

Te socio: tum conspicuus, gratusque feretur
Sub te teste labor.—dicturum plura parentem
Voce subis: Equidem, faveant modo Numina cœptis,
Hæc effecta dabo: nec me fratrique tibique
Dissimilem populi commissaque regna videbunt.
Sed cur non potius, verbis quæ disseris, usu
Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
Duc tecum comitem. figant sine nostra tyrannum
Spicula: pallescat nostro sine Barbarus arcu.
Italiamne feram furiis prædonis acerbi
Subjectam? patiar Romam servire clienti?
Usque adeone puer? nec me polluta potestas,
Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
Per strages equitare libet. da protinus arma.
Cur annos obicis? pugnæ cur arguor impar?
Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
Verteret, et patri non degeneraret Achilli.
Denique si princeps castris hærere nequibo,
Vel miles veniam.—delibat dulcia nati
Oscula, miratusque refert: Laudanda petisti:
Sed festinus amor. veniet robustior ætas.
Ne propera. necdum decimas emensus aristas
Aggrederis metuenda viris. vestigia magnæ
Indolis agnosco. fertur Pellæus, Eoum
Qui domuit Porum, cum prospera sæpe Philippi
Audiret, lætos inter flevisse sodales,
Nil sibi vincendum patris virtute relinqui.
Hos video motus. fas sit promittere patri:
Tantus eris. nostro nec debes regna favori,
Quæ tibi jam natura dedit. sic mollibus olim

Stridula ducturum pratis examina Regem
Nascentem venerantur apes, et publica mellis
Jura petunt, traduntque favos. sic pascua parvus
Vindicat, et necdum firmatis cornibus audax
Jam regit armentum vitulus. sed prœlia differ
In juvenem, patiensque meum cum fratre tuere,
Me bellante, locum. vos impacatus Araxes,
Vos celer Euphrates timeat. sit Nilus ubique
Vester, et emisso quidquid Sol imbuit ortu.
Si pateant Alpes, habeat si causa secundos
Justior eventus, aderis, partesque receptas
Suscipies; animosa tuas ut Gallia leges
Audiat, et nostros æquus modereris Iberos.
Tunc ego securus fati, lætusque laborum
Discedam, vobis utrumque regentibus axem.
Interea Musis, animus dum mollior, instes,
Et quæ mox imitere legas: nec desinat unquam
Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
Antiquos evolve duces. assuesce futuræ
Militiæ. Latium retro te confer in ævum.
Libertas quæsita placet? mirabere Brutum.
Perfidiam damnas? Metî satiabere pœnis.
Triste rigor nimius? Torquati despue mores.
Mors impensa bonum? Decios venerare ruentes.
Vel solus quid fortis agat, te ponte soluto
Oppositus Cocles, Mucî te flamma docebit.
Quid mora perfringat, Fabius: quid rebus in arctis
Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.
Discitur hinc, nullos meritis obsistere casus.
Prorogat æternam feritas tibi Punica famam,

Regule. successus superant adversa Catonis.
Discitur hinc, quantum paupertas sobria possit.
Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis:
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.
Sordida Serranus flexit Dictator aratra.
Lustratæ Lictore casæ, fascesque salignis
Postibus affixi. collectæ Consule messes,
Et sulcata diu trabeato rura colono.
Hæc genitor præcepta dabat. velut ille carinæ
Longævus rector, variis quem sæpe procellis
Exploravit hiems, ponto jam fessus et annis
Æquoreas alni nato commendat habenas,
Et casus artesque docet, quo dextra regatur
Sidere, quo fluctus possint moderamine falli:
Quæ nota nimborum: quæ fraus infida sereni:
Quid Sol occiduus prodat: quo saucia vento
Decolor iratos attollat Cynthia vultus.
Adspice nunc, quacunque micas, seu circulus Austri,
Magne parens, seu te gelidi meruere Triones;
Adspice; completur votum. jam natus adæquat
Te meritis, et, quod magis est optabile, vincit,
Subnixus Stilichone tuo; quem fratribus ipse
Discedens clipeum defensoremque dedisti.
Pro nobis nihil ille pati, nullumque recusat
Discrimen tentare sui: non dura viarum,
Non incerta maris. Libyæ squalentis arenas
Audebit superare pedes, madidaque cadente
Pleiade Gætulas intrabit navita Syrtes.
Hunc tamen in primis populos levitate feroces,
Et Rhenum pacare jubes. volat ille citatis

Vectus equis, nullaque latus stipante caterva,
Aspera nubiferas qua Rhætia porrigit Alpes,
Pergit, et hostiles, tanta est fiducia, ripas
Incomitatus adit. totum properare per amnem
Attonitos humili Reges cervice videres.
Ante ducem nostrum flavam sparsere Sygambri
Cæsariem, pavidoque orantes murmure Franci
Procubuere solo. juratur Honorius absens,
Imploratque tuum supplex Alamannia nomen.
Bastarnæ venere truces; venit accola silvæ
Bructerus Hercyniæ; latisque paludibus exit
Cymbrus, et ingentes Albin liquere Cherusci.
Accipit ille preces varias, tardeque rogatus
Annuit, et magno pacem pro munere donat.
Nobilitant veteres Germanica fœdera Drusos;
Marte sed ancipiti, sed multis cladibus emta.
Quis victum meminit sola formidine Rhenum?
Quod longis alii bellis potuere mereri,
Hoc tibi dat Stilichonis iter. post otia Galli
Limitis, hortaris Graias fulcire ruinas.
Ionium tegitur velis, ventique laborant
Tot curvare sinus, servaturasque Corinthum
Prosequitur facili Neptunus gurgite classes:
Et puer Isthmiaci jam pridem litoris exsul
Secura repetit portus cum matre Palæmon.
Plaustra cruore natant: metitur pellita juventus.
Pars morbo, pars ense perit. non lustra Lycæi,
Non Erymantheæ jam copia sufficit umbræ,
Innumeris exusta rogis, nudataque ferro
Sic flagrasse suas lætantur Mænala silvas.

Excutiat cineres Ephyre; Spartanus, et Arcas
Tutior exsangues pedibus proculcet acervos.
Fessaque pensatis respiret Græcia pœnis.
  Gens, qua non Scythicos diffusior ulla Triones
Incoluit, cui parvus Athos, angustaque Thrace,
Cum transiret, erat; per te, viresque tuorum
Fracta ducum, lugetque sibi jam rara superstes.
Et, quorum turbæ spatium vix præbuit orbis,
Uno colle latent. sitiens, inclusaque vallo
Ereptas quæsivit aquas, quas hostibus ante
Irriguas alio Stilicho deflexerat actu,
Mirantemque novas ignota per avia valles
Jusserat averso fluvium migrare meatu.
  Obvia quid mirum vinci, cum Barbarus ultro
Jam cupiat servire tibi? tua Sarmata discors
Sacramenta petit. projecta pelle Gelonus
Militat: in Latios ritus transistis Alani.
Ut fortes in Marte viros, animisque paratos,
Sic justos in pace legis, longumque tueris
Electos: crebris nec succedentibus urges.
Judicibus notis regimur, fruimurque quietis
Militiæque bonis; ceu bellatore Quirino,
Ceu placido moderante Numa. non imminet ensis:
Nullæ nobilium cædes: non crimina vulgo
Texuntur: patria mæstus non truditur exsul:
Impia continui cessant augmenta tributi:
Non infelices tabulæ: non hasta refixas
Vendit opes. avida sector non voce citatur:
Nec tua privatis crescunt æraria damnis.
Munificus largi, sed non et prodigus, auri.

Perdurat non emta fides; nec pectora merces
Alligat. ipsa suo pro pignore castra laborant.
Te miles nutritor amat. quæ denique Romæ
Cura tibi? quam fixa manet reverentia patrum?
Firmatur senium juris, priscamque resumunt
Canitiem leges, emendanturque vetustæ,
Acceduntque novæ. talem sensere Solonem
Res Pandioniæ. sic armipotens Lacedæmon
Despexit muros rigido munita Lycurgo.
Quæ sub te vel causa brevis, vel judicis error
Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
Justior, et mersum latebris educere verum?
Quæ pietas, quantusque rigor, tranquillaque magni
Vis animi, nulloque levis terrore moveri;
Nec nova mirari facilis! quam docta facultas
Ingenii, linguæque modus! responsa verentur
Legati, gravibusque latet sub moribus ætas.
Quantus in ore pater! radiat quam torva voluptas
Frontis, et augusti majestas grata pudoris!
Jam patrias imples galeas: jam cornus avita
Tentatur vibranda tibi. promittitur ingens
Dextra rudimentis, Romanaque vota moratur.
Quis decor, incedis quoties clipeatus, et auro
Squameus, et rutilus cristis, et casside major!
Sic cum Threicia primum sudaret in hasta,
Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem.
Quæ vires jaculis! vel cum Gortynia tendis
Spicula, quam felix arcus, certique petitor
Vulneris, et jussum mentiri nescius ictum!
Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas

Armenius; refugo quæ sit fiducia Partho.
Sic Amphioniæ pulcher sudore palæstræ
Alcides pharetras, Dircæaque tela solebat
Prætentare feris, olim domitura Gigantas,
Et pacem latura polo: semperque cruentus
Ibat, et Alcmenæ prædam referebat ovanti.
Cæruleus tali prostratus Apolline Python
Implicuit fractis moritura volumina silvis.
Cum vectaris equo, simulacraque Martia ludis,
Quis molles sinuare fugas, quis tendere contum
Acrior, aut subitos melior flexisse recursus?
Non te Massagetæ, non gens exercita campo
Thessala, non ipsi poterunt æquare bimembres.
Vix comites alæ, vix te suspensa sequuntur
Agmina, ferventesque tument post terga dracones.
Utque tuis primum sonipes calcaribus arsit,
Ignescunt patulæ nares: non sentit arenas
Ungula, discussæque jubæ sparguntur in armos.
Turbantur phaleræ: spumosis morsibus aurum
Fumat: anhelantes exundant sanguine gemmæ.
Ipse labor pulvisque decent, confusaque motu
Cæsaries. vestis radiato murice Solem
Combibit. ingesto crispatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis, tua posceret ultro
Verbera, Nereidum stabulis nutritus, Arion,
Serviretque tuis contemto Castore frenis
Cyllarus, et flavum Xanthus sprevisset Achillem.
Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
Portaretque libens, melioraque pondera passus
Bellerophonteas indignaretur habenas.

Quin etiam velox Auroræ nuntius Æthon,
Qui fugat hinnitu stellas, roseoque domatur
Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Invidet, inque tuis mavult spumare lupatis.
Nunc quoque quos habitus, quantæ miracula pompæ
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu
Per Ligurum populos solito conspectior ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes,
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus! sic Numina Memphis
In vulgus proferre solet. penetralibus exit
Effigies; brevis illa quidem: sed plurimus infra
Liniger et posita suspirat veste sacerdos,
Testatus sudore Deum. Nilotica sistris
Ripa sonat, Phariosque modos Ægyptia ducit
Tibia. submissis admugit cornibus Apis.
Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentant
Tibridis et Latii soboles. convenit in unum
Quidquid in orbe fuit procerum, quibus auctor honoris
Vel tu, vel genitor. numeroso Consule Consul
Cingeris, et socios gaudes admittere patres.
Illustri te prole Tagus, te Gallia doctis
Civibus, et toto stipavit Roma Senatu.
Portatur juvenum cervicibus aurea sedes,
Ornatuque novo gravior Deus. asperat Indus
Velamenta lapis, pretiosaque fila smaragdis
Ducta virent. amethystus inest; et fulgor Iberus
Temperat arcanis hyacinthi cærula flammis.
Nec rudis in tali suffecit gratia textu:
Auget acus meritum, picturatumque metallis

Vivit opus, multaque ornantur jaspide cultus,
Et variis spirat Nereia bacca figuris.
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem
Ambitiosa colus? vel cujus pectinis arte
Traxerunt solidæ gemmarum stamina telæ?
Invia quis calidi scrutatus stagna profundi
Tethyos invasit gremium? quis divitis algæ
Germina flagrantes inter quæsivit arenas?
Quis junxit lapides ostro? quis miscuit ignes
Sidonii rubrique maris? tribuere colorem
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.
Hoc si Mæonias cinctu graderere per urbes,
In te pampineos transferret Lydia thyrsos,
In te Nysa choros. dubitarent orgia Bacchi
Cui furerent. irent blandæ sub vincula tigres.
Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, et Caspia flectit eburnis
Colla jugis. Satyri circum, crinemque solutæ
Mænades adstringunt ederis victricibus Indos.
Ebrius hostili velatur palmite Ganges.
Auspice mox lætum sonuit clamore tribunal,
Te fastos ineunte quater. solemnia ludit
Omina libertas. deductum Vindice morem
Lex celebrat, famulusque jugo laxatus herili
Ducitur, et grato remeat securior ictu.
Tristis conditio pulsata fronte recedit.
In civem rubuere genæ; tergoque removit
Verbera permissi felix injuria voti.
Prospera Romuleis sperantur tempora rebus,
In nomen ventura tuum. præmissa futuris

Dant exempla fidem. quoties te cursibus ævi
Præfecit, toties accessit laurea patri.
Ausi Danubium quondam tranare Gruthungi
In lintres fregere nemus. ter mille ruebant
Per fluvium plenæ cuneis immanibus alni.
Dux Odothæus erat. tantæ conamina classis
Incipiens ætas et primus contudit annus.
Submersæ sedere rates. fluitantia numquam
Largius Arctoos pavere cadavera pisces.
Corporibus premitur Peuce: per quinque recurrens
Ostia Barbaricos vix egerit unda cruores.
Confessusque parens Odothæi Regis opima
Retulit exuviasque tibi. civile secundis
Conficis auspiciis bellum. tibi debeat orbis
Fata Gruthungorum, debellatumque tyrannum.
Ister sanguineos egit te Consule fluctus.
Sed patriis olim fueras successibus auctor,
Nunc eris ipse tuis. semper venere triumphi
Cum trabeis, sequiturque tuos victoria fasces.
Sis precor assiduus Consul, Mariique relinquas
Et senis Augusti numerum. quæ gaudia mundo,
Per tua lanugo cum serpere cœperit ora,
Cum tibi prodiderit festas nox pronuba tædas!
Quæ tali devota toro, quæ murice fulgens
Ibit in amplexus tanti Regina mariti?
Quænam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis,
Et toto dotanda mari? quantusque feretur
Idem per Zephyri metas Hymenæus et Euri!
O mihi si liceat thalamis intendere carmen
Connubiale tuis, si te jam dicere patrem!

Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,
Arcadius captæ spoliis Babylonos onustus,
Communem majore toga signabitis annum,
Crinitusque tuo sudabit fasce Suevus:
Ultima fraternas horrebunt Bactra secures.

EPITHALAMII

IN NUPTIAS

HONORII AUG. ET MARIÆ

PRÆFATIO. V. 1—22.

SURGERET in thalamum ducto cum Pelion arcu,
  Nec caperet tantos hospita terra Deos;
Cum socer æquoreus, numerosaque turba sororum
  Certarent epulis continuare dies,
Præberetque Jovi communia pocula Chiron,
  Molliter obliqua parte refusus equi;
Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
  Œtæis fluerent spumea vina jugis:
Terpsichore facilem lascivo pollice movit
  Barbiton, et molles duxit in antra choros.
Carmina nec superis, nec displicuere Tonanti,
  Cum teneris nossent congrua vota modis.
Centauri Faunique negant. quæ flectere Rhœton,
  Quæ rigidum poterant plectra movere Pholum?
Septima lux aderat cœlo, totiesque renato
  Viderat exactos Hesperus igne choros.
Tum Phœbus, quo saxa domat, quo pertrahit ornos,
  Pectine tentavit nobiliore lyram:
Venturumque sacris fidibus jam spondet Achillem:
  Jam Phrygias cædes, jam Simoenta canit.
Frondoso strepuit felix Hymenæus Olympo,
  Reginam resonant Othrys et Ossa Thetin.

EPITHALAMIUM

HONORII AUG. ET MARIÆ.

V. 1—22.

HAUSERAT insolitos promissæ virginis ignes
Augustus, pronoque rudis flagraverat æstu:
Nec novus unde calor, nec quid suspiria vellent
Noverat incipiens, et adhuc ignarus amandi.
Non illi venator equus, non spicula curæ:
Non jaculum torquere libet. mens omnis aberrat
In vultus, quos finxit Amor. quam sæpe medullis
Erupit gemitus! quoties incanduit ore
Confessus secreta rubor, nomenque beatum
Injussæ scripsere manus! jam munera nuptæ
Præparat, et pulchros, Mariæ sed luce minores,
Eligit ornatus; quidquid venerabilis olim
Livia, Divorumque nurus gessere superbæ.
Incusat spes ægra moras, longique videntur
Stare dies, segnemque rotam non flectere Phœbe.
Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem,
Fraudis adhuc expers, bellatricesque docebat
Ducere fila manus, et, mox quos horruit Ide,
Thessalicos roseo pectebat pollice crines.
Hæc etiam queritur secum: Quonam usque verendus
Cunctatur mea vota socer? quid jungere differt
Quam pepigit, castasque preces implere recusat?

Non ego, luxuriem Regum moremque secutus,
Quæsivi vultum tabulis; ut nuntia formæ
Lena per innumeros iret pictura penates:
Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
Ardua commisi falsæ connubia ceræ.
Non rapio præceps alienæ fœdera tedæ,
Sed quæ sponsa mihi pridem, patriisque relicta
Mandatis, uno materni sanguinis ortu
Communem partitur avum. fastigia supplex
Deposui, gessique procum. de limine sacro
Oratum misi proceres, qui proxima nobis
Jura tenent. fateor, Stilicho, non parva poposci
Sed certe mereor princeps, hoc principe natus,
Qui sibi te generum fraterna prole revinxit,
Cui Mariam debes. fœnus mihi solve paternum.
Redde suos aulæ. mater fortasse rogari
Mollior. O patrui germen, cui nominis heres
Successi, sublime decus torrentis Iberi,
Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans,
Inque tuo crevi gremio, partuque remoto
Tu potius Flaccilla mihi. quid dividis ergo
Pignora? quid juveni natam non tradis alumno?
Optatusne dies aderit? dabiturne jugalis
Nox unquam?—tali solatur vulnera questu.
   Risit Amor, placidæque volat trans æquora matri
Nuntius, et totas jactantior explicat alas.
   Mons latus Ionium Cypri præruptus obumbrat,
Invius humano gressu, Phariumque cubile
Proteos, et septem despectat cornua Nili.
Hunc neque canentes audent vestire pruinæ;

Hunc venti pulsare timent, hunc lædere nimbi.
Luxuriæ Venerique vacat. pars acrior anni
Exsulat: æterni patet indulgentia veris.
In campum se fundit apex. hunc aurea sepes
Circuit, et fulvo defendit prata metallo.
Mulciber, ut perhibent, his oscula conjugis emit
Mœnibus, et tales uxorius obtulit arces.
Intus rura micant, manibus quæ subdita nullis
Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
Umbrosumque nemus, quo non admittitur ales,
Ni probet ante suos Diva sub judice cantus.
Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
Vivunt in Venerem frondes, omnisque vicissim
Felix arbor amat. nutant ad mutua palmæ
Fœdera; populeo suspirat populus ictu;
Et platani platanis, alnoque assibilat alnus.
Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amarus
Alter, et infusis corrumpit mella venenis,
Unde Cupidineas armavit fama sagittas.
Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum.
Hos Nymphæ pariunt; illum Venus aurea solum
Edidit. ille Deos cœlumque et sidera cornu
Temperat, et summos dignatur figere Reges;
Hi plebem feriunt. nec cetera Numina desunt.
Hic habitat nullo constricta Licentia nodo,
Et flecti faciles Iræ, vinoque madentes
Excubiæ, Lacrimæque rudes, et gratus amantum
Pallor, et in primis titubans Audacia furtis,
Jucundique Metus, et non secura Voluptas;

Et lasciva volant levibus Perjuria pennis.
Quos inter petulans alta cervice Juventas
Excludit Senium luco. procul atria Divæ
Permutant radios, silvaque obstante virescunt.
Lemnius hæc etiam gemmis exstruxit et auro,
Admiscens artem pretio, trabibusque smaragdis
Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.
Beryllo paries, et jaspide lubrica surgunt
Limina, despectusque solo calcatur achates.
In medio glebis redolentibus area dives
Præbet odoratas messes. hic mitis amomi,
Hic casiæ matura seges, Panchæaque turgent
Cinnama, nec sicca frondescunt vimina costo,
Tardaque sudanti prorepunt balsama ligno.
Quo postquam dilapsus Amor, longasque peregit
Penna vias; alacer, passuque superbior intrat.
Cæsariem tunc forte Venus subnixa corusco
Fingebat solio. dextra lævaque sorores
Stabant Idaliæ. largos hæc nectaris imbres
Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
Dat varios nexus, et justo dividit orbes
Ordine, neglectam partem studiosa relinquens.
Plus error decuit: speculi nec vultus egebat
Judicio. similis tecto monstratur in omni,
Et rapitur quocunque videt. dum singula cernit,
Seque probat, nati venientis conspicit umbram;
Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem,
Quid tantum gavisus, ait? quæ prœlia sudas,
Improbe? quis jacuit telis? iterumne Tonantem

Inter Sidonias cogis mugire juvencas?
An Titana domas? an pastoralia Lunam
Rursus in antra vocas? durum magnumque videris
Debellasse Deum.—suspensus in oscula matris
Ille refert: Lætare, parens. immane tropæum
Retulimus. nostrum jam sentit Honorius arcum.
Scis Mariam, patremque ducem, qui cuspide Gallos
Italiamque fovet: nec te præclara Serenæ
Fama latet. propera. regalibus annue votis.
Junge toros.—gremio natum Cytherea removit:
Et crines festina ligat, peplumque fluentem
Allevat, et blando spirantem numine ceston
Cingitur, impulsos pluviis quo mitigat amnes,
Quo mare, quo vèntos, irataque fulmina solvit.
Ut stetit ad litus, parvos adfatur alumnos:
Ecquis erit, pueri, vitreas qui lapsus in undas
Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
Deferar? haud unquam tanto mihi venerit usu.
Sacri, quos petimus, thalami. pernicius omnes
Quærite, seu concha Libycum circumtonat æquor,
Ægeas seu frangit aquas. quicunque repertum
Duxerit, aurata donabitur ille pharetra.
Dixerat, et sparsa diversi plebe feruntur
Exploratores. pelagi sub fluctibus ibat
Carpathii Triton, obluctantemque petebat
Cymothoen. timet illa ferum, seseque sequenti
Subripit, et duris elabitur uda lacertis.
Heus! inquit speculatus Amor; non vestra sub imis
Furta tegi potuere vadis. accingere nostram
Vecturus dominam. pretium non vile laboris

Cymothoen facilem, quæ nunc detrectat, habebis.
Hac mercede veni.—prorupit gurgite torvus
Semifer. undosi verrebant brachia crines.
Hispida tendebat bifido vestigia cornu,
Qua pristis commissa viro. ter pectora movit.
Jam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.
Umbratura Deam retro sinuatur in arcum
Bellua. tum vivo squalentia murice terga
Purpureis mollita rosis. hoc navigat ostro
Fulta Venus. niveæ delibant æquora plantæ.
Prosequitur volucrum late comitatus Amorum;
Tranquillumq; choris quatitur mare. serta per omnem
Neptuni dispersa domum. Cadmeia ludit
Leucothoe, frenatque rosis delphina Palæmon
Alternas violis Nereus interserit algas.
Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.
Nec non et variis vectæ Nereides ibant,
Audito rumore, feris. hanc pisce volutam
Sublevat, Oceani monstrum, Tartessia tigris.
Hanc, timor Ægæi, rupturus fronte carinas
Trux aries. hæc cæruleæ suspensa leænæ
Innatat. hæc viridem trahitur complexa juvencum.
Certatimque novis onerant connubia donis.
Cingula Cymothoe, rarum Galatea monile,
Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat
Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo.
Mergit se subito, vellitque coralia Doto.
Vimen erat, dum stagna subit: processerat undis;
Gemma fuit. nuda Venerem cinxere caterva;
Plaudentesque simul tali cum voce sequuntur:

Hos Mariæ cultus, hæc munera nostra precamur
Reginæ Regina feras. dic talia nunquam
Promeruisse Thetin, nec cum soror Amphitrite
Nostro nupta Jovi. devotum sentiat æquor,
Agnoscat famulum virgo Stilichonia pontum.
Victricis nos spem patriæ, classemque paternam
Veximus, ad tristes cum tenderet ultor Achivos.

Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton
Appulerat, lassosque fretis extenderat orbes.
Continuo sublime volans ad mœnia Gallis
Condita, lanigeri suis ostentantia pellem,
Pervenit. adventu Veneris spissata recedunt
Nubila. clarescunt puris Aquilonibus Alpes.
Lætitiæ causas ignorat dicere miles;
Lætaturque tamen. Mavortia signa rubescunt
Floribus, et subitis animantur frondibus hastæ.
Ilia suum dictis affatur talibus agmen:

Gradivum, nostræ comites, arcete parumper,
Ut soli vacet aula mihi. procul igneus horror
Thoracum, gladiosque tegat vagina minaces.
Stent bellatrices aquilæ, sævique dracones.
Fas sit castra meis hodie succumbere signis.
Tibia pro lituis, et pro clangore tubarum
Molle lyræ festumque canant. epulentur ad ipsas
Excubias. mediis spirent crateres in armis.
Laxet terribiles majestas regia fastus,
Et sociam plebem non indignata potestas
Confundat turbæ proceres. solvantur habenis
Gaudia: nec leges pudeat ridere severas.
Tu festas, Hymenæe, faces; tu, Gratia, flores

Elige; tu geminas, Concordia, necte coronas.
Vos, pennata cohors, quocunque vocaverit usus,
Divisa properate manu; neu marceat ulla
Segnities. alii funalibus ordine ductis
Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
Hi nostra nitidos postes obducere myrto
Contendant; pars nectareis adspergite tecta
Fontibus, et flamma lucos adolete Sabæos:
Pars infecta croco velamina lutea Serum
Pandite, Sidoniasque solo prosternite vestes.
Ast alii thalamum docto componite textu.
Stamine gemmato, picturatisque columnis
Ædificetur apex: qualem non Lydia dives
Erexit Pelopi: nec quem struxere Lyæo
Indorum spoliis et opaco palmite Bacchæ.
Illic exuvias omnes cumulate parentum:
Quidquid avus senior Mauro vel Saxone victis,
Quidquid ab innumeris, socio Stilichone tremendus,
Quæsivit genitor bellis: quodcunque Gelonus
Armeniusve dedit: quantum crinita sagittis
Attulit extremo Meroe circumflua Nilo:
Misit Achæmenio quidquid de Tigride Medus,
Cum supplex emeret Romanam Parthia pacem.
Nobilibus gazis opibusque cubilia surgant
Barbaricis: omnes thalamo conferte triumphos.
Sic ait; et sponsæ petit improvisa penates.
  Illa autem, secura tori, tædasque parari
Nescia, divinæ fruitur sermone parentis,
Maternosque bibit mores; exemplaque discit
Prisca pudicitiæ. Latiôs nec volvere libros

Desinit aut Grajos, ipsa genitrice magistra;
Mæonius quæcunque senex, aut Thracius Orpheus,
Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho.
(Sic Triviam Latona monet: sic mitis in antro
Mnemosyne docili tradit præcepta Thaliæ.)
Cum procul augeri nitor, et jucundior aer
Attonitam lustrare domum, fundique comarum
Gratus odor. mox vera fides, Numenque refulsit.
Cunctatur stupefacta Venus. nunc ora puellæ,
Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
Hæc modo crescenti, plenæ par altera Lunæ.
Assurgit ceu forte minor sub matre virenti
Laurus, et ingentes ramos, olimque futuras
Promittit jam parva comas: vel flore sub uno
Ceu geminæ Pæstana rosæ per jugera regnant.
Hæc largo matura die, saturataque vernis
Roribus indulget spatio: latet altera nodo,
Nec teneris audet foliis admittere Soles.
Adstitit, et blande Mariam Cytherea salutat:
Salve sidereæ proles augusta Serenæ,
Magnorum soboles Regum, parituraque Reges.
Te propter Paphias sedes, Cyprumque reliqui,
Te propter libuit tantos explere labores,
Et tantum tranasse maris, ne vilior ultra
Privatos paterere lares, neu tempore longo
Dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
Accipe Fortunam generis; diadema resume,
Quod tribuas natis; et in hæc penetralia rursus,
Unde parens progressa, redi. fac nulla subesse
Vincula cognatæ: quamvis aliena fuisses

Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
Quæ propior sceptris facies? quis dignior aula
Vultus erat? non labra rosæ, non colla pruinæ,
Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
Quam juncto leviter sese discrimine confert
Umbra supercilii! miscet quam justa ruborem
Temperies! nimio nec sanguine candor abundat.
Auroræ vincis digitos, humerosque Dianæ.
Ipsam jam superas matrem. si Bacchus amator
Dotali potuit cœlum signare Corona,
Cur nullis virgo redimitur pulchrior astris?
Jam tibi molitur stellantia serta Bootes,
Inque decus Mariæ jam sidera parturit æther.
I digno nectenda viro, tantique per orbem
Consors imperii! jam te venerabitur Ister.
Nomen adorabunt populi. jam Rhenus, et Albis
Serviet. in medios ibis Regina Sygambros.
Quid numerem gentes, Atlanteosque recessus
Oceani? toto pariter dotabere mundo.
  Dixit, et ornatus, dederant quos nuper ovantes
Nereides, collo membrisque micantibus aptat.
Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus:
Flammea virgineis accommodat ipsa capillis.
  Ante fores jam pompa sonat, pilentaque sacram
Præradiant ductura nurum. calet obvius ire
Jam princeps, tardumque cupit discedere Solem.
Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
Sollicitavit odor, tumidus, quatiensque decoras
Turbata cervice jubas, Pharsalia rura
Pervolat, et notos hinnitu flagitat amnes,

Naribus accensis. mulcet fecunda magistros
Spes gregis, et pulchro gaudent armenta marito.
  Candidus interea positis exercitus armis
Exsultat socerum circa: nec signifer ullus,
Nec miles pluviæ flores dispergere ritu
Cessat, purpureoque ducem perfundere nimbo.
Hæc quoque velati lauro myrtoque canebant:
  Dive parens, seu te complectitur axis Olympi,
Seu colis Elysias, animarum præmia, valles,
En promissa tibi Stilicho jam vota peregit.
Jam gratæ rediere vices. cunabula pensat;
Acceptum reddit thalamum; natoque reponit
Quod dederas, genitor. nunquam te, sancte, pigebit
Judicii. nec te pietas suprema fefellit.
Dignus quem legeres, dignus cui pignora tanti
Principis, et rerum commendarentur habenæ.
Dicere nunc possem quæ prœlia gesta sub Hæmo,
Quæque cruentarint fumantem Strymona pugnæ,
Quam notus clipeo. quanta vi fulminet hostem,
Ni prohiberet Hymen? quæ tempestiva relatu,
Nunc canimus. quis consilio, quis juris et æqui
Nosse modum melior? quod semper dissidet, in te
Convenit: ingenio robur, prudentia forti.
Fronte quis æquali? quem sic Romana decerent
Culmina? sufficerent tantis quæ pectora curis?
Stes licet in populo; clamat, quicunque videbit,
Hic est, hic Stilicho. sic se testatur et offert
Celsa potestatis species; non voce feroci,
Non alto simulata gradu, non improba gestu.
Affectant alii quidquid, fingique laborant,

Hoc donat natura tibi. pudor emicat una,
Formosusque rigor; vultusque auctura verendos
Canities festina venit. consorte remota,
Contingunt gravitasque senî, viresque juventæ:
Utraque te cingit propriis insignibus ætas.
Ornatur Fortuna viro. non ulla nocendi
Tela, nec infecti jugulis civilibus enses.
Non odium terrore moves, nec frena resolvit
Gratia: diligimus pariter, pariterque timemus.
Ipse metus te noster amat. justissime legum
Arbiter, egregiæ custos fidissime pacis,
Optime ductorum, fortunatissime patrum,
Plus jam plus domino cuncti debere fatemur,
Quod gener est, invicte, tuus. vincire corona:
Insere te nostris contemto jure choreis.
Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
Aurea sic videat similes Thermantia tedas:
Sic uterus crescat Mariæ: sic natus in ostro
Parvus Honoriades genibus considat avitis.

IN NUPTIAS

HONORII AUG. ET MARIÆ FESCENNINA.

ALCAICUM. V. 1—20.

PRINCEPS corusco sidere pulchrior,
Parthis sagittas tendere certior,
Eques Gelonis imperiosior,
Quæ digna mentis laus erit arduæ?
Quæ digna formæ laus erit igneæ?
Te Leda mallet quam dare Castorem.
Præfert Achilli te proprio Thetis.
Victum fatetur Delos Apollinem.
Credit minorem Lydia Liberum.
Tu cum per altas impiger ilices
Prædo citatum cornipedem regis,
Luduntque ventis instabiles comæ;
Telis jacebunt sponte tuis feræ,
Gaudensque sacris vulneribus leo
Admittet hastam, morte superbior.
Venus reversum spernat Adonidem,
Damnet reductum Cynthia Virbium.
Cum post labores sub platani voles
Virentis umbra, vel gelido specu
Torrentiorem fallere Sirium,

Et membra somno fessa resolveris:
O quantus uret tum Dryadas calor?
Quot æstuantes ancipiti gradu
Furtiva carpent oscula Naides?
Quis vero acerbis horridior Scythis,
Quis belluarum corde furentior,
Qui, cum micantem te prope viderit,
Non optet ultro servitium pati?
Quis non catenas arripiat libens,
Colloque poscat vincula libero?
Tu si nivalis per juga Caucasi
Sævas petisses pulcher Amazonas,
Peltata pugnas desereret cohors,
Sexu recepto: patris et immemor
Inter frementes Hippolyte tubas
Strictam securim languida poneret,
Et seminudo pectore cingulum
Forti negatum solveret Herculi,
Bellumque solus conficeret decor.
Beata, quæ te mox faciet virum,
Primisque sese junget amoribus.

Age cuncta nuptiali
Redimita vere tellus
Celebra toros heriles.
Omne nemus cum fluviis,
Omne canat profundum.
Ligures favete campi,
Veneti favete montes;
Subitisque se rosetis

Vestiat Alpinus apex,
Et rubeant pruinæ.
  Athesis strepat choreis,
Calamisque flexuosus
Leve Mincius susurret,
Et Padus electriferis
Admoduletur alnis.
  Epulisque jam repleto
Resonet Quirite Tibris,
Dominique læta votis
Aurea septemgeminas
Roma coronet arces.
  Procul audiant Iberi;
Fluit unde semen aulæ:
Ubi plena laurearum,
Imperio feta domus.
Vix numerat triumphos.
  Habet hinc patrem maritus,
Habet hinc puella matrem,
Geminaque parte ductum
Cæsareum flumineo
Stemma recurrit ortu.
  Decorent vireta Bætin,
Tagus intumescat auro,
Generisque procreator
Sub vitreis Oceanus
Luxurietur antris.
  Oriensque, regna fratrum,
Simul Occidensque plaudant.
Placidæ jocentur urbes,

Quæque novo, quæque nitent
Deficiente Phœbo.
Aquiloniæ procellæ,
Rabidi tacete Cori;
Taceat sonorus Auster.
Solus ovantem Zephyrus
Perdominetur annum.

SOLITAS galea fulgere comas,
Stilicho, molli necte corona.
Cessent litui, sævumque procul
Martem felix teda releget.
Tractus ab aula rursus in aulam
Redeat sanguis patris officiis.
Junge potenti pignora dextra.
Gener Augusti pridem fueras,
Nunc rursus eris socer Augusti.
Quæ jam rabies livoris erit?
Vel quis dabitur color invidiæ?
Stilicho socer est, pater est Stilicho.

ATTOLLENS thalamis Idalium jubar,
Dilectus Veneri nascitur Hesperus.
Jam nuptæ trepidat sollicitus pudor.
Jam produnt lacrimas flammea simplices.
Ne cessa, juvenis, cominus aggredi,
Impacata licet sæviat unguibus.
Non quisquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec spoliat favos,
Si fronti caveat, si timeat rubos.

Armat spina rosas, mella tegunt apes.
Crescunt difficili gaudia jurgio,
Accenditque magis, quæ refugit, Venus.
Quod flenti tuleris, plus sapit, osculum.
Dices o quoties, Hoc mihi dulcius,
Quam flavos decies vincere Sarmatas!
Adspirate novam pectoribus fidem,
Mansuramque facem tradite sensibus.
Tam junctis manibus nectite vincula,
Quam frondens edera stringitur æsculus,
Quam lento premitur palmite populus.
Et murmur querula blandius alite
Linguis assidui reddite mutuis.
Et labris animam conciliantibus,
Alternum rapiat somnus anhelitum.
Amplexu caleat purpura regio,
Et vestes Tyrio sanguine fulgidas
Alter virgineus nobilitet cruor.
Tum victor madido prosilias toro
Nocturni referens vulnera prœlii.
Ducant pervigiles carmina tibiæ,
Permissisque jocis turba licentior
Exsultet tetricis libera legibus.
Passim cum ducibus ludite, milites,
Passim cum pueris ludite, virgines.
Hæc vox ætheriis insonet axibus,
Hæc vox per populos, per mare transeat:
Formosus Mariam ducit Honorius.

DE

BELLO GILDONICO

LIBER.

V. I—22.

Redditus imperiis Auster, subjectaque rursum
Alterius convexa poli. rectore sub uno
Conspirat geminus frenis communibus orbis.
Junximus Europen Libyæ. concordia fratrum
Plena redit. patriis quod solum defuit armis,
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
Horret adhuc animus, manifestaque gaudia differt,
Dum stupet, et tanto cunctatur credere voto.
Nec dum Cinyphias exercitus attigit oras:
Jam domitus Gildo. nullis victoria nodis
Hæsit, non terræ spatio, non objice ponti.
Congressum, profugum, captum vox nuntiat una,
Rumoremque sui prævenit laurea belli.
Quo, precor, hæc effecta Deo? robusta vetusque
Tempore tam parvo potuit dementia vinci?
Quem veniens indixit hiems, ver perculit, hostem.
Exitii jam Roma timens, et fessa negatis
Frugibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,
Non solito vultu, non qualis jura Britannis
Dividit, aut trepidos submittit fascibus Indos.
Vox tenuis, tardique gradus, oculique latentes
Interius. fugere genæ. jejuna lacertos

Exedit macies. humeris vix sustinet ægris
Squalentem clipeum. laxata casside prodit
Canitiem, plenamque trahit rubiginis hastam.
Attigit ut tandem cœlum, genibusque Tonantis
Procubuit, tales orditur mœsta querelas:
Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci,
Jupiter, auguriis; si stant immota Sibyllæ
Carmina; Tarpeias si necdum respuis arces:
Advenio supplex, non ut proculcet Araxem
Consul ovans, nostræve premant pharetrata secures
Susa, nec ut rubris aquilas figamus arenis.
Hæc nobis, hæc ante dabas. nunc pabula tantum
Roma precor. miserere tuæ, pater optime, gentis.
Extremam defende famem. satiavimus iram,
Si qua fuit. lugenda Getis, et flenda Suevis
Hausimus. ipsa meos exhorret Parthia casus.
Quid referam morbive luem, cumulosve repletos
Stragibus, et crebras corrupto sidere mortes?
Aut fluvium per tecta vagum, summisque minantem
Collibus? ingentes vexi submersa carinas,
Remorumque sonos, et Pyrrhæ secula sensi.
Hei mihi, quo Latiæ vires, urbisque potestas
Recidit? in qualem paulatim fluximus umbram?
Armato quondam populo, patrumque vigebam
Consiliis. domui terras, urbesque revinxi
Legibus. ad Solem victrix utrumque cucurri.
Postquam jura ferox in se communia Cæsar
Transtulit, et lapsi mores, desuetaque priscis
Artibus in gremium pacis servile recessi,
Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,

Ut dominam plebem, bellatoremque Senatum
Classibus æstivis alerent, geminoque vicissim
Litore diversi complerent horrea venti.
Stabat certa salus. Memphis si forte negasset,
Pensabam Pharium Gætulis messibus annum.
Frugiferas certare rates, lateque videbam
Punica Niliacis concurrere carbasa velis.
Cum subiit par Roma mihi, divisaque sumsit
Æquales Aurora togas: Ægyptia rura
In partem cessere novam. spes unica nobis
Restabat Libye, quæ vix ægreque fovebat
Solo ducta Noto; nunquam secura futuri,
Semper inops, ventique fidem poscebat et anni.
Hanc quoque nunc Gildo rapuit sub fine cadentis
Autumni. pavido metimur cærula voto,
Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit domino, vel prædo reliquit.
Pascimur arbitrio Mauri: nec debita reddi,
Sed sua concedi jactat, gaudetque diurnos,
Ut famulæ, præbere cibos; vitamque famemque
Librat barbarico fastu, vulgique superbit
Fletibus, et tantæ suspendit fata ruinæ.
Romuleas vendit segetes, et possidet arva
Vulneribus quæsita meis. ideone tot annos
Flebile cum tumida bellum Carthagine gessi?
Idcirco voluit contemta luce reverti
Regulus? hæc damnis, genitor, Cannensibus emi?
Incassum toties lituis navalibus arsit
Hispanum Siculumque fretum? vastataque tellus,
Totque duces cæsi, ruptaque emissus ab Alpe

Pœnus, et attonitæ jam proximus Hannibal urbi?
Scilicet, ut domitis frueretur Barbarus Afris,
Muro sustinui Martem, noctesque cruentas
Collina pro turre tuli? Gildonis ad usum
Carthago ter victa ruit? hoc mille gementis
Italiæ clades, impensaque secula bello,
Hoc Fabius fortisque mihi Marcellus agebant,
Ut Gildo cumularet opes? haurire venena
Compulimus dirum Syphacem, fractumque Metello
Traximus immanem Marii sub vincla Jugurtham,
Et Numidæ Gildonis erunt? proh funera tanta!
Proh labor! in Bocchi regnum sudavit uterque
Scipio? Romano vicistis sanguine Mauri?
Ille diu miles populus, qui præfuit orbi,
Qui trabeas et sceptra dabat, quem semper in armis
Horribilem gentes, placidum sensere subactæ,
Nunc inhonorus, egens, perfert miserabile pacis
Supplicium, nulloque palam circumdatus hoste,
Obsessi discrimen habet. per singula letum
Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
Præscribunt alimenta dies. heu prospera fata!
Quid mihi septenos montes, turbamque dedisti,
Quæ parvo non posset ali? felicior essem
Angustis opibus. mallem tolerare Sabinos,
Et Veios. brevior duxi securius ævum.
Ipsa nocet moles. utinam remeare liceret
Ad veteres fines, et mœnia pauperis Anci.
Sufficerent Etrusca mihi Campanaque culta,
Et Quinctî Curiique seges, patriæque petenti
Rusticus inferret proprias Dictator aristas.

Nunc quid agam? Libyam Gildo tenet, altera Nilum.
Ast ego, quæ terras humeris pontumque subegi,
Deseror. emeritæ jam præmia nulla senectæ.
Dî, quibus iratis crevi, succurrite tandem;
Exorate patrem! tuque o, quæ vecta per altum
Sponte Palatinis mutasti collibus Idam,
Prælatoque lavas Phrygios Almone leones,
Maternis precibus natum jam flecte, Cybebe.
Sin prohibent Parcæ, falsisque elusa vetustas
Auspiciis; alio saltem prosternite casu,
Et pœnæ mutate genus. Porsenna reducat
Tarquinios. renovet ferales Allia pugnas.
Me potius sævi manibus permittite Pyrrhi.
Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis.
Cuncta fame leviora mihi.—sic fata, refusis
Obticuit lacrimis. mater Cytherea, parensque
Flet Mavors, sanctæque memor Tritonia Vestæ.
Nec Cybele, sicco nec stabat lumine Juno.
Mœrent Indigetes, et si quos Roma recepit,
Aut dedit ipsa, Deos. genitor jam corda remitti
Cœperat, et sacrum dextra sedare tumultum:
Cum procul insanis quatiens ululatibus axem,
Et contusa genas, mediis apparet in astris
Africa. rescissæ vestes, et spicea passim
Serta jacent. lacero crinales vertice dentes,
Effractum pendebat ebur. talique superbas
Irrupit clamore fores: Quid magne moraris
Jupiter, avulso nexu, pelagique solutis
Legibus, iratum populis immittere fratrem?
Mergi prima peto. veniant prærupta Pachyno

Æquora. laxatis subsidant Syrtibus urbes.
Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
Me rape Gildoni. felicior illa perustæ
Pars Libyæ, nimio quæ se munita calore
Defendit, tantique vacat secura tyranni.
Crescat zona rubens. medius flagrantis Olympi
Me quoque limes agat. melius deserta jacebo
Vomeris impatiens. pulsis dominentur aratris
Dipsades, et sitiens attollat gleba cerastas.
Quid me temperies juvit? quid mitior æther?
Gildoni fecunda fui. jam Solis habenæ
Bis senas torquent hiemes, cervicibus ex quo
Hæret triste jugum. nostris jam luctibus ille
Consenuit, regnumque sibi tot vindicat annos.
Atque utinam regnum! privato jure tenetur,
Exigui specie fundi, quod Nilus et Atlas
Dissidet. Occiduis quod Gadibus arida Barce,
Quodque Parætonio secedit litore Ganges,
Hoc sibi transcripsit proprium. pars tertia mundi
Unius prædonis ager. distantibus idem
Inter se vitiis cinctus: quodcunque profunda
Traxit avaritia, luxu pejore refundit.
Instat terribilis vivis, morientibus heres,
Virginibus raptor, thalamis obscœnus adulter.
Nulla quies. oritur præda cessante libido;
Divitibusque dies, et nox metuenda maritis.
Quisquis vel locuples, pulchra vel conjuge notus,
Crimine pulsatur falso. si crimina desunt,
Accitus conviva perit. mors nulla refugit
Artificem. varios succos spumasque requirit

Serpentum virides, et adhuc ignota novercis
Gramina. si quisquam vultu præsentia damnet,
Liberiusve gemat, dapibus crudelis in ipsis
Emicat ad nutum stricto mucrone minister.
Fixus quisque toro tacita formidine libat
Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
Haurit, et intentos capiti circumspicit enses.
Splendet Tartareo furialis mensa paratu,
Cæde madens, atrox gladio, suspecta veneno.
Ut vino calefacta Venus, tum sævior ardet
Luxuries: mixtis redolent unguenta coronis.
Crinitos inter famulos pubemque canoram
Orbatas jubet ire nurus, nuperque peremtis
Arridere viris. Phalarin, tormentaque flammæ
Profuit, et Siculi mugitus ferre juvenci,
Quam tales audire choros. nec damna pudoris
Turpia sufficiunt. Mauris clarissima quæque
Fastidita datur. media Carthagine ductæ
Barbara Sidoniæ subeunt connubia matres.
Æthiopem nobis generum, Nasamona maritum
Ingerit. exterret cunabula discolor infans.
His fretus sociis, ipso jam principe major
Incedit. peditum præcurrunt agmina longe.
Circumdant equitum turmæ, Regesque clientes,
Quos nostris ditat spoliis. proturbat avita
Quemque domo; veteres detrudit rure colonos.
Exsiliis dispersa feror. nunquamne reverti
Fas erit, errantesque solo jam reddere cives?
  Iret adhuc in verba dolor, ni Jupiter alto
Cœpisset solio. voces adamante notabat

Atropos, et Lachesis jungebat stamina dictis.
Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
Africa. communem prosternet Honorius hostem.
Pergite securæ. vestrum vis nulla tenorem
Separat: et soli famulabitur Africa Romæ.
Dixit, et afflavit Romam meliore juventa.
Continuo redit ille vigor, seniique colorem
Mutavere comæ. solidatam crista resurgens
Erexit galeam, clipeique recanduit orbis,
Et levis excussa micuit rubigine cornus.
Humentes jam Noctis equos, Lethæaque Somnus
Frena regens, tacito volvebat sidera curru.
Jam duo Divorum proceres, seniorque minorque
Theudosii pacem laturi gentibus ibant:
Qui Jovis arcanos monitus, mandataque ferrent
Fratribus, et geminis sancirent fœdera regnis.
Sic cum præcipites artem vicere procellæ,
Assiduoque gemens undarum verbere nutat
Descensura ratis, cæca sub nocte vocati
Naufraga Ledæi sustentant vela Lacones.
Circulus ut patuit Lunæ, secuere meatus
Diversos. Italas senior tendebat in oras.
At pater, intrantem pontum qua Bosporus arctat,
Arcadii thalamis, urbique illapsus Eoæ.
Quem simul ut vidit natus, (nam clara nitebat
Cynthia) permixto tremuerunt gaudia fletu,
Complexuque fovens, quos non speraverat, artus,
O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit,
Unde tuis optatus ades? da tangere dextram,
Qua gentes cecidere feræ. quis tale removit

Præsidium terris? ut te mortalia pridem
Implorant, lugentque pium, fortemque requirunt!
  Cui pater in tales rupit suspiria voces:
Hoc erat? in fratres medio discordia Mauro
Nascitur; et mundus germanaque dissidet aula?
Gildonisne salus tanti sit palma furoris?
Scilicet egregius morum, magnoque tuendus,
Et cujus meritis pietas a fratre recedat.
In primo genitore, vide, civile calebat
Dissidium. dubio stabant Romana sub ictu.
Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
Rex ignotus agit, qui me non juvit euntem?
Auxilio fovere Getæ, venere Geloni.
Solus at hic non puppe data, non milite misso,
Subsedit fluitante fide. si signa petisset
Obvia, detecto submissius hoste dolerem.
Restitit in speculis fati, turbaque reductus
Libravit geminas, eventu judice, vires,
Ad rerum momenta cliens, seseque daturus
Victori. Fortuna simul cum Marte pependit.
Et si non cupidis essem præreptus ab astris,
Exemplum sequerer Tullî, laniandaque dumis
Impia diversis raptarem membra quadrigis.
Germani nunc usque tui responsa colebat.
En iterum calcat. tali te credere monstro
Post patrem fratremque paras? sed magna rependit,
Inque tuam sortem numerosas transtulit urbes.
Ergo fas pretio cedet? mercede placebit
Proditio? taceo, læsi quod transfuga fratris,
Quod levis ingenio. quamvis discrimine summo

Proditor apportet suspensa morte salutem,
Nunquam gratus erit. damnamus luce reperta
Perfidiam: nec nos patimur committere tali
Hoc genus emtori. cives cum mœnibus offert?
Hoc vendit patriam. plerique in tempus abusi
Mox odere tamen. tenuit sic Graia Philippus
Oppida. Pellæo libertas concidit auro.
Romani scelerum semper sprevere ministros.
Noxia pollicitum domino miscere venena
Fabricius Regi nudata fraude remisit,
Infesto quem Marte petît, bellumque negavit
Per famuli patrare nefas. ductosque Camillus
Trans murum pueros obsessæ reddidit urbi.
Traduntur pœnis alii, cum prœlia solvant;
Hic manet, ut moveat. quod respuit alter in hostem,
Suscipis in fratrem. longi proh dedecus ævi!
Cui placet, australes Gildo condonat habenas,
Tantaque mutatos sequitur provincia mores.
Quaslibet ad partes animus nutaverit anceps:
Transfundit secum Libyam, refluumque malignus
Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
Tollite Massylas fraudes: removete bilingues
Insidias, et verba soli spirantia virus.
Ne consanguineis certetur cominus armis,
Ne, precor. hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis;
In Mauros hoc crimen eat. quid noster iniquum
Molitur Stilicho? quando non ille jubenti
Paruit? an quisquam nobis devotior exstat?
Ut sileam varios, mecum quos gesserit, actus,
Quæ vidi post fata, loquar. cum Divus abirem,

Res incompositas, fateor, tumidasque reliqui.
Stringebat vetitos etiamnum exercitus enses
Alpinis odiis, alternaque jurgia victi
Victoresque dabant. vix hæc amentia nostris
Excubiis, nedum puero rectore, quiesset.
Heu quantum timui vobis, quid libera tanti
Militis auderet moles, cum cæca remoto
Ferveret jam læta metu. dissensus acerbus,
Sed gravior consensus erat. tunc ipse paterna
Successit pietate mihi, tenerumque rudemque
Fovit, et in veros eduxit principis annos:
Rufinumque tibi, quem tu tremuisse fateris,
Depulit. hunc solum memorem solumque fidelem
Experior. volui si quid, dum vita maneret,
Aut visus voluisse, gerit: venerabilis illi,
Ceu Numen præsensque, vocor. si tanta recusas,
At soceri reverere faces, at respice fratris
Connubium, pignusque meæ regale Serenæ.
Debueras etiam fraternis obvius ire
Hostibus, ille tuis. quæ gens, quis Rhenus et Ister
Vos opibus junctos, conspirantesque tulisset?
Sed tantum permitte, cadat: nil poscimus ultra.
Ille licet sese prætentis Syrtibus armet,
Oppositoque Atlante tegat; licet arva referta
Anguibus, et Solis medios objecerit æstus;
Novi consilium, novi Stilichonis in omnes
Æqualem casus animum. penetrabit arenas:
Inveniet virtute viam.—sic Divus: et inde
Sic natus: Jussis, genitor, parebitur ultro.
Amplector præcepta lubens. nec carior alter

Cognato Stilichone mihi. commissa profanus
Ille luat. redeat jam tutior Africa fratri.
Talia dum longo secum sermone retexunt,
Hesperiam pervenit avus, castumque cubile
Ingreditur, Tyrio quo fusus Honorius ostro
Carpebat teneros Maria cum conjuge somnos.
Assistit capiti. tunc sic per somnia fatur:
Tantane devictis tumuit fiducia Mauris,
Care nepos? iterum post me conjurat in arma
Progenies vesana Jubæ, bellumque resumit
Victoris cum stirpe sui? Firmumne jacentem
Obliti, Libyam nostro sudore receptam
Rursus habent? ausus Latio contendere Gildo?
Germani nec fata timet? nunc ire profecto
Nunc vellem, notosque senex ostendere vultus.
Nonne meam fugiet Maurus, cum viderit, umbram?
Quid dubitas? exsurge toris. invade rebellem.
Captivum mihi redde meum. desiste morari.
Hoc generi fatale tuo. dum sanguis in orbe
Noster erit, semper pallebit regia Bocchi.
Jungantur spoliis Firmi Gildonis opima.
Exornet geminos Maurusia laurea currus.
Una domus toties una de gente triumphet.
Dî, bene, quod tantis interlabentibus annis
Servati Firmusque mihi, fraterque nepoti.
Dixit, et afflatus vicino Sole refugit.
At juvenem stimulis immanibus æmula virtus
Exacuit. jam puppe vehi, jam stagna secare
Fervet, et absentes invadere cuspide Mauros.
Tum jubet acciri socerum, dextramque vocato

Conserit, et quæ sit potior sententia, quærit:
Per somnos mihi, sancte pater, jam sæpe futura
Panduntur, multæque canunt præsagia noctes.
Namque procul Libycos venatu cingere saltus,
Et juga rimari canibus Gætula videbar.
Mœrebat regio sævi vastata leonis
Incursu. pecudum strages, passimque juvenci
Semineces, et adhuc infecta mapalia tabo,
Sparsaque sanguineis pastorum funera campis.
Aggredior latebras monstri, mirumque relatu
Conspicio. dilapsus honos. cervice minaces
Defluxere jubæ. fractos inglorius armos
Supposuit servile gemens, ingestaque vincla
Unguibus, et subitæ collo sonuere catenæ.
Nunc etiam paribus secum certare tropæis
Hortator me cogit avus. quonam usque morati
Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
Et pelagi superare minas. transmittere primus
Ipse paro. quæcunque meo gens barbara nutu
Stringitur, adveniat. Germania cuncta feratur
Navibus, et socia comitentur classe Sygambri.
Pallida translatum jam sentiat Africa Rhenum.
An patiar tot probra sedens? juvenisque relinquam
Quæ tenui rexique puer? bis noster ad Alpes
Alterius genitor defensum regna cucurrit.
Nos prædæ faciles insultandique jacemus?
Finierat. Stilicho contra cui talia reddit:
Adversine tubam, princeps, dignabere Mauri?
An feret ignavus clari solatia fati,
Te bellante mori? decernet Honorius inde,

Hinc Gildo? prius astra Chaos miscebit Averno.
Vindictam mandasse sat est. plus nominis horror,
Quam tuus ensis aget. minuit præsentia famam:
Qui stetit, æquatur campo, collataque nescit
Majestatem acies. sed quod magis utile facto,
Atque hosti gravius, sensus adverte, docebo.
Est illi patribus, sed non et moribus, îsdem
Mascezel; fugiens qui dira piacula fratris,
Spesque suas vitamque tuo commisit asylo.
Hunc ubi tentatis frustra mactare nequivit
Insidiis, patrias in pignora contulit iras;
Et quos ipse sinu parvos gestaverat, una
Obtruncat juvenes; inhumataque corpora vulgo
Dispulit, et tumulo cognatas arcuit umbras:
Naturamque simul, fratremque, hominemque cruentus
Exuit, et tenuem cæsis invidit arenam.
Hoc facinus refugo damnavit Sole Mycenas,
Avertitque diem. sceleri sed reddidit Atreus
Crimen, et infandas excusat conjuge mensas.
Hic odium, non pœna fuit. te prodita jura,
Te pater ultorem, te nudi pulvere Manes,
Te pietas polluta rogat. si flentibus aram,
Et proprium miseris Numen statuistis Athenæ:
Si Pandionias planctu traxere phalanges
Inachides, belloque rogos meruere maritis:
Si mœstæ squalore comæ, lacrimisque Senatum
In Numidas pulsus solio commovit Adherbal:
Hunc quoque nunc Gildo, tanto quem funere mersit,
Hunc doleat venisse ducem, seseque minorem
Supplicibus sciat esse tuis. quem sede fugavit,

Hunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiscat;
Agnoscatque suum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc ubi sederunt genero; notissima Marti
Robora, præcipuos electa pube maniplos
Disponit, portuque rates instaurat Etrusco.
Herculeam suus Alcides, Joviamque cohortem
Rex ducit Superûm; premitur nec signifer ullo
Pondere: festinant adeo vexilla moveri.
Nervius insequitur, meritusque vocabula Felix,
Dictaque ab Augusto legio, nomenque probantes
Invicti, clipeoque animosi teste Leones.
Dictis ante tamen princeps confirmat ituros
Aggere conspicuus. stat circumfusa juventus
Nixa hastis, pronasque ferox accommodat aures:
Gildonem domitura manus, promissa minasque
Tempus agi. si quid pro me doluistis, in armis
Ostentate mihi. justo magnoque triumpho
Civiles abolete notas. sciat orbis Eous,
Sitque palam, Gallos causa, non robore, vinci.
Nec vos, Barbariem quamvis collegerit omnem,
Terreat. an Mauri fremitum, raucosque repulsus
Umbonum, et vestros passuri cominus enses?
Non contra clipeis tectos, galeisve micantes
Ibitis. in solis longe fiducia telis:
Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
Dextra movet jaculum: prætentat pallia læva.
Cetera nudus eques. sonipes ignarus habenæ:
Virga regit. non ulla fides, non agminis ordo.
Arma oneri, fuga præsidio. connubia mille.
Non ulli generis nexus, non pignora curæ;

Sed numero languet pietas. hæc copia vulgi.
Umbratus dux ipse rosis, et marcidus ibit
Unguentis, crudusque cibo, titubansque Lyæo;
Confectus senio, morbis stuprisque solutus.
Excitet incestos turmalis buccina somnos;
Imploret citharas, cantatricesque choreas,
Offensus stridore tubæ; discatque coactus,
Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.
Nonne mori satius, vitæ quam ferre pudorem?
Nam quæ jam regio restat, si, dedita Mauris
Regibus, Illyricis accesserit Africa damnis?
Jus Latium, quod tunc Meroe, rubroque solebat
Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda?
Et cui non Nilus, non intulit India metas,
Romani jam finis erit Trinacria regni?
Ite recepturi, prædo quem sustulit, axem,
Ereptumque Notum. caput insuperabile rerum,
Aut ruet, in vestris aut stabit Roma lacertis.
Tot mihi debetis populos, tot rura, tot urbes
Amissas. uno Libyam defendite bello.
Vestros imperium remos, et vestra sequatur
Carbasa. despectas trans æquora ducite leges.
Tertia jam solito cervix mucrone rotetur,
Tandem funereis finem positura tyrannis.
  Omina conveniunt dicto, fulvusque Tonantis
Armiger, ad liquidam cunctis spectantibus æthram,
Correptum pedibus curvis innexuit hydrum.
Dumque reluctantem morsu partitur obunco,
Hæsit in ungue caput. truncatus decidit anguis.
Ilicet auguriis alacres per saxa citati,

Torrentesque ruunt. non mons, non silva retardat.
Pendula ceu parvis moturæ bella colonis
Ingenti clangore grues æstiva relinquunt
Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo:
Ordinibus variis per nubila texitur ales
Litera, pennarumque notis inscribitur aer.
Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arsit
Impetus. arripiunt naves, ipsique rudentes
Expediunt, et vela ligant, et cornua summis
Associant malis. quatitur Tyrrhena tumultu
Ora, nec Alpheæ capiunt navalia Pisæ.
Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia classem
Solveret, innumeris fervebat vocibus Aulis.
Non illos strepitus, impendentisque procellæ
Signa, nec adventus dubii deterruit Austri.
Vellite, proclamant, socii, jam vellite funem.
Per vada Gildonem quamvis adversa petamus.
Ad bellum nos trudat hiems. per devia ponti
Quassatis cupio tellurem figere rostris.
Heu nimium segnes, cauta qui mente notatis,
Si revolant mergi, graditur si litore cornix.
Ora licet maculis adsperserit Occiduus Sol,
Lunaque conceptis livescat turbida Coris,
Et contusa vagos jaculentur sidera crines,
Imbribus humescant Hædi, nimbosaque Taurum
Ducat Hyas, totusque fretis descendat Orion:
Certa fides cœli; sed major Honorius auctor.
Illius auspiciis immensa per æquora miles,
Non Plaustris Arctove regor. contemne Booten,
Navita; turbinibus mediis permitte carinas.

Si mihi tempestas Libyam ventique negabunt,
Augusti Fortuna dabit.—jam classis in altum
Provehitur. dextra Ligures, Etruria læva
Linquitur, et cæcis vitatur Corsica saxis.
Humanæ in speciem plantæ se magna figurat
Insula; (Sardoam veteres dixere coloni)
Dives ager frugum. Pœnos Italosve petenti
Opportuna situ. quæ pars vicinior Afris,
Plana solo, ratibus clemens. quæ respicit Arcton,
Immitis, scopulosa, procax, subitisque sonora
Flatibus. insanos infamat navita montes.
Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aer
Sævit, et exclusis regnant Aquilonibus Austri.
Quos ubi luctatis procul effugere carinis;
Per diversa ruunt sinuosæ litora terræ.
Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos:
Partem litoreo complectitur Olbia muro.
Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Caralis, tenuemque per undas
Obvia dimittit fracturum flamina collem.
Efficitur portus medium mare; tutaque ventis
Omnibus ingenti mansuescunt stagna recessu.
Hanc omni petiere manu, prorisque reductis
Suspensa Zephyros exspectant classe faventes.

IN

FL. MALLII THEODORI V. C.

CONSULATUM

PROLOGUS. V. 1—20.

AUDEBISNE, precor, doctæ subjecta catervæ
 Inter tot proceres, nostra Thalia, loqui?
Nec te fama vetat, vero quam celsius actam
 Vel servasse labor, vel minuisse pudor?
An tibi continuis crevit fiducia castris,
 Totaque jam vatis pectora miles habet?
Culmina Romani majestatemque Senatus,
 Et, quibus exsultat Gallia, cerne viros.
Omnibus audimur terris, mundique per aures
 Ibimus. ah nimius Consulis urget amor!
Jupiter, ut perhibent, spatium cum discere vellet
 Naturæ, regni nescius ipse sui,
Armigeros utrinque duos æqualibus alis
 Misit ab Eois Occiduisque plagis.
Parnassus geminos fertur junxisse volatus;
 Contulit alternas Pythius axis aves.
Princeps non aquilis terram cognoscere curat.
 Certius in nobis æstimat imperium.
Hoc ego concilio collectum metior orbem:
 Hoc video cœtu quidquid ubique micat.

DE CONSULATU

FL. MALLII THEODORI V.C.

PANEGYRIS.

V. 1—20.

Ipsa quidem virtus pretium sibi, solaque late
Fortunæ secura nitet; nec fascibus ullis
Erigitur, plausuve petit clarescere vulgi.
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Divitiis animosa suis, immotaque cunctis
Casibus ex alta mortalia despicit arce.
Attamen invitam blande vestigat, et ultro
Ambit Honos. docuit toties a rure profectus
Lictor, et in mediis Consul quæsitus aratris.
Te quoque naturæ sacris mundique vacantem,
Emeritum pridem, desudatisque remotum
Judiciis, eadem rursus complexa potestas
Evehit, et reducem notis imponit habenis.
Accedunt trabeæ. nil jam, Theodore, relictum,
Quo virtus animo crescat, vel splendor honore.
Culmen utrumque tenes. talem te protinus anni
Formavere rudes, et dignum vita curuli
Traxit iter, primæque senes cessere juventæ.
Jam tum canities animi, jam dulce loquendi
Pondus, et attonitas sermo qui duceret aures :

Mox undare foro victrix opulentia linguæ,
Tutarique reos. ipsa hæc amplissima sedes
Orantem stupuit, bis laudatura regentem.
Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit,
Quæ nunc tota probat. longi sed pignus amoris
Exiguæ peperere moræ: populumque clientem
Publica mansuris testantur vocibus æra.
Inde tibi Macetum tellus, et credita Pellæ
Mœnia, quæ famulus quondam ditavit Hydaspes.
Tantaque commissæ revocasti gaudia genti
Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
Floruit, aut nigri cecidit cum regia Pori.
Sed non ulterius te præbuit urbibus aula:
Maluit esse suum. terris edicta daturus,
Supplicibus responsa, venis. oracula Regis
Eloquio crevere tuo; nec dignius unquam
Majestas meminit sese Romana locutam.
Hinc sacræ mandantur opes, orbisque tributa
Possessi; quidquid fluviis evolvitur auri:
Quidquid luce procul venas rimata sequaces
Abdita pallentis fodit sollertia Bessi.
Ac velut exsertus lentandis navita tonsis
Præficitur lateri custos; hinc ardua proræ
Temperat, et fluctus tempestatesque futuras
Edocet: assiduo cum Dorida vicerit usu,
Jam clavum totamque subit torquere carinam:
Sic cum clara diu rerum documenta dedisses,
Non te parte sui, sed in omni corpore, sumsit
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos
Rectores. Hispana tibi Germanaque Tethys

Paruit, et nostro diducta Britannia mundo:
Diversoque tuas coluerunt gurgite voces
Lentus Arar, Rhodanusque ferox, et dives Iberus.
O quoties doluit Rhenus, qua Barbarus ibat,
Quod te non geminis frueretur judice ripis!
Unius fit cura viri, quodcunque rubescit
Occasu, quodcunque dies devexior ambit.
Tam celer assiduos explevit cursus honores.
Una potestatum spatiis interfuit ætas,
Totque gradus fati juvenilibus intulit annis.
Postquam parta quies, et, summum nacta cacumen,
Jam secura petit privatum gloria portum;
Ingenii redeunt fluctus, aliique labores;
Et vitæ pars nulla perit. quodcunque recedit
Litibus, incumbit studiis, animusque vicissim
Aut curam imponit populis, aut otia Musis.
Omnia Cecropiæ relegis secreta senectæ,
Discutiens quod quisque novum mandaverit ævo,
Quantaque diversæ producant agmina sectæ.
Namque aliis princeps rerum disponitur aer:
Hic confidit aquis: hic procreat omnia flammis.
Alter, in Ætnæas casurus sponte favillas,
Dispergit revocatque Deum, rursumque receptis
Nectit amicitiis quidquid discordia solvit.
Corporis hic damnat sensus, verumque videri
Pernegat. hic semper lapsuræ pondera terræ
Conatur rapido cœli fulcire rotatu,
Accenditque diem prærupti turbine saxi.
Ille ferox, unoque tegi non passus Olympo,
Immensum per inane volat, finemque perosus

Parturit innumeros angusto pectore mundos.
Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
Numina constituunt alii, casusque relegant.
Graiorum obscuras Romanis floribus artes
Irradias, vicibus gratis formare loquentes
Suetus, et alterno verum contexere nodo.
Quidquid Socratico manavit ab ordine, quidquid
Docta Cleantheæ sonuerunt atria turbæ,
Inventum quodcunque tuo, Chrysippe, recessu,
Quidquid Democritus risit, dixitque tacendo
Pythagoras; uno se pectore cuncta vetustas
Condidit, et major collectis viribus exit.
Ornantur veteres, et nobiliore magistro
In Latium spretis Academia migrat Athenis,
Ut tandem propius discat, quo fine beatum
Dirigitur; quæ norma boni, qui limes honesti;
Quænam membra sui virtus divisa domandis
Objectet vitiis; quæ pars injusta recidat,
Quæ vincat ratione metus, quæ frenet amores.
Aut quoties elementa doces, semperque fluentis
Materiæ causas: quæ vis animaverit astra,
Impuleritque choros; quo vivat machina motu.
Sidera cur septem retro nitantur in ortus
Obluctata polo; variisne meatibus idem
Arbiter, an geminæ convertant æthera mentes.
Sitne color proprius rerum, lucisne repulsu
Eludant aciem; tumidos quæ Luna recursus
Nutriat Oceani; quo fracta tonitrua vento;
Quid trahat imbriferas nubes; quo saxa creentur
Grandinis; unde rigor nivibus; quæ flamma per auras

Excutiat rutilos tractus, aut fulmina velox
Torqueat, aut tristem figat crinita cometen.
Jam tibi compositam fundaverat ancora puppim.
Telluris jam certus eras. fecunda placebant
Otia. nascentes ibant in secula libri.
Cum subito liquida cessantem vidit ab æthra
Justitia, et tanto viduatas judice leges.
Continuo frontem nimbo velata pudicam
Deserit Autumni portas, qua vergit in Austrum
Signifer, et noctis reparant dispendia Chelæ.
Pax avibus, quacunque volat; rabiemque frementes
Deposuere feræ. lætatur terra reverso
Numine, quod prisci post tempora perdidit auri.
Illa per occultum Ligurum se mœnibus infert,
Et castos levibus plantis ingressa penates
Invenit ætherios signantem pulvere cursus;
Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis:
Quæ moveant momenta polum, quam certus in astris
Error; quis tenebras Soli causisque meantem
Defectum indicat numerus; quæ linea Phœben
Damnet, et excluso pallentem fratre relinquat.
Ut procul adspexit fulgentia virginis ora,
Cognovitque Deam: vultus veneratus amicos
Occurrit, scriptæque notas confundit arenæ.
Cum sic Diva prior: Malli, sincera bonorum
Congeries, in quo veteris vestigia recti,
Et ductos video mores meliore metallo:
Jam satis indultum studiis; Musæque tot annos
Eripuere mihi. pridem te jura reposcunt.
Aggredere, et nostro rursum te redde labori.

Nec tibi sufficiat transmissæ gloria vitæ.
Humanum curare genus quis terminus unquam
Præscripsit? nullas recipit prudentia metas.
Adde, quod hæc multis potuit contingere sedes.
Sed meriti tantum redeunt, actusque priores
Commendat repetitus honos, virtusque reducit,
Quos Fortuna legit. melius magnoque petendum
Credis, in abstrusa rerum ratione morari?
Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis
Erexere magis, quam qui responsa secutus
Obruit Eoas classes, urbemque carinis
Vexit, et arsuras Medo subduxit Athenas?
Spartanis potuit robur præstare Lycurgus
Matribus, et sexum leges vicere severæ:
Civibus et vetitis ignavo credere muro,
Tutius objecit nudam Lacedæmona bellis.
At non Pythagoræ monitus, annique silentes,
Famosum Œbalii luxum pressere Tarenti.
Quis vero insignem tanto sub principe curam
Respuat? aut quando meritis majora patebunt
Præmia? quis demens adeo, qui jungere sensus
Cum Stilichone neget? similem quæ protulit æta
Consilio vel Marte virum? nunc Brutus amaret
Vivere sub regno. tali succumberet aulæ
Fabricius. cuperent ipsi servire Catones.
Nonne vides, ut nostra soror Clementia tristes
Obtundat gladios: fratresque amplexa serenos
Assurgat Pietas: fractis ut lugeat armis
Perfidia, et laceris morientes crinibus hydri
Lambant invalido Furiarum vincla veneno?

Exsultat cum Pace Fides. jam sidera cunctæ
Liquimus, et placidas inter discurrimus urbes.
Nobiscum, Theodore, redi.—subit ille loquentem
Talibus: Agrestem dudum me, Diva, reverti
Cogis; et infectum longi rubigine ruris
Ad tua signa vocas? nam quæ mihi cura tot annos
Altera, quam duras sulcis mollire novales?
Nosse soli vires, nemori quæ commoda rupes,
Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faveret
Frugibus, aut quales tegeret vindemia colles?
Terribiles rursum lituos veteranus adibo,
Et desueta vetus tentabo cærula vector?
Collectamque diu, et certis utcunque locatam
Sedibus, in dubium patiar deponere famam?
Nec me, quid valeat natura fortior usus,
Præterit, aut quantum neglectæ defluat arti.
Desidis aurigæ non audit verbera currus:
Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum.
Esse sed injustum fateor quodcunque negatur
Justitiæ. tu prima hominem silvestribus antris
Elicis, et fœdo detergis secula victu.
Te propter colimus leges, animosque ferarum
Exuimus. nitidis quisquis te sensibus hausit,
Irruet intrepidus flammas, hiberna secabit
Æquora: confertos hostes superabit inermis.
Ille vel Æthiopum pluviis solabitur æstus:
Illum trans Scythiam vernus comitabitur aer.
Sic fatus, tradente Dea suscepit habenas
Quatuor, ingenti Juris temone refusas.
Prima Padum Tiberimque ligat, crebrisque micantem

Urbibus Italiam: Lybias Pœnosque secunda
Temperat: Illyrico se tertia porrigit orbi:
Ultima Sardiniam, Cyrnon, trifidamque retentat
Sicaniam, et quidquid Tyrrhena tunditur unda,
Vel gemit Ionia. nec te molimina rerum,
Aut tantum turbavit onus. sed ut altus Olympi
Vertex, qui spatio ventos hiemesque relinquit,
Perpetuum nulla temeratus nube serenum,
Celsior exsurgit pluviis, auditque ruentes
Sub pedibus nimbos, et rauca tonitrua calcat:
Sic patiens animus per tanta negotia liber
Emergit, similisque sui; justique tenorem
Flectere non odium cogit, non gratia suadet.
Nam spretas quis opes, intactaque pectora lucro
Commemoret? fuerint aliis hæc forte decori:
Nulla potest laus esse tibi, quæ crimina purget.
Servat inoffensam divina modestia vocem.
Temperiem servant oculi. nec lumina fervor
Asperat, aut rabidas suffundit sanguine venas.
Nullaque mutati tempestas proditur oris.
Quin etiam sontes expulsa corrigis ira,
Et placidus delicta domas. nec dentibus unquam
Instrepis horrendum, fremitu nec verbera poscis.
Qui fruitur pœna, ferus est, legumque videtur
Vindictam præstare sibi. cum viscera felle
Canduerint; ardet stimulis, ferturque nocendi
Prodigus, ignarus causæ. Dîs proximus ille est,
Quem ratio, non ira, movet: qui, facta rependens,
Consilio punire potest. mucrone cruento
Se jactent alii, studeant feritate timeri,

Addictoque hominum cumulent æraria censu.
Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus exstat
Utilior, nullo confessus murmure vires.
Acrior ac rapidus tacitas prætermeat ingens
Danubius ripas. eadem clementia sani
Gurgitis immensum deducit in ostia Gangen.
Torrentes immane fremant, lassisque minentur
Pontibus: involvant spumoso vortice silvas.
Pax majora decet. peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit; mandataque fortius urget
Imperiosa quies. idem prædurus iniquas
Accepisse preces: rursus, quæ digna petitu,
Largiri facilis: nec, quæ comitatur honores,
Ausa tuam leviter tentare superbia mentem.
Frons privata manet. non se meruisse fatetur,
Qui crevisse putat: rigidi sed plena pudoris
Elucet gravitas, fastu jucunda modesto.
Quæ non seditio, quæ non insania vulgi
Te viso lenita cadat? quæ dissona ritu
Barbaries, medii quam non reverentia frangat?
Vel quis non sitiens sermonis mella politi
Deserat Orpheos blanda testudine cantus?
Qualem te legimus teneri primordia mundi
Scribentem, aut partes animæ; per singula talem
Cernimus, et similes agnoscit pagina mores.
Nec dilata tuis, Augusto judice, merces
Officiis. illumque habitum, quo jungitur aulæ
Curia, qui socio proceres cum principe nectit,
Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno:
Deposuitque suas te succedente curules.

Crescite virtutes, fecundaque floreat ætas:
Ingeniis patuit campus; certusque merenti
Stat favor. ornatur propriis industria donis.
Surgite sopitæ, quas obruit ambitus, artes.
Nil licet invidiæ, Stilicho dum prospicit orbi,
Sidereusque gener. non hic violata curulis,
Turpia non Latios incestant nomina fastos.
Fortibus hæc concessa viris, solisque gerenda
Patribus, et Romæ nunquam latura pudorem.
Nuntia votorum celeri jam Fama volatu
Moverat Aonios, audito Consule, lucos.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, et docti riserunt floribus amnes.
Uranie redimita comas, qua sæpe magistra
Mallius igniferos radio descripserat axes,
Sic alias hortata Deas: Patimurne, sorores,
Optato procul esse die? nec limina nostri
Consulis, et semper dilectas visimus ædes?
Notior est Helicone domus. gestare curules,
Et fasces subiisse libet. miracula plebi
Colligite, et claris nomen celebrate theatris.
Tu Jovis æquorei submersam fluctibus aulam
Oratum volucres, Erato, jam perge quadrigas,
A quibus haud unquam palmam rapturus Arion.
Illustret Circum sonipes, quicunque superbo
Perstrepit hinnitu Bætin, qui splendida potat
Stagna Tagi, madidoque jubas adspergitur auro.
Calliope, liquidas Alciden posce palæstras.
Cuncta Palæmoniis manus explorata coronis
Adsit, et Eleo pubes laudata Tonanti.

Tu juga Taygeti, frondosaque Mænala, Clio,
I Triviæ supplex. non aspernata rogantem
Amphitheatrali faveat Latonia pompæ.
Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula nisu.
Ipsa truces fetus, captivaque ducat ab antris
Prodigia, et cædis sitientem differat arcum.
Conveniant ursi, magna quos mole rudentes
Torva Lycaoniis Helice miretur ab astris:
Perfossique ruant, populo pallente, leones,
Quales Mygdonio curru frenare Cybebe
Optet, et Herculei mallent fregisse lacerti.
Obvia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permixto geniti, cum forte leænæ
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter;
Hi maculis patres referunt, et robore matres.
Quidquid monstriferis nutrit Gætulia campis,
Alpina quidquid tegitur nive, Gallica quidquid
Silva timet, jaceat. largo ditescat arena
Sanguine. consumant totos spectacula montes.
Nec molles egeant nota dulcedine ludi.
Qui lætis risum salibus movisse facetus,
Qui nutu manibusque loquax; cui tibia flatu,
Cui plectro pulsanda chelys; qui pulpita socco
Personat, aut alte graditur majore cothurno:
Et qui magna levi detrudens murmura tactu,
Innumeras voces segetis moderatus aenæ,
Intonet erranti digito, penitusque trabali
Vecte laborantes in carmina concitet undas.
Vel qui more avium sese jaculentur in auras,

Corporaque ædificent celeri crescentia nexu,
Quorum compositam puer amentatus in arcem
Emicet, et, vinctus plantæ vel cruribus hærens,
Pendula librato figat vestigia saltu.
Mobile ponderibus descendat pegma reductis,
Inque chori speciem spargentes ardua flammas
Scena rotet. varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impune vagus, pictæque citato
Ludant igne trabes, et non permissa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.
Lascivæ subito confligant æquore lembi,
Stagnaque remigibus spument immissa canoris.
  Consul per populos, idemque gravissimus auctor
Eloquii, duplici vita subnixus in ævum
Procedat, libris pariter fastisque legendus.
Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
Filius, et cœptis ne desit fascibus heres.
Decurrat trabeata domus, tradatque secures
Mutua posteritas, servatoque ordine fati
Mallia continuo numeretur Consule proles.

IN EUTROPIUM. LIB. I.

V. 1—22.

SEMIFEROS partus, metuendaque pignora matri,
Mœnibus in mediis auditum nocte luporum
Murmur, et attonito pecudes pastore locutas,
Et lapidum diras hiemes, nimboque minacem
Sanguineo rubuisse Jovem, puteosque cruore
Mutatos, visasque polo concurrere Lunas,
Et geminos Soles mirari desinat orbis.
Omnia cesserunt eunucho Consule monstra.
  Heu terræ cœlique pudor! trabeata per urbes
Ostentatur anus, titulumque effeminat anni.
Pandite, Pontifices, Cumanæ carmina vatis,
Fulmineos sollers Etruria consulat ignes,
Immersumque nefas fibris exploret haruspex.
Quæ nova portendunt Superi! Nilusne meatu
Devius, et nostri tentat jam transfuga mundi
Se rubro miscere mari? ruptone Niphate
Rursum barbaricis Oriens vastabitur armis?
An morbi ventura lues? an nulla colono
Responsura seges? quæ tantas expiet iras
Victima? quo diras jugulo placabimus aras?
Consule lustrandi fasces, ipsoque litandum
Prodigio. quodcunque parant hoc omine fata,

Eutropius cervice luat. sic omnia volvis?
Hoc regni, Fortuna, tenes? quænam ista jocandi
Sævitia? humanis quantum bacchabere rebus?
Si tibi servili placuit fœdare curules
Crimine, procedat laxata compede Consul:
Rupta Quirinales sumant ergastula cinctus.
Da saltem quemcunque virum. discrimina quædam
Sunt famulis, splendorque suus; maculamque minorem
Conditionis habet, domino qui vixerit uni.
Si pelagi fluctus, Libyæ si discis arenas,
Eutropii numerabis heros. quot jura, quot ille
Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit!
Nudatus quoties, medicum dum consulit emtor,
Ne qua per occultum lateat jactura dolorem!
Omnes pœnituit pretii; venumque redibat,
Dum vendi potuit. postquam deforme cadaver
Mansit, et in rugas totus defluxit aniles;
Jam specie doni certatim limine pellunt,
Et fœdum ignaris properant obtrudere munus.
  Tot translata jugis submisit colla vetustum
Servitium, semperque novum; nec destitit unquam;
Sæpe tamen cœpit. cunabula prima cruentis
Debita suppliciis. rapitur castrandus ab ipso
Ubere. suscipiunt, matris post viscera, pœnæ.
Advolat Armenius certo mucrone recisos
Edoctus mollire mares, damnoque nefandum
Aucturus pretium, fecundum corporis ignem
Sedibus exhaurit geminis; unoque sub ictu
Eripit officiumque patris nomenque mariti.
Ambiguus vitæ jacuit, penitusque supremum

In cerebrum secti traxerunt frigora nervi.
Laudemusne manum, quæ vires abstulit hosti?
An potius fato causam tribuisse queramur?
Profuerat mansisse virum. felicior exstat
Opprobrio. serviret adhuc, si fortior esset.
Inde per Assyriæ trahitur commercia ripæ.
Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,
Permutatque domos varias. quis nomina possit
Tanta sequi? miles stabulis Ptolemæus in illis
Notior. hic longo lassatus pellicis usu
Donat Arinthæo. neque enim jam dignus haberi,
Nec maturus emi. cum fastiditus abiret,
Quam gemuit! quanto planxit divortia luctu!
Hæc erat, hæc, Ptolemæe, fides? hoc profuit ætas
In gremio consumta tuo, lectusque jugalis,
Et ducti toties inter præsepia somni?
Libertas promissa perit? viduumne relinquis
Eutropium? tantasque premunt oblivia noctes,
Crudelis? proh sors generis durissima nostri!
Femina cum senuit, retinet connubia partu,
Uxorisque decus matris reverentia pensat.
Nos Lucina fugit, nec pignore nitimur ullo.
Cum forma dilapsus amor. defloruit oris
Gratia. qua miseri scapulas tutabimur arte?
Qua placeam ratione senex?—sic fatus acutum
Aggreditur lenonis opus. nec segnis ad artem
Mens erat, officiique capax, omnesque pudoris
Hauserat insidias. custodia nulla tuendo
Fida toro: nulli poterant excludere vectes.
Ille vel ærata Danaen in turre latentem

Eliceret. fletus domini fingebat amantis:
Indomitasque mora, pretio lenibat avaras,
Lascivasque jocis. non blandior ullus euntis
Ancillæ tetigisse latus, leviterque reductis
Vestibus occulto crimen mandasse susurro:
Nec furtis quæsisse locum, nec fraude reperta
Cautior elusi fremitus vitare mariti.
Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Lais
E gemino dotata mari, cum serta refundit
Canities, jam turba procax, noctisque recedit
Ambitus, et raro pulsatur janua tactu,
Seque reformidat speculo damnare senectus:
Stat tamen, atque alias succingit lena ministras,
Dilectumque semel, quamvis longæva, lupanar
Circuit; et retinent mores, quod perdidit ætas.
Hinc honor Eutropio; cumque omnibus unica virtus
Esset in eunuchis, thalamos servare pudicos,
Solus adulteriis crevit. nec verbera tergo
Cessavere tamen, quoties decepta libido
Irati caluisset heri. frustraque rogantem,
Jactantemque suos tot jam per lustra labores,
Dotalem genero nutritoremque puellæ
Tradidit. Eous rector Consulque futurus
Pectebat dominæ crines, et sæpe lavanti
Nudus in argento lympham gestabat alumnæ.
Et cum se rapido fessam projecerat æstu,
Patricius roseis pavonum ventilat alis.
Jamque ævo laxata cutis, sulcisque genarum
Corruerat passa facies rugosior uva.
Flava minus presso finduntur vomere rura:

Nec vento sic vela tremunt. miserabile turpes
Exedere caput tineæ. deserta patebant
Intervalla comæ: qualis sitientibus arvis
Arida jejunæ seges interlucet aristæ:
Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.
Scilicet ut trabeis injuria cresceret olim,
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris
Luxuriæ Fortuna suæ. cum pallida nudis
Ossibus horrorem dominis præberet imago,
Decolor et macies occursu læderet omnes,
Aut pueris latura metus, aut tædia mensis,
Aut crimen famulis, aut procedentibus omen,
Et nihil exhausto caperent in stipite lucri:
(Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ,
Membra negant. aurum, vestes, arcana tueri
Mens infida vetat. quis enim committere vellet
Lenoni thalamum?) tandem ceu funus acerbum
Infaustamque suis trusere penatibus umbram.
Contemtu jam liber erat. sic pastor obesum
Lacte canem ferroque ligat, pascitque revinctum,
Dum validus servare gregem, vigilique rapaces
Latratu terrere lupos: cum tardior idem
Jam scabie laceras dejecit sordidus aures,
Solvit, et exuto lucratur vincula collo.
Est ubi despectus nimius juvat. undique pulso
Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
Et fatis aperire viam. proh quisquis Olympi
Summa tenes, tantone libet mortalia risu
Vertere? qui servi non est admissus in usum,

Suscipitur regnis; et quem privata ministrum
Dedignata domus, moderantem sustinet aula.
Ut primum vetulam traxere Palatia vulpem,
Quis non ingemuit? quis non irrepere sacris
Obsequiis doluit toties venale cadaver?
Ipsi quin etiam tali consorte fremebant
Regales famuli, quibus est illustrior ordo
Servitii, sociumque sibi sprevere superbi.
Cernite, quem Latiis poscant annectere fastis:
Cujus et eunuchos puduit. sed vilior ante
Obscuræ latuit pars ignotissima turbæ,
Donec Abundantî furiis (qui rebus Eois
Exitium, primoque sibi produxit) ab imis
Evectus thalamis summos invasit honores.
Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
Fructus consilii primis auctoribus instet!
Sic multos fluvio vates arente per annos,
Hospite qui cæso monuit placare Tonantem,
Inventas primus Busiridis imbuit aras,
Et cecidit sævi, quod dixerat, hostia sacri.
Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
Qui funesta novo fabricaverat æra dolori,
Primus inexpertum, Siculo cogente tyranno,
Sensit opus, docuitque suum mugire juvencum.
Nullius Eutropius, quam qui se protulit, ante
Ereptas possedit opes, nullumque priorem
Perculit exsilio; solumque hoc rite peregit
Auctorem damnare suum. postquam obsitus ævo
Semivir excelsam rerum sublatus in arcem,
Quod nec vota pati, nec fingere somnia possent,

Vidit sub pedibus leges, subjectaque colla
Nobilium, tantumque sibi permittere fata;
Qui nihil optasset plus libertate mereri,
Jam jam dissimulat dominos, alteque tumescunt
Serviles animi. procerum squalore repletus
Carcer, et exsulibus Meroe campique gemiscunt
Æthiopum: pœnis hominum plaga personat ardens:
Marmaricus claris violatur cædibus Ammon.
  Asperius nihil est humili, cum surgit in altum:
Cuncta ferit, dum cuncta timet: desævit in omnes,
Ut se posse putent. nec bellua tetrior ulla
Quam servi rabies in libera terga furentis.
Agnoscit gemitus, et pœnæ parcere nescit
Quam subiit, dominique memor, quem verberat, odit.
Adde, quod eunuchus nulla pietate movetur,
Nec generi natisve cavet. clementia cunctis
In similes, animosque ligant consortia damni.
Iste nec eunuchis placidus: sed pejus in aurum
Æstuat. hoc uno fruitur succisa libido.
  Quid nervos secuisse juvat? vis nulla cruentam
Castrat avaritiam. parvis exercita furtis
Quæ vastare penum, neglectaque sueverat arcæ
Claustra remoliri, nunc uberiore rapina
Peccat in orbe manus. quidquid se Tigris ab Hæmo
Dividit, hoc certa proponit merce locandum
Institor imperii, caupo famosus honorum.
Hic Asiam villa pactus regit: ille redemit
Conjugis ornatu Syriam: dolet ille paterna
Bithynos mutasse domo. suffixa patenti
Vestibulo pretiis distinguit regula gentes.

Tot Galatæ, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.
Si Lyciam tenuisse velis, tot millia ponas:
Si Phrygas, adde; parum. propriæ solatia sorti
Communes vult esse notas, et venditus ipse
Vendere cuncta cupit. certantum sæpe duorum
Diversum suspendit onus: cum pondere judex
Vergit, et in geminas nutat provincia lances.
Non pudet, heu Superi, populos venire sub hasta?
Vendentis certe pudeat. quid jure sepultum
Mancipium tot regna tenet, tot distrahit urbes?
Pollentem solio Crœsum victoria Cyri
Fregit, ut eunucho fluerent Pactolus et Hermus?
Attalus heredem voluit te, Roma, relinqui;
Restitit Antiochus præscripto margine Tauri;
Indomitos curru Servilius egit Isauros;
Et Pharos Augusto jacuit, vel Creta Metello,
Ne non Eutropio quæstus numerosior esset?
In mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene,
Romanusque labor, Pompeianique triumphi.
Quo struis hos auri cumulos? quæ pignora tantis
Succedent opibus? nubas ducasve licebit:
Nunquam mater eris, nunquam pater. hoc tibi ferrum,
Hoc natura negat. te grandibus India gemmis,
Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres:
Nullus inops adeo, nullum sic urget egestas,
Ut velit Eutropii Fortunam et membra pacisci.
Jamque oblita sui, nec sobria divitiis mens;
In miseras leges, hominumque negotia ludit.
Judicat eunuchus. quid jam de Consule miror?
Prodigium, quodcunque gerit. quæ pagina lites

Femineas meminit? quibus unquam secula terris
Eunuchi videre forum? sed ne qua vacaret
Pars ignominia, neu quid restaret inausum,
Arma etiam violare parat, portentaque monstris
Aggerat, et secum petulans amentia certat.
Erubuit Mavors, aversaque risit Enyo
Dedecus Eoum: quoties intenta sagittis
Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon:
Arbiter aut quoties belli pacisque recurrit,
Alloquiturque Getas. gaudet, cum viderit, hostis,
Et sentit jam deesse viros. incendia fumant.
Muris nulla fides. squalent populatibus agri,
Et medio spes sola mari. trans Phasin aguntur
Cappadocum matres, stabulisque abducta paternis
Caucasias captiva bibunt armenta pruinas,
Et Scythicis mutant Argæi pabula silvis.
Extra Cimmerias, Taurorum claustra, paludes
Flos Syriæ servit: spoliis nec sufficit atrox
Barbarus. in cædem vertunt fastidia prædæ.
  Ille tamen (quid enim servum, mollemque pudebit?
Aut quid in hoc vultu poterit flagrare ruboris?)
Pro victore redit. peditum vexilla sequuntur,
Et turmæ similes, eunuchorumque manipli,
Hellespontiacis legio dignissima signis.
Obvius ire cliens, defensoremque reversum
Complecti. placet ipse sibi, laxasque laborat
Distendisse genas, fictumque inflatus anhelat,
Pulvere respersus tineas, et Solibus ora
Pallidior, verbisque sonat plorabile quiddam
Ultra nequitiam fractis, et prœlia narrat;

Perque suam tremula testatur voce sororem,
Defecisse vagas ad publica commoda vires :
Cedere livori, nec sustentare procellas
Invidiæ, mergique fretis spumantibus orat.
Exoretque utinam! dum talia fatur, ineptas
Detergit lacrimas, atque inter singula dicta
Flebile suspirat. qualis venit arida socrus
Longinquam visura nurum: vix lassa resedit,
Et jam vina petit. quid te, turpissima, bellis
Inseris, aut sævi pertentas Pallada campi?
Tu potes alterius studiis hærere Minervæ;
Tu telas, non tela, pati; tu stamina nosse;
Tu segnes operum sollers urgere puellas,
Et niveam dominæ pensis involvere lanam.
Vel, si sacra placent, habeas pro Marte Cybeben.
Rauca Celænæos ad tympana disce furores.
Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinu,
Inguinis et reliquum Phrygiis abscindere cultris.
Arma relinque viris. geminam quid dividis aulam,
Conarisque pios odiis committere fratres?
Te magis, ah demens, veterem si respicis artem,
Conciliare decet. gestis pro talibus annum
Flagitet Eutropius, ne quid non polluat unus,
Dux acies, judex prætoria, tempora Consul.
 Nil adeo fœdum est, quod non exacta vetustas
Ediderit, longique labor commiserit ævi.
Œdipodes matrem, natam duxisse Thyestes
Cantantur. peperit fratres Jocasta marito,
Et Pelopea sibi. Thebas ac funera Trojæ
Tristis Erechthei deplorat scena theatri.

In volucrem Tereus, Cadmus se vertit in anguem.
Scylla novos mirata canes. hunc arbore figit,
Elevat hunc pluma, squamis hunc fabula vestit,
Hunc solvit fluvio. nusquam spado Consul in orbe,
Nec judex ductorve fuit. quodcunque virorum
Est decus, eunuchi scelus est. exempla creantur,
Quæ socci superent risus, luctusque cothurni.
Quam pulchre conspectus erat, cum tenderet artus
Exsangues onerare toga; cinctuque gravatus,
Indutoque senex obscœnior iret in auro!
Humani qualis simulator simius oris,
Quem puer arridens pretioso stamine Serum
Velavit, nudasque nates ac terga reliquit,
Ludibrium mensis: erecto pectore dives
Ambulat, et claro sese deformat amictu.
Candida pollutos comitatur Curia fasces;
Forsitan et Dominus. præbet miracula lictor
Consule nobilior, libertatemque daturus,
Quam nondum meruit, scandit sublime tribunal;
Atque inter proprias laudes Ægyptia jactat
Somnia, prostratosque canit se vate tyrannos.
Scilicet in dubio vindex Bellona pependit,
Dum spado Tiresias, enervatusque Melampus
Reptat ab extremo referens oracula Nilo.
  Obstrepuere avium voces. exhorruit annus
Nomen, et insanum gemino proclamat ab ore,
Eunuchumque vetat fastis accedere Janus.
Sumeret illicitos etenim si femina fasces,
Esset turpe minus. Medis levibusque Sabæis
Imperat hic sexus, Reginarumque sub armis

Barbariæ pars magna jacet. gens nulla probatur,
Eunuchi quæ sceptra ferat. Tritonia, Phœbe,
Vesta, Ceres, Cybele, Juno, Latona coluntur.
Eunuchi quæ templa Dei, quas vidimus aras?
Inde sacerdotes: hæc intrat pectora Phœbus:
Inde canunt Delphi. Trojanam sola Minervam
Virginitas Vestalis adit, flammasque tuetur.
Hi nullas meriti vittas, semperque profani.
Nascitur ad fructum mulier, prolemque futuram.
Hoc genus inventum est, ut serviat. Herculis arcu
Concidit Hippolyte. Danai fugere bipennem,
Penthesilea, tuam. claras Carthaginis arces
Creditur, et centum portis Babylona superbam
Femineus struxisse labor. quid nobile gessit
Eunuchus? quæ bella tulit? quas condidit urbes?
Illas præterea rerum natura creavit:
Hos fecere manus. seu prima Semiramis astu
Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, lævesve genæ se prodere possent,
Hos sibi conjunxit similes: seu Parthica ferro
Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
Servatoque diu puerili flore coegit
Arte retardatam Veneri servire juventam.
  Fama prius falso similis, vanoque videri
Ficta joco. levior volitare per oppida rumor,
Riderique nefas: veluti nigrantibus alis
Audiretur olor, corvo certante ligustris.
Atque aliquis gravior morum, Si talibus, inquit,
Creditur, et nimiis turgent mendacia monstris:
Jam testudo volat, profert jam cornua vultur:

Prona petunt retro fluvii juga: Gadibus ortum
Carmani texere diem: jam frugibus aptum
Æquor, et advectum silvis delphina videbo:
Jam cochleis homines junctos, et quidquid inane
Nutrit, Judaicis quæ pingitur India velis.
Subjicit et mixtis salibus lascivior alter:
Miraris? nihil est, quod non in pectore magnum
Concipit Eutropius. semper nova, grandia semper
Diligit, et celeri degustat singula sensu.
Nil timet a tergo: vigilantibus undique curis
Nocte dieque patet: lenis facilisque moveri
Supplicibus, mediaque tamen mollissimus ira:
Nil negat, et sese vel non poscentibus offert.
Quidlibet ingenio subigit, traditque fruendum.
Quidquid amas, dabit illa manus. communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.
Hoc quoque conciliis peperit meritoque laborum:
Accipit et trabeas argutæ præmia dextræ.
Postquam vera fides facinus vulgavit Eoum
Gentibus, et Romæ jam certius impulit aures:
Eutropiumne etiam nostra dignabimur ira?
Hic quoque Romani meruit pars esse doloris?
Sic effata, rapit cœli per inania cursum
Diva potens, unoque Padum translapsa volatu
Castra sui rectoris adit. tum forte decorus
Cum Stilichone gener pacem implorantibus ultro
Germanis responsa dabat, legesque Caucis
Arduus, et flavis signabat jura Suevis.
His tribuit Reges, his obside fœdera sancit
Indicto: bellorum alios transcribit in usus,

Militet ut nostris detonsa Sygambria signis.
Læta subit Romam pietas, et gaudia pæne
Moverunt lacrimas, tantoque exsultat alumno.
Sic, armenta suo jam defensante juvenco,
Celsius assurgunt erectæ cornua matri.
Sic jam terribilem stabulis dominumque ferarum
Crescere miratur genitrix Massyla leonem.
Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens.
Tum sic orsa loqui: Quantum te principe possim,
Non longinqua docent; domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto secura Britannia Picto.
Ante pedes humili Franco tristique Suevo
Perfruor; et nostrum video, Germanice, Rhenum.
Sed quid agam? discors Oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phœbi de cardine surgunt
Crimina, ne toto conspiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude repertam
Perfidiam, et fretos Eoo robore Mauros.
Quam suspecta fames, quantum discriminis urbi!
Ni tua vel soceri nunquam non provida virtus
Australem Arctois pensasset frugibus annum.
Invectæ Rhodani Tiberina per ostia classes,
Cinyphiisque ferax Araris successit aristis.
Teutonicus vomer, Pyrenæique juvenci
Sudavere mihi. segetes mirantur Iberas
Horrea: nec Libyæ senserunt damna rebellis
Jam Transalpina contenti messe Quirites.
Ille quidem solvit meritas (scit Tabraca) pœnas.
Ut pereat, quicunque tuis conflixerit armis!
  Ecce repens îsdem clades a partibus exit,

Terrorisque minus, sed plus habitura pudoris,
Eutropius Consul. pridem tolerare fatemur
Hoc genus, Arsacio postquam se regia fastu
Sustulit, et nostros corrupit Parthia mores.
Præfecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur
Custodes, sacroque adhibere silentia somno.
Militia eunuchi nunquam transgressa cubile,
Non vita spondente fidem, sed inertia tutum
Mentis pignus erat. secreta monilia servent,
Ornatus curent Tyrios: a fronte recedant
Imperii. tenero tractari pectore nescit
Publica majestas. nunquam vel in æquore puppim
Vidimus eunuchi clavo parere magistri,
Nos adeo sperni faciles? orbisque carina
Vilior? Auroram sane, quæ talia ferre
Gaudet, et assuetas sceptris muliebribus urbes
Possideant. quid belliferam communibus urunt
Italiam maculis, nocituraque probra severis
Admiscent populis? peregrina piacula forti
Pellantur longe Latio, nec transeat Alpes
Dedecus. in solis, quibus exstitit, hæreat arvis.
Scribat Halys, scribat famæ contemtor Orontes.
Per te, perque tuos obtestor, Roma, triumphos,
Nesciat hoc Tibris, nunquam poscentibus olim
Qui dare Dentatis annos Fabiisque solebat.
Martius eunuchi repetet suffragia campus?
Æmilios inter, servatoresque Camillos
Eutropius? jam Chrysogonis tua, Brute, potestas,
Narcissisque datur? natos hoc dedere pœnæ
Profuit, et misero civem præponere patri?

Hoc mihi Janiculo positis Etruria castris
Quæsiit, et tantum fluvio Porsenna remotus?
Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne?
Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
Mersit, et attonitum tranavit Clœlia Tibrim?
Eutropio fasces adservabantur ademti
Tarquiniis? quemcunque meæ vexere curules,
Laxato veniat socium aversatus Averno.
Impensi sacris Decii prorumpite bustis,
Torquatique truces, animosaque pauperis umbra
Fabricii; tuque o, si forte inferna piorum
Jugera, et Elysias scindis, Serrane, novales.
Pœno Scipiade, Pœno præclare Lutati,
Sicania Marcelle ferox: gens Claudia surgat,
Et Curii series: et qui sub jure negasti
Vivere Cæsareo, parvo procede sepulcro,
Eutropium passure Cato. remeate tenebris
Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ.
Eunuchi vestros habitus, insignia sumunt
Ambigui Romana mares. rapuere tremendas
Hannibali Pyrrhoque togas. flabella perosi
Adspirant trabeis. jam non umbracula gestant
Virginibus, Latias ausi vibrare secures.
Linquite femineas, infelix turba, latebras,
Alter quos pepulit sexus, nec suscipit alter.
Exsecti Veneris stimulos, et vulnere casti.
Mixta duplex ætas; inter puerumque senemque
Nil medium. falsi complete sedilia patres.
Ite, novi proceres, infecundoque Senatu
Eutropium stipate ducem. celebrate tribunal

Pro thalamis. verso jam discite more curules,
Non matrum pilenta sequi. neu prisca revolvam,
Neu numerem, quantis injuria mille per annos
Sit retro ducibus: quanti fœdabitur ævi
Canities: unam subeant quot secula culpam.
Inter Arinthæi fastus, et nomen herile,
Servus erit, dominoque suos æqualis honores
Inseret. heu, semper Ptolemæi noxia mundo
Mancipia! en alio lædor graviore Pothino!
En patior majus Phario scelus! ille cruorem
Consulis unius Pellæis ensibus hausit.
Inquinat hic omnes. si nil privata movebunt,
At tu principibus, nostræ tu prospice causæ,
Regalesque averte notas. hunc aspicit unum
Aula magistratum. vobis patribusque recurrit
Hic alternus honos. in crimen euntibus annis
Parce, quater Consul. contagia fascibus, oro,
Defendas ignava tuis, neu tradita libris
Nomina, vestitusque meos, quibus omne, quod ambit
Oceanus, domui, tanta caligine mergi
Calcarique sinas. nam quæ jam bella geramus
Mollibus auspiciis? quæ jam connubia prolem,
Vel frugem latura seges? quid fertile terris,
Quid plenum sterili possit sub Consule nasci?
Eunuchi si jura dabunt, legesque tenebunt,
Ducant pensa viri, mutatoque ordine rerum
Vivat Amazonio confusa licentia ritu.
 Quid trahor ulterius? Stilicho, quid vincere differs,
Dum certare pudet? nescis quod turpior hostis
Lætitia majore cadit? piratica Magnum

Erigit: illustrat servilis laurea Crassum.
Annuis. agnosco fremitum, quo palluit Eurus,
Quo Mauri Gildoque ruit. quid Martia signa
Sollicitas? non est jaculis, hastisve petendus:
Conscia succumbent audito verbere terga.
Ut Scytha post multos rediens exercitus annos,
Cum sibi servilis pro finibus obvia pubes
Iret, et arceret dominos tellure reversos,
Armatam ostensis aciem fudere flagellis.
Notus ab inceptis ignobile repulit horror
Vulgus, et adductus sub verbere torpuit ensis.

LIBRI II

IN EUTROPIUM

PRÆFATIO.

V. 1—20.

Qui modo sublimes rerum flectebat habenas
  Patricius, rursum verbera nota timet,
Et solitos tardæ passurus compedis orbes,
  In dominos vanas luget abisse minas.
Culmine dejectum vitæ Fortuna priori
  Reddidit, insano jam satiata joco.
Scindere nunc alia meditatur ligna securi,
  Fascibus et tandem vapulat ipse suis.
Illatas Consul pœnas se Consule solvit.
  Annus qui trabeas, hic dedit exsilium.
Infaustum populis in se quoque vertitur omen.
  Sævit in auctorem prodigiosus honos.
Ablato penitus respirant nomine fasti,
  Maturamque luem sanior aula vomit.
Dissimulant socii, conjuratique recedunt.
  Procumbunt pariter cum duce tota cohors;
Non acie victi, non obsidione subacti,
  Ne pereant ritu, quo periere viri.
Concidit exiguæ dementia vulnere chartæ:
  Confecit sævum litera Martis opus.

Mollis feminea detruditur arce tyrannus,
  Et thalamo pulsus perdidit imperium.
Sic juvenis nutante fide, veterique reducta
  Pellicc, defletam linquit amica domum.
Canitiem largo raram de pulvere turpat,
  Et lacrimis rugas implet, anile gemens:
Suppliciterque pias humilis prostratus ad aras
  Mitigat iratas voce tremente nurus.
Innumeri glomerantur heri, sibi quisque petentes
  Mancipium solis utile suppliciis.
Quamvis fœdus enim, mentcmque obscœnior ore,
  Ira dabit pretium. pœna meretur emi.
Quas, spado, nunc terras, aut quem transibis in axem?
  Cingeris hinc odiis, inde reccssit amor.
Utraque te gemino sub sidere regia damnat.
  Hesperius nunquam, jam nec Eous eris.
Miror cur, aliis qui pandere fata solebas,
  Ad propriam cladem, cæca Sibylla, taces?
Jam tibi nulla videt fallax insomnia Nilus:
  Pervigilant vates nec, miserande, tui.
Quid soror? audebit tecum conscendere puppim,
  Et veniet longum per mare fida comes?
An fortasse toros eunuchi pauperis odit,
  Et te nunc inopem dives amare negat?
Eunuchi jugulum primus secuisse fateris:
  Sed tamen exemplo non feriere tuo.
Vive pudor fatis. en quem tremuere tot urbes!
  En cujus populi sustinuere jugum!
Direptas quid plangis opes, quas natus habebit?
  Non aliter poteras principis esse pater.

Improbe, quid pulsas muliebribus astra querelis,
  Quod tibi sub Cypri litore parta quies?
Omnia barbarico per te concussa tumultu.
  Crede mihi, terra tutius æquor erat.
Jam non Armenios jaculis terrebis et arcu;
  Per campos volucrem non agitabis equum.
Dilecto caruit Byzantius ore Senatus;
  Curia consiliis æstuat orba tuis.
Emeritam suspende togam, suspende pharetram.
  Ad Veneris partes ingeniumque redi.
Non bene Gradivo lenonia dextera servit.
  Suscipiet famulum te Cytherea libens
Insula læta choris, blandorum mater amorum.
  Nulla pudicitiæ cura placere potest.
Prospectant Paphiæ celsa de rupe puellæ,
  Sollicitæ, salvam dum ferat unda ratem.
Sed vereor ne te teneant Tritones in alto,
  Lascivas doctum fallere Nereidas:
Aut idem cupiant pelago te mergere venti,
  Gildonis nuper qui tenuere fugam.
Inclita captivo memoratur Tabraca Mauro.
  Naufragio Cyprus sit memoranda tuo.
Vecturum moriens frustra delphina vocabis:
  Ad terram solos devehit ille viros.
Quisquis adhuc similes eunuchus tendit in actus,
  Respiciens Cyprum desinat esse ferox.

IN EUTROPIUM. LIB. II.

v. 1—23.

MYGDONII cineres, et si quid restat Eoi,
Quod pereat, regni, certæ non augure falso
Prodigii patuere minæ, frustraque peracto
Vulnere monstriferi præsagia discitis anni.
Cautior ante tamen violentum navita Corum
Prospicit, et tumidæ subducit vela procellæ.
Quid juvat errorem mersa jam puppe fateri?
Quid lacrimæ delicta levant? stant omina vestri
Consulis. immotis hæsere piacula fatis.
Tunc decuit sentire nefas, tunc ire recentes
Detersum maculas. veteri post obruta morbo
Corpora, Pæonias nequidquam admoveris herbas.
Ulcera possessis alte suffusa medullis,
Non leviore manu, ferro sanantur et igni,
Ne noceat frustra mox eruptura cicatrix.
Ad vivum penetrant flammæ, quo funditus humor
Defluat, et vacuis corrupto sanguine venis
Arescat fons ille mali. truncantur et artus,
Ut liceat reliquis securum degere membris.
At vos egregie purgatam creditis aulam,
Eutropium si Cypros habet, vindictaque mundi
Semivir exsul erit. quis vos lustrare valebit
Oceanus? tantum facinus quæ diluet ætas?

Induerat necdum trabeas: mugitus ab alto
Redditus. infernas rabies arcana cavernas
Vibrat, et alterno confligunt culmina lapsu.
Bacchatus per operta tremor Chalcedona movit,
Pronus et in geminas nutavit Bosporus urbes.
Concurrere freti fauces. radice revulsa
Vitant instabilem rursus Symplegada nautæ.
Scilicet hæc Stygiæ præmittunt signa sorores,
Et sibi jam tradi populos hoc Consule gaudent.
Mox oritur diversa lues. hinc Mulciber ignes
Sparserat; hinc victa proruperat objice Nereus.
Hæc flagrant, hæc tecta natant. quam, Numina, pœnam
Servatis sceleri, cujus tot cladibus omen
Constitit? incumbas utinam, Neptune, tridenti;
Pollutumque solum toto cum crimine mergas!
Unam pro mundo Furiis concedimus urbem.

Utque semel patuit monstris iter, omnia tempus
Nacta suum properant. nasci tum decolor imber,
Infantumque novi vultus, et dissona partu
Semina. tum lapidum fletus, armentaque vulgo
Ausa loqui, mediisque feræ se credere muris.
Tum vates sine more rapi, lymphataque passim
Pectora terrifici stimulis ignescere Phœbi.
Fac nullos cecinisse Deos: adeone retusi
Quisquam cordis erit, dubitet qui partibus illis
Affore fatalem castrati Consulis annum?

Sed quam cæcus inest vitiis amor! omne futurum
Despicitur, suadentque brevem præsentia fructum,
Et ruit in vetitum damni secura libido;
Dum mora supplicii lucro, serumque, quod instat,

Creditur. haud equidem contra tot signa Camillo
Detulerim fasces; ne dum (proh sexus!) inerti
Mancipio, cui (cuncta licet responsa juberent,
Hortantesque licet sponderent prospera Divi)
Turpe fuit cessisse viros. exquirite retro
Crimina, continui lectis annalibus ævi.
Prisca recensitis evolvite secula fastis.
Quid senis infandi Capreæ, quid scena Neronis
Tale ferunt? spado Romuleo succinctus amictu
Sedit in Augustis laribus. vulgata patebat
Aula salutantum studiis. huc plebe Senatus
Permixta, trepidique duces, omnisque potestas
Confluit. advolvi genibus, contingere dextram
Ambitus; et votum deformibus oscula rugis
Figere. præsidium legum, genitorque vocatur
Principis, et famulum dignatur regia patrem.
  Posteritas, admitte fidem. monumenta petuntur
Dedecoris, multisque gemunt incudibus æra
Formatura nefas. hæc judicis, illa togati,
Hæc nitet armati species: numerosus ubique
Fulget eques: præfert eunuchi Curia vultus.
Ac veluti caveant, ne quo consistere virtus
Possit pura loco, cunctas hoc ore laborant
Incestare vias. maneant immota, precamur,
Certaque perpetui sint argumenta pudoris!
Subter adulantes tituli, nimiæque leguntur
Vel maribus laudes: claro quod nobilis ortu;
(Cum vivant domini) quod maxima prœlia solus
Impleat; (et patitur miles?) quod tertius urbis
Conditor; (hoc Byzas Constantinusque videbunt?)

Inter quæ tumidus leno producere cœnas
In lucem, fœtere mero, dispergere plausum
Emturas in vulgus opes, totosque theatris
Indulgere dies, alieni prodigus auri.
At soror, et, si quid portentis creditur, uxor
Mulcebat matres epulis, et more pudicæ
Conjugis eunuchi celebrabat vota mariti.
Hanc amat, hanc summa de re, vel pace vel armis,
Consulit, huic curas et clausa palatia mandat,
Ceu stabulum vacuamque domum. sic magna tueri
Regna nihil? patiensque jugi deluditur orbis?
Mitior alternum Zephyri jam bruma teporem
Senserat, et primi laxabant germina flores.
Jamque iter in gremio pacis solenne parabant
Ad muros, Ancyra, tuos, auctore repertum
Eutropio, pelagi ne tædia longa subirent,
Sed vaga lascivis flueret discursibus ætas.
Unde tamen tanta sublimes mole redibant,
Ceu vinctos traherent Medos, Indumque bibissent.
Ecce autem flavis Gradivus ab usque Gelonis
Arva cruentato repetebat Thracia curru.
Subsidunt Pangæa rotis, altæque sonoro
Stridunt axe nives. ut vertice constitit Hæmi,
Femineasque togas pressis conspexit habenis,
Subrisit crudele pater, cristisque micantem
Quassabat galeam. tunc implacabile Numen
Bellonam alloquitur, quæ sanguine sordida vestem
Illyricis pingues pectebat stragibus hydros:
Nec dum mollitiæ, nec dum, germana, mederi
Possumus Eoæ? nunquam corrupta rigescent

Secula? Cappadocum tepidis Argæus acervis
Æstuat. infelix etiamnum pallet Orontes.
Dum pereunt, meminere mali. si corda parumper
Respirare sinas, nullo tot funera sensu
Prætereunt, tantique levis jactura cruoris.
Adspicis obscœnum facinus? quid crinibus ora
Protegis? en quales sese diffundit in actus
Parva quies! quantum nocuerunt otia ferri!
Qui caruit bellis, eunucho traditur annus.
Actum de trabeis esset, si partibus una
Mens foret Hesperiis: rueret derisa vetustas,
Nullaque calcati starent vestigia juris,
Ni memor imperii Stilicho, morumque priorum,
Turpe relegasset defenso a Tibride nomen,
Intactamque novo servasset crimine Romam.
Ille dedit portum, quo se pulsata referret
Majestas Latii, deformatæque secures.
Ille dedit fastos, ad quos, Oriente relicto,
Confugeret sparsum maculis servilibus ævum.
Quam similes hæc aula viros! (ad mœnia visus
Dirige) num saltem tacita formidine mussant?
Num damnant animo? plaudentem cerne Senatum,
Et Byzantinos proceres Graiosque Quirites.
O patribus plebes, o digni Consule patres!
Quid, quod et armati cessant, et nulla virilem
Inter tot gladios sexum reminiscitur ira?
Huccine nostrorum cinctus abiere nepotum?
Sic Bruti despectus honos? ignosce parenti,
Romule, quod serus temeratis fascibus ultor
Advenio. jam jam largis hæc gaudia faxo

Compensent lacrimis. quid dudum inflare moraris
Tartaream, Bellona, tubam? quid stringere falcem,
Qua populos a stirpe metas? molire tumultus:
Excute delicias. Thracum Macetumque ruinæ
Tædet, et in gentes iterum sævire sepultas.
Damna minus consueta movent. trans æquora sævas
Verte faces: aliis exordia sume rapinis.
Non tibi Rhipæis hostis quærendus ab oris.
Non per Caucasias accito turbine valles
Est opus. Ostrogothis colitur mixtisque Gruthungis
Phryx ager. hos parvæ poterunt impellere causæ
In scelus. ad mores facilis natura reverti.
Sic eat: in nostro quando jam milite robur
Torpuit, et molli didicit parere magistro:
Vindicet Arctous violatas advena leges.
Barbara Romano succurrant arma pudori.
  Sic fatus, clipeo, quantum vix ipse Deorum
Arbiter, infesto cum percutit ægida nimbo,
Intonuit. responsat Athos, Hæmusque remugit;
Ingeminat raucum Rhodope concussa fragorem.
Cornua cana gelu mirantibus extulit undis
Hebrus, et exsanguem glacie timor alligat Istrum.
Tunc adamante gravem nodisque rigentibus hastam,
Telum ingens, nullique Deo jaculabile, torsit.
Fit late ruptis via nubibus. illa per auras
Tot freta, tot montes, uno contenta volatu
Transilit, et Phrygiæ mediis affigitur arvis.
Sensit humus. gemuit Nysæo palmite felix
Hermus, et aurata Pactolus inhorruit urna:
Totaque submissis fleverunt Dindyma silvis.

Nec Dea præmissæ stridorem segnius hastæ
Consequitur, centumque vias meditata nocendi,
Tandem Targibilum (Geticæ dux improbus alæ
Hic erat) aggreditur. viso tum forte redibat
Eutropio vacuus donis, feritasque dolore
Creverat, et, teneris etiam quæ crimina suadet
Ingeniis, Scythicum pectus flammabat egestas.
Huic sese vultu simulatæ conjugis offert,
Mentitoque ferox incedit Barbara gressu,
Carbaseos induta sinus. post terga reductas
Uberibus propior mordebat fibula vestes:
Inque orbem tereti mitra redeunte capillum
Strinxerat, et virides flavescere jusserat angues.
Advolat, ac niveis reducem complectitur ulnis,
Infunditque animo furiale per oscula virus.
Principe quam largo veniat, quas inde reportet
Divitias, astu rabiem motura, requirit.
Ille iter ingratum, vanos deflere labores:
Quos super eunuchi fastus, quæ probra tulisset.
Continuo secat ungue genas, et tempore pandit
Arrepto gemitus: I nunc, devotus aratris
Scinde solum, positoque tuos mucrone sodales
Ad rastros sudare doce. bene rura Gruthungus
Excolet, et certo disponet sidere vites.
Felices aliæ, quas debellata maritis
Oppida, quas magnis quæsitæ viribus ornant
Exuviæ: quibus Argivæ pulchræque ministrant
Thessalides, famulas et quæ meruere Lacænas!
Me nimium timido, nimium junxere remisso
Fata viro, totum qui degener exuit Istrum,

Qui refugit patriæ ritus, quem detinet æqui
Gloria, concessoque cupit vixisse colonus,
Quam dominus rapto. quid pulchra vocabula pigris
Prætentas vitiis? probitatis inertia nomen,
Justitiæ formido subit. tolerabis iniquam
Pauperiem, cum tela geras? et flebis inultus,
Cum pateant tantæ nullis custodibus urbes?
Quippe metus pœnæ. pridem mos ille vigebat,
Ut meritos colerent, impacatisque rebelles
Urgerent odiis. at nunc, qui fœdera rumpit,
Ditatur; qui servat, eget. vastator Achivæ
Gentis, et Epirum nuper populatus inultam
Præsidet Illyrico: jam, quos obsedit, amicus
Ingreditur muros, illis responsa daturus,
Quorum conjugibus potitur, natosque peremit.
Sic hostes punire solent: hæc præmia solvunt
Excidiis. cunctaris adhuc? numerumque tuorum
Respicis, exiguamque manum? tu rumpe quietem:
Bella dabunt socios. nec te tam prona monerem,
Si contra paterere viros. nunc alter in armis
Sexus, et eunuchis se defensoribus orbis
Credidit: hos aquilæ Romanaque signa sequuntur.
Incipe barbaricæ tandem te reddere vitæ.
Te quoque jam timeant, admirenturque nocentem,
Quem sprevere pium. spoliis prædaque repletus,
Cum libeat, Romanus eris.—sic fata, repente
In diram se vertit avem, rostroque recurvo
Turpis, et infernis tenebris obscurior alas
Auspicium veteri sedit ferale sepulcro.
Ille, pavor postquam resoluto corde quievit,

Et rigidæ sedere comæ, non distulit atrox
Jussa Deæ: sociis, quæ viderit, ordine pandit,
Invitatque sequi. conjurat Barbara pubes
Nacta ducem, Latiisque palam descivit ab armis.
Pars Phrygiæ, Scythicis quæcunque Trionibus alget
Proxima, Bithynos; Solem quæ condit, Ionas;
Quæ levat, attingit Galatas: utrinque propinqui
Finibus obliquis Lydi Pisidæque feroces
Continuant Australe latus: gens una fuere
Tot quondam populi, priscum cognomen et unum,
Appellata Phryges: sed quid non longa valebit
Permutare dies? dicti post Mæona regem
Mæones. Ægeos insedit Græcia portus.
Thyni Thraces erant, quæ nunc Bithynia fertur.
Nuper ab Oceano Gallorum exercitus ingens
Illis, ante vagus, tandem regionibus hæsit,
Gesaque deposuit Graio jam mitis amictu,
Pro Rheno poturus Halyn. dat cuncta vetustas
Principium Phrygibus; nec Rex Ægyptius ultra
Restitit, humani postquam puer uberis expers
In Phrygiam primum laxavit murmura vocem.
Hic cecidit Libycis jactata paludibus olim
Tibia, fœdatam cum reddidit umbra Minervam.
Hic et Apollinea victus testudine pastor
Suspensa memores illustrat pelle Celænas.
Quatuor hinc magnis procedunt fontibus amnes
Auriferi: nec miror aquas radiare metallo,
Quæ toties lavere Midan. diversus ad Austrum
Cursus et Arctoum fluviis mare. Dindyma fundunt
Sangarium, vitrei puro qui gurgite Galli

Auctus Amazonii defertur ad ostia ponti:
Icarium pelagus Mycalæaque litora juncti
Marsya Mæanderque petunt: sed Marsya velox,
Dum suus est, flexuque carens; jam flumine mixtus
Mollitur, Mæandre, tuo; contraria passus
Quam Rhodano stimulatus Arar: quos inter aprica
Planities Cererique favet, densisque ligatur
Vitibus, et glaucos fructus attollit olivæ,
Dives equis, felix pecori, pretiosaque picto
Marmore, purpureis cedit cui Synnada venis.
  Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uri
Permisere Dei. securas Barbarus urbes
Irrupit, facilesque capi. spes nulla salutis;
Nulla fugæ. putribus jam propugnacula saxis
Longo corruerant ævo, pacisque senecta.
  Interea gelidæ secretis rupibus Idæ
Dum sedet, et thiasos spectat de more, Cybebe,
Curetumque alacres ad tympana suscitat enses;
Aurea, sanctarum decus immortale comarum,
Defluxit capiti turris, summoque volutus
Vertice crinalis violatur pulvere murus.
Obstupuere truces omen Corybantes, et uno
Fixa metu tacitas presserunt Orgia buxos.
Indoluit genitrix. tunc sic commota profatur:
  Hoc mihi jam pridem Lachesis grandæva canebat
Augurium: Phrygiæ casus venisse supremos
Delapsus testatur apex. heu, sanguine qualis
Ibit Sangarius, quantasque cadavera lenti
Mæandri passura moras! immobilis hæret
Terminus. hæc dudum nato placuere Tonanti.

Par et finitimis luctus: frustraque Lyæi
Non defensuros implorat Lydia thyrsos.
Jamque vale, Phrygiæ tellus, perituraque flammis
Mœnia, conspicuas quæ nunc attollitis arces;
Mox campi nudumque solum. dilecta valete
Flumina; non vestris ultra bacchabor in antris:
Nec juga sulcabit noster Berecyntia currus.
  Dixit, et ad tristes convertit tympana planctus.
Labentem patriam sacris ululatibus Atys
Personat, et lacrimis torvi maduere leones.
  Eutropius, quamvis nequeat metuenda taceri
Clades, et trepidus vulgaverit omnia rumor,
Ignorare tamen fingit, regnique ruinas
Dissimulat. parvam latronum errare catervam;
In sontes tormenta magis, quam tela, parari;
Nec duce frangendas jactat, sed judice, vires.
Vasta velut Libyæ venantum vocibus ales
Cum premitur, calidas cursu transmittit arenas,
Inque modum veli sinuatis flamine pennis
Pulverulenta volat: si jam vestigia retro
Clara sonent, oblita fugæ stat lumine clauso
Ridendum revoluta caput, creditque latere
Quem non ipsa videt. furtim tamen ardua mittit
Cum donis promissa novis, si forte rogatus
Desinat. ille semel nota dulcedine prædæ
Se famulo servire negat: nec grata timentum
Munera: militiam nullam, nec prima superbus
Cingula dignari. nam quis non Consule tali
Vilis honos? postquam precibus mitescere nullis,
Non auro cessisse, videt; creberque recurrit

Nuntius incassum, nec spes jam fœderis exstat:
Tandem consilium, belli confessus agendi,
Ad sua tecta vocat. juvenes venere protervi,
Lascivique senes, quibus est insignis edendi
Gloria, corruptasque dapes variasse decorum:
Qui ventrem invitant pretio, traduntque palato
Sidereas Junonis aves, et, si qua loquendi
Gnara coloratis viridis defertur ab Indis,
Quæsitos trans regna cibos: quorumque profundam
Ingluviem non Ægeus, non alta Propontis,
Non freta longinquis Mæotia piscibus explent.
Vestis odoratæ studium, laus maxima risum
Per vanos movisse sales, minimeque viriles
Munditiæ, comti vultus, onerique vel ipsa
Serica. si Chunus feriat, si Sarmata portas,
Solliciti scenæ, Romam contemnere sueti,
Mirarique suas, quas Bosporus alluit, ædes:
Saltandi dociles, aurigarumque periti.
Pars humili de plebe duces; pars compede suras,
Cruraque signati nigro liventia ferro,
Jura regunt, facies quamvis inscripta repugnet,
Seque suo prodat titulo. sed prima potestas
Eutropium præfert, Hosio subnixa secundo.
Dulcior hic sane cunctis, prudensque movendi
Juris, et admoto qui temperet omnia fumo;
Fervidus, accensam sed qui bene decoquat iram.
Considunt apices gemini ditionis Eoæ,
Hic coquus, hic leno, defessi verbere terga,
Servitio, non arte, pares. hic sæpius emtus,
Alter ad Hispanos nutritus verna penates.

Ergo ubi collecti proceres, qui rebus in arctis
Consulerent, tantisque darent solatia morbis;
Obliti subito Phrygiæ, belloque relicto
Ad solitos cœpere jocos, et jurgia Circi
Tendere. nequidquam magna confligitur ira,
Quis melius vibrata puer vertigine molli
Membra rotet: verrat quis marmora crine supino:
Quis magis enodes laterum detorqueat artus:
Quis voci digitos, oculos quis motibus aptet.
Hi tragicos meminere modos: his fabula Tereus,
His necdum commissa choro cantatur Agave.
Increpat Eutropius: non hæc spectacula tempus
Poscere: nunc alias armorum incumbere curas.
Se satis Armenio fessum pro limite cingi,
Nec tantis unum subsistere posse periclis.
Ignoscant senio: juvenes ad prœlia mittant.—
Qualis pauperibus nutrix invisa puellis
Assidet, et tela communem quærere victum
Rauca monet: festis illæ lusisse diebus
Orant, et positis æquævas visere pensis;
Iratæque operi jam lasso pollice fila
Turbant, et teneros detergunt stamine fletus.
Emicat extemplo cunctis trepidantibus audax
Crassa mole Leo, quem vix Cyclopia solum
Æquatura fames, quem non jejuna Celæno
Vinceret. hinc nomen fertur meruisse Leonis.
Acer in absentes, linguæ jactator, abundans
Corporis, exiguusque animi, doctissimus artis
Quondam lanificæ, moderator pectinis unci.
Non alius lanam purgatis sordibus æque

Præbuerit calathis; similis nec pinguia quisquam
Vellera per tenues ferri producere rimas.
Tunc Ajax erat Eutropii, lateque fremebat;
Non septem vasto quatiens umbone juvencos,
Sed, quam perpetuis dapibus pigroque sedili
Inter anus interque colos oneraverat, alvum.
Adsurgit tandem, vocemque expromit anhelam:
Quis novus hic torpor, socii? quonam usque sedemus
Femineis clausi thalamis, patimurque periclum
Gliscere desidia? graviorum turba malorum
Texitur, ignavis trahimus dum tempora votis.
Me petit hic sudor. nunquam mea dextera segnis
Ad ferrum. faveat tantum Tritonia cœptis,
Inceptum peragetur opus. jam cuncta furore
Qui gravat, efficiam leviorem pondere lanæ
Targibilum tumidum, desertoresque Gruthungos
Ut miseras populabor oves, et pace relata
Pristina restituam Phrygias ad stamina matres.
His dictis iterum sedit. fit plausus, et ingens
Concilii clamor. qualis resonantibus olim
Exoritur caveis, quoties crinitus ephebus
Aut rigidam Nioben aut flentem Troada fingit.
Protinus excitis iter irremeabile signis
Arripit, infaustoque jubet bubone moveri
Agmina, Mygdonias mox impletura volucres.
Pulcher et urbanæ cupiens exercitus umbræ,
Assiduus ludis, avidus splendere lavacris,
Nec soles imbresve pati, multumque priori
Dispar, sub clipeo Thracum qui ferre pruinas,
Dum Stilicho regeret, nudoque hiemare sub axe

Sueverat, et duris haurire bipennibus Hebrum.
Cum duce mutatæ vires. Byzantia robur
Fregit luxuries, Ancyranique triumphi.
Non peditem præcedit eques: non commoda castris
Eligitur regio: vicibus custodia nullis
Advigilat vallo: non explorantur eundæ
Vitandæque viæ: nullo se cornua flectunt
Ordine: confusi passim per opaca vagantur
Lustra, per ignotas angusto tramite valles.
Sic vacui rectoris equi, sic orba magistro
Fertur in abruptum casu, non sidere, puppis.
Sic ruit in rupes amisso pisce sodali
Bellua, sulcandas qui prævius edocet undas,
Immensumque pecus parvæ moderamine caudæ
Temperat, et tanto conjungit fœdera monstro:
Illa natat rationis inops, et cæca profundi
Jam brevibus deprensa vadis, ignara reverti
Palpitat, et vanos scopulis illidit hiatus.
Targibilus simulare fugam, flatusque Leonis
Spe nutrire leves; improvisusque repente,
Dum gravibus marcent epulis, hostique catenas
Inter vina crepant, largo sopita Lyæo
Castra subit. pereunt alii, dum membra cubili
Tarda levant: alii leto junxere soporem:
Ast alios vicina palus sine more ruentes
Excipit, et cumulis immanibus aggerat undas.
Ipse Leo dama cervoque fugacior ibat
Sudanti tremebundus equo: qui pondere postquam
Decidit implicitus limo, cunctantia pronus
Per vada reptabat: cœno subnixa tenaci

Mergitur, et pingui suspirat corpore moles,
More suis; dapibus quæ jam devota futuris
Turpe gemit, quoties Hosius mucrone corusco
Armatur, cingitque sinus, secumque volutat,
Quas figat verubus partes, quæ frusta calenti
Mandet aquæ, quantoque cutem distendat echino.
Flagrat opus: crebro pulsatus perstrepit ictu.
Contexit varius penetrans Chalcedona nidor.
Ecce levis frondes a tergo concutit aura:
Credit tela Leo. valuit pro vulnere terror,
Implevitque vicem jaculi; vitamque nocentem
Integer, et sola formidine saucius, efflat.

Quis tibi tractandos pro pectine, degener, enses,
Quis solio campum præponere suasit avito?
Quam bene texentum laudabas carmina tutus,
Et matutinis pellebas frigora mensis!
Hic miserande jaces: hic, dum tua vellera vitas,
Tandem fila tibi neverunt ultima Parcæ.

Jam vaga pallentem densis terroribus aulam
Fama quatit: stratas acies, deleta canebat
Agmina, Mæonios fœdari cædibus agros,
Pamphylos Pisidasque rapi. metuendus ab omni
Targibilus regione tonat. modo tendere cursum
In Galatas, modo Bithynis incumbere fertur.
Sunt qui per Cilicas rupto descendere Tauro,
Sunt qui, correptis ratibus, terraque marique
Adventare ferant. geminantur vera pavoris
Ingenio. longe spectari e puppibus urbes
Accensas, lucere fretum, ventoque citatas
Omnibus in pelago velis hærere favillas.

Hos inter strepitus funestior advolat alter
Nuntius, armatam rursus Babylona minari
Rege novo: resides Parthos, ignava perosos
Otia, Romanæ finem jam quærere paci.
Rarus apud Medos Regum cruor, unaque cuncto
Pœna manet generi; quamvis crudelibus æque
Paretur dominis. sed quid non audeat annus
Eutropii? socium nobis fidumque Saporem
Perculit, et Persas in regia vulnera movit;
Rupturasque fidem, leto pars ne qua vacaret,
Eumenidum tædas trans flumina Tigridis egit.
Tum vero cecidere animi, tantisque procellis
Deficiunt, septi latrantibus undique bellis.
Infensos tandem Superos, et Consulis omen
Agnovere sui: nec jam revocabile damnum
Eventu rerum stolido didicere magistro.
Namque ferunt geminos uno de semine fratres
Iapetionidas generis primordia nostri
Dissimili finxisse manu. quoscunque Prometheus
Excoluit, multoque intexuit æthera limo,
Hi longe ventura notant, dubiisque parati
Casibus occurrunt fabro meliore politi.
Deteriore luto pravus quos condidit auctor,
(Quem merito Graii perhibent Epimethea vates)
Et nihil ætherii sparsit per membra vigoris,
Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res ante vident: accepta clade queruntur,
Et seri transacta gemunt. jam sola renidet
In Stilichone salus, et cujus semper acerbum,
Ingratumque sibi factorum conscius horror

Credidit adventum; quem si procedere tantum
Alpibus audissent, mortem pœnasque tremebant;
Jam cuncti venisse volunt, scelerumque priorum
Pœnitet; hunc tantis bellorum sidus in undis
Sperant; hunc pariter justi sontesque precantur.
Ceu pueri, quibus alta pater trans æquora merces
Devehit, intenti ludo, studiisque soluti,
Lætius amoto passim custode vagantur:
Si gravis auxilio vacuas invaserit ædes
Vicinus, laribusque suis proturbet inultos,
Tum demum patrem implorant, et nomen inani
Voce cient, frustraque oculos ad litora tendunt.
Omnes supplicio dignos letoque fatentur,
Qui se tradiderint famulis, Stilichone relicto.
Mutati stupuere diu, sensuque reducto
Paulatim proprii mirantur monstra furoris;
Avertuntque oculos. projectis fascibus horret
Lictor, et infames labuntur sponte secures.
Quales Aonio Thebas de monte reversæ
Mænades, infectis Pentheo sanguine thyrsis,
Cum patuit venatus atrox, matrique rotatum
Conspexere caput; gressus caligine figunt,
Et rabiem desisse dolent. quin protinus ipsa
Tendit ad Italiam supplex Aurora potentem,
Non radiis redimita comam, nec flammea vultum,
Nec croceum vestita diem. stat livida luctu:
Qualis erat, Phrygio tegeret cum Memnona busto.
Quam simul agnovit Stilicho, (nec causa latebat)
Restitit. illa manum victricem amplexa moratur,
Altaque vix lacrimans inter suspiria fatur:

Tantane te nostri ceperunt tædia mundi?
Sic me ludibrium famulis risumque relinquis,
Dux quondam rectorque meus, solamque tueris
Hesperiam? domiti nec te post bella tyranni
Cernere jam licuit? sic te victoria nobis
Eripuit, Gallisque dedit? Rufinus origo
Prima mali. geminas inter discordia partes
Hoc auctore fuit. sed jam majora moventi
Occurrit justa rediens exercitus ira,
Fortis adhuc, ferrique memor. brevis inde reluxit,
Falsaque libertas. rursum Stilichonis habenis
Sperabam me posse regi. proh cæca futuri
Gaudia! fraterno conjungi cœperat orbis
Imperio, (quis enim tanto terrore recentis
Exempli paribus sese committeret ausis?)
Cum subito, monstrosa mihi turpisque relatu
Fabula, Rufini castratus prosilit heres:
Et similes iterum luctus Fortuna reduxit,
Ut solum domini sexum mutasse viderer.
Hic primum thalami claustris delicta tegebat,
Clam timideque jubens. erat invidiosa potestas,
Sed tamen eunuchi. necdum sibi publica jura
Sumere, nec totas audebat vertere leges.
At postquam pulsisque bonis et fæce retenta
Pejores legit socios, dignusque satelles
Hinc Hosius stetit, inde Leo; fiducia crevit,
Regnandique palam flagravit aperta libido.
Patricius Consul maculat, quos vendit, honores:
Plus maculat, quos ipse gerit. jam signa tubæque
Mollescunt: ipsos ignavia fluxit in enses.

Insultant merito gentes, facilisque volenti
Præda sumus. jam Bistoniis Hæmoque nivali
Vastior expulsis Oriens squalebit aratris.
Hei mihi, quas urbes, et quanto tempore Martis
Ignaras, uno rapuerunt prœlia cursu!
Nuper ab extremo veniens equitatus Araxe
Terruit Antiochi muros, ipsumque decoræ
Pæne caput Syriæ flammis hostilibus arsit.
Utque gravis spoliis, nulloque obstante profunda
Lætus cæde redit, sequitur mucrone secundo
Continuum vulnus. nec jam mihi Caucasus hostes,
Nec mittit gelidus Phasis: nascuntur in ipso
Bella sinu. legio pridem Romana, Gruthungi,
Jura quibus victis dedimus, quibus arva domosque
Præbuimus, Lydos Asiæque uberrima vastant
Ignibus, et si quid tempestas prima reliquit,
Nec duce, nec numero freti: sed inertia nutrit,
Proditioque ducum, quorum per crimina miles
Captivis dat terga suis, quos teste subegit
Danubio; partemque timet, qui repulit omnes.
Aula choris epulisque vacat; nec perdita curant,
Dum superest aliquid. ne quid tamen orbe reciso
Venditor amittat, provincia quæque superstes
Dividitur, geminumque duplex passura tribunal
Cogitur alterius pretium sarcire peremtæ.
Sic mihi restituunt populos: hac arte reperta
Rectorum numerum terris pereuntibus augent.
In te jam spes una mihi. pro fronde Minervæ
Has tibi protendo lacrimas. succurre ruenti.
Eripe me tandem servilibus, eripe, regnis.

Neve adeo cunctos paucorum crimine damnes:
Nec nova tot meritis offensa prioribus obstet.
Jam jam flecte animum. suprema pericula semper
Dant veniam culpæ. quamvis iratus et exsul
Pro patriæ flammis non distulit arma Camillus.
Non te subtrahimus Latio: defensor utrique
Sufficis. armorum liceat splendore tuorum
In commune frui: clipeus nos protegat idem,
Unaque pro gemino desudet cardine virtus.

IN PRIMUM CONSULATUM

FL. STILICHONIS V. C.

LIBER I.

V. 1—20.

CONTINUANT Superi pleno Romana favore
Gaudia, successusque novis successibus urgent.
Connubii necdum festivos regia cantus
Sopierat, cecinit fuso Gildone triumphos,
Et calidis thalami successit laurea sertis,
Sumeret ut pariter princeps nomenque mariti,
Victorisque decus. Libyæ post prœlia crimen
Concidit Eoum; rursusque, Oriente subacto,
Consule defensæ surgunt Stilichone secures.
Ordine vota meant. equidem si carmen in unum
Tantarum sperem cumulos advolvere rerum,
Promtius imponam glaciali Pelion Ossæ.
Si partem tacuisse velim, quodcunque relinquam,
Majus erit. veteres actus, primamque juventam
Prosequar? ad sese mentem præsentia ducunt.
Narrem justitiam? resplendet gloria Martis.
Armati referam vires? plus egit inermis:
Quod floret Latium, Latio quod reddita servit
Africa, vicinum quod nescit Iberia Maurum,
Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.

An gelidam Thracen decertatosque labores,
Hebro teste, canam? magnum mihi panditur æquor,
Ipsaque Pierios lassant proclivia currus
Laudibus innumeris. etenim mortalibus ex quo
Tellus cœpta coli, nunquam sincera bonorum
Sors ulli concessa viro. quem vultus honestat,
Dedecorant mores: animus quem pulchrior ornat,
Corpus destituit. bellis insignior ille,
Sed pacem fœdat vitiis. hic publica felix,
Sed privata minus. partitum singula quemque
Nobilitant: hunc forma decens, hunc robur in armis;
Hunc rigor, hunc pietas; illum sollertia juris;
Hunc soboles castique tori. sparguntur in omnes;
In te mixta fluunt: et, quæ divisa beatos
Efficiunt, collecta tenes. quid facta revolvam
Militiamque patris? cujus producere famam,
Si nihil egisset clarum, nec fida Valenti
Dextera duxisset rutilantes crinibus alas,
Sufficeret natus Stilicho. mens ardua semper
A puero, tenerisque etiam fulgebat in annis
Fortunæ majoris honos. erectus et acer,
Nil breve moliri, nullis hærere potentum
Liminibus, fatisque loqui jam digna futuris.
Jam tum conspicuus, jam tum venerabilis ibas:
Spondebatque ducem celsi nitor igneus oris,
Membrorumque modus, qualem nec carmina fingunt
Semideis. quacunque alte gradereris in urbe,
Cedentes spatiis assurgentesque videbas,
Quamvis miles adhuc. taciti suffragia vulgi
Jam tibi detulerant quidquid mox debuit aula.

Vix primævus eras, paci cum mitteris auctor
Assyriæ. tanta fœdus cum gente ferire
Commissum juveni. Tigrin transgressus, et altum
Euphraten, Babylona petis. stupuere severi
Parthorum proceres, et plebs pharetrata videndi
Flagravit studio, defixæque hospite pulchro
Persides arcanum suspiravere calorem.
Thuris odoratæ cumulis et messe Sabæa
Pacem conciliant aræ. penetralibus ignem
Sacratum rapuere adytis, rituque juvencos
Chaldæo stravere Magi. Rex ipse micantem
Inclinat dextra pateram, secretaque Beli,
Et vaga testatur volventem sidera Mithram.
Si quando sociis tecum venatibus ibant,
Quis Stilichone prior ferro penetrare leones
Cominus, aut longe virgatas figere tigres?
Flectenti faciles Medus tibi cessit habenas.
Torquebas refugum Parthis mirantibus arcum.
Nubilis interea maturæ virginis ætas
Urgebat patrias, suspenso principe, curas:
Quem simul imperioque ducem, natæque maritum
Prospiceret, dubius toto quærebat ab axe
Dignum conjugio generum, thalamisque Serenæ.
Judicium virtutis erat. per castra, per urbes,
Per populos animi cunctantis libra cucurrit.
Tu legeris, tantosque viros, quos obtulit orbis,
Intra consilium vincis sensumque legentis,
Et gener Augustis, olim socer ipse futurus,
Accedis. radiis auri Tyriaque superbit
Majestate torus. comitata parentibus exit

Purpureis virgo. stabat pater inde tropæis
Inclitus: inde pium matris Regina regebat
Obsequium, gravibus subnectens flammea gemmis.
Tunc et Solis equos, tunc exsultasse choreis
Astra ferunt, mellisque lacus, et flumina lactis
Erupisse solo, cum floribus æquora vernis
Bosporus indueret, roseisque evincta coronis
Certantes Asiæ tedas Europa levaret.
Felix arbitrii princeps, qui congrua mundo
Judicat, et primus censet quod cernimus omnes.
Talem quippe virum natis adjunxit et aulæ,
Cui neque luxuries bello, nec blanda periclis
Otia, nec lucis fructus pretiosior unquam
Laude fuit. quis enim Visos in plaustra feroces
Repulit, aut sæva Promoti cæde tumentes
Bastarnas una potuit delere ruina?
Pallantis jugulum Turno moriente piavit
Æneas, tractusque rotis ultricibus Hector
Irato vindicta fuit vel quæstus Achilli.
Tu neque vesano raptas venalia curru
Funera, nec vanam corpus meditatus in unum
Sævitiam, turmas equitum peditumque catervas,
Hostilesque globos tumulo prosternis amici.
Inferiis gens tota datur. nec Mulciber, auctor
Mendacis clipei, fabricataque vatibus arma,
Conatus juvere tuos. tot Barbara solus
Millia jam pridem miseram vastantia Thracen
Finibus exiguæ vallis conclusa tenebas.
Non te terrisonus stridor venientis Alani,
Nec vaga Chunorum feritas, non falce Gelonus,

Non arcu pepulere Getæ, non Sarmata conto.
Exstinctique forent penitus, ni more maligno
Falleret Augustas occultus proditor aures,
Obstrueretque moras, strictumque reconderet ensem,
Solveret obsessos, præberet fœdera captis.
  Assiduus castris aderat, rarissimus urbi,
Siquando trepida princeps pietate vocaret:
Vixque salutatis laribus, vix conjuge visa,
Deterso nec dum repetebat sanguine campum.
Nec stetit, Eucherii dum carperet oscula saltem
Per galeam. patris stimulos ignesque mariti
Vincit cura ducis. quoties sub pellibus egit
Edonas hiemes, et tardi flabra Bootæ
Sub dio Rhipæa tulit! cumque igne propinquo
Frigora vix ferrent alii, tunc triste rigentem
Danubium calcabat eques, nivibusque profundum
Scandebat cristatus Athon, lateque corusco
Curvatas glacie silvas umbone ruebat.
Nunc prope Cimmerii tendebat litora ponti:
Nunc dabat hibernum Rhodope nimbosa cubile.
Vos, Hæmi gelidæ valles, quas sæpe cruentis
Stragibus æquavit Stilicho, vos, Thracia, testor,
Flumina, quæ largo mutastis sanguine fluctus.
Dicite Bisaltæ, vel qui Pangæa juvencis
Scinditis, offenso quantæ sub vomere putres
Dissiliant glebis galeæ, vel qualia rastris
Ossa peremtorum resonent immania Regum.
  Singula complecti cuperem: sed densior instat
Gestorum series, laudumque sequentibus undis
Obruimur. genitor cæsi post bella tyranni

Jam tibi commissis conscenderat æthera terris.
Ancipites rerum ruituro culmine lapsus
Æquali cervice subis. sic Hercule quondam
Sustentante polum, melius librata pependit
Machina, nec dubiis titubavit signifer astris,
Perpetuaque senex subductus mole parumper
Obstupuit proprii spectator ponderis Atlas.
Nulli Barbariæ motus, nil turbida rupto
Ordine tentavit novitas, tantoque remoto
Principe mutatas orbis non sensit habenas.
Nil inter geminas acies, ceu libera frenis,
Ausa manus certe. nec tantis dissona linguis
Turba, nec armorum cultu diversior unquam
Confluxit populus. totam pater undique secum
Moverat Auroram. mixtis hic Colchus Iberis,
Hic mitra velatus Arabs, hic crine decoro
Armenius; hic picta Saces, fucataque Medus,
Hic gemmata niger tentoria fixerat Indus;
Hic Rhodani procera cohors, hic miles Alanus
Oceani. ductor Stilicho tot gentibus unus,
Quot vel progrediens vel conspicit Occiduus Sol.
In quo tam vario vocum generumque tumultu
Tanta quies, jurisque metus servator honesti,
Te moderante, fuit, nullis ut vinea furtis,
Vel seges exsecta fraudarit messe colonum:
Ut nihil aut sævum rabies, aut turpe libido
Suaderent; placidi servirent legibus enses.
Scilicet in vulgus manant exempla regentum;
Utque ducum lituos, sic mores, castra sequuntur.
Denique victrices aquilas quocunque moveres,

Arebant tantis epoti millibus amnes.
Illyricum peteres, campi montesque latebant.
Vexillum navale dares, sub puppibus ibat
Ionium. nullis succincta Ceraunia nimbis,
Nec juga Leucatæ feriens spumantia fluctu
Deterrebat hiems. tu si glaciale juberes
Vestigare fretum, securo milite ducti
Stagna reluctantes quaterent Saturnia remi.
Si deserta Noti, fontem si quærere Nili,
Æthiopum medios penetrassent vela vapores.
Te memor Eurotas, te rustica Musa Lycei,
Te pastorali modulantur Mænala cantu,
Partheniumque nemus, quo te pugnante resurgens
Ægra caput mediis erexit Græcia flammis.
Plurima Parrhasius tunc inter corpora Ladon
Hæsit: et Alpheus Geticis angustus acervis
Tardior ad Siculos etiamnum pergit amores.
Miramur rabidis hostem succumbere bellis,
Cum solo terrore ruant? num classica Francis
Intulimus? jacuere tamen. num Marte Suevos
Contudimus, queis jura damus? quis credere possit?
Ante tubam nobis audax Germania servit.
Cedant, Druse, tui, cedant, Trajane, labores.
Vestra manus dubio quidquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilicho; totidemque diebus
Edomuit Rhenum, quot vos potuistis in annis:
Quem ferro, alloquiis, quem vos cum milite, solus:
Impiger a primo descendens fluminis ortu
Ad bifidos tractus, et juncta paludibus ora,
Fulmineum præstrinxit iter. ducis impetus undas

Vincebat celeres, et pax a fonte profecta
Cum Rheni crescebat aquis. ingentia quondam
Nomina, crinigero flaventes vertice Reges,
Qui nec principibus, donis precibusve vocati,
Paruerant, jussi properant, segnique verentur
Offendisse mora. transvecti lintribus amnem
Occursant ubicunque velis. nec fama fefellit
Justitiæ. videre pium, videre fidelem:
Quem veniens timuit, rediens Germanus amavit.
Illi terribiles, quibus otia vendere semper
Mos erat; et fœda requiem mercede pacisci;
Natis obsidibus pacem tam supplice vultu
Captivoque rogant, quam si post terga revincti
Tarpeias pressis subeant cervicibus arces.
Omne, quod Oceanum fontesque interjacet Istri,
Unius incursu tremuit. sine cæde subactus
Servit io Boreas, exarmatique Triones.
Tempore tam parvo tot prœlia sanguine nullo
Perficis, et Luna nuper nascente profectus,
Ante redis, quam plena fuit; Rhenumque minacem
Cornibus infractis adeo mitescere cogis,
Ut Salius jam rura colat, flexosque Sygambrus
In falcem curvet gladios, geminasque viator
Cum videat ripas, quæ sit Romana requirat:
Ut jam trans fluvium, non indignante Caüco,
Pascat Belga pecus, mediumque ingressa per Albin
Gallica Francorum montes armenta pererrent:
Ut procul Hercyniæ per vasta silentia silvæ
Venari tuto liceat, lucosque vetusta
Religione truces, et robora Numinis instar

Barbarici nostræ feriant impune bipennes.
Ultro quin etiam devota mente tuentur,
Victorique favent. quoties sociare catervas
Oravit, jungique tuis Alamannia signis!
Nec doluit contemta tamen, spretoque recessit
Auxilio laudata fides. provincia missos
Expellet citius, fallax quam Francia Reges,
Quos dederis. acie nec jam pulsare rebelles,
Sed vinclis punire licet. sub judice nostro
Regia Romanus disquirit crimina carcer.
Marcomeres Sonnoq; docent; quorum alter Etruscum
Pertulit exsilium: cum se promitteret alter
Exsulis ultorem, jacuit mucrone suorum:
Res avidi concire novas, odioque furentes
Pacis, et ingenio scelerumque cupidine fratres.
Post domitas Arctos alio prorumpit ab axe
Tempestas; et, ne qua tuis intacta tropæis
Pars foret, Australis sonuit tuba. moverat amens
Maurorum Gildo populos, quibus imminet Atlas,
Et quos interior nimio plaga sole relegat;
Quos vagus humectat Cinyps, et proximus hortis
Hesperidum Triton, et Gir notissimus amnis
Æthiopum, simili mentitus gurgite Nilum.
Venerat et parvis redimitus Nuba sagittis,
Et velox Garamas: nec quamvis tristibus Ammon
Responsis alacrem potuit Nasamona morari.
Stipantur Numidæ campi: stant pulvere Syrtes
Gætulæ: Pœnus jaculis obtexitur aer.
Hi virga moderantur equos: his fulva leones
Velamenta dabant, ignotarumque ferarum

Exuviæ, vastis Meroe quas nutrit arenis.
Serpentum patulos gestant pro casside rictus.
Splendent vipereæ squamosa pelle pharetræ.
Non sic intremuit Simois, cum montibus Idæ
Nigra coloratus produceret agmina Memnon:
Non Ganges, cum, tela procul vibrantibus Indis,
Immanis medium vectaret bellua Porum.
Porus Alexandro, Memnon prostratus Achilli;
Gildo nempe tibi. nec solum fervidus Austrum,
Sed partes etiam Mavors agitabat Eoas,
Quamvis obstreperet pietas. his ille regendæ
Transtulerat nomen Libyæ, scelerique profano
Fallax legitimam regni prætenderat umbram.
Surgebat varia geminum formidine bellum:
Hoc armis, hoc triste dolis; hoc Africa sævis
Cinxerat auxiliis, hoc conjuratus alebat
Insidiis Oriens. illinc edicta meabant
Corruptura duces: hinc frugibus atra negatis
Urgebat, trepidamque fames obsederat urbem.
Exitiale palam Libycum; civile pudoris
Obtentu tacitum. tales utrinque procellæ
Cum fremerent, lacerumque alternis ictibus anceps
Imperium pulsaret hiems, nil fessa remisit
Officii virtus, contraque minantia fata
Pervigil, eventusque sibi latura secundos,
Major in adversis micuit. velut arbiter alni,
Nubilus Ægeo quam turbine vexat Orion,
Exiguo clavi flexu declinat aquarum
Verbera, nunc recta, nunc obliquante carina,
Callidus, et pelagi cœlique obnititur iræ.

Quid primum mirer, Stilicho? quod cautus ad omnes
Restiteris fraudes; ut te nec noxia furto
Litera, nec pretio manus inflammata laterent?
Quod nihil in tanto rerum terrore locutus
Indignum Latio? responsa quod ardua semper
Eois dederis, quæ mox effecta probasti,
Securus, quamvis et opes, et rura tenerent,
Insignesque domos? levis hæc jactura; nec unquam
Publica privatæ cesserunt commoda causæ.
Dividis ingentes curas, teque omnibus unum
Objicis, inveniens animo quæ mente gerenda,
Efficiens patranda manu. dictare paratus,
Quæ scriptis peragenda forent. quæ brachia centum,
Quis Briareus aliis numero crescente lacertis,
Tot simul objectis possent confligere rebus?
Evitare dolos; veteres firmare cohortes,
Explorare novas; duplices disponere classes,
Quæ fruges vel bella ferant; aulæque tumultum,
Et Romæ lenire famem? quot nube soporis
Immunes oculi, per tot discurrere partes,
Tot loca sufficerent, et tam longinqua tueri?
Argum fama canit centeno lumine, centum
Corporis excubiis unam servasse juvencam.
Unde tot allatæ segetes? quæ silva carinas
Texuit? unde rudis tanto tirone juventus
Emicuit, senioque iterum vernante resumsit
Gallia bis fractas Alpino vulnere vires?
Non ego delectu, Tyrii sed vomere Cadmi
Tam subitas acies conceptas dente draconis
Exsiluisse reor. Dircæis qualis in arvis

Messis, cum proprio mox bellatura colono,
Cognatos strinxit gladios, cum semine jacto
Terrigenæ galea matrem nascente ferirent,
Armiger et viridi floreret milite sulcus.
Hoc quoque non parva fas est cum laude relinqui,
Quod non ante fretis exercitus adstitit ultor,
Ordine quam prisco censeret bella Senatus.
Neglectum Stilicho per tot jam secula morem
Retulit, ut ducibus mandarent prœlia patres,
Decretoque togæ felix legionibus iret
Tessera. Romuleas leges rediisse fatemur,
Cum procerum jussis famulantia cernimus arma.
Tyrrhenum poteras junctis transmittere signis,
Et ratibus Syrtes, Libyam complere maniplis.
Consilio stetit ira minor; ne territus ille
Te duce, suspecto Martis graviore paratu,
Aut in arenosos æstus zonamque rubentem
Tenderet, aut Solis fugiens transiret in ortus:
Missurusve sibi certæ solatia mortis,
Oppida dirueret flammis. res mira relatu:
Ne timeare, times; et, quem vindicta manebat,
Desperare vetas. quantum fiducia nobis
Profuit hostilis! salvæ Carthaginis arces,
Illæsis Tyrii gaudent cultoribus agri,
Quos potuit vastare fuga: spe captus inani,
Nec se surripuit pœnæ, nostrisque pepercit
Demens: qui numero tantum, non robore, mensus
Romanos, rapidis ibat ceu protinus omnes
Calcaturus equis; et, quod jactare solebat,
Solibus effetos mersurus pulvere Gallos.

Sed didicit non Æthiopum geminata venenis
Vulnera, non fusum crebris hastilibus imbrem,
Non equitum Latiis nimbos obsistere pilis.
Sternitur ignavus Nasamon: nec spicula supplex
Jam torquet Garamas: repetunt deserta fugaces
Autololes: pavidus projecit missile Mazax.
Cornipedem Maurus nequidquam hortatur anhelum.
Prædonem lembo profugum, ventisque repulsum,
Suscepit merito fatalis Tabraca portu:
Expertum, quod nulla tuis elementa paterent
Hostibus, et lætæ passurum jurgia plebis,
Fracturumque reos humili sub judice vultus.
 Nil tribuat Fortuna sibi, sic prospera semper
Illa quidem. sed non uni certamina pugnæ
Credidimus, totis nec constitit alea castris
Nutatura semel. si quid licuisset iniquis
Casibus, instabant aliæ post terga biremes:
Venturus dux major erat. victoria nulla
Clarior, aut hominum votis optatior unquam
Contigit. an quisquam Tigranen, armaque Ponti,
Vel Pyrrhum, Antiochique fugam, vel vincla Jugurthæ
Conferat, aut Persen debellatumque Philippum?
Hi propagandi ruerant pro limite regni:
Hic stabat Romana salus. ibi tempora tutas
Traxerunt dilata moras: hic vincere tardc
Vinci pæne fuit. discrimine Roma supremo
Inter supplicium populi deforme pependit;
Et tanto Libyam fructu majore recepit,
Quam peperit, quanto graviorem amissa dolorem,
Quam necdum quæsita, movent. quis Punica gesta,

Quis vos, Scipiadæ, quis te jam, Regule, nosset;
Quis lentum caneret Fabium, si jure peremto
Insultaret atrox famula Carthagine Maurus?
Hæc omnes veterum revocavit adorea lauros.
Restituit Stilicho cunctos tibi, Roma, triumphos.

IN PRIMUM CONSULATUM

FL. STILICHONIS V. C.

LIBER II.

V. 1—21.

HACTENUS armatæ laudes. nunc qualibus orbem
Moribus, et quanto frenet metuendus amore,
Quo tandem flexus trabeas auctore rogantes
Induerit, fastisque suum concesserit annum,
Mitior incipiat fidibus jam Musa remissis.
   Principio magni custos Clementia mundi,
Quæ Jovis incoluit zonam, quæ temperat æthram
Frigoris et flammæ mediam, quæ maxima natu
Cælicolum: nam prima Chaos Clementia solvit,
Congeriem miserata rudem, vultuque sereno
Discussis tenebris in lucem secula fudit.
Hæc Dea pro templis et thure calentibus aris
Te fruitur, posuitque suas hoc pectore sedes.
Hæc docet, ut pœnis hominum vel sanguine pasci
Turpe ferumque putes: ut ferrum Marte cruentum,
Siccum pace premas: ut non infensus alendis
Materiem præstes odiis: ut sontibus ultro
Ignovisse velis: deponas ocius iram,
Quam moveas: precibus nunquam implacabilis obstes:
Obvia prosternas, prostrataque more leonum
Despicias, alacres ardent qui frangere tauros,

Transiliunt prædas humiles. hac ipse magistra
Das veniam victis: hac exorante calores
Horrificos, et quæ nunquam nocitura timentur
Jurgia, contentus sole terrore, coerces;
Ætherii patris exemplo: qui cuncta sonoro
Concutiens tonitru, Cyclopum spicula defert
In scopulos et monstra maris, nostrique cruoris
Parcus in Œtæis exercet fulmina silvis.
Huic Divæ germana Fides, eademque sorori,
Corde tuo delubra tenens, sese omnibus actis
Inserit. hæc nullo docuit livescere fuco;
Nunquam falsa loqui, nunquam promissa morari;
Invisos odisse palam; non virus in alto
Condere, non lætam speciem prætendere fraudi;
Sed certum mentique parem componere vultum.
Occulto sævire vetat, prodesse remittit.
Hæc et amicitias longo plus tempore firmat,
Mansuroque adamante ligat: nec mobile mutat
Ingenium; parvæ strepitu nec vincula noxæ
Dissolvi patitur; nec fastidire priorem
Allicitur veniente novo: benefacta tenere,
Respuere offensas facilis, pariterque minoris
Officii magnique memor, superare laborat:
Utque hostes armis, meritis sic vincit amicos.
Hæc fovet absentes; hæc longe sola remotis
Consulit; hæc nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, ut ignarum nunquam læsura clientem
Insidiosa tuos alienent murmura sensus.
Nec vivis annexus amor meminisse sepultos
Desinit: in prolem transcurrit gratia patrum.

Hac tu Theudosium, tenuit dum sceptra, colebas:
Hac etiam post fata colis: nec pignora curas
Plus tua, quam natos, dederat quos ille monendos
Tutandosque tibi. justos nimiumque fideles
Fama putat, qui, cum possent commissa negare,
Maluerint nullo violati reddere quæstu.
At Stilicho non divitias, aurique relictum
Pondus, sed geminos axes, tantumque reservat
Depositum teneris, quantum Sol igneus ambit.
Quid non intrepidus credas, cui regia tuto
Creditur? hoc clipeo munitus Honorius altum
Non gemuit patrem; vitæque et lucis in ipso
Limine, contemtus nunquam dat jura subactis
Gentibus, et secum sentit crevisse triumphos.
Quem tu sic placida formas, sic mente severa,
Ut neque desidiæ tradas, dum pronus ad omne,
Quod libet, obsequeris; nec contra nixus ovantem
Confringas animum; secretus consona regno
Ceu juvenem doceas, moles quid publica poscat;
Ceu sanctum venerere senem, patriisque gubernes
Imperium monitis, dominum submissus adores;
Obsequiis moderere ducem, pietate parentem.
Hinc fuit, ut primos in conjuge disceret ignes;
Ordirique virum non luxuriante juventa,
Sed cum lege tori, casto cum fœdere, vellet.
Principe tu felix genero: felicior ille
Te socero. fratrem levior nec cura tuetur
Arcadium: nec, si quid iners atque impia turba,
Prætendens proprio nomen regale furori,
Audeat, adscribis juveni. discordia quippe

Cum fremeret, nunquam Stilicho sic canduit ira,
Sæpe lacessitus probris, gladiisque petitus,
Ut bello furias ultum, quas pertulit, iret
Illicito, causamque daret civilibus armis.
Hujus fulta fide, mediis dissensibus aulæ,
Intemeratorum stabat reverentia fratrum.
Quin et Sidonias chlamydes, et cingula baccis
Aspera, gemmatasque togas, viridesque smaragdo
Loricas, galeasque renidentes hyacinthis,
Gestatosque patri capulis radiantibus enses,
Et vario lapidum distinctas igne coronas,
Dividis ex æquo; ne non Augusta supellex,
Ornatusque pares geminis heredibus essent.
Mittitur et miles, quamvis certamine partes
Jam tumeant. hostem muniri robore mavis,
Quam peccare fidem: permittis justa petenti,
Idque negas solum, cujus mox ipse repulsa
Gaudeat, et quidquid fuerat deforme mereri.
Omnes præterea, puro quæ crimina pellunt
Ore Deæ, junxere choros, unoque receptæ
Pectore diversos tecum cinguntur in usus.
Justitia utilibus rectum præponere suadet,
Communesque sequi leges, injustaque nunquam
Largiri sociis: durum Patientia corpus
Instruit, ut nulli cupiat cessisse labori:
Temperies, ut casta petas: Prudentia, ne quid
Inconsultus agas: Constantia, futile ne quid
Infirmumque geras. procul importuna fugantur
Numina, monstriferis quæ Tartarus edidit antris.
Ac primam scelerum matrem, quæ, semper habendo

Plus sitiens, patulis rimatur faucibus aurum,
Trudis Avaritiam: cujus fœdissima nutrix
Ambitio, quæ vestibulis foribusque potentum
Excubat, et pretiis commercia pascit honorum,
Pulsa simul. nec te gurges corruptior ævi
Traxit ad exemplum: qui jam firmaverat annis
Crimen, et in legem rapiendi verterat usus.
  Denique non dives sub te pro rure paterno,
Vel laribus, pendet: non insidiator oberrat
Facturus quemcunque reum: non obruta virtus
Paupertate latet. lectos ex omnibus oris
Evehis, et meritum, non quæ cunabula, quæris;
Et qualis, non unde satus. sub teste benigno
Vivitur: egregios invitant præmia mores.
  Hinc priscæ redeunt artes: felicibus inde
Ingeniis aperitur iter, despectaque Musæ
Colla levant; opibusque fluens, et pauper eodem
Nititur ad fructum studio; cum cernat uterque,
Quod nec inops jaceat probitas, nec inertia surgat
Divitiis. nec te jucunda fronte fefellit
Luxuries, prædulce malum, quæ dedita semper
Corporis arbitriis hebetat caligine sensus,
Membraque Circæis effeminat acrius herbis;
Blanda quidem vultus, sed qua non tetrius ulla
Ultrices fucata genas, et amicta dolosis
Illecebris, torvos auro circumlinit hydros.
Illa voluptatum multos innexuit hamis:
Te nunquam conata capit. non prava libido
Stupris advigilat: non tempora somnus agendi
Frustratur: nullo citharæ convivia cantu,

Non pueris lasciva sonant. quis cernere curis
Te vacuum potuit, quis tota mente remissum,
Aut indulgentem dapibus, ni causa juberet
Lætitiæ? non indecores æraria lassant
Expensæ: parvo non improba litera libro
Absentum condonat opes. a milite parcus
Diligeris: neque enim neglectas pace cohortes
Tunc ditas, cum bella fremunt. scis nulla placere
Munera, quæ metuens illis, quos spreverit, offert
Serus, et incassum servati prodigus auri.
Antevenis tempus, non exspectantibus ultro
Munificus, mensæque adhibes, et nomine quemque
Compellas, clari, sub te quod gesserit olim,
Admonitos facti; figendaque sensibus addis
Verba, quibus magni geminatur gratia doni.
Nec, si quid tribuas, jactatum sæpius idem
Exprobrare soles: nec quos promoveris, alto
Turgidus alloqueris fastu: nec prospera flatus
Attollunt nimios. quin ipsa superbia longe
Discessit, vitium rebus solenne secundis,
Virtutumque ingrata comes. contingere passim,
Affarique licet. non inter pocula sermo
Captatur, pura sed libertate loquendi
Seria quisque jocis nulla formidine miscet.
Quem videt Augusti socerum regnique parentem,
Miratur conviva parem; cum tanta potestas
Civem lenis agat. te doctus prisca loquentem,
Te matura senex audit, te fortia miles;
Adspersis salibus, quibus haud Amphiona quisquam
Præferat Aonios meditantem carmine muros,

Nec velit Orpheo migrantes pectine silvas.
Hinc amor, hinc veris et non fallacibus omnes
Pro te solliciti votis: hinc nomen ubique
Plausibus, auratis celebrant hinc ora figuris.
Quæ non incudes streperent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quantis fluerent fornacibus æra
Effigies ductura tuas? quis devius esset
Angulus, aut regio, quæ non pro numine vultus
Dilectos colerent, talem ni semper honorem
Respueres? decus hoc rapiat, quem falsa timentum
Munera decipiunt, qui se diffidit amari.
Hoc solus sprevisse potest, qui jure meretur.
Undique legati properant, generique sub ore
In tua centenas aptant præconia voces.
Grates Gallus agit, quod limite tutus inermi,
Et metuens hostile nihil, nova culmina totis
Ædificet ripis, et sævum gentibus amnem,
Tibridis in morem, domibus prævelet amœnis.
Hinc Pœni cumulant laudes, quod rura tyranno
Libera possideant: hinc obsidione solutus
Pannonius, potorque Savi, quod clausa tot annis
Oppida laxatis ausus jam pandere portis,
Rursum cote novat nigras rubigine falces,
Exesosque situ cogit splendere ligones;
Agnoscitque casas, et collibus oscula notis
Figit, et impresso glebis non credit aratro.
Exsectis, inculta dabant quas secula, silvis
Restituit terras, et opacum vitibus Istrum
Conserit; et patrium vectigal solvere gaudet,
Immunis qui clade fuit. te sospite fas est

Vexatum laceri corpus juvenescere regni.
Sub tot principibus quæcunque amisimus olim
Tu reddis. solo poterit Stilichone medente
Crescere Romanum vulnus tectura cicatrix;
Inque suos fines tandem redeunte colono,
Illyricis iterum ditabitur aula tributis.
Nec tamen humano cedit cœleste favori
Judicium. cingunt Superi concordibus unum
Præsidiis, hostesque tuos aut litore produnt,
Aut totum oppositi claudunt fugientibus æquor,
Aut in se vertunt furiis, aut militis ense
Bacchati laniant Pentheo corpora ritu:
Insidias retegunt, et in ipsa cubilia fraudum
Ducunt, ceu tenera venantem nare Molossi.
Ominibus ventura notant, aut alite monstrant,
Aut monitos certa dignantur imagine somnos.
Pro quibus innumeræ trabearum insignia terræ
Certatim petiere tibi. poscentibus ipse
Restiteras, et mens aliorum prona favori,
Judex dura sui, facibus succensa pudoris,
Tarda verecundis excusat præmia causis.
Ergo avidæ, tantosque novi spe Consulis annos
Elusæ, dominæ pergunt ad limina Romæ.
Si minus annueres precibus, vel cogere certæ
Cunctantem, votoque moras auferre paratæ,
Conveniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino. glaucis tum prima Minervæ
Nexa comam foliis, fulvaque intexta micantem
Veste Tagum, tales profert Hispania voces:
Cuncta mihi semper Stilicho, quæcunque poposci,

Concessit, tantumque suos invidit honores.
Augusti potuit soceri contemnere fasces:
Jam negat et genero. si non ut ductor ab orbe,
Quem regit, accipiat saltem cognatus ab aula.
Exiguumque putat, quod sic amplexus Iberam
Progeniem nostros immoto jure nepotes
Sustinet, ut patrium commendet purpura Bætin?
Quod pulchro Mariæ fecundet germine regnum?
Quod dominis speratur avus?—tum flava repexo
Gallia crine ferox, evinctaque torque decoro,
Binaque gesa tenens, animoso pectore fatur:
Qui mihi Germanos solus Francosque subegit,
Cur nondum legitur fastis? cur pagina tantum
Nescit adhuc nomen, quod jam numerare decebat?
Usque adeone levis pacati gloria Rheni?
Inde Caledonio velata Britannia monstro,
Ferro picta genas, cujus vestigia verrit
Cærulus, Oceanique æstum mentitur, amictus,
Me quoque vicinis pereuntem gentibus, inquit,
Munivit Stilicho, totam cum Scotus Iernen
Movit, et infesto spumavit remige Tethys.
Illius effectum curis, ne tela timerem
Scotica, ne Pictum tremerem, ne litore toto
Prospicerem dubiis venturum Saxona ventis.—
Tum spicis et dente comas illustris eburno,
Et calido rubicunda die, sic Africa fatur:
Sperabam nullas trabeis Gildone peremto
Nasci posse moras. etiam nunc ille repugnat,
Et tanto dubitat fasces præbere triumpho?
Qui mihi Maurorum penitus lacrimabile nomen

Ignorare dedit.—post has Œnotria lentis
Vitibus intorquens ederas, et palmite largo
Vina fluens, Si vos adeo Stilichone curules
Augeri flagratis, ait, quas sola juvare
Fama potest: quanto me dignius incitat ardor,
Ut præsente fruar, conscendentemque tribunal
Prosequar, atque anni pandentem claustra salutem?
Talibus alternant studiis, Romamque precantes
Pro cunctis hortantur eat. nec segnius illa
Paruit officio, sed raptis protinus armis
Ocior excusso per nubila sidere tendit.
Transvehitur Tuscos, Apenninusque volatu
Stringitur: Eridanus clipei jam fulgurat umbra.
Constitit ante ducem, tetrica nec Pallade vultum
Deterior, nec Marte minor. tremit orbe corusco
Jam domus, et summæ tergunt laquearia cristæ.
Tum prior attonitum gratis affata querelis:
Servatas, Stilicho, per te, venerande, curules,
Ornatas necdum, fateor. quid profuit anni
Servilem pepulisse notam? defendis honorem,
Quem fugis; et spernis, tanta quem mole tueris;
Respuis oblatum, pro quo labente resistis?
Quænam causa moræ? quo me cunctabere rursus
Ingenio? nullus Boreæ metus, omnis et Austri
Ora silet: cecidit Maurus, Germania cessit,
Et Janum pax alta ligat. te Consule nec dum
Digna feror? titulumne levem, parvique nitoris
Credimus, Augusti quem se decorare fatentur?
Sub juga quo gentes captivis Regibus egi?
Num, si prodigiis casus natura futuros

Signat, polluimur macula? quod reris, Eois
Omen erat. quanquam nullis mihi cognita rebus
Fabula. vix tanto risit de crimine rumor.
Opprobrii stat nulla fides, nec litera venit
Vulgatura nefas: in quo vel maxima virtus
Est tua, quod, nostros qui consulis omnia patres,
De monstris taceas. pellendi denique nulla
Dedecoris sanctum violant oracula cœtum;
Nec mea funestum versavit Curia nomen.
Pars sceleris dubitasse fuit. quæcunque profana
Pagina de primo venisset limite Phœbi,
Ante fretum deleta mihi, ne turpia castis
Auribus Italiæ fatorum exempla nocerent.
Publicus ille furor (quantum tua cura peregit!)
Secretum meruit. lætetur quisquis Eoos
Scribere desierit: fastos portenta Gabinos
Ista latent. propriam labem tersisse laborent.
Cur ego, quem nunquam didici sensive creatum,
Gratuler exemtum? delicti pœnitet illos:
Nos nec credidimus. fuerit tamen omnibus unum
Crimen, et ad nostras manaverit usque secures:
Plus ideo sumenda tibi fastigia juris,
Ne pereat tam priscus honos, qui portus honorum
Semper erat. nullo sarciri Consule damnum,
Excepto Stilichone, potest. bene præscia tempus
Mens tua distulerat. titulo tunc crescere posses;
Nunc per te titulus. Consul succurre gravatis
Consulibus, quicunque fuit, quicunque futurus.
Annum redde tuum, quem mox secura sequatur
Posteritas, nec jam doleat defensa vetustas.

Sit trabeis ultor Stilicho, Brutusque repertor.
Libertas populi primo tunc Consule Bruto
Reddita per fasces: hic fascibus expulit ipsis
Servitium. instituit sublimem Brutus honorem:
Asseruit Stilicho. plus est servasse repertum,
Quam quæsisse novum. quid tardius ore rubenti
Annuis, et solitus frontem circumlinit ignis?
Tandem vince tuum, vincis qui cuncta, pudorem.
Hos etiam, quamvis corrumpi munere nullo
Te certum est, mirare libens ac suscipe cinctus,
Quos tibi divino mecum Tritonia duxit
Pectine. tincta simul repetito murice fila
Contulimus pensis, et eodem nevimus auro,
Aurea quo Lachesis sub te mihi secula texit.
Hic ego promissam sobolem, sperataque mundo
Pignora prælusi. veram mox ipse probabis
Me vatem, nostræque fidem venientia telæ
Fata dabunt.—dixit, gremioque rigentia profert
Dona, graves auro trabeas. insigne Minervam
Spirat opus. rutilis hic pingitur aula columnis,
Et sacri Mariæ partus. Lucina labores
Solatur: residet fulgente puerpera lecto.
Sollicitæ juxta pallescunt gaudia matris.
Susceptum puerum redimitæ tempora Nymphæ
Auri fonte lavant. teneros de stamine risus,
Vagitusque audire putes. jam creverat infans
Ore ferens patrem: sed avus maturior ævi
Martia recturo tradit præcepta nepoti.
Parte alia spumis fucantem Serica frena
Sanguineis, primæ signatus flore juventæ,

Eucherius flectebat equum, jaculisque vel arcu
Aurea purpureos tollentes cornua cervos
Aureus ipse ferit. Venus hic invecta columbis
Tertia regali jungit connubia nexu,
Pennatique nurum circumstipantur Amores
Progenitam Augustis, Augustorumque sororem.
Eucherius trepido jam flammea sublevat ore
Virginis: arridet læto Thermantia fratri.
Nam domus hæc utroque petit diademata sexu,
Reginasque parit, Reginarumque maritos.
Talibus invitat donis, dextræque gerendum
Diva simul porrexit ebur. solennibus urnam
Commovet auspiciis, avibusque incepta secundat.
Tunc habiles armis humeros Dea vestibus ambit
Romuleis. Latii sederunt pectore cultus,
Loricæque locum decuit toga. talis ab Istro,
Vel Scythico victor rediens Gradivus ab axe,
Deposito mitis clipeo, candentibus urbem
Ingreditur trabeatus equis: spatiosa Quirinus
Frena regit; currumque patris Bellona, cruentam
Ditibus exuviis tendens ad sidera quercum,
Præcedit: lictorque Metus cum fratre Pavore
Barbara ferratis innectunt colla catenis,
Velati galeas lauro: propiusque jugales
Formido ingentem vibrat succincta securim.
Vidit ut optato se Consule Roma potitam,
Nunc, ait, Elysii lucos irrumpere campi,
Nunc libet; ut tanti Curiis miracula voti
Fabriciisque feram, famæ qui vulnere nuper
Calcatam flevere togam. jam prata choreis

Pulsent, nec rigidos pudeat lusisse Catones.
Audiat hoc senior Brutus, Pœnisque tremendi
Scipiadæ, geminis tandem quod libera damnis
Unius auxilio fasces Libyamque recepi.
Quod superest, unum precibus, fortissime Consul,
Adde meis, urbique tuum largire parumper,
Quem rogat, adventum: quam tu belloque fameque
Depulsa terris iterum regnare dedisti.
Splendida suscipiant alium te rostra Camillum.
Ultorem videant servatoremque Quirites,
Et populus, quem ductor ames: quibus Africa per te,
Nec prius auditas Rhodanus jam donat aristas:
Ut mihi vel Massyla Ceres, vel Gallica prosit
Fertilitas, messesque vehant nunc humidus Auster,
Nunc Aquilo; cunctis ditescant horrea ventis.
Quæ tunc Flaminiam stipabunt millia vulgi!
Fallax o quoties pulvis deludet amorem
Suspensum, veniens omni dum crederis hora!
Spectabunt cupidæ matres, spargentur et omnes
Flore viæ, superes cum Pythia limina Consul
Arduus, antiqui species Romana Senatus.
Pompeiana dabunt quantos proscenia plausus!
Ad cœlum quoties vallis tibi Murtia ducet
Nomen, Aventino Pallanteoque recessu!
Nunc te conspiciam castris, permitte, relictis,
Mox et cum genero trabeis visura secundis.
Hæc dum Roma refert, jam Fama loquacibus alis
Pervolat Oceanum; linguis et mille citatos
Festinare jubet proceres: nullique senectus,
Non iter, hibernis obstant nec flatibus Alpes.

Vincit amor meriti pridem, clarique vetustis
Fascibus ad socii properant et vindicis annum.
Sic ubi fecunda reparavit morte juventam,
Et patrios idem cineres, collectaque portat
Unguibus ossa piis, Nilique ad litora tendens
Unicus extremo phœnix procedit ab Euro;
Conveniunt aquilæ, cunctæque ex orbe volucres,
Ut Solis mirentur avem: procul ignea lucet
Ales, odorati redolent cui cinnama busti.
Nec minor in cœlo chorus est; exsultat uterque
Theudosius, Divique tui. Sol ipse quadrigis
Vere coronatis dignum tibi præparat annum.
Est ignota procul nostræque impervia menti,
Vix adeunda Deis, annorum squalida mater,
Immensi spelunca ævi, quæ tempora vasto
Suppeditat revocatque sinu. complectitur antrum,
Omnia qui placido consumit numine, serpens,
Perpetuumque viret squamis, caudamque reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.
Vestibuli custos, vultu longæva decoro,
Ante fores Natura sedet, cunctisque volantes
Dependent membris animæ. mansura verendus
Scribit jura senex, numeros qui dividit astris,
Et cursus stabilesque moras, quibus omnia vivunt
Ac pereunt fixis cum legibus. ille recenset
Incertum quid Martis iter, certumque Tonantis
Proficiat mundo; quid velox semita Lunæ,
Pigraque Saturni: quantum Cytherea sereno
Curriculo, Phœbique comes Cyllenius, erret.
Illius ut magno Sol limine constitit antri,

Accurrit Natura potens, seniorque superbis
Canitiem inclinat radiis. tunc sponte reclusos
Laxavit postes adamas. penetrale profundum
Panditur, et sedes ævique arcana patescunt.
Hic habitant vario faciem distincta metallo
Secula certa locis: illic glomerantur aena,
Hic ferrata rigent, illic argentea candent.
Eximia regione domus, contingere terris
Difficiles, stabant rutili, grex aureus, anni:
Quorum præcipuum pretioso corpore Titan
Signandum Stilichone legit. tunc imperat omnes
Pone sequi; dictisque simul compellat euntes:
En, cui distulimus melioris secla metalli,
Consul adest. ite optati mortalibus anni.
Ducite virtutes, hominum florescite rursus
Ingeniis, hilares Baccho frugumque feraces.
Non inter geminos Anguis glaciale Triones
Sibilet, immodico nec frigore sæviat Ursa.
Non torvo fremat igne Leo, nec brachia Cancri
Urat atrox æstas, madidæ nec prodigus urnæ
Semina prærupto dissolvat Aquarius imbre.
Phrixeus roseo producat fertile cornu
Ver Aries: pingues nec grandine tundat olivas
Scorpios. autumni maturet germina Virgo.
Lenior et gravidis allatret Sirius uvis.
Sic fatus, croceis rorantes ignibus hortos
Ingreditur, vallemque suam, quam flammeus ambit
Rivus, et irriguis largum jubar ingerit herbis,
Quas Solis pascuntur equi. fragrantibus inde
Cæsariem sertis, et lutea lora jubasque

Subligat alipedum: gelidas hinc Lucifer ornat,
Hinc Aurora comas: juxtaque arridet habenis
Aureus, et nomen prætendit Consulis, annus:
Inque novos iterum revoluto cardine cursus
Scribunt æthereis Stilichonem sidera fastis.

CL.

CLAUDIANI

CARMINA.

CL.

CLAUDIANI

CARMINA.

VOL. II.

LONDINI:

TYPIS BULMERIANIS.

CL. CLAUDIANI

CARMINA MAJORA.

CL. CLAUDIANI

IN LIBRUM

DE SECUNDO CONSULATU

FL. STILICHONIS V. C.

PRÆFATIO. V. 1—20.

MAJOR Scipiades, Italis qui solus ab oris
  In proprium vertit Punica bella caput,
Non sine Pieriis exercuit artibus arma:
  Semper erat vatum maxima cura duci.
Gaudet enim virtus testes sibi jungere Musas.
  Carmen amat, quisquis carmine digna gerit.
Ergo seu patriis primævus manibus ultor
  Subderet Hispanum legibus Oceanum,
Seu Tyrias certa fracturus cuspide vires
  Inferret Libyco signa tremenda mari;
Hærebat doctus lateri, castrisque solebat
  Omnibus in medias Ennius ire tubas.
Illi post lituos pedites favere canenti,
  Laudavitque nova cæde cruentus eques.
Cumque triumpharet gemina Carthagine victa,
  (Hanc vindex patris vicerat, hanc patriæ)
Cum longi Libyam tandem post funera belli
  Ante suas mœstam cogeret ire rotas;
Advexit reduces secum Victoria Musas,
  Et sertum vati Martia laurus erat.

Noster Scipiades Stilicho, quo concidit alter
Hannibal, antiquo sævior Hannibale,
Te mihi post quintos annorum, Roma, recursus
Reddidit, et votis jussit adesse suis.

DE SECUNDO CONSULATU

FL. STILICHONIS V. C.

LIBER.

V. 1—22.

Quem populi plausu, procerum quem voce petebas,
Adspice, Roma, virum. jam tempora desine longæ
Dinumerare viæ, visoque assurgere semper
Pulvere: non dubiis ultra torquebere votis.
Totus adest oculis, aderat qui mentibus olim,
Spe major, fama melior. venerare curulem,
Quæ tibi restituit fasces. complectere dextram,
Sub juga quæ Pœnos iterum Romana redegit.
Excipe magnanimum pectus, quo frena reguntur
Imperii, cujus libratur sensibus orbis.
Os sacrum, quod in ære colis, miraris in auro,
Cerne libens. hic est pro te bellator ubique,
Defensor Libyæ, Rheni pacator et Istri.
   Ostentare suos prisco si more labores,
Et gentes cuperet vulgo monstrare subactas;
Certassent utroque pares a cardine laurus.
Hæc Alamannorum spoliis, Australibus illa
Ditior exuviis. illinc flavente Sygambri
Cæsarie, nigris hinc Mauri crinibus irent.
Ipse albis veheretur equis; currumque secutus
Laurigerum, festo fremuisset carmine miles.
Hi famulos traherent Reges: hi facta metallo

Oppida, vel montes captivaque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugerent cornibus amnes:
Inde catenato gemeret Germania Rheno.
Sed non immodicus proprii jactator honoris
Consul, Roma, tuus. non illum præmia tantum,
Quam labor ipse juvat. strepitus fastidit inanes,
Inque animis hominum pompa meliore triumphat.
Non alium certe Romanæ clarius arces
Suscepere ducem, nec cum cedente rediret
Fabricius Pyrrho, nec cum Capitolia curru
Pellææ domitor Paullus conscenderet aulæ.
Nec similis Latias patefecit gloria portas,
Post Numidas Mario, post classica Martis Eoi
Pompeio. nulli pars æmula defuit unquam,
Quæ gravis obstreperet laudes, stimulisque malignis
Facta sequebatur, quamvis ingentia, livor.
Solus hic invidiæ fines virtute reliquit,
Humanumque modum. quis enim livescere possit,
Quod nunquam pereant stellæ? quod Jupiter altum
Possideat cœlum? quod noverit omnia Phœbus?
Est aliquod meriti spatium, quod nulla furentis
Invidiæ mensura capit. ductoribus illis
Præterea divisus erat favor. æquior ille
Patribus, invisus plebi: popularibus illi
Munito studiis languebat gratia patrum.
Omnis in hoc uno variis discordia cessit
Ordinibus. lætatur Eques, plauditque Senator,
Votaque patricio certant plebeia favori.
O felix, servata vocat quem Roma parentem!
O mundi communis amor, cui militat omnis

Gallia, quem Regum thalamis Hispania nectit,
Cujus et adventum crebris petiere Quirites
Vocibus, et genero meruit præstante Senatus!
Non sic virginibus flores, non frugibus imbres,
Prospera non lassis optantur flamina nautis,
Ut tuus adspectus populo. quæ numine tanto
Litora fatidicas attollunt Delia lauros,
Venturi quoties affulget Apollinis arcus?
Quæ sic aurifero Pactoli fonte tumescit
Lydia, cum domitis apparuit Evius Indis?
Nonne vides, et plebe vias, et tecta latere
Matribus? ut, Stilicho, cunctis inopina reluxit
Te victore salus! septem circumspice montes,
Qui Solis radios auri fulgore lacessunt,
Indutosque arcus spoliis, æquataque templa
Nubibus, et quidquid tanti struxere triumphi.
Quantum profueris, quantam servaveris urbem,
Attonitis metire oculis. hæc fabula certe
Cuncta forent, si Pœnus adhuc incumberet Austro.
Mos erat in veterum castris, ut tempora quercu
Velaret, validis fuso qui viribus hoste
Casurum potuit morti subducere civem.
At tibi quæ poterit pro tantis civica reddi
Mœnibus? aut quantæ pensabunt facta coronæ?
Nec solam populi vitam debere fatetur
Armis Roma tuis; sed, quo jucundior esset
Lucis honoratæ fructus, venerabile famæ
Pondus, et amissas vires et regna recepit.
Jam non prætumidi supplex Orientis ademtam
Legatis poscit Libyam, famulosve precatur,

Dictu turpe, suos: sed robore freta Gabino
Te duce Romana tandem se vindicat ira.
Ipsa jubet signis, bellaturoque togatus
Imperat; et spectant aquilæ decreta Senatus.
Ipsa tibi trabeas ultro dedit: ipsa curulem
Obtulit ultori, fastosque ornare coegit.
Nil perdit decoris prisci, nec libera quærit
Secula, cum donet fasces, cum prœlia mandet:
Seque etiam crevisse videt. quis Gallica rura,
Quis meminit Latio Senonum servisse ligones?
Aut quibus exemplis fecunda Tibris ab Arcto
Vexit Lingonico sudatas vomere messes?
Illa seges non auxilium modo præbuit urbi,
Sed fuit indicio, quantum tibi, Roma, liceret.
Admonuit dominæ gentes, instarque tropæi
Retulit ignotum gelidis vectigal ab oris.
Hoc quoque majestas augescit plena Quirini,
Rectores Libyæ populo quod judice pallent;
Et post emeritas moderator quisque secures
Discrimen letale subit: quid Pœnus arator
Intulerit, madidus quantum transmiserit Auster.
Ardua qui late terris responsa dedere,
Hinc trepidant humiles: tremuit quos Africa nuper,
Cernunt rostra reos. cani virtutibus ævi
Materiem pandit Stilicho, populumque, vetusti
Culminis immemorem, dominandi rursus in usum
Excitat, ut magnos calcet metuendus honores,
Pendat justitia crimen, pietate remittat
Errorem, purosque probet, damnetque nocentes,
Et patrias iterum clemens exerceat artes.

Fallitur, egregio quisquis sub principe credit
Servitium. nunquam libertas gratior exstat,
Quam sub Rege pio. quos præficit ipse regendis
Rebus, ad arbitrium plebis patrumque reducit:
Conceditque libens, meritis seu præmia poscant,
Seu punire velint. posito jam purpura fastu
De se judicium non indignatur haberi.
Sic docuit regnare socer: sic cauta juventæ
Frena dedit: teneros his moribus induit annos,
Verior Augusti genitor, fiducia belli,
Pacis consilium; per quem squalore remoto
Pristina Romuleis infloruit arcibus ætas:
Per quam fracta diu translataque pæne potestas,
Non oblita sui, servilibus exsulat arvis;
In proprium sed ducta larem, victricia reddit
Fata solo, fruiturque iterum, quibus hæserat olim,
Auspiciis, capitique errantia membra reponit.
  Proxime Dîs Consul, tantæ qui prospicis urbi,
Qua nihil in terris complectitur altius æther:
Cujus nec spatium visus, nec corda decorem,
Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Æmula vicinis fastigia conserit astris:
Quæ septem scopulis zonas imitatur Olympi,
Armorum legumque parens: quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.
Hæc est, exiguis quæ finibus orta tetendit
In geminos axes, parvaque a sede profectas
Dispersit cum Sole manus. hæc obvia fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hispanas caperet, Siculas obsideret urbes,

Et Gallum terris prosterneret, æquore Pœnum,
Nunquam succubuit damnis, et territa nullo
Vulnere, post Cannas major Trebiamque fremebat:
Et cum jam premerent flammæ, murumque feriret
Hostis, in extremos aciem mittebat Iberos.
Nec stetit Oceano: remisque ingressa profundum
Vincendos alio quæsivit in orbe Britannos.
Hæc est, in gremium victos quæ sola recepit,
Humanumque genus communi nomine fovit,
Matris, non dominæ, ritu: civesque vocavit,
Quos domuit, nexuque pio longinqua revinxit.
  Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod veluti patriis regionibus utitur hospes:
Quod sedem mutare licet: quod cernere Thulen
Lusus, et horrendos quondam penetrare recessus:
Quod bibimus passim Rhodanum, potamus Orontem;
Quod cuncti gens una sumus. nec terminus unquam
Romanæ ditionis erit. nam cetera regna
Luxuries vitiis, odiisque superbia vertit.
Sic male sublimes fregit Spartanus Athenas:
Atque idem Thebis cecidit. sic Medus ademit
Assyrio, Medoque tulit moderamina Perses.
Subjecit Persen Macedo, cessurus et ipse
Romanis. hæc auguriis firmata Sibyllæ;
Hæc sacris animata Numæ: huic fulmina vibrat
Jupiter; hanc tota Tritonia Gorgone velat.
Arcanas huc Vesta faces, huc orgia secum
Transtulit, et Phrygios genitrix turrita leones.
Huc depulsurus morbos Epidaurius hospes
Reptavit placido tractu, vectumque per undas

Insula Pæonium texit Tiberina draconem.
  Hanc tu cum Superis, Stilicho præclare, tueris.
Protegis hanc clipeo, matrem Regumque ducumque,
Præcipueque tuam. dedit hæc exordia lucis
Eucherio, puerumque ferens hic regia mater
Augusto monstravit avo: lætatus at ille
Sustulit in Tyria reptantem veste nepotem.
Romaque venturi gaudebat præscia fati,
Quod te jam tanto meruisset pignore civem.
  Nec tamen ingratum, nec qui benefacta referre
Nesciat, hunc credas populum. si volvere priscos
Annales libeat, quoties hic prœlia sumsit
Pro sociis, quoties dono concessit amicis
Regibus Ausonio quæsitas sanguine terras!
Publica sed nunquam tanto se gratia fudit
Assensu. quis enim princeps non omnibus egit
Obsequiis, dominum sese patremque vocari,
Quod tibi continuis resonant convexa diebus?
Macte novis Consul titulis. Mavortia plebes
Te dominum, Bruto non indignante, fatetur.
Et, quod adhuc nullo potuit terrore subacta
Libertas Romana pati, Stilichonis amori
Detulit. exsultant avidi, quocunque decorus
Conspiciare loco, nomenque ad sidera tollunt:
Nec vaga dilecto satiantur lumina vultu.
Seu Circum trabeis fulgentibus aureus intres:
Seu celebres ludos: solio seu fultus eburno
Cingas jure forum: denso seu turbine vulgi
Circumfusa tuæ conscendant rostra secures.
Quæ vero procerum voces, quam certa fuere

Gaudia, cum totis exsurgens ardua pennis
Ipsa duci sacras Victoria panderet alas!
O palma viridi gaudens, et amicta tropæis,
Custos imperii virgo, quæ sola mederis
Vulneribus, nullumque doces sentire laborem:
Seu tibi Dictææ placuerunt astra Coronæ;
Seu magis æstivo sedes vicina Leoni;
Seu sceptrum sublime Jovis, seu Pallados ambis
Ægida; seu fessi mulces suspiria Martis:
Adsis perpetuum Latio, votisque Senatus
Annue, Diva, tui. Stilicho tua sæpius ornet
Limina, teque simul rediens in castra reducat.
Hunc bellis comitare favens: hunc redde togatum
Consiliis. semper placidis te moribus egit,
Servavitque piam victis, nec polluit unquam
Laurum sævitia; cives nec fronte superba
Despicit, aut trepidam vexat legionibus urbem.
Sed verus patriæ Consul, cessantibus armis,
Contentus lictore venit; nec inutile quærit
Ferri præsidium, solo munitus amore.
Magnarum nec parcus opum geminare profundas
Distulit impensas; sed post miracula castris
Edita vel genero, Romæ majora reservat.
Auratos Rhodiis imbres, nascente Minerva,
Indulsisse Jovem perhibent; Bacchoque paternum
Jam pulsante femur, mutatus palluit Hermus
In pretium; votique famem passurus avari
Ditabat rutilo, quidquid Mida tangeret, auro:
Fabula, seu verum, canitur; tua copia vincit
Fontem Hermi, tactumq; Midæ, pluviasq; Tonantis.

Obscurat veteres, obscurabitque futuras,
Par donis armisque manus. si solveret ignis,
Quas dedit immanes vili pro pondere, massas:
Argenti potuere lacus et flumina fundi.
  Nec tibi, quæ pariter silvis dominaris et astris,
Exiguam Stilicho movit, Latonia, curam.
Tu quoque nobilibus spectacula nostra laboras
Illustrare feris, summoque in vertice rupis
Alpinæ socias, arcu cessante, pudicas,
Et pharetratarum comitum inviolabile cogis
Concilium. veniunt humeros et brachia nudæ,
Armatæque manus jaculis, et terga sagittis;
Incomtæ, pulchræque tamen. sudoribus ora
Pulverulenta rubent: sexum nec cruda fatetur
Virginitas: sine lege comæ: duo cingula vestem
Crure tenus pendere vetant. præcedit amicas
Flava Leontodame; sequitur nutrita Lyceo
Nebrophone, telisque domat quæ Mænala Thero.
Ignea Cretæa properat Britomartis ab Ida,
Et cursu Zephyris nunquam cessura Lycaste.
Jungunt se geminæ, metuenda feris Hecaerge,
Et soror, optatum Numen venantibus, Opis,
Progenies Scythiæ: Divas nemorumque potentes
Fecit Hyperboreis Delos prælata pruinis.
Hæ septem venere duces. exercitus alter
Nympharum incedunt, acies formosa Dianæ,
Centum Taygeti, centum de vertice Cynthi,
Et totidem casto genuit quas flumine Ladon.
Has ubi collectas vidit, sic Delia cœpit:
  O sociæ, mecum thalami quæ jura perosæ

Virgineo gelidos percurritis agmine montes,
Cernitis, ut Latio Superi communibus ornent
Hunc annum studiis? quantos Neptunus equorum
Donet ab orbe greges? laudi quam nulla canendæ
Fratris plectra vacent? nostram quoque sentiat idem,
Quam meritis debemus, opem. non spicula poscit
Iste labor; maneant clausis nunc sicca pharetris:
Omnis et a solitis noster venatibus arcus
Temperet: in solam cruor hic servetur arenam.
Retibus et clathris dilata morte tenendæ
Ducendæque feræ. cupidas arcete sagittas.
Consulis in plausum casuris parcite monstris.
Acceleret divisa manus. mihi cursus anhelas
Tenditur ad Syrtes. mecum Dictæa Lycaste
Et comes Opis eat. steriles juvat ire per æstus.
Namque feras aliis tellus Maurusia donum
Præbuit: huic soli debet, ceu victa, tributum.
Dum nos horribiles Libyæ scrutamur alumnos,
Europæ vos interea perquirite saltus,
Et scopulos. posita ludat formidine pastor,
Securisque canat Stilichonem fistula silvis.
Pacet muneribus montes, qui legibus urbes.
Dixit, et extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus. cervi currum subiere jugales,
Quos decus esse Deæ primi sub limine cœli
Roscida fecundis concepit Luna cavernis.
Par nitor intactis nivibus. frons discolor auro
Germinat, et spatio summas æquantia fagos
Cornua ramoso surgunt procera metallo.
Opis frena tenet; fert retia rara Lycaste,

Auratasque plagas: immortalesque Molossi
Latrantes mediis circum juga nubibus ibant.
Quinque aliæ paribus (Phœbe sic jusserat) armis
Diversa regione ruunt; ducuntque cohortem
Quæque suam. variæ formis et gente sequuntur
Ingenioque canes: illæ gravioribus aptæ
Morsibus; hæ pedibus celeres; hæ nare sagaces:
Hirsutæque fremunt Cressæ, tenuesque Lacænæ,
Magnaque taurorum fracturæ colla Britannæ.
Dalmatiæ lucos abruptaque brachia Pindi
Sparsa comam Britomartis agit. tu Gallica cingis
Lustra, Leontodame, Germanorumque paludes
Eruis, et si quis defensus arundine Rheni
Vastus aper nimio dentes curvaverit ævo.
Nubiferas Alpes, Apenninique recessus,
Garganique nives Hecaerge promta fatigat.
Speluncas canibus Thero rimatur Iberas,
Informesque cavis ursos detrudit ab antris,
Quorum sæpe Tagus manantes sanguine rictus
Non satiavit aquis, et quos jam frigore segnes
Pyrenæa tegit latebrosis frondibus ilex.
Cyrneis Siculisque jugis venata virago
Nebrophone, cervos aliasque in vincula cogit
Non sævas pecudes, sed luxuriantis arenæ
Delicias, pompam nemorum. quodcunque tremendum
Dentibus, aut insigne jubis, aut nobile cornu,
Aut rigidum setis; capitur decus omne timorque
Silvarum. non cauta latent: non mole resistunt
Fortia: non volucri fugiunt pernicia cursu.
Hæc laqueis innexa gemunt: hæc clausa feruntur

Ilignis domibus. fabri nec tigna polire
Sufficiunt. rudibus fagis texuntur et ornis
Frondentes caveæ. ratibus pars ibat onustis
Per freta, per fluvios. exsanguis dextera torpet
Remigis, et propriam metuebat navita mercem.
Per terram pars ducta rotis; longoque morantur
Ordine piaustra vias, montani plena triumphi.
Et fera sollicitis vehitur captiva juvencis,
Explebat quibus ante famem: quotiesque reflexi
Conspexere boves, pavidi temone recedunt.
Jamque pererratis Libyæ flagrantibus oris,
Legerat eximios Phœbi germana leones,
Hesperidas qui sæpe fugant, ventoque citatis
Terrificant Atlanta jubis, armentaque longe
Vastant Æthiopum, quorumque impune fragosa
Murmura pastorum nunquam venere per aures.
Non illos tædæ ardentes, non strata superne
Lapsuro virgulta solo, non vocibus hœdi
Pendentis stimulata fames, non fossa fefellit.
Ultro se voluere capi, gaudentque videri
Tantæ præda Deæ. respirant pascua tandem:
Agricolæ reserant jam tuta mapalia Mauri.
Tum virides pardos, et cetera colligit Austri
Prodigia, immanesque simul Latonia dentes,
Qui secti ferro in tabulas, auroque micantes,
Inscripti rutilum cælato Consule nomen
Per proceres et vulgus eant. stupor omnibus Indis
Plurimus, ereptis elephas inglorius errat
Dentibus. insedit nigra cervice gementum,
Et fixum Dea quassat ebur, penitusque cruentis

Stirpibus avulsis patulos exarmat hiatus.
Ipsos quin etiam nobis miracula vellet
Ducere; sed pigra cunctari mole veretur.
Tyrrhenas fetus Libycos amplexa per undas
Classica turba sonat; caudamque a puppe retorquens
In proram jacet usque leo. vix sublevat unum
Tarda ratis. fremitus stagnis auditur in imis,
Cunctaque prosiliunt cete; terrenaque Nereus
Confert monstra suis, et non æquare fatetur.
Æquora sic victor quoties per rubra Lyæus
Navigat, intorquet clavum Silenus, et acres
Insudant tonsis Satyri, taurinaque pulsu
Baccharum Bromios invitant tympana remos.
Transtra ligant ederæ: malum circumflua vestit
Pampinus: antennis illabitur ebria serpens,
Perque mero madidos currunt saliuntque rudentes
Lynces, et insolitæ mirantur carbasa tigres.

IN LIBRUM

DE BELLO GETICO

PRÆFATIO.

V. 1—18.

Post resides annos longo velut excita somno
  Romanis fruitur nostra Thalia choris.
Optatos renovant eadem mihi culmina cœtus,
  Personat et noto Pythia vate domus.
Consulis hic fasces cecini, Libyamque receptam,
  Hic mihi prostratis bella canenda Getis.
Sed prior effigiem tribuit successus aenam,
  Oraque patricius nostra dicavit honos.
Annuit hunc princeps titulum poscente Senatu,
  Respice, judicium quam grave, Musa, subis!
Ingenio minuit merces properata favorem:
  Carminibus veniam præmia tanta negant.
Et magis intento studium censore laborat,
  Quod legimur medio conspicimurque foro.
Materies tamen ipsa juvat, solitumque timoris
  Dicturo magna sedula parte levat.
Nam mihi conciliat gratas impensius aures
  Vel meritum belli, vel Stilichonis amor.

DE BELLO GETICO

LIBER.

V. 1—22.

INTACTI cum claustra freti, coeuntibus æquor
Armatum scopulis, audax irrumperet Argo,
Æetan Colchosque petens; propiore periclo
Omnibus attonitis, solus post Numina Tiphys
Incolumem tenui damno servasse carinam
Fertur, et ancipitem montis vitasse ruinam,
Deceptoque vagæ concursu rupis in altum
Victricem duxisse ratem. stupuere superbæ
Arte viri domitæ Symplegades; et nova passæ
Jura soli, cunctis faciles jam puppibus hærent,
Ut vinci didicere semel. quod si ardua Tiphyn
Navis ob innocuæ meritum sic gloria vexit;
Quæ tibi pro tanti pulso discrimine regni
Sufficiant laudes, Stilicho? licet omnia vates
In majus celebrata ferant, ipsamque secandis
Argois trabibus jactent sudasse Minervam;
Nec nemoris tantum junxisse carentia sensu
Robora, sed, cæso Tmarii Jovis augure luco,
Arbore præsaga tabulas animasse loquaces.
Plurima sed quamvis variis miracula monstris
Ingeminent teneras vincturo carmine mentes,
Harpyiasque truces, insopitisque refusum

Tractibus aurati custodem velleris anguem,
Et juga taurorum rapidis ambusta favillis,
Et virides galeis sulcos, fetasque novales
Martis, et in segetem crescentis semina belli:
Nil veris æquale dabunt. prohibere rapaces
Scilicet Harpyias, unaque excludere mensa
Nobilior titulus, quam tot potuisse paratas
In Latii prædam Geticas avertere fauces?
Anne ego terrigenas potius mirabor in ipsis
Procubuisse satis, vitæ quibus attulit idem
Principium finemque dies, quam cæsa Getarum
Agmina, quos tantis aluit Bellona tropæis,
Totaque sub galeis Mavortia canuit ætas?
  Per te namque unum mediis exuta tenebris
Imperio sua forma redit, claustrisque solutæ
Tristibus exsangues audent procedere leges.
Jamque potestates priscus discriminat ordo
Justitiæ, quas ante pares effecerat una
Nube timor. tua nos urgenti dextera leto
Eripuit; tectisque suis redduntur et agris
Damnati fato populi, virtute renati.
Jam non in pecorum morem formidine clausi
Prospicimus sævos campis ardentibus ignes:
Alta nec incertis metimur flumina votis
Excidio latura moram: non poscimus amnes
Undosam servare fidem, nubesque fugaces,
Aut conjuratum querimur splendere serenum.
  Ipsa quoque internis furiis exercita plebis
Securas jam Roma levat tranquillior arces.
Surge, precor, veneranda parens, et certa secundis

Fide Deis, humilemque metum depone senectæ,
Urbs æquæva polo. tum demum ferrea sumet
Jus in te Lachesis, cum sic mutaverit axem
Fœderibus natura novis, ut flumine verso
Irriget Ægyptum Tanais, Mæotida Nilus,
Eurus ab Occasu, Zephyrus se prodat ab Indis,
Caucasiisque jugis calido nigrantibus Austro,
Gætulas Aquilo glacie constringat arenas.
  Fatales hucusque manus, crebrisque notatæ
Prodigiis abiere minæ: nec sidera pacem
Semper habent; ipsumque Jovem, turbante Typhoeo,
Si fas est, tremuisse ferunt, cum brachia centum
Montibus armaret totidem, spiramque retorquens
Lamberet attonitas erectis anguibus Arctos.
Quid mirum, si regna labor mortalia vexat?
Cum gemini fratres, genuit quos asper Aloeus,
Martem subdiderint vinclis, et in astra negatas
Tentarint munire vias, steteritque revulsis
Pæne tribus scopulis cœlesti machina bello.
Sed caret eventu nimius furor: improba nunquam
Spes lætata diu: nec pervenere juventæ
Robur Aloidæ. dum vellere Pelion Otus
Nititur, occubuit Phœbo; moriensque Ephialtes
In latus obliquam projecit languidus Ossam.
  Adspice, Roma, tuum jam vertice celsior hostem:
Adspice, quam rarum referens inglorius agmen
Italia detrusus eat, quantumque priori
Dissimilis, qui cuncta sibi cessura ruenti
Pollicitus patrii numen juraverat Istri,
Non nisi calcatis loricam ponere rostris.

O rerum fatique vices! qui fœda parabat
Romanas ad stupra nurus, sua pignora vidit
Conjugibus permixta trahi. qui mente profunda
Hauserat urbis opes, ultro victoribus ipse
Præda fuit. nostri quondam qui militis auro
Aggressus tentare fidem, desertus ab omni
Gente sua, manibusque redit truncatus et armis.
  Hoc quoque, quod veniam leti valuere mereri,
Si positis pendas odiis, ignoscere pulchrum
Jam misero, pœnæque genus vidisse precantem.
Quæ vindicta prior, quam cum formido superbos
Flectit, et assuetum spoliis affligit egestas?
Sed magis ex aliis fluxit clementia causis,
Consulitur dum, Roma, tibi. tua cura coegit
Inclusis aperire fugam, ne pejor in arcto
Sæviret rabies venturæ conscia mortis.
Nec tanti nomen stirpemque abolere Getarum,
Ut propius peterere, fuit. procul arceat altus
Jupiter, ut delubra Numæ, sedemque Quirini
Barbaries oculis saltem temerare profanis
Possit, et arcanum tanti deprendere regni.
  Quanquam, si veterum certamina rite recordor,
Tunc etiam, pulchra cum libertate vigerent,
Et proprio late florerent milite patres,
Semper ab his famæ petiere insignia bellis,
Quæ diversa procul tuto trans æquora vires
Exercere dabant. currus Regumque catenæ
Inter abundantis fati ludibria ductæ.
At vero Italiam quoties circumstetit atrox
Tempestas, ipsumque caput læsura pependit;

Non illis vani ratio ventosa favoris,
Sed graviter spectata salus, ductorque placebat,
Non qui præcipiti traheret simul omnia casu,
Sed qui maturo vel læta vel aspera rerum
Consilio momenta regens, nec tristibus impar,
Nec pro successu nimius, spatiumque morandi,
Vincendique modum mutatis nosset habenis.
Cautius ingentes morbos, et proxima cordi
Ulcera Pæoniæ tractat sollertia curæ,
Parcendoque secat, ferro ne largius acto
Irrevocandus eat sectis vitalibus error.
  Sublimi certe Curium canit ore vetustas,
Æaciden Italo pepulit qui litore Pyrrhum.
Nec magis insignis Paulli Mariique triumphus,
Qui captos niveis Reges egere quadrigis.
Plus fuga laudatur Pyrrhi, quam vincla Jugurthæ.
Et quamvis gemina fessum jam clade fugarit,
Post Decii lituos, et nulli pervia culpæ
Pectora Fabricii, donis invicta vel armis,
Plena datur Curio pulsi victoria Pyrrhi.
Quanto majus opus solo Stilichone peractum
Cernimus! hic validam gentem, quam dura nivosis
Educat Ursa plagis, non Chaonas atque Molossos,
Quos Epirus alit, nec Dodonæa subegit
Agmina, fatidicam frustra jactantia quercum.
Primus fulmineum lento luctamine Pœnum
Compressit Fabius: campo post ausus aperto
Marcellus vinci docuit: sed tertia virtus
Scipiadæ Latiis tandem deterruit oris.
Unus in hoc Stilicho diversis artibus hoste

Tres potuit superare duces, fregitque furentem
Cunctando, vicitque manu, victumque relegat.
Atque hæc tanta brevi. miscentem incendia Pyrrhum
Sustinuit toto mœrens Œnotria lustro;
Et prope ter senas Itali per graminis herbas
Massylus Pœno sonipes vastante cucurrit;
Hannibalemque senem vix ad sua repulit arva
Vindex sera patrum post bellum nata juventus.
Hic celer effecit, bruma ne longior una
Esset hiems rerum, primis sed mensibus æstas
Temperiem cœlo pariter belloque referret.
Sed quid ego Hannibalem contra Pyrrhumq; tot annis
Certatum memorem? vilis cum Spartacus omne
Per latus Italiæ ferro bacchatus et igni,
Consulibusque palam toties congressus, inertes
Exuerit castris dominos, et strage pudenda
Fuderit imbelles aquilas servilibus armis.
Nos, terrorum expers et luxu mollior ætas,
Deficimus queruli, si bos abductus aratro,
Si libata seges. non hanc ergastula nobis
Immisere manum, nec conjurantis arenæ
Turba fuit. qualem Stilicho dejecerit hostem,
Thraces et Hæmonii poterunt Mœsique fateri.
Frigida ter decies nudatum frondibus Hæmum
Tendit hiems vestire gelu; totidemque solutis
Ver nivibus viridem monti reparavit amictum,
Ex quo jam patrios gens hæc oblita Triones,
Atque Istrum transvecta semel vestigia fixit
Threicio funesta solo; seu fata vocabant,
Seu gravis ira Deûm, seriem meditata ruinis.

Ex illo, quocunque vagos impegit Erinnys,
Grandinis aut morbi ritu per devia rerum
Præcipites, per clausa ruunt. nec contigit ullis
Amnibus, aut scopulis proprias defendere terras.
Nil Rhodope, nil vastus Athos, nil profuit Hæmus
Odrysiis. facili contemtum Strymona saltu,
Et frustra rapidum damnant Aliacmona Bessi.
Nubibus intactum Macedo miratur Olympum
More pererratum campi. gemit irrita Tempe
Thessalus, et domitis irrisam cautibus Œten.
Sperchiusque, et virginibus dilectus Enipeus,
Barbaricas lavere comas. non objice Pindi
Servati Dryopes: nec nubifer Actia texit
Litora Leucates. ipsæ, qua durius olim
Restiterant Medis, primo conamine ruptæ
Thermopylæ. vallata mari Scironia rupes,
Et duo continuo connectens æquora muro
Isthmos, et angusti patuerunt claustra Lechæi.
Nec tibi Parrhasios licuit munire colonos
Frondosis, Erymanthe, jugis; equitataque summi
Culmina Taygeti trepidæ vidistis Amyclæ.
Tandem supplicium cunctis pro montibus Alpes
Exegere Getis: tot tandem flumina victor
Vindicat Eridanus. docuit nunc exitus, alte
Fatorum secreta tegi. quisquamne reclusis
Alpibus ulterius Latii fore credidit umbram?
Nonne velut capta rumor miserabilis urbe
Trans freta, trans Gallos, Pyrenæumque cucurrit;
Famaque nigrantes succincta pavoribus alas,
Secum cuncta trahens, a Gadibus usque Britannum

Terruit Oceanum, et nostro procul axe remotam
Insolito belli tremefecit murmure Thulen?
  Mandemusne Noti flabris, quoscunque timores
Pertulimus, festæ doleant ne tristibus aures?
An potius meminisse juvat, semperque vicissim
Gaudia præmissi cumulant inopina dolores?
Utque sub Occidua jactatis Pleiade nautis
Commendat placidum maris inclementia portum;
Sic mihi tunc major Stilicho, cum læta periclis
Metior, atque illi redeunt in corda tumultus.
Nonne videbantur, quamvis adamante rigentes,
Turribus invalidis fragiles procumbere muri,
Ferratæque Getis ultro se pandere portæ?
Nec vallum densæque sudes arcere volantes
Cornipedum saltus. jam jam conscendere puppes,
Sardoosque habitare sinus, et inhospita Cyrni
Saxa parant, vitamque freto spumante tueri.
Ipsa etiam diffisa brevi Trinacria ponto,
Si rerum natura sinat, discedere longe
Optat, et Ionium refugo laxare Peloro.
Fultaque despiciens auro laquearia dives,
Tutior Æoliis mallet vixisse cavernis.
Jamque oneri creduntur opes, tandemque libido
Hæsit avaritiæ gravioribus obruta curis.
  Utque est ingenioque loquax, et plurima fingi
Permittens credique timor; tum somnia vulgo
Narrari; tum monstra Deûm, monitusque sinistri:
Quid meditentur aves, quid cum mortalibus æther
Fulmineo velit igne loqui, quid carmine poscat
Fatidico custos Romani carbasus ævi.

Territat assiduus Lunæ labor, atraque Phœbe
Noctibus ærisonas crebris ululata per urbes.
Nec credunt vetito fraudatam Sole sororem
Telluris subeunte globo: sed castra secutas
Barbara Thessalidas patriis lunare venenis
Incestare jubar. tunc anni signa prioris,
Et si quod fortasse quies neglexerat omen,
Addit cura novis: lapidosos grandinis ictus,
Molitasque examen apes, passimque crematas
Perbacchata domos nullis incendia causis,
Et nunquam cœlo spectatum impune cometen,
Qui primum roseo Phœbi prolatus ab ortu,
Qua micat astrigera senior cum conjuge Cepheus,
Inde Lycaonia paulatim expulsus ab Arcto
Crine vago Getici fœdavit sidera plaustri,
Donec in exiguum moriens vanesceret ignem.
Sed gravius mentes cæsorum ostenta luporum
Horrificant. duo quippe lupi sub principis ora,
Dum campis exercet equos, violenter adorti
Agmen, et excepti telis, immane relatu
Prodigium miramque notam duxere futuri.
Nam simul humano geminas de corpore palmas
Utraque perfossis emisit bellua costis:
Illo læva tremens, hoc dextera, ventre latebant
Intentis ambæ digitis, et sanguine vivo.
Scrutari si vera velis, fera nuntia Martis
Ore sub Augusti casurum prodidit hostem.
Utque manus utero virides patuere retecto,
Romula post ruptas virtus sic emicat Alpes.
Sed, malus interpres rerum, metus omne trahebat

Augurium pejore via, truncataque membra,
Nutricemque lupam, Romæ regnoque minari.
Tunc reputant annos, interceptoque volatu
Vulturis, incidunt properatis secula metis.
Solus erat Stilicho, qui desperantibus augur
Sponderet meliora manu: dubiæque salutis
Dux idem vatesque fuit. Durate parumper,
Inquit, et excussis muliebribus ore querelis
Fatorum toleremus onus. nil nautica prosunt
Turbatæ lamenta rati: nec segnibus undæ
Planctibus, aut vanis mitescunt flamina votis.
Nunc instare manu, toto nunc robore niti
Communi pro luce decet; succurrere velis,
Exhaurire fretum, varios aptare rudentes,
Omnibus et docti jussis parere magistri.
Non, si perfidia nacti penetrabile tempus
Irrupere Getæ, nostras dum Rhætia vires
Occupat, atque alio desudant Marte cohortes,
Idcirco spes omnis abit. mirabile posset
Esse mihi, si fraude nova, vel calle reperto
Barbarus ignotas invaderet inscius Alpes.
Nunc vero geminis clades repetita tyrannis
Famosum vulgavit iter. nec nota fefellit
Semita præstructum bellis civilibus hostem.
Per solitas venere vias, aditusque sequendos
Barbarico Romana dedit discordia bello.
Sed nec præteritis hæc res incognita seclis.
Sæpe lacessitam, sed non impune, fatemur
Ausoniam. hæc Senonum restinxit sanguine flammas.
Hæc et Teutonico quondam patefacta furori

Colla catenati vidit squalentia Cimbri.
Vile decus, quod non erexit prævius horror.
Ingentes geminant discrimina magna triumphos.
Quid turpes jam mente fugas, quid Gallica rura
Respicitis, Latioque libet post terga relicto
Longinquum profugis Ararin præcingere castris?
Scilicet Arctois concessa gentibus urbe
Considet regnum Rhodano, capitique superstes
Truncus erit? vestros stimulant si pignora sensus,
Me quoque non impar naturæ cura remordet.
Nec ferro sic corda rigent, ut nosse recusem,
Quam sanctum soceri nomen, quam dulce mariti,
Quantus prolis amor. sed nunquam oblita decoris
Obscœnam latebram pietas ignava requiret.
Nec vobis fortis monitor, mihi cautior uni.
Hic conjux, hic progenies, hic carior omni
Luce gener. pars nulla mei subducta procellæ.
Accipe tu nostræ, tellus Œnotria, mentis
Vincula, communes tecum subeuntia casus;
Exiguamque moram muris impende tuendis,
Dum redeo lectum referens in classica robur.
His dictis pavidi firmavit inertia vulgi
Pectora, migrantisque fugam compescuit aulæ.
Ausaque tum primum tenebris emergere pulsis
Hesperia, ut secum junxisse pericula vidit
Augustum, tantoque sui stetit obside fati.
Protinus, umbrosa vestit qua litus oliva
Larius, et dulci mentitur Nerea fluctu,
Parva puppe lacum prætervolat. ocius inde
Scandit inaccessos brumali sidere montes,

Nil hiemis cœlive memor. sic ille relinquens
Jejunos antro catulos immanior exit
Hiberna sub nocte leo, tacitusque per altas
Incedit furiale nives. stant colla pruinis
Aspera. flaventes adstringit stiria setas.
Nec meminit leti, nimbosve aut frigora curat,
Dum natis alimenta paret. sublimis in Arcton
Prominet Hercyniæ confinis Rhætia silvæ:
Quæ se Danubii jactat Rhenique parentem,
Utraque Romuleo prætendens flumina regno.
Primo fonte breves, alto mox gurgite regnant,
Et fluvios cogunt unda coeunte minores
In nomen transire suum. te Cimbrica Tethys
Divisum bifido consumit, Rhene, meatu.
Thracia quinque vadis Istrum vorat Amphitrite.
Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
Terga rotis; ambo Boreæ Martique sodales.
Sed latus, Hesperiæ quo Rhætia jungitur oræ,
Præruptis ferit astra jugis, panditque tremendam
Vix æstate viam. multi ceu Gorgone visa
Obriguere gelu: multos hausere profundæ
Vasta mole nives; cumque ipsis sæpe juvencis
Naufraga candenti merguntur plaustra barathro.
Interdum glacie subitam labente ruinam
Mons dedit, et trepidis fundamina subruit astris
Pendenti malefida solo. per talia tendit
Frigoribus mediis Stilicho loca. nulla Lyæi
Pocula; rara Ceres. raptos contentus in armis
Delibasse cibos, madidoque oneratus amictu
Algentem pulsabat equum. nec mollia fesso

Strata dedere torum. tenebris si cæca repressit
Nox iter, aut spelæa subit metuenda ferarum,
Aut pastorali jacuit sub culmine, fultus
Cervicem clipeo. stat pallidus hospite magno
Pastor, et ignoto præclarum nomine vultum
Rustica sordenti genitrix ostendit alumno.
  Illa sub horrendis prædura cubilia silvis,
Illi sub nivibus somni, curæque laborque
Pervigil, hanc requiem terris, hæc otia rebus
Insperata dabant. illæ tibi, Roma, salutem
Alpinæ peperere casæ. jam fœdera gentes
Exuerant, Latiique audita clade feroces
Vindelicos saltus, et Norica rura tenebant.
  Ac veluti famuli, mendax quos mortis herilis
Nuntius in luxum falso rumore resolvit,
Dum marcent epulis, atque inter vina chorosque
Persultat vacuis effrena licentia tectis;
Si reducem dominum fors improvisa revexit,
Hærent attoniti, libertatemque perosus
Conscia servilis præcordia concutit horror:
Sic ducis adspectu cuncti stupuere rebelles,
Inque uno princeps Latiumque et tota refulsit
Roma viro. frons læta parum, non tristior æquo,
Non dejecta malis, mixta sed nobilis ira:
Qualis in Herculeo, quoties infanda jubebat
Eurystheus, fuit ore dolor: vel qualis in atram
Sollicitus nubem mœsto Jove cogitur æther.
  Tantane vos, inquit, Getici fiducia belli
Erigit? hinc animo frustra tumuistis inani?
Non ita Romanum fati violentia nomen

Opprimit, ut vestros nequeat punire tumultus
Parte sui. neu vos longe sermone petito
Demorer, exemplum veteris cognoscite facti.
Cum ferus Ausonias perfringeret Hannibal arces,
Et Trebiam sævo geminassent funere Cannæ,
Nequidquam Emathium pepulit spes vana Philippum,
Ut velut afflictos ferro tentaret inerti.
Romanos commovit atrox injuria patres,
Urgerent majora licet; graviterque tulere,
Urbibus inter se claris de culmine rerum
Congressis, aliquid gentes audere minores.
Nec pœnam differre placet; sed bella gerenti
Punica Levino Regis quoque prœlia mandant.
Paruit imperiis Consul; fususque Philippus
(Vilia dum gravibus populis interserit arma)
Prætereunte manu, didicit non esse potentum
Tentandas, mediis quamvis in luctibus, iras.
Hoc monitu pariter nascentia bella repressit,
Et bello quæsivit opes, legitque precantes
Auxilio, mensus numerum, qui congruus esset,
Nec gravis Italiæ, formidandusve regenti.
Nec minus accepto nostræ rumore cohortes
(Sic ducis urget amor) properantibus undique signis
Conveniunt; visoque animi Stilichone recepti,
Singultus varios lacrimosaque gaudia miscent.
Sic armenta boum, quæ vastis turbida silvis
Spargit hiems, cantus ac sibila nota magistri
Certatim repetunt, et avitæ pascua vallis;
Inque vicem se voce regunt, gaudentque fideles
Reddere mugitus; et, qua sonus attigit aurem,

Rara per obscuras apparent cornua frondes.
  Accurrit vicina manus, quam Rhætia nuper
Vindelicis auctam spoliis defensa probavit.
Venit et extremis legio prætenta Britannis,
Quæ Scoto dat frena truci, ferroque notatas
Perlegit exsangues Picto moriente figuras.
Agmina quin etiam flavis objecta Sygambris,
Quæque domant Cattos, immansuetosque Cheruscos,
Huc omnes vertere minas, tutumque remotis
Excubiis Rhenum solo terrore relinquunt.
Ullane posteritas credat? Germania quondam
Illa ferox populis, quæ vix instantibus olim
Principibus tota poterat cum mole teneri,
Tam sese placidam præstat Stilichonis habenis,
Ut nec præsidiis nudato limite tentet
Expositum calcare solum, nec transeat amnem,
Incustoditam metuens attingere ripam.
Celsior o cunctis, unique æquande Camillo!
Vestris namque armis Alarici fracta quievit
Ac Brenni rabies. confusis rebus uterque
Divinam tribuistis opem: sed tardior ille
Jam captæ vindex patriæ; tu sospitis ultor.
O quantum mutata tuo Fortuna regressu!
Ut sese pariter diffudit in omnia regni
Membra vigor, vivusque redit color urbibus ægris!
  Creditur Herculeis lucem renovasse lacertis
Femina dilecti fatis impensa mariti.
Et juvenem spretæ laniatum fraude novercæ
Non sine Circæis Latonia reddidit herbis.
Cretaque, si verax narratur fabula, vidit

Minoum rupto puerum prodire sepulcro:
Quem senior vates avium clangore repertum
Gramine restituit: miræ nam munere sortis
Dulcia mella necem, vitam dedit horridus anguis.
At tuus adventus non unum corpus ab umbris,
Sed tot communi populos sub morte jacentes,
Totaque Tartareis e faucibus oppida traxit.
Ipso Roma die, nec adhuc ostenditur auctor,
Personuit venisse ducem, lætisque Quirites
Vocibus auspicium certi plausere triumphi,
Muniti Stilichone suo. quis gaudia vero
Principis, amplexus alacris quis disserat aulæ?
Pulveris ambiguam nubem speculamur ab altis
Turribus, incerti, socios apportet an hostes
Ille globus. mentem suspensa silentia librant.
Donec pulvereo sub turbine sideris instar
Emicuit Stilichonis apex, et cognita fulsit
Canities. gavisa repens per mœnia clamor
Tollitur, Ipse venit!—portas secura per omnes
Turba salutatis effunditur obvia signis.
Non jam delectus miseri, nec falce per agros
Deposita jaculum vibrans ignobile messor:
Nec tentat clipeum projectis sumere rastris,
Bellona ridente, Ceres, humilisque novorum
Seditio clamosa ducum: sed vera juventus,
Verus ductor adest, et vivida Martis imago.
Prospera sed quantum nostræ spes addita menti,
Tantum exemta Getæ: qui vertice proximus astris
Post Alpes jam cuncta sibi promisit apertas,
Nil superesse ratus. postquam tot flumina pulsus,

Cinctaque fluminibus crebris tot mœnia cernit,
Tot subitos pedites, equitum tot conspicit alas,
Seque velut clausum laqueis, sub pectore furtim
Æstuat, et nimium prono fervore petitæ
Jam piget Italiæ, sperataque Roma teneri
Visa procul. magni subeunt jam tædia cœpti.
Occultat tamen ore metum, primosque suorum
Consultare jubet bellis annisque verendos.
Crinigeri sedere patres, pellita Getarum
Curia: quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, et nititur altis
Pro baculo contis non exarmata senectus.
Hic aliquis gravior natu, cui plurima dictis
Consiliisque fides, defixus lumina terræ,
Concutiensque comam, capuloque acclinis eburno,
Si numero non fallor, ait, tricesima currit
Bruma fere, rapidum postquam tranavimus Istrum,
Romanamque manum tantis eludimus annis.
Sed nunquam Mavors adeo constrinxit in arctum
Res, Alarice, tuas. per tot certamina ducto
Crede seni, qui te tenero vice patris ab ævo
Gestatum parva solitus donare pharetra,
Atque aptare breves humeris puerilibus arcus.
Sæpe quidem frustra monui, servator ut icti
Fœderis Emathia tutus tellure maneres.
Sed quoniam calidæ rapuit te flamma juventæ,
Nunc saltem, si cura tibi manet ulla tuorum,
His claustris evade, precor: dumque agmina longe,
Dum licet, Hesperiis præceps elabere terris;
Ne nova prædari cupiens, et parta reponas,

Pastorique lupus scelerum delicta priorum
Intra septa luas. quid palmitis uber Etrusci,
Quid mihi nescio quam proprio cum Tibride Romam
Semper in ore geris? referunt si vera parentes,
Hanc urbem insano nullus qui Marte petivit
Lætatus violasse redit. nec Numina sedem
Destituunt. jactata procul dicuntur in hostem
Fulmina, divinique volant pro mœnibus ignes:
Seu cœlum, seu Roma, tonat. si temnis Olympum,
A magno Stilichone cave, qui semper iniquos
Fortuna famulante premit. scis ipse, perosis
Arcadiæ quam densa jugis cumulaverit ossa;
Sanguine quam largo Graios calefecerit amnes.
Exstinctusque fores, ni te sub nomine legum
Proditio regnique favor texisset Eoi.
  Talia grandævum flammata fronte loquentem
Obliquisque tuens oculis non pertulit ultra;
Sed rupit rabidas accensa superbia voces:
  Si non mentis inops fraudataque sensibus ætas
Præberet veniam, nunquam hæc opprobria linguæ
Turpia Danubius me sospite ferret inultus.
Anne, tot Augustos Hebro qui teste fugavi,
Te patiar suadente fugam, cum cesserit omnis
Obsequiis natura meis? subsidere nostris
Sub pedibus montes, arescere vidimus amnes.
Non ita Dî Getici faxint Manesque parentum,
Ut mea converso relegam vestigia cursu.
Hanc ego vel victor regno, vel morte tenebo
Victus humum. per tot populos urbesque cucurri;
Fregi Alpes, galeisque Padum victricibus hausi;

Quid restat nisi Roma mihi? gens robore nostra
Tunc quoque pollebat, nullis cum fideret armis.
At nunc Illyrici postquam mihi tradita jura,
Meque suum fecere ducem; tot tela, tot enses,
Tot galeas multo Thracum sudore paravi;
Inque meos usus vectigal vertere ferri
Oppida legitimo jussu Romana coegi.
Sic me fata fovent. ipsi, quos omnibus annis
Vastabam, servire dati. nocitura gementes
Arma dabant, flammisque diu mollitus et arte
In sua damna chalybs fabro lugente rubebat.
Hortantes his adde Deos. non somnia nobis,
Nec volucres; sed clara palam vox edita luco est:
Rumpe omnes, Alarice, moras. hoc impiger anno
Alpibus Italiæ ruptis penetrabis ad urbem.
Huc iter usque datur.—quis jam post talia segnis
Ambigat, aut cœlo dubitet parere vocanti?
  Sic ait, hortatusque suos belloque viæque
Instruit. attollunt vanos oracula fastus.
O semper tacita sortes ambage malignæ,
Eventuque patens et nescia vatibus ipsis
Veri sera fides! Ligurum regione suprema
Pervenit ad fluvium (miri cognominis) Urbem:
Atque illic domitus vix tandem interprete casu
Agnovit dubiis illusa vocabula fatis.
  Nec non et Stilicho pugnam poscentia movit
Pleno castra gradu, dictisque instigat euntes:
  Nunc, o nunc, socii, temeratæ sumite tandem
Italiæ pœnas. obsessi principis armis
Excusate nefas; deploratumque Timavo

Vulnus, et Alpinum gladiis abolete pudorem.
Hic est, quem toties campis fudistis Achivis;
Quem discors odiisque anceps civilibus orbis,
Non sua vis tutata diu, dum fœdera fallax
Ludit, et alternæ perjuria venditat aulæ.
Credite nunc omnes, quas dira Britannia, gentes,
Quas Ister, quas Rhenus, alit, pendere paratas
In speculis. uno tot prœlia vincite bello.
Romanum reparate decus, molemque labantis
Imperii fulcite humeris. hic omnia campus
Vindicat: hæc mundo pacem victoria sancit.
Non in Threiciis Hæmi decernimus oris:
Nec super Alpheas umbrantia Mænala ripas
Constitimus: non hic Tegean Argosque tuemur:
Visceribus mediis, ipsoque in corde videtis
Bella geri. patrem clipeis defendite Tibrin.
Talia, nunc pediti, turmæ nunc mixtus equestri,
Dicta dabat: simul externis præcepta ferebat
Auxiliis. ibat patiens ditionis Alanus,
Qua nostræ jussere tubæ: mortemque petendam
Pro Latio docuit gentis præclarus Alanæ;
Cui natura breves animis ingentibus artus
Finxerat, immanique oculos infecerat ira.
Vulneribus pars nulla vacat; rescissaque contis
Gloria fœdati splendet jactantior oris.
Ille tamen mandante procul Stilichone citatis
Acceleravit equis, Italamque momordit arenam;
Felix, Elysiisque plagis et carmine dignus,
Qui male suspectam nobis impensius arsit
Vel leto purgare fidem: qui judice ferro

Diluit immeritum laudato sanguine crimen.
Morte viri turbatus eques flectebat habenas:
Totaque præciso nutassent agmina cornu,
Ni celer instructa Stilicho legione secutus,
Subsidiis peditum pugnam instaurasset equestrem.
Quis, Musis ipsoque licet Pæane recepto,
Enarrare queat, quantum Gradivus in illa
Luce suæ dederit fundator originis urbi?
Altius haud unquam toto descendimus ense
In jugulum Scythiæ: tanta nec clade superbum
Contudimus Tanain, vel cornua fregimus Istri.
Invisum miles sitiens haurire cruorem
Per varias vestes, onerataque plaustra metallo
Transit, et argenti cumulos; et cædis avarus
Contemtas proculcat opes. pretiosior auro
Sanguis erat. passim neglecti prodiga lucri
Ira furens strictis odium mucronibus explet.
Purpureos cultus, absumtique igne Valentis
Exuvias, miserisque graves crateras ab Argis,
Raptaque flagranti spirantia signa Corintho,
Callidus ante pedes venientibus objicit hostis
Incassum; neque enim feralis præda moratur,
Sed justos præbent stimulos monumenta doloris.
Asseritur ferro captivum vulgus, et omnes
Diversæ vocis populi, quos traxerat hostis
Servitio, tandem dominorum strage recepti
Blanda cruentatis affigunt oscula dextris,
Desertosque lares et pignora læta revisunt.
Miratur sua quemque domus, cladesque renarrant
Ordine, tum grati referunt miracula belli.

Quis tibi nunc, Alarice, dolor, cum Marte perirent
Divitiæ, spoliisque diu quæsita supellex;
Pulsaretque tuas ululatus conjugis aures;
Conjugis, invicto quæ dudum freta marito
Demens Ausonidum gemmata monilia matrum,
Romanasque alta famulas cervice petebat?
Scilicet Argolidas Ephyreiadasque puellas
Cœperat et pulchras jam fastidire Lacænas.
Sed Dea quæ nimiis obstat Rhamnusia votis
Ingemuit, flexitque rotam. domat aspera victos
Pauperies, unoque die Romana rependit
Quidquid ter denis acies amisimus annis.
O celebranda mihi cunctis Pollentia seclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!
Virtutis fatale solum; memorabile bustum
Barbariæ! nam sæpe locis ac finibus illis
Plena lacessito rediit vindicta Quirino.
Illic Oceani stagnis excita supremis
Cimbrica tempestas, aliasque immissa per Alpes
Iisdem procubuit campis. jam protinus ætas
Adveniens geminæ gentis permisceat ossa,
Et duplices signet titulos, commune tropæum:
Hic Cimbros fortesque Getas, Stilichone peremtos
Et Mario, claris ducibus, tegit Itala tellus.
Discite vesanæ Romam non temnere gentes.

IN SEXTUM CONSULATUM

HONORII AUGUSTI

PRÆFATIO.

V. 1—20.

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad silvas et sua lustra redit.
Judicibus lites, aurigæ somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
Furto gaudet amans, permutat navita merces,
Et vigil elapsas quærit avarus opes.
Blandaque largitur frustra sitientibus ægris
Irriguus gelido pocula fonte sopor.
Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
Artibus assuetis sollicitare solet.
Namque poli media stellantis in arce videbar
Ante pedes summi carmina ferre Jovis.
Utque favet somnus, plaudebant Numina dictis,
Et circumfusi sacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat, vinctusque Typhoeus:
Hic subit Inarimen, hunc gravis Ætna domat.
Quam lætum post bella Jovem susceperit æther,
Phlegrææ referens præmia militiæ.

Additur ecce fides; nec me mea lusit imago,
  Irrita nec falsum somnia misit ebur.
En princeps; en orbis apex æquatus Olympo;
  En, quales memini, turba verenda, Deos.
Fingere nil majus potuit sopor; altaque vati
  Conventum cœlo præbuit aula parem.

DE SEXTO CONSULATU

HONORII AUGUSTI

PANEGYRIS.

V. 1—20.

Aurea Fortunæ Reduci si templa priores
Ob reditum vovere ducum, num dignius unquam
Hæc Dea pro meritis amplas sibi posceret ædes,
Quam sua cum pariter trabeis reparetur et urbi
Majestas? neque enim campus solennis, et urna
Luditur in morem: species nec dissona cœtu,
Aut peregrina nitet simulati juris imago.
Indigenas habitus nativa Palatia sumunt,
Et, patriis plebem castris sociante Quirino,
Mars augusta sui renovat suffragia campi.
Qualis erit terris, quem mons Evandrius offert
Romanis avibus, quem Tibris inaugurat annum?
Quanquam omnes, quicunque tui cognominis, anni
Semper inoffensum dederint successibus omen,
Sintque tropæa tuas semper comitata secures:
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu
Urbis et Augusti geminato nomine felix.
Namque velut stellas Babylonia curâ salubres
Optima tunc spondet mortalibus edere fata,
Cœlicolæ cum celsa tenent, summoque feruntur

Cardine, nec radios humili statione retundunt:
Haud aliter Latiæ sublimis signifer aulæ,
Imperii sidus propria cum sede locavit,
Auget spes Italas: et certius omina surgunt,
Victrici concepta solo. cum pulcher Apollo
Lustrat Hyperboreas Delphis cessantibus aras,
Nil tum Castaliæ rivis communibus undæ
Dissimiles, vili nec discrepat arbore laurus;
Antraque mœsta silent, inconsultique recessus.
At si Phœbus adest, et frenis grypha jugalem
Rhipæo tripodas repetens detorsit ab axe,
Tunc silvæ, tunc antra loqui, tunc vivere fontes,
Tunc sacer horror aquis, adytisque effunditur Echo
Clarior, et doctæ spirant præsagia rupes.
Ecce Palatino crevit reverentia monti,
Exsultatque habitante Deo, potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit,
Atque suas ad signa jubet revirescere laurus.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Esse larem, nulloque magis se colle potestas
Æstimat, et summi sentit fastigia juris.
Attollens apicem subjectis regia rostris
Tot circum delubra videt, tantisque Deorum
Cingitur excubiis. juvat infra tecta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentes rupe Gigantas,
Cælatasque fores, mediisque volantia signa
Nubibus, et densum stipantibus æthera templis,
Æraque vestitis numerosa puppe columnis
Consita, subnixasque jugis immanibus ædes,
Naturam cumulante manu; spoliisque micantes

Innumeros arcus. acies stupet igne metalli,
Et circumfuso trepidans obtunditur auro.
Agnoscisne tuos, princeps venerande, penates?
Hæc sunt, quæ primis olim miratus in annis,
Patre pio monstrante, petis. nil optimus ille
Divorum toto meruit felicius ævo,
Quam quod Romuleis victor sub mœnibus egit
Te consorte dies; cum, se melioribus addens
Exemplis, civem gereret terrore remoto,
Alternos cum plebe jocos dilectaque passus
Jurgia, patriciasque domos, privataque passim
Visere deposito dignatus limina fastu.
Publicus hinc ardescit amor, cum moribus æquis
Inclinat populo regale modestia culmen.
Teque rudem vitæ, quamvis diademate necdum
Cingebare comas, socium sumebat honorum,
Purpureo fotum gremio, parvumque triumphis
Induit, et magnis docuit præludere fatis.
Te linguis variæ gentes, missique rogatum
Fœdera Persarum proceres, cum patre sedentem
Hac quondam videre domo, positoque tiaram
Submisere genu. tecum prælarga vocavit
Ditandas ad dona tribus. fulgentia tecum
Collecti trabeatus adit delubra Senatus,
Romano puerum gaudens offerre favori,
Ut novus imperio jam tunc assuesceret heres.
Hinc tibi concreta radice tenacius hæsit,
Et penitus totis inolevit Roma medullis;
Dilectæque urbis tenero conceptus ab ungue
Tecum crevit amor: nec te mutare reversum

Evaluit propria nutritor Bosporus arce.
Et quoties optare tibi, quæ mœnia malles,
Alludens genitor regni pro parte dedisset,
Divitis Auroræ solium sortemque paratam
Sponte remittebas fratri: Regat ille volentes
Assyrios: habeat Pharium cum Tigride Nilum:
Contingat mea Roma mihi!—nec vota fefellit
Eventus. Fortuna, novum molita tyrannum,
Jam tibi quærebat Latium; belloque secundo
Protinus Eoa velox accitus ab aula
Suscipis Hesperiam patrio bis Marte receptam.
Ipsa per Illyricas urbes Oriente relicto
Ire Serena comes, nullo deterrita casu,
Materna te mente fovens, Latioque futurum
Rectorem, generumque sibi. seniore supernas
Jam repetente plagas, illo sub cardine rerum
Sedula servatum per tot discrimina pignus
Restituit sceptris patrui, castrisque mariti.
Certavit pietate domus, fidæque reductum
Conjugis officio Stilichonis cura recepit.
Felix ille parens, qui te securus Olympum
Succedente petit! quam lætus ab æthere cernit
Se factis crevisse tuis! duo namque fuere
Europæ, Libyæque hostes. Maurusius Atlas
Gildonis furias, Alaricum Barbara Peuce
Nutrierat: qui sæpe tuum sprevere profana
Mente patrem. Thracum venientem finibus alter
Hebri clausit aquis; alter præcepta vocantis
Respuit; auxiliisque ad proxima bella negatis
Abjurata palam Libyæ possederat arva.

Quorum nunc meritam repetens non immemor iram
Suppliciis fruitur, natoque ultore triumphat.
Ense Thyestiadæ pœnas exegit Orestes:
Sed mixtum pietate nefas, dubitandaque cædis
Gloria, materno laudem cum crimine pensat.
Pavit Iuleos inviso sanguine Manes
Augustus: sed falsa pii præconia sumsit,
In luctum patriæ civili strage parentans.
At tibi causa patris rerum conjuncta saluti
Bellorum duplicat laurus, îsdemque tropæis
Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
Sed mihi jam pridem captum Parnassia Maurum
Pieriis egit fidibus chelys. arma Getarum
Nuper apud socerum plectro celebrata recenti.
Adventus nunc sacra tui libet edere Musis,
Grataque patratis exordia sumere bellis.
Jam Pollentini tenuatus funere campi,
Concessaque sibi (rerum sic admonet usus)
Luce, tot amissis sociis, atque omnibus una
Direptis opibus, Latio discedere jussus
Hostis, et immensi revolutus culmine fati,
Turpe retexit iter. qualis piratica puppis,
Quæ, cunctis infensa fretis, scelerumque referta
Divitiis, multasque diu populata carinas,
Incidit in magnam bellatricemque triremem;
Dum prædam de more parat, viduataque cæsis
Remigibus, scissis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis saucia fractis,
Ludibrium pelagi vento jactatur et unda,
Vastato tandem pœnas luitura profundo.

Talis ab urbe minas retro flectebat inanes
Italiam fugiens; et quæ venientibus ante
Prona fuit, jam difficilis, jam dura reversis.
Clausa putat sibi cuncta pavor, retroque relictos,
Quos modo temnebat, rediens exhorruit amnes.
Undosa tum forte domo vitreisque sub antris,
Rerum ignarus adhuc, ingentes pectore curas
Volvebat pater Eridanus: quis bella maneret
Exitus: imperiumne Jovi, legesque placerent,
Et vitæ Romana quies, an jura perosus
Ad priscos pecudum damnaret secula ritus.
Talia dum secum movet anxius, advolat una
Naiadum, resoluta comam; complexaque patrem,—
En Alaricus, ait, non qualem nuper ovantem
Vidimus: exsangues, genitor, mirabere vultus.
Percensere manum, tantaque ex gente juvabit
Relliquias numerasse breves. jam desine mœsta
Fronte queri, Nymphasque choris jam redde sorores.—
Dixerat. ille caput placidis sublime fluentis
Extulit, et totis lucem spargentia ripis
Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
Non illi madidum vulgaris arundine crinem
Velat honos: rami caput umbravere virentes
Heliadum, totisque fluunt electra capillis.
Palla tegit latos humeros, curruque paterno
Intextus Phaethon glaucos incendit amictus.
Fultaque sub gremio, cælatis nobilis astris,
Æthereum probat urna decus. namque omnia luctus
Argumenta sui Titan signavit Olympo,
Mutatumque senem plumis, et fronde sorores,

Et fluvium, nati qui vulnera lavit anheli.
Stat gelidis auriga plagis: vestigia fratris
Germanæ servant Hyades; Cycnique sodalis
Lacteus extentas adspergit circulus alas.
Stelliger Eridanus sinuatis flexibus errans
Clara Noti convexa rigat, gladioque tremendum
Gurgite sidereo subterluit Oriona.
Hoc Deus effulgens habitu prospectat euntes
Dejecta cervice Getas. tunc talia fatur:
 Siccine mutatis properas, Alarice, reverti
Consiliis? Italæ sic te jam pœnitet oræ?
Nec jam cornipedem Tiberino gramine pascis,
Ut rebare, tuum? Tuscis nec figis aratrum
Collibus? o cunctis Erebi dignissime pœnis,
Tune Giganteis urbem tentare Deorum
Aggressus furiis? nec te meus, improbe, saltem
Terruit exemplo Phaethon, qui fulmina præceps
In nostris efflavit aquis, dum flammea cœli
Flectere terrenis meditatur frena lacertis,
Mortalique diem sperat diffundere vultu?
Crede mihi, simili bacchatur crimine, quisquis
Adspirat Romæ spoliis, aut Solis habenis.
 Sic fatus, Ligures Venetosque erectior amnes
Magna voce ciet. frondentibus humida ripis
Colla levant pulcher Ticinus, et Addua visu
Cærulus, et velox Athesis, tardusque meatu
Mincius, inque novem consurgens ora Timavus.
Insultant omnes profugo, pacataque lætum
Invitant ad prata pecus. jam Pana Lyceum,
Jam Dryadas revocant, et rustica Numina Faunos.

Tu quoque non parvum Getico, Verona, triumpho
Adjungis cumulum: nec plus Pollentia rebus
Contulit Ausoniis, aut mœnia vindicis Astæ.
Hic rursus, dum pacta movet, damnisque coactus
Extremo mutare parat præsentia casu,
Nil sibi perjurum sensit prodesse furorem,
Converti nec fata loco; multisque suorum
Diras pavit aves, inimicaque corpora volvens
Ionios Athesis mutavit sanguine fluctus.
Oblatum Stilicho violato fœdere Martem
Omnibus arripuit votis, ubi Roma periclo
Jam procul, et medius belli Padus arbiter ibat.
Jamque opportunam motu strepuisse rebelli
Gaudet perfidiam, præbensque exampla labori
Sustinet accensos æstivo pulvere soles.
Ipse manu metuendus adest, inopinaque cunctis
Instruit arma locis, et, quo vocat usus, ab omni
Parte venit. fesso si deficit agmine miles,
Utitur auxiliis, damni securus, et astu
Debilitat sævum cognatis viribus Istrum;
Et duplici lucro committens prælia, vertit
In se Barbariem nobis utrinque cadentem.
Ipsum te caperet, letoque, Alarice, dedisset,
Ni calor incauti male festinatus Alani
Dispositum turbasset opus. prope captus anhelum
Verbere cogis equum. nec te vitasse dolemus.
I potius gentis reliquum, tantisque superstes
Danubii populis, i, nostrum vive tropæum.
Non tamen ingenium tantis se cladibus atrox
Dejicit. occulto tentabat tramite montis,

Si qua per scopulos subitas exquirere posset
In Rhætos Gallosque vias. sed fortior obstat
Cura ducis. quis enim divinum fallere pectus
Possit, et excubiis vigilantia lumina regni?
Cujus consilium non unquam reperit hostis,
Nec potuit texisse suum. secreta Getarum
Nosse prior, celerique dolis occurrere sensu.
Omnibus exclusus cœptis considit in uno
Colle tremens; frondesque licet depastus amaras
Arboreo figat sonipes in cortice morsus,
Et tetris collecta cibis annique vapore
Sæviat aucta lues, et miles probra superbus
Ingerat obsesso, captivaque pignora monstret:
Non tamen aut morbi tabes, aut omne periclum
Docta subire fames, aut prædæ luctus ademtæ,
Aut pudor, aut dictis movere procacibus iræ,
Ut male tentato toties se credere campo
Cominus auderet. nulla est victoria major,
Quam quæ confessos animo quoque subjugat hostes.
Jamque frequens rarum decerpere transfuga robur
Cœperat, inque dies numerus decrescere castris;
Nec jam seditio paucis occulta parari,
Sed cunei totæque palam discedere turmæ.
Consequitur, vanoque fremens clamore retentat,
Cumque suis jam bella gerit: mox nomina supplex
Cum fletu precibusque ciet, veterumque laborum
Admonet, et frustra jugulum parcentibus offert:
Defixoque malis animo sua membra suasque
Cernit abire manus. qualis Cybeleia quassans
Hyblæus procul æra senex revocare fugaces

Tinnitu conatur apes, quæ sponte relictis
Descivere favis; sonituque exhaustus inani
Raptas mellis opes, solitæque oblita latebræ
Perfida deplorat vacuis examina ceris.
Ergo ubi præclusæ voci laxata remisit
Frena dolor, notas oculis humentibus Alpes
Adspicit, et nimium diversi stamine fati
Præsentes reditus, fortunatosque revolvit
Ingressus. solo peragens cum murmure bellum,
Protento leviter frangebat mœnia conto,
Irridens scopulos: nunc desolatus et exspes
Debita pulsato reddit spectacula monti.
Tunc sic Ausonium respectans æthera fatur:
Heu regio funesta Getis, heu terra sinistris
Auguriis calcata mihi, satiare nocentum
Cladibus, et tandem nostris inflectere pœnis!
En ego, qui toto sublimior orbe ferebar,
Ante tuum felix aditum, ceu legibus exsul
Addictusque reus flatu propiore sequentum
Terga premor. quæ prima miser, quæ funera dictis
Posteriora querar? nec me Pollentia tantum,
Nec captæ cruciastis opes. hoc aspera fati
Sors tulerit, Martisque vices. non funditus armis
Concideram. stipatus adhuc, equitumque catervis
Integer, ad montes reliquo cum robore cessi,
Quos Apenninum perhibent. hunc esse ferebat
Incola, qui Siculum porrectus adusque Pelorum
Finibus ab Ligurum populos complectitur omnes
Italiæ, geminumque latus stringentia longe
Utraque perpetuo discriminat æquora tractu.

Huc ego continuum si per juga tendere cursum
(Ut prior iratæ fuerat sententia menti)
Jam desperata valuissem luce; quid ultra?
Omnibus oppeterem fama majore perustis:
Et certe moriens propius te, Roma, viderem:
Ipsaque per cultas segetes mors nostra secuto
Victori damnosa foret. sed pignora nobis
Romanus, carasque nurus, prædamque, tenebat.
Hoc magis exsertum raperem succinctior agmen.
Heu! quibus insidiis, qua me circumdedit arte
Fatalis semper Stilicho! dum parcere fingit,
Retudit hostiles animos, bellumque remenso
Evaluit transferre Pado. proh fœdera sævo
Deteriora jugo! tunc vis exstincta Getarum;
Tunc mihi, tunc letum pepigi. violentior armis
Omnibus expugnat nostram clementia gentem.
Mars gravior sub pace latet; capiorque vicissim
Fraudibus ipse meis. quis jam solatia fesso
Consiliumve ferat? socius suspectior hoste.
Atque utinam cunctos licuisset perdere bello!
Nam quisquis duro cecidit certamine, nunquam
Desinit esse meus. melius mucrone perirent,
Auferretque mihi luctu leviore sodales
Victa manus, quam læsa fides. nullusne clientum
Permanet? offensi comites: odere propinqui.
Quid moror invisam lucem? qua sede recondam
Naufragii fragmenta mei? quæve arva requiram,
In quibus haud unquam Stilicho, nimiumque potentis
Italiæ nostras nomen circumsonet aures?
Hæc memorans instante fugam Stilichone tetendit,

Expertas horrens aquilas. comitatur euntem
Pallor, et atra Fames, et saucia lividus ora
Luctus, et inferno stridentes agmine Morbi.
  Lustralem sic rite facem, cui lumen odorum
Sulfure cæruleo nigroque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda sacerdos,
Rore pio spargens, et dira fugantibus herbis
Numina, purificumque Jovem Triviamque precatus,
Trans caput aversis manibus jaculatur in Austrum
Secum rapturas cantata piacula tedas.
  Acrior interea visendi principis ardor
Accendit cum plebe patres, et sæpe negatum
Flagitat adventum. nec tali publica vota
Consensu tradunt atavi caluisse per urbem,
Dacica bellipotens cum fregerat Ulpius arma,
Atque indignantes in jura redegerat Arctos,
Cum fasces cinxere Hypanin, mirataque leges
Romanum stupuit Mæotia terra tribunal.
Nec tantis patriæ studiis ad templa vocatus,
Clemens Marce, redis, cum gentibus undique cinctam
Exuit Hesperiam paribus Fortuna periclis.
Laus ibi nulla ducum: nam flammeus imber in hostem
Decidit: hunc dorso trepidum fumante ferebat
Ambustus sonipes: hic tabescente solutus
Subsidit galea, liquefactaque fulgure cuspis
Canduit, et subitis fluxere vaporibus enses.
Tunc contenta polo mortalis nescia teli
Pugna fuit: Chaldæa mago seu carmina ritu
Armavere Deos: seu (quod reor) omne Tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.

Nunc quoque præsidium Latio non deesset Olympi,
Deficeret si nostra manus. sed providus æther
Noluit humano titulos auferre labori;
Ne tibi jam, princeps, soceri sudore paratam,
Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum.
Jam toties missi proceres responsa morandi
Retulerant, donec differri longius orbis
Communes non passa preces penetralibus altis
Prosiluit, vultusque palam confessa coruscos
Impulit ipsa suis cunctantem Roma querelis:
Dissimulata diu tristes in amore repulsas
Vestra parens, Auguste, queror. quonam usque tenebit
Prælatus mea vota Ligus, vetitumque propinqua
Luce frui, spatiis discernens gaudia parvis,
Torquebit Rubicon vicino nomine Tibrin?
Nonne semel sprevisse sat est, cum reddita bellis
Africa venturi lusit spe principis urbem?
Nec duras tantis precibus permovimus aures?
Ast ego frenabam geminos, quibus altior ires,
Electi candoris equos, et nominis arcum
Jam molita tui, per quem radiante decorus
Ingrederere toga, pugnæ monumenta dicabam,
Defensam titulo Libyam testata perenni.
Jamque parabantur pompæ simulacra futuræ
Tarpeio spectanda Jovi, cælata metallo
Classis ut auratum sulcaret remige fluctum,
Ut Massyla tuos anteirent oppida currus,
Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur aquis, et in ære trementem
Succinctæ famulum ferrent Atlanta cohortes.

Ipse Jugurthinam subiturus carcere pœnam
Præberet fera colla jugo, vi captus et armis,
Non Bocchi Sullæque dolis. sed prima remitto.
Num præsens etiam Getici me laurea belli
Declinare potest? sedesne capacior ulla
Tantæ laudis erit? tua te benefacta morantem
Conveniunt, meritisque suis obnoxia virtus
Quos servavit amat. jam flavescentia centum
Messibus æstivæ detondent Gargara falces;
Spectatosque iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus secula Consul.
His annis, qui lustra mihi bis dena recensent,
Nostra ter Augustos intra pomœria vidi,
Temporibus variis: eadem sed causa tropæis
Civilis dissensus erat. venere superbi,
Scilicet ut Latio respersos sanguine currus
Adspicerem? quisquamne piæ lætanda parenti
Natorum lamenta putet? periere tyranni,
Sed nobis periere tamen. cum Gallica vulgo
Prœlia jactaret, tacuit Pharsalia, Cæsar.
Namque inter socias acies cognataque signa
Ut vinci miserum, nunquam vicisse decorum est.
Restituat priscum per te jam gloria morem
Verior, et fructum sinceræ laudis ab hoste
Desuetum jam redde mihi, justisque furoris
Externi spoliis sontes absolve triumphos.
Quem, precor, ad finem laribus sejuncta potestas
Exsulat, imperiumque suis a sedibus errat?
Cur mea quæ cunctis tribuere Palatia nomen
Neglecto squalent senio? nec creditur orbis

Illinc posse regi? medium non deserit unquam
Cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.
Segnius an veteres Istrum Rhenumque tenebant,
Qui nostram coluere domum? leviusne tremebant
Tigris et Euphrates, cum fœdera Medus et Indus
Hinc peteret, pacemque mea speraret ab arce?
Hic illi mansere viri, quos mutua virtus
Legit, et in nomen Romanis rebus adoptans
Judicio pulchram seriem, non sanguine, duxit.
Hic proles atavum deducens Ælia Nervam,
Tranquillique Pii, bellatoresque Severi.
Hoc civis dignare forum, conspectaque dudum
Ora refer, pompam recolens ut mente priorem,
Quem tenero patris comitem susceperat ævo,
Nunc duce cum socero juvenem te Tibris adoret.
Orantem medio princeps sermone refovit:
Nunquam aliquid frustra per me voluisse dolebis,
O Dea, nec legum fas est occurrere matri.
Sed nec post Libyam (falsis ne perge querelis
Incusare tuos) patriæ mandata vocantis
Sprevimus. advectæ misso Stilichone curules,
Ut nostras tibi, Roma, vices pro principe Consul
Impleret, generoque socer. vidistis in illo
Me quoque. sic credit pietas, non sanguine solo,
Sed claris potius factis, experta parentem.
Cuncta quidem centum nequeam perstringere linguis,
Quæ pro me mundoque gerit: sed ab omnibus unum,
Si fama necdum patuit, te, Roma, docebo,
Subjectum nostris oculis, et cujus agendi
Spectator vel causa fui. populator Achivæ

Bistoniæque plagæ, crebris successibus amens,
Et ruptas animis spirans immanibus Alpes,
Jam Ligurum trepidis admoverat agmina muris,
Tutior auxilio brumæ; (quod gentibus illis
Frigore consuetis favet inclementia cœli)
Meque minabatur calcato obsidere vallo,
Spem vano terrore fovens, si forte, remotis
Præsidiis, urgente metu, qua vellet, obirem
Conditione fidem. nec me timor impulit ullus,
Et duce venturo fretum, memoremque tuorum,
Roma, ducum, quibus haud unquam vel morte parata
Fœdus lucis amor pepigit dispendia famæ.
Nox erat; et late stellarum more videbam
Barbaricos ardere focos. jam classica primos
Excierant vigiles, gelida cum pulcher ab Arcto
Adventat Stilicho. medius sed clauserat hostis
Inter me socerumque viam, pontemque tenebat,
Addua quo scissas spumosior incitat undas.
Quid faceret? differret iter? discrimina nullas
Nostra dabant adeunda moras. perrumperet agmen?
Sed paucis comitatus erat. nam plurima retro,
Dum nobis properat succurrere, liquerat arma
Extera, vel nostras acies. hoc ille locatus
Ancipiti, longum socias tardumque putavit
Exspectasse manus, et nostra pericula tendit
Posthabitis pulsare suis, mediumque per hostem
Flammatus virtute pia, propriæque salutis
Immemor, et stricto prosternens obvia ferro,
Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.
Nunc mihi Tydiden attollant carmina vatum,

Quod juncto fidens Ithaco patefacta Dolonis
Indicio, dapibusque simul religataque somno
Thracia sopiti penetraverit agmina Rhesi,
Graiaque retulerit captos ad castra jugales;
Quorum, si qua fides augentibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros, candorque pruinas.
Ecce virum, taciti qui nulla fraude soporis
Ense palam sibi pandit iter, remeatque cruentus;
Et Diomedeis tantum præclarior ausis,
Quantum lux tenebris, manifestaque prœlia furtis.
Adde, quod et ripis steterat munitior hostis,
Et cui nec vigilem fas est componere Rhesum:
Thrax erat; hic Thracum domitor. non tela retardant;
Objice non hæsit fluvii. sic ille minacem
Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens
Trajecit clipeo Tibrin, quo texerat urbem
Tarquinio mirante Cocles, mediisque superbus
Porsennam respexit aquis. celer Addua nostro
Sulcatus socero. sed, cum tranaret, Etruscis
Ille dabat tergum, Geticis hic pectora, bellis.
Exsere nunc doctos, tantæ certamina laudis,
Roma, choros; et quanta tuis facundia pollet
Ingeniis, nostrum digno sonet ore parentem.
  Dixit, et antiquæ muros egressa Ravennæ
Signa movet; jamque ora Padi, portusque relinquit
Flumineos, certis ubi legibus advena Nereus
Æstuat, et pronas puppes nunc amne secundo,
Nunc redeunte, vehit; nudataque litora fluctu
Deserit, Oceani lunaribus æmula damnis.
Lætior hinc fano recipit Fortuna vetusto,

Despiciturque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua mons arte patens vivo se perforat arcu,
Admisitque viam sectæ per viscera rupis,
Exsuperans delubra Jovis, saxoque minantes
Apenninigenis cultas pastoribus aras.
Quin et Clitumni sacras victoribus undas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis,
Visere cura fuit. nec te miracula fontis
Prætereunt: tacito passu quem si quis adiret,
Lentus erat: si voce gradum majore citasset,
Commixtis fervebat aquis. cumque omnibus una
Sit natura vadis, similes ut corporis umbras
Ostendant: hæc sola novam jactantia sortem
Humanos properant imitari flumina mores.
Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum
Regali calcatur equo, rarique coloris
Non procul amnis abest, urbi qui nominis auctor,
Ilice sub densa silvis arctatus opacis,
Inter utrumque jugum tortis anfractibus albet.
Inde, salutato libatis Tibride Nymphis,
Excipiunt arcus, operosaque semita vastis
Molibus, et quidquid tantæ præmittitur urbi.
Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ
Spe propiore tori mater sollertior ornat
Adveniente proco, vestesque et cingula comit
Sæpe manu, viridique angustat jaspide pectus,
Substringitque comam gemmis, et colla monili
Circuit, et baccis onerat candentibus aures:
Sic oculis placitura tuis, insignior auctis
Collibus, et nota major se Roma videndam

Obtulit. addebant pulchrum nova mœnia vultum,
Audito perfecta recens rumore Getarum.
Profecitque opifex decori timor, et, vice mira,
Quam pax intulerat, bello discussa senectus.
Erexit subitas turres, cinctosque coegit
Septem continuo montes juvenescere muro.
Ipse favens votis, solitoque decentior aer,
Quamvis assiduo noctem fœdaverit imbri,
Principis et Solis radiis detersa removit
Nubila. namque ideo pluviis turbaverat omnes
Ante dies, Lunamque rudem madefecerat Auster,
Ut tibi servatum scirent convexa serenum.
Omne, Palatino quod pons a colle recedit
Mulvius, et quantum licuit consurgere tectis,
Una replet turbæ facies: undare videres
Ima viris, altas effulgere matribus ædes.
Exsultant juvenes æquævi principis annis:
Temnunt prisca senes, et in hunc sibi prospera fati
Gratantur durasse diem: moderataque laudant
Tempora, quod clemens aditu, quod pectore, solus
Romanos vetuit currum præcedere patres:
Cum tamen Eucherius, cui regius undique sanguis,
Atque Augusta soror, fratri præberet ovanti
Militis obsequium: sic illum dura parentis
Instituit pietas in se vel pignora parci;
Quique neget nato, procerum quod præstet honori.
Hæc sibi cura senum, maturaque comprobat ætas:
Idque inter veteris speciem præsentis et aulæ
Judicat, hunc civem, dominos venisse priores.
Conspicuas tum flore genas, diademate crinem,

Membraque gemmato trabeæ viridantia cinctu,
Et fortes humeros, et certatura Lyæo
Inter Erythræas surgentia colla smaragdos
Mirari sine fine nurus: ignaraque virgo,
Cui simplex calet ore pudor, per singula cernens
Nutricem consultat anum, Quid fixa draconum
Ora velint? ventis fluitent, an vera minentur
Sibila suspensum rapturi faucibus hostem?—
Ut chalybem indutos equites, et in ære latentes
Vidit cornipedes, Quanam de gente, rogabat,
Ferrati venere viri? quæ terra metallo
Nascentes informat equos? num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro, simulacraque bellis
Viva dedit?—gaudet metuens, et pollice monstrat,
Quod picturatas galeæ Junonia cristas
Ornet avis, vel quod rigidos vibrata per armos
Rubra sub ærato crispentur serica dorso.
Tum tibi magnorum mercem Fortuna laborum
Persolvit, Stilicho; curru cum vectus eodem
Urbe triumphantem generum florente juventa
Conspiceres, illumque diem sub corde referres,
Quo tibi confusa dubiis formidine rebus
Infantem genitor moriens commisit alendum.
Virtutes variæ fructus sensere receptos:
Depositum servasse, Fides: Constantia, parvum
Præfecisse orbi: Pietas, fovisse propinquum.
Hic est ille puer, qui nunc ad rostra Quirites
Evocat; et solio fultus genitoris eburno
Gestarum patribus causas ex ordine rerum,
Eventusque refert: veterumque exempla secutus

Digerit imperii sub judice fata Senatu.
Nil cumulat, verbisque nihil fiducia celat.
Fucati sermonis opem mens conscia laudis
Abnuit. agnoscunt proceres, habituque Gabino
Principis, et ducibus circumstipata togatis
Jure paludatæ jam curia militat aulæ.
Adfuit ipsa suis ales Victoria templis,
Romanæ tutela togæ: quæ divite pompa
Patricii reverenda fovet sacraria cœtus,
Castrorumque eadem comes indefessa tuorum,
Nunc tandem fruitur votis, atque omne futurum
Te Romæ seseque tibi promittit in ævum.
Hinc te jam patriis laribus via nomine vero
Sacra refert. flagrat studiis concordia vulgi,
Quam non illecebris dispersi colligis auri;
Nec tibi venales captant æraria plausus
Corruptura fidem. meritis offertur inemtus
Pura mente favor. nam munere carior omni
Obstringit sua quemque salus. procul ambitus erret:
Non quærat pretium, vitam qui debet amori.
O quantum populo secreti numinis addit
Imperii præsens Genius! quantamque rependit
Majestas alterna vicem, cum regia Circi
Connexum gradibus veneratur purpura vulgus,
Assensuque cavæ sublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor, unaque totis
Intonat Augustum septenis arcibus Echo!
Nec solis hic cursus equis: assueta quadrigis
Cingunt arva trabes, subitæque adspectus arenæ
Diffundit Libycos aliena valle cruores.

Hæc et belligeros exercuit area lusus.
Armatos hic sæpe choros, certaque vagandi
Textas lege fugas, inconfusosque recursus,
Et pulchras errorum artes, jucundaque Martis
Cernimus; insonuit cum verbere signa magister,
Mutatos edunt pariter tot pectora motus,
In latus allisis clipeis, aut rursus in altum
Vibratis. grave parma sonat, mucronis acutum
Murmur, et umbonum pulsu modulante resultans
Ferreus alterno concentus clauditur ense.
Una omnis submissa phalanx, tantæque salutant
Te, princeps, galeæ. partitis inde catervis
In varios docto discurritur ordine gyros,
Quos neque semiviri Gortynia tecta juvenci,
Flumina nec crebro vincant Mæandria flexu.
Discreto revoluta gradu torquentur in orbes
Agmina; perpetuisque immoto cardine claustris
Janus bella premens, læta sub imagine pugnæ,
Armorum innocuos paci largitur honores.
Jamque novum fastis aperit felicibus annum
Ore coronatus gemino: jam Tibris in uno
Et Bruti cernit trabeas, et sceptra Quirini.
Consule lætatur post plurima secula viso
Pallanteus apex. agnoscunt rostra curules
Auditas quondam proavis, desuetaque cingit
Regius auratis fora fascibus Ulpia lictor:
Et sextas Getica prævelans fronde secures
Colla triumphati proculcat Honorius Istri.
Exeat in populos cunctis illustrior annis,
Natus fonte suo: quem non aliena per arva

Induit hospes honos: cujus cunabula fovit
Curia: quem primi tandem videre Quirites:
Quem domitis auspex peperit Victoria bellis.
Hunc et privati titulis famulantibus anni,
Et quos armipotens genitor, retroque priores
Diversis gessere locis, ceu Numen, adorent.
Hunc et quinque tui, vel quos habiturus in orbem
Post alios, Auguste, colant: licet unus in omnes
Consul eas, magno sextus tamen iste superbit
Nomine, præteritis melior, venientibus auctor.

LAUS SERENÆ.

V. 1—22.

Dic mihi, Calliope, tanto cur tempore differs
Pierio meritam serto redimire Serenam?
Vile putas donum, solitam consurgere gemmis,
Et rubro radiare mari, si floribus ornes
Reginæ Regina comam? sed floribus illis,
Quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit
Æstibus, æterno sed veris honore rubentes
Fons Aganippea Permessius educat unda:
Unde piæ pascuntur apes, et prata legentes
Transmittunt seclis Heliconia mella futuris?
Dignius an vates alios exercuit unum
Femineæ virtutis opus? consorte redemto
Casta maritali successit Thessala fato,
Inque suos migrare virum non abnuit annos.
Hoc Graii memorant. Latiis movet ora Camœnis
Præscia fatorum Tanaquil, rediensque per undas
Clœlia Tibrinas, et eodem flumine ducens
Claudia virgineo cunctantem crine Cybeben.
Anne aliud toto molitur carminis actu
Mæonii mens alta senis? quod stagna Charybdis
Armavit, quod Scylla canes, quod pocula Circe;
Antiphatæ vitata fames, surdoque carina

Remige Sirenum cantus transvecta tenaces;
Lumine fraudatus Cyclops, contemta Calypso;
Penelopæ decus est, atque uni tanta paratur
Scena pudicitiæ. terræ pelagique labores,
Et totidem sævi bellis, quot fluctibus, anni,
Conjugii docuere fidem. sit Claudia felix
Teste Dea, castosque probet sub Numine mores,
Absolvens puppisque moras crimenque pudoris:
Penelope trahat arte procos, fallatque furentes
Stamina nocturnæ relegens sollertia telæ:
Non tamen audebunt titulis certare Serenæ.
Quod si nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in semina causæ,
Quis venerabilior sanguis, quæ major origo,
Quam regalis, erit? non hoc privata dedere
Limina, nec tantum poterat contingere numen
Angustis laribus. patruo te principe celsam
Bellipotens illustrat avus, qui signa Britanno
Intulit Oceano, Gætulaque repulit arma.
Claram Scipiadum taceat Cornelia gentem,
Seque minus jactet Libycis dotata tropæis.
Cardine tu gemino laurus prætendis avitas:
Inde Caledoniis, Australibus inde parentum
Cingeris exuviis. necdum moderamina mundi
Sumserat illa domus, cum te Lucina beatis
Ederet astrorum radiis. o maxima rerum
Gloria! post genitam didicit regnare Serenam.
  Quid dignum memorare tuis, Hispania, terris
Vox humana valet? primo levat æquore Solem
India: tu fessos exacta luce jugales

Proluis, inque tuo respirant sidera fluctu.
Dives equis, frugum facilis, pretiosa metallis,
Principibus fecunda piis. tibi secula debent
Trajanum: series his fontibus Ælia fluxit.
Hinc senior pater; hinc juvenum diademata fratrum.
Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit,
Aut armis domuit, varios aptantur in usus
Imperii: Phariæ segetes, et Punica messis
Castrorum devota cibo: dat Gallia robur
Militis: Illyricis sudant equitatibus alæ.
Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus
Contulit Augustos. fruges, æraria, miles
Undique conveniunt, totoque ex orbe leguntur:
Hæc generat, qui cuncta regant. nec laude virorum
Censeri contenta fuit, nisi matribus æque
Vinceret, et, gemino certatim splendida sexu,
Flaccillam Mariamque daret pulchramque Serenam.
Te nascente ferunt per pinguia culta tumentem
Divitiis undasse Tagum. Callæcia risit
Floribus, et roseis formosus Duria ripis
Vellera purpureo passim mutavit ovili.
Cantaber Oceanus vicino litore gemmas
Exspuit: effossis nec pallidus Astur oberrat
Montibus. oblatum sacris natalibus aurum
Vulgo vena vomit: Pyrenæisque sub antris
Ignea fluminеæ legere Ceraunia Nymphæ.
Quæque relabentes undas æstumque secutæ
In refluos venere palam Nereides amnes;
Confessæ plausu dominam, cecinere futuris
Auspicium thalamis. alio tum parvus in axe

Crescebat Stilicho, votique ignarus agebat,
Debita cui longe conjux, penitusque remoto
Orbe parabatur tanti concordia fati.
Nec tua mortalis meruit cunabula nutrix.
Ubera prima dabant gremiis redolentibus Horæ,
Ternaque te nudis innectens Gratia membris
Afflavit, docuitque loqui. quacunque per herbam
Reptares, fluxere rosæ: candentia nasci
Lilia. si placido cessissent lumina somno,
Purpura surgebat violæ factura cubile
Gramineum, vernansque tori regalis imago.
Omina non audet genitrix tam magna fateri,
Successusque suos arcani conscia voti
Spe trepidante tegit. gestabat Honorius arcto
Te pater amplexu. quoties ad limina princeps
Theudosius privatus adhuc fraterna veniret,
Oscula libabat, teque ad sua tecta ferebat
Lætior. in matrem teneris conversa querelis,—
Quid me de propriis auferre penatibus, inquis,
Imperat hic semper?—præsagia luserat error,
Et dedit augurium regnis infantia linguæ.
Defuncto genitore tuo sublimis adoptat
Te patruus, magnique animo solatia luctus
Restituens, propius, quam si genuisset, amavit
Defuncti fratris sobolem. nec carior olim
Mutua Ledæos devinxit cura Laconas.
Addidit et proprio germana vocabula nato;
Quaque datur, fratris speciem sibi reddit ademti.
Denique cum rerum summas electus habenas
Susciperet, non ante suis impendit amorem

Pignoribus, quam te pariter fidamque sororem
Litus ad Eoum terris acciret Iberis.
  Deseritur jam ripa Tagi, Zephyrique relictis
Sedibus Auroræ famulas properatur in urbes.
Incedunt geminæ, proles fraterna, puellæ;
Inde Serena minor, prior hinc Thermantia natu,
Expertes thalami, quarum Cythereia necdum
Sub juga cervices niveas Hymenæus adegit.
Utraque luminibus tumidum micat: utraque pulchro
Excitat ore faces. qualis Latonia virgo,
Et solo Jove nata soror; cum forte revisunt
Æquorei sortem patrui, spumantia cedunt
Æquora, castarum gressus venerata Dearum.
Non ludit Galatea procax, non improbus audet
Tangere Cymothoen Triton, totoque severos
Indicit mores pelago pudor, ipsaque Proteus
Arcet ab amplexu turpi Neptunia monstra.
Tales sceptriferi visuræ tecta parentis
Limen Honoriades penetrant regale sorores.
Ambas ille quidem patrio complexus amore:
Sed merito pietas in te proclivior ibat.
Et quoties, rerum moles ut publica cogit,
Tristior, aut ira tumidus flagrante redibat,
Cum patrem nati fugerent, atque ipsa timeret
Commotum Flaccilla virum, tu sola frementem
Frangere, tu blando poteras sermone mederi.
Alloquiis hærere tuis. secreta fideli * * *
Prisca puellares reverentia transilit annos.
Non talem Triviæ confert laudator Homerus
Alcinoo genitam: quæ, dum per litora vestes

Explicat, et famulas exercet læta choreas,
Auratam jaculata pilam, post naufraga somni
Otia progressum foliis expavit Ulyxen.
Pierius labor, et veterum tibi carmina vatum
Ludus erat: quos Smyrna dedit, quos Mantua, libros
Percurrens, damnas Helenen, nec parcis Elissæ.
Nobiliora tenent animos exempla pudicos.
Laodamia sequens remeantem rursus ad umbras
Phylaciden, et prona ruens Capaneia conjux
Communes ardente viro mixtura favillas,
Et gravis incumbens casto Lucretia ferro,
Vulnere quæ proprio facinus testata tyranni
Armavit patriæ justos in bella dolores,
Exsule Tarquinio; memorandaque concidit, uno
Ulta pudicitiam libertatemque cruore.
Talia facta libens non tu virtute minori,
Sed fato meliore, legis. jam nubilis ætas
Principe sollicito votis erexerat aulam
Incertis, quem tanta tori fortuna maneret.
Antiquos loquitur Musarum pagina Reges,
Quod dura sub lege procos certare juberent
Emturos thalamum dubii discrimine leti,
Et sua crudeles gauderent pignora mortis
Ambitione peti. curru Pisæa marino
Fugit tela Pelops: nam perfidus objice Regis
Prodidit Œnomai deceptum Myrtilus axem.
Hippomenes trepidus cursu ferroque secutam
Aurato volucrem flexit Schœneida pomo.
Herculeas vidit fluvio luctante palæstras
Mœnibus ex altis Calydo, pretiumque labori

Deianira fuit, cum pectora victor anhelo
Alcides premeret, retroque Acheloius iret
Decolor. attonitæ stringebant vulnera Nymphæ.
Saucia truncato pallebant flumina cornu.
Te non Hesperidum pomis, non amne subacto,
Non socerum fallente rota, sed judice dignus
Augusto, variis Stilicho spectatus in armis
Accipit, et regni dotes virtute paravit.
  Sæpe duces meritas bello tribuere coronas.
Hunc cingit muralis honos: hunc civica quercus
Nexuit: hunc domitis ambit rostrata carinis.
Solus militiæ mira mercede jugalem
Promeruit Stilicho, socero referente, coronam.
Agnovit patrui similem Thermantia curam:
Nupsit et illa duci. sed longe fata sororis
Inferiora tuis. alio tibi lumine tedas
Accendit Romana Salus, magnisque coronis
Conjugium fit cura tuum. delectus equorum,
Quos Phrygiæ matres, Argæaque gramina pastæ
Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt,
Primus honos. gemino mox idem culmine duxit
Agmina; commissosque labor sic gessit honores,
Ut semper merito princeps cum magna dedisset,
Deberet majora tamen. si bellica nubes
Ingrueret, quamvis annis et jure minori
Cedere grandævos equitum peditumque magistros
Adspiceres, totumque palam permittere Martem.
Nec gradus ætatisve pudor senioribus obstat,
Ne juveni parere velint. ceu flamine molli,
Tranquillisque fretis, clavum sibi quisque regendum

Vindicat: incumbat si turbidus Auster, et unda
Pulset utrumque latus; posito certamine nautæ
Contenti meliore manu, seseque ratemque
Unius imperiis tradunt, artemque pavore
Confessis finem studiis fecere procellæ.
Haud aliter Stilicho, fremuit cum Thracia belli
Tempestas, cunctis pariter cedentibus, unus
Eligitur ductor. suffragia quippe peregit
Judex vera timor. victus ratione salutis
Ambitus, et pulsus tacuit formidine livor.
Quis tibi tunc per membra tremor, quantæq; cadebant
Ubertim lacrimæ, cum sæva vocantibus arma
Jam lituis, madido respectans limina vultu,
Optares reducem, galeæque inserta minaci
Oscula cristati raperes festina mariti?
Gaudia quæ rursus, cum post victricia tandem
Classica sidereas ferratum pectus in ulnas
Exciperes: castæ tuto per dulcia noctis
Otia pugnarum seriem narrare juberes?
Non illo nitidos unquam bellante capillos
Comere: non solitos gemmarum sumere cultus.
Numinibus votisque vacas, et supplice crine
Verris humum. teritur neglectæ gratia formæ
Cum proprio reditura viro. nec deside cura
Segnis marcet amor. laudem prudentia belli
Feminea pro parte subit. dum gentibus ille
Confligit, vigili tu prospicis omnia sensu:
Ne quid in absentem virtutibus obvia semper
Audeat invidiæ rabies, neu rumor iniquus;
Ne qua procul positis furto subsederit armis

Calliditas nocitura domi. tu sedula quondam
Rufino meditante nefas, cum quæreret artes
In ducis exitium, conjuratosque foveret
Contra pila Getas, motus rimata latentes,
Mandatis tremebunda virum scriptisque monebas.

RELIQUA DESIDERANTUR.

EPITHALAMIUM

DICTUM

PALLADIO V. C. TRIBUNO ET NOTARIO

ET

CELERINÆ.

PRÆFATIO. V. 1—8.

Carmina per thalamum, quamvis festina, negare
  Nec volui genero, nec potui socero.
Hic socius, dux ille mihi ; nostrique per aulam
  Ordinis hic consors emicat, ille prior.
Hunc mihi conjungit studiis communibus ætas;
  Hunc mihi proponit vel senium vel honos.
Carmen amor generi, soceri reverentia poscit,
  Officio vatis, militis obsequio.

EPITHALAMIUM

PALLADII ET CELERINÆ.

V. 1—21.

Forte Venus blando quæsitum frigore somnum
Vitibus intexti gremio susceperat antri,
Densaque sidereos per gramina fuderat artus,
Acclinis florum cumulo. crispatur opaca
Pampinus, et mites undatim ventilat uvas.
Ora decet neglecta sopor; fastidit amictum
Æstus, et exuto translucent pectore frondes.
Idaliæ juxta famulæ, triplexque vicissim
Nexa sub ingenti requiescit Gratia quercu.
Pennati passim pueri, quo quemque vocavit
Umbra, jacent. fluitant arcus, ramisque propinquis
Pendentes placido suspirant igne pharetræ.
Pars vigiles ludunt, aut per virgulta vagantur.
Scrutantur nidos avium, vel roscida læti
Mala legunt, donum Veneris, flexusque sequuntur
Palmitis, et summas pennis librantur in ulmos.
Defendunt alii lucum; Dryadasque procaces
Spectandi cupidas, et rustica Numina pellunt,
Sylvestresque Deos: longeque tuentibus antrum
Flammea lascivis intendunt spicula Faunis.
Cum subito varius vicina clamor ab urbe,

Et fausti juvenum plausus, mixtæque choreis
Auditæ per rura lyræ. Celerina per omnes
Italiæ canitur montes, omnisque maritum
Palladium resonabat ager. pervenit ad aures
Vox jucunda Deæ, strepituque excita resedit,
Et reliquum nitido detersit pollice somnum.
Utque erat interjecta comas, turbata capillos,
Mollibus exsurgit stratis, Hymenæon et omne
Agmen, et innumeros Hymenæon poscit Amores.
Hunc Musa genitum legit Cytherea, ducemque
Præfecit thalamis. nullum junxisse cubile
Hoc sine, nec primas fas est attollere tedas.
Conspicitur tandem. platano namque ille sub alta
Fusus inæquales cera texebat avenas,
Mænaliosque modos, et pastoralia labris
Murmura tentabat relegens, orisque recursu
Dissimili tenuem variabat arundine ventum.
Restitit, ut vidit Venerem, digitisque remissis
Ad terram tacito defluxit fistula lapsu.
Dulce micant oculi: niveas infecerat igni
Solque pudorque genas: dubiam lanuginis umbram
Cæsaries intonsa tegit. prior ipsa silentem
Compellat: Nunquamne, puer, dilecta relinques
Carmina? maternis nunquam satiabere donis,
Dedite Musarum studio, nimiumque parentis
Æmule? quid medio tecum modularis in æstu?
Jamne tibi sordent citharæ? jam lustra Lycei,
Atque pecus cordi, redituraque rupibus Echo?
Huc ades, et tantæ nobis edissere causas
Lætitiæ: cui pompa toro tam clara resultet,

Quæ nova dotetur virgo: patriamque genusque
Pande, quibus terris orti, quo semine ducti.
Haud ignarus enim: nec te connubia fallunt
Ulla: tuo primæ libantur fœdere noctes.—
Ille refert: Equidem dudum te, Diva, morantem
Mirabar, quid adhuc tanti secura maneres
Conjugii: non parva tibi mandatur origo.
Fascibus insignes, et legum culmine fultæ
Convenere domus, et qui lectissimus orbi
Sanguis erat. rubris quæ fluctibus insula latrat,
Quis locus Æthiopum, quæ sic impervia famæ
Secessit regio, quo non rumore secundo
Palladii penetravit amor, mentisque benignæ
Temperies, doctique sales, et grata senectus?
Per cunctos iit ille gradus, aulæque labores
Emensus, tenuit summæ fastigia sedis,
Eoum stabili moderatus jure Senatum.
Hic splendor juveni. cunabula prima puellæ
Danubius, veteresque Tomi. Mavortia matris
Nobilitas spoliis armisque exsultat avitis,
Immensamque trahit Celerini robore lucem,
Qui quondam Meroen jussus Nilumque tueri,
Cum sibi, post obitus et Parthica fulmina Cari,
Sceptra daret miles, rebusque imponere vellet,
Despexit fremitus, et prætulit otia regno.
Respuit ingestum, quod vi, quod poscere ferro
Posthabita pietate solent. tum purpura primum
Inferior virtute fuit, meruitque repulsam
Obvia majestas. doluit Fortuna minorem
Se concessa viro. magnum delata potestas,

Majorem contemta probat. cognomina sumsit
Plena ducis genitor: paulatim evectus in altum,
Princeps militiæ, qua non illustrior exstat
Altera: cunctorum tabulas assignat honorum;
Rectorum tractat numerum; constringit in unum
Sparsas imperii vires, cuneosque recenset
Dispositos: quæ Sarmaticis custodia ripis,
Quæ sævis objecta Getis, quæ Saxona frenat
Vel Scotum legio: quantæ cinxere cohortes
Oceanum; quanto pacatur milite Rhenus.
Casta domus, sincera fides, industria sollers.
Elegit Stilicho. nihil ultra laudibus addi
Judiciove potest. tali nubente puella
Nonne tibi cessare nefas? duc protinus omnes,
Duc age. marcentes cupio quassare coronas,
Et vibrare faces, et noctem ducere ludo.
Hæc quoque non vilem mihi fistula commodat usum,
Responsura choris.—vix hæc Hymenæus. at illa
Fontibus abluitur gelidis, legemque capillo
Reddit, et ornatum formæ: prelisque solutæ
Mira Dioneæ sumit velamina telæ.
Floribus exstruitur currus: juga floribus halant:
Florea purpureas annectunt frena columbas.
Undiq; concurrunt volucres, quæcunq; frementem
Permulcent Athesin cantu, quas Larius audit,
Quas Benacus alit, quas excipit amne quieto
Mincius. ereptis obmutuit unda querelis.
Eridani ripas, et raucæ stagna Padusæ
Diffugiens nudavit olor. lætantur Amores,
Frenatisque truces avibus per nubila vecti

Ostentant se quisque Deæ, magnoque tumultu
Confligunt; pronique manus in verbera tendunt,
Atque impune cadunt. lapsus meliore volatu
Consequitur, vincitque suos auriga jugales.
Ut thalami tetigere fores, tum vere rubentes
Desuper invertunt calathos, largosque rosarum
Imbres, et violas plenis sparsere pharetris,
Collectas Veneris prato, quibus ipse pepercit
Sirius, et teneras clementi sidere fovit.
Gemmatis alii per totum balsama tectum
Effudere cadis, duro quæ saucius ungue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.
Aggreditur Cytherea nurum, flentemque pudico
Detraxit matris gremio. matura tumescit
Virginitas, superatque nives ac lilia candor,
Et patrium flavis testatur crinibus Istrum.
Tum dextram complexa viri, dextramque puellæ
Tradit, et his ultro sancit connubia dictis:—
Vivite concordes, et nostrum discite munus.
Oscula mille sonent. livescant brachia nexu,
Labra ligent animas. neu tu virtute paterna
Confidas, juvenis. non est terrore domanda,
Sed precibus pacanda tibi. concede marito
Tu quoque, neu Scythicas infensis unguibus iras
Exercere velis. vinci patiare rogamus.
Sic uxor, sic mater eris. quid lumina tingis,
Virgo? crede mihi, quem nunc horrescis, amabis.
Dixit: et aligera geminos arcuque manuque
Præstantes e plebe vocat. puer ilicet Æthon,
Et Pyrois rutilas respersi murice plumas

Prosiliunt, puroque imbutis melle sagittis,
Hic nuptam petit, ille virum. sonuere reducta
Cornua. certa Notos pariter sulcavit arundo,
Et pariter fixis hæserunt tela medullis.

IN LIBRUM I

RAPTUS PROSERPINÆ

PRÆFATIO.

V. 1—12.

INVENTA secuit primus qui nave profundum,
 Et rudibus remis sollicitavit aquas:
Qui dubiis ausus committere flatibus alnum,
 Quas natura negat, præbuit arte vias.
Tranquillis primum trepidus se credidit undis,
 Litora securo tramite summa legens:
Mox longos tentare sinus, et linquere terras,
 Et leni cœpit pandere vela Noto.
Ast ubi paulatim præceps audacia crevit,
 Cordaque languentem dedidicere metum;
Jam vagus exsultat pelago, cœlumque secutus
 Ægeas hiemes Ioniasque domat.

RAPTUS PROSERPINÆ.

LIBER I.

V. 1—21.

Inferni raptoris equos, afflataque curru
Sidera Tænario, caligantesque profundæ
Junonis thalamos audaci prodere cantu
Mens congesta jubet. gressus removete, profani.
Jam furor humanos de nostro pectore sensus
Expulit, et totum spirant præcordia Phœbum.
Jam mihi cernuntur trepidis delubra moveri
Sedibus, et claram dispergere culmina lucem,
Adventum testata Dei. jam magnus ab imis
Auditur fremitus terris, templumque remugit
Cecropium, sanctasque faces extollit Eleusin.
Angues Triptolemi stridunt, et squamea curvis
Colla levant attrita jugis, lapsuque sereno
Erecti roseas tendunt ad carmina cristas.
Ecce procul ternas Hecate variata figuras
Exoritur, lenisque simul procedit Iacchus
Crinali florens edera, quem Parthica velat
Tigris, et auratos in nodum colligit ungues:
Ebria Mæonius firmat vestigia thyrsus.
Dî, quibus innumerum vacui famulantur Averni
Vulgus iners, opibus quorum donatur avaris

Quidquid in orbe perit, quos Styx liventibus ambit
Interfusa vadis, et quos fumantia torquens
Æquora gurgitibus Phlegethon perlustrat anhelis;
Vos mihi sacrarum penetralia pandite rerum,
Et vestri secreta poli: qua lampade Ditem
Flexit Amor, quo ducta ferox Proserpina raptu
Possedit dotale Chaos, quantasque per oras
Sollicito genitrix erraverit anxia cursu:
Unde datæ populis leges, et glande relicta
Cesserit inventis Dodonia quercus aristis.
Dux Erebi quondam tumidas exarsit in iras
Prœlia moturus Superis, quod solus egeret
Connubii, sterilesque diu consumeret annos,
Impatiens nescire torum, nullasque mariti
Illecebras, nec dulce patris cognoscere nomen.
Jam quæcunque latent ferali monstra barathro
In turmas aciemque ruunt, contraque Tonantem
Conjurant Furiæ: crinitaque sontibus hydris
Tisiphone, quatiens infausto lumine pinum,
Armatos ad castra vocat pallentia Manes.
Pæne reluctatis iterum pugnantia rebus
Rupissent elementa fidem, penitusque revulso
Carcere laxatis pubes Titania vinclis
Vidisset cœleste jubar, rursusque cruentus
Ægæon positis arcto de corpore nodis
Obvia centeno vexasset fulmina motu.
Sed Parcæ vetuere minas, orbique timentes
Ante pedes soliumque ducis fudere severam
Canitiem, genibusque suas cum supplice vultu
Admovere manus, quarum sub jure tenentur

Omnia, quæ seriem fatorum pollice ducunt,
Longaque ferratis evolvunt secula pensis.
Prima fero Lachesis clamabat talia Regi,
Incultas dispersa comas: O maxime noctis
Arbiter, umbrarumque potens, cui nostra laborant
Stamina; qui finem cunctis et semina præbes,
Nascendique vices alterna morte rependis;
Qui vitam letumque regis: (nam quidquid ubique
Gignit materies, hoc te donante creatur,
Debeturque tibi, certisque ambagibus ævi
Rursus corporeos animæ mutantur in artus:)
Ne pete firmatas pacis dissolvere leges,
Quas dedimus, nevitque colus: neu fœdera fratrum
Civili converte tuba. cur impia tollis
Signa? quid incestis aperis Titanibus auras?
Posce Jovem, dabitur conjux.—vix illa: pepercit,
Erubuitque preces, animusque relanguit atrox,
Quamvis indocilis flecti. ceu turbine rauco
Cum gravis armatur Boreas, glacieque nivali
Hispidus et Getica concretus grandine pennas,
Bella cupit, pelagus, silvas, camposque sonoro
Flamine rapturus: si forte adversus aenos
Æolus objecit postes, vanescit inanis
Impetus, et fractæ redeunt in claustra procellæ.
Tum Maja genitum, qui fervida dicta reportet,
Imperat acciri. Cyllenius adstitit ales,
Somniferam quatiens virgam, tectusque galero.
Ipse rudi fultus solio, nigraque verendus
Majestate sedet. squalent immania fœdo
Sceptra situ; sublime caput mœstissima nubes

Asperat, et diræ riget inclementia formæ.
Terrorem dolor augebat. tum talia celso
Ore tonat: (tremefacta silent dicente tyranno
Atria; latratum triplicem compescuit ingens
Janitor, et presso lacrimarum fonte resedit
Cocytos, tacitisque Acheron obmutuit undis,
Et Phlegethonteæ requierunt murmura ripæ:)
  Atlantis Tegeæe nepos, commune profundis
Et superis Numen, qui fas per limen utrumque
Solus habes, geminoque facis commercia mundo,
I, celeres proscinde Notos, et jussa superbo
Redde Jovi: Tantumne tibi, sævissime fratrum,
In me juris erit? sic nobis noxia vires
Cum cœlo Fortuna tulit? num robur et arma
Perdidimus, si rapta dies? an forte jacentes
Ignavosque putas, quod non Cyclopia tela
Stringimus, aut vanas tonitru deludimus aures?
Nonne satis visum, grati quod luminis expers
Tertia supremæ patior dispendia sortis,
Informesque plagas; cum te lætissimus ornet
Signifer, et vario cingant splendore Triones?
Sed thalamis etiam prohibes? Nereïa glauco
Neptunum gremio complectitur Amphitrite.
Te consanguineo recipit post fulmina fessum
Juno sinu. quid enim narrem Latonia furta?
Quid Cererem, magnamque Themin? tibi tanta creandi
Copia: te felix natorum turba coronat.
Ast ego deserta mœrens inglorius aula
Implacidas nullo solabor pignore curas?
Non adeo toleranda quies. primordia testor

Noctis, et horrendæ stagna intemerata paludis,
Si dicto parere negas, patefacta ciebo
Tartara: Saturni veteres laxabo catenas:
Obducam tenebris lucem: compage soluta
Fulgidus umbroso miscebitur axis Averno.
Vix ea fatus erat, jam nuntius astra tenebat.
Audierat mandata pater, secumque volutat
Diversos ducens animos, quæ tale sequatur
Conjugium, Stygiosque velit pro Sole recessus.
Certa requirenti tandem sententia sedit.
Hennææ Cereri proles optata virebat
Unica; nec tribuit sobolem Lucina secundam,
Fessaque post primos hæserunt viscera partus,
Infecunda quidem; sed cunctis altior exstat
Matribus, et numeri damnum Proserpina pensat.
Hanc fovet, hanc sequitur. vitulam non blandius ambit
Torva parens; pedibus quæ nondum proterit arva,
Nec nova lunatæ curvavit germina frontis.
Jam vicina toro plenis adoleverat annis
Virginitas: tenerum jam pronuba flamma pudorem
Sollicitat: mixtaque tremit formidine votum.
Personat aula procis. pariter pro virgine certant
Mars clipeo melior, Phœbus præstantior arcu.
Mars donat Rhodopen, Phœbus largitur Amyclas,
Et Delon Clariosque lares. hinc æmula Juno,
Hinc poscit Latona nurum. despexit utramque
Flava Ceres; raptusque timens (heu cæca futuri!)
Commendat Siculis furtim sua gaudia terris,
Ingenio confisa loci. Trinacria quondam
Italiæ pars una fuit: sed pontus et æstus

Mutavere situm. rupit confinia Nereus
Victor, et abscissos interluit æquore montes;
Parvaque cognatas prohibent discrimina terras.
Nunc illam socia raptam tellure trisulcam
Opponit natura mari. caput inde Pachyni
Respuit Ionias prætentis rupibus iras:
Hinc latrat Gætula Thetis, Lilybæaque pulsat
Brachia consurgens; hinc dedignata teneri
Concutit objectum rabies Tyrrhena Pelorum.
In medio scopulis se porrigit Ætna perustis:
Ætna Giganteos nunquam tacitura triumphos,
Enceladi bustum, qui saucia terga revinctus
Spirat inexhaustum flagranti pectore sulfur.
Et quoties detrectat onus cervice rebelli
In dextrum lævumque latus, tunc insula fundo
Vellitur, et dubiæ nutant cum mœnibus urbes.
Ætnæos apices solo cognoscere visu,
Non aditu tentare, licet. pars cetera frondet
Arboribus: teritur nullo cultore cacumen.
Nunc vomit indigenas nimbos, piceaque gravatum
Fœdat nube diem: nunc molibus astra lacessit
Terrificis, damnisque suis incendia nutrit.
Sed, quamvis nimio fervens exuberet æstu,
Scit nivibus servare fidem, pariterque favillis
Durescit glacies tanti secura vaporis,
Arcano defensa gelu, fumoque fideli
Lambit contiguas innoxia flamma pruinas.
Quæ scopulos tormenta rotant? quæ tanta cavernas
Vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius amnis?
Sive quod objicibus discurrens ventus opertis

Offenso per saxa furit rimosa meatu,
Dum scrutatur iter, libertatemque reposcens
Putria multivagis populatur flatibus antra.
Seu mare sulfurei ductum per viscera montis
Oppressis ignescit aquis, et pondera librat.
Hic ubi servandum mater fidissima pignus
Abdidit, ad Phrygios tendit secura penates,
Turrigeramque petit Cybelen, sinuosa draconum
Membra regens, volucri qui pervia nubila tractu
Signant, et placidis humectant frena venenis.
Frontem crista tegit: pingunt maculosa virentes
Terga notæ: rutilum squamis intermicat aurum.
Nunc spiris Zephyros tranant: nunc arva volatu
Inferiore secant. cano rota pulvere labens
Sulcatam fecundat humum. flavescit aristis
Orbita. surgentes condunt vestigia culmi.
Vestit iter comitata seges. jam linquitur Ætna,
Totaque decrescit refugo Trinacria visu.
Heu quoties præsaga mali violavit oborto
Rore genas! quoties oculos ad tecta retorsit
Talia voce movens! Salve, gratissima tellus,
Quam nos prætulimus cœlo: tibi gaudia nostri
Sanguinis, et caros uteri commendo labores.
Præmia digna manent. nullos patiere ligones,
Et nullo rigidi versabere vomeris ictu.
Sponte tuus florebit ager. cessante juvenco
Ditior oblatas mirabitur incola messes.
Sic ait, et fulvis serpentibus attigit Iden.
Hic ædes augusta Deæ, templique colendi
Religiosa silex, densis quam pinus opacat

Frondibus, et nulla lucos agitante procella
Stridula coniferis modulatur carmina ramis.
Terribiles intus thiasi, vesanaque mixto
Concentu delubra gemunt. ululatibus Ide
Bacchatur. timidas inclinant Gargara silvas.
Postquam visa Ceres, mugitum tympana frenant:
Conticuere chori: Corybas non impulit ensem:
Non buxus, non æra sonant: blandasque leones
Submisere jubas. adytis gavisa Cybebe
Exsilit, et pronas intendit ad oscula turres.
Viderat hæc dudum summa speculatus ab arce
Jupiter, ac Veneri mentis penetralia nudat.—
Curarum secreta tibi, Cytherea, fatebor.
Candida Tartareo nuptum Proserpina Regi
Jam dudum decreta dari. sic Atropos urget:
Sic cecinit longæva Themis. nunc matre remota
(Rem peragi tempus) fines invade Sicanos,
Et Cereris prolem patulis illudere campis,
Crastina puniceos cum lux detexerit ortus,
Coge tuis armata dolis; quibus urere cuncta,
Me quoque sæpe, soles. cur ultima regna quiescunt?
Nulla sit immunis regio, nullumque sub umbris
Pectus inaccensum Veneri. jam tristis Erinnys
Sentiat ardores: Acheron, Ditisque severi
Ferrea lascivis mollescant corda sagittis.
Accelerat præcepta Venus; jussuque parentis
Pallas, et inflexo quæ terret Mænala cornu,
Addunt se comites. divino semita gressu
Claruit. augurium qualis laturus iniquum
Præpes sanguineo dilabitur igne cometes

Prodigiale rubens: non illum navita tuto,
Non impune vident populi: sed crine minaci
Nuntiat aut ratibus ventos, aut urbibus hostes.
   Devenere locum, Cereris quo tecta virebant
Cyclopum firmata manu. stant ardua ferro
Mœnia; ferrati postes: immensaque nectit
Claustra chalybs. nullum tanto sudore Pyracmon,
Nec Steropes construxit opus: nec talibus unquam
Spiravere notis animæ: nec flumine tanto
Incoctum maduit lassa fornace metallum.
Atria vestit ebur: trabibus solidatur aenis
Culmen, et in celsas surgunt electra columnas.
   Ipsa domum tenero mulcens Proserpina cantu
Irrita texebat rediturae munera matri.
Hic elementorum seriem sedesque paternas
Insignibat acu: veterem qua lege tumultum
Discrevit Natura parens, et semina justis
Discessere locis. quidquid leve, fertur in altum:
In medium graviora cadunt: incanduit æther:
Egit flamma polum: fluxit mare: terra pependit.
Nec color unus inest. stellas accendit in auro,
Ostro fundit aquas, attollit litora gemmis,
Filaque mentitos jam jam cælantia fluctus
Arte tument. credas illidi cautibus algam,
Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.
Addit quinque plagas. mediam subtemine rubro
Obsessam fervore notat. squalebat adustus
Limes, et assiduo sitiebant stamina sole.
Vitales utrinque duas; quas mitis oberrat
Temperies, habitanda viris. tum fine supremo

Torpentes traxit geminas, brumaque perenni
Fœdat, et æterno contristat frigore telas.
  Nec non et patrui pingit sacraria Ditis,
Fatalesque sibi manes. nec defuit omen:
Præscia nam subitis maduerunt fletibus ora.
  Cœperat et vitreis summo jam margine texti
Oceanum sinuare vadis: sed cardine verso
Sensit adesse Deas, imperfectumque laborem
Deserit, et niveos infecit purpura vultus
Per liquidas succensa genas: castæque pudoris
Illuxere faces. non sic decus ardet eburnum,
Lydia Sidonio quod femina tinxerit ostro.
Merserat unda diem. sparso nox humida somno
Languida cæruleis invexerat otia bigis.
  Jamque viam Pluto superas molitur ad auras
Germani monitu. torvos invisa jugales
Alecto temone ligat, qui pascua mandunt
Cocyti, spatiisque Erebi nigrantibus errant,
Stagnaque tranquillæ potantes marcida Lethes
Ægra soporatis spumant oblivia linguis:
Orphnæus crudele micans, Æthonque sagitta
Ocior, et Stygii sublimis gloria Nycteus
Armenti, Ditisque nota signatus Alastor,
Stabant ante fores juncti, sævumque fremebant
Crastina venturæ spectantes gaudia prædæ.

IN LIBRUM II

RAPTUS PROSERPINÆ

PRÆFATIO

AD FLORENTINUM.

V. 1—16.

Otia sopitis ageret cum cantibus Orpheus,
  Neglectumque diu seposuisset ebur;
Lugebant erepta sibi solatia Nymphæ,
  Quærebant dulces flumina mœsta modos.
Sæva feris natura redit, metuensque leonum
  Implorat citharæ vacca tacentis opem.
Illius et duri flevere silentia montes,
  Silvaque Bistoniam sæpe secuta chelyn.
Sed postquam Inachiis Alcides missus ab Argis
  Thracia pacifero contigit arva pede,
Diraque sanguinei vertit præsepia Regis,
  Et Diomedeos gramine pavit equos:
Tum patriæ festo lætatus tempore vates
  Desuetæ repetit fila canora lyræ,
Et resides levi modulatus pectine nervos
  Pollice festino mobile duxit ebur.

Vix auditus erat: venti frenantur et undæ.
Pigrior adstrictis torpuit Hebrus aquis.
Porrexit Rhodope sitientes carmina rupes,
Excussit gelidas pronior Ossa nives.
Ardua nudato descendit populus Hæmo,
Et comitem quercum pinus amica trahit.
Cirrhæasque Dei quamvis despexerit artes,
Orpheis laurus vocibus acta venit.
Securum blandi leporem fovere Molossi,
Vicinumque lupo præbuit agna latus.
Concordes varia ludunt cum tigride damæ,
Massylam cervi non timuere jubam.
Ille novercales stimulos, actusque canebat
Herculis, et forti monstra subacta manu,
Qui timidæ matri pressos ostenderit angues,
Intrepidusque fero riserit ore puer.—
Te neque Dictæas quatiens mugitibus urbes
Taurus, nec Stygii terruit ira canis:
Non leo sidereos cœli rediturus ad axes,
Non Erymanthei gloria montis aper.
Solvis Amazonios cinctus, Stymphalidas arcu
Appetis, Occiduo ducis ab orbe greges:
Tergeminique ducis numerosos dejicis artus,
Et toties uno victor ab hoste redis.
Non cadere Antæo, non crescere profuit Hydræ:
Non cervam volucres eripuere pedes.
Caci flamma perit: rubuit Busiride Nilus:
Prostratis rubuit nubigenis Pholoe.
Te Libyci stupuere sinus: te maximus Atlas
Horruit, imposito cum premerere polo.

Firmior Herculea mundus cervice pependit:
  Lustrarunt humeros Phœbus et astra tuos.
Thracius hæc vates. sed tu Tyrinthius alter,
  Florentine, mihi: tu mea plectra moves,
Antraque Musarum longo torpentia somno
  Excutis, et placidos ducis in orbe choros.

RAPTUS PROSERPINÆ.

LIBER II.

V. 1—21.

IMPULIT Ionios præmisso lumine fluctus
Nondum pura dies: tremulis vibravit in undis
Ardor, et errantes ludunt per cærula flammæ.
Jamque audax animi, fidæque oblita parentis,
Fraude Dionæa riguos Proserpina saltus
(Sic Parcæ voluere) petit. ter cardine verso
Præsagum cecinere fores: ter conscia fati
Flebile terrificis gemuit mugitibus Henna.
Nullis illa tamen monstris, nulloque tenetur
Prodigio. comites gressum junxere sorores.
Prima dolo gaudens, et tanti callida voti,
It Venus, et raptus metitur corde futuros,
Jam durum flexura Chaos, jam, Dite subacto,
Ingenti famulos Manes ductura triumpho.
  Illi multifidos crinis sinuatur in orbes
Idalia divisus acu. sudata marito
Fibula purpureos gemma suspendit amictus.
  Candida Parrhasii post hanc Regina Lycei,
Et Pandionias quæ cuspide protegit arces,
Utraque virgo, ruunt: hæc tristibus aspera bellis;
Hæc metuenda feris. Tritonia casside fulva

Cælatum Typhona gerit, qui, summa peremtus,
Ima parte viget, moriens et parte superstes:
Hastaque terribili surgens per nubila gyro
Instar habet silvæ : tantum stridentia colla
Gorgonos obtentu pallæ fulgentis inumbrat.
At Triviæ lenis species, et multus in ore
Frater erat, Phœbique genas et lumina Phœbi
Esse putes, solusque dabat discrimina sexus.
Brachia nuda nitent: levibus projecerat auris
Indociles errare comas, arcuque remisso
Otia nervus agit: pendent post terga sagittæ.
Crispatur gemino vestis Gortynia cinctu
Poplite fusa tenus, motoque in stamine Delos
Errat, et aurato trahitur circumflua ponto.
Quas inter Cereris proles, nunc gloria matris,
Mox dolor, æquali tendit per gramina passu,
Nec membris nec honore minor; potuitque videri
Pallas, si clipeum, si ferret spicula, Phœbe.
Collectæ tereti nodantur jaspide vestes.
Pectinis ingenio nunquam felicior arti
Contigit eventus: nullæ sic consona telæ
Fila, nec in tantum veri duxere figuram.
Hic Hyperionio Solem de semine nasci
Fecerat, et pariter, forma sed dispare, Lunam,
Auroræ noctisque duces. cunabula Tethys
Præbet, et infantes gremio solatur anhelos,
Cæruleusque sinus roseis radiatur alumnis.
Invalidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce gravem, nec pubescentibus alte
Cristatum radiis. primo clementior ævo

Fingitur, et tenerum vagitu despuit ignem.
Læva parte soror vitrei libamina potat
Uberis, et parvo signatur tempora cornu.
Tali luxuriat cultu. comitantur euntem
Naides, et socia stipant utrinque corona,
Quæ fontes, Crinise, tuos, et saxa rotantem
Pantagiam, nomenque Gelan qui præbuit urbi,
Concelebrant: quas pigra vado Camerina palustri,
Quas Arethusæi latices, quas advena nutrit
Alpheus. Cyane totum supereminet agmen.
Qualis Amazonidum peltis exsultat aduncis
Pulchra cohors, quoties Arcton populata virago
Hippolyte niveas ducit post prœlia turmas;
Seu flavos stravere Getas, seu forte rigentem
Thermodontiaca Tanain fregere securi.
Aut quales referunt Baccho solennia Nymphæ
Mæoniæ, quas Hermus alit, ripasque paternas
Percurrunt auro madidæ; lætatur in antro
Amnis, et undantem declinat prodigus urnam.
Viderat herboso sacrum de vertice vulgus
Henna parens florum, curvaque in valle sedentem
Compellat Zephyrum: Pater o gratissime veris,
Qui mea lascivo regnas per prata meatu
Semper, et assiduis irroras flatibus annum,
Respice Nympharum cœtus, et celsa Tonantis
Germina, per nostros dignantia ludere campos.
Nunc adsis faveasque, precor: nunc omnia fetu
Pubescant virgulta velis, ut fertilis Hybla
Invideat, vincique suos non abnuat hortos.
Quidquid thuriferis spirat Panchaia silvis,

Quidquid odoratus longe blanditur Hydaspes,
Quidquid ab extremis ales longæva Sabæis
Colligit, optato repetens exordia busto,
In venas disperge meas, et flamine largo
Rura fove: merear divino pollice carpi,
Et nostris cupiant ornari Numina sertis.
Dixerat. ille novo madidantes nectare pennas
Concutit, et glebas fecundo rore maritat;
Quaque volat, vernus sequitur rubor. omnis in herbas
Turget humus, medioque patent convexa sereno:
Sanguineo splendore rosas, vaccinia nigro
Induit, et dulci violas ferrugine pingit.
Parthica quæ tantis variantur cingula gemmis
Regales vinctura sinus? quæ vellera tantum
Ditibus Assyrii spumis fucantur aeni?
Non tales volucer pandit Junonius alas:
Nec sic innumeros arcu mutante colores
Incipiens redimitur hiems, cum tramite flexo
Semita discretis interviret humida nimbis.
Forma loci superat flores: curvata tumore
Parvo planities, et mollibus edita clivis
Creverat in collem. vivo de pumice fontes
Roscida mobilibus lambebant gramina rivis.
Silvaque torrentes ramorum frigore soles
Temperat, et medio brumam sibi vindicat æstu:
Apta fretis abies, bellis accommoda cornus,
Quercus amica Jovi, tumulos tectura cupressus,
Ilex plena favis, venturi præscia laurus.
Fluctuat hic denso crispata cacumine buxus,
Hic ederæ serpunt, hic pampinus induit ulmos

Haud procul inde lacus (Pergum dixere Sicani)
Panditur, et nemorum frondoso margine cinctus
Vicinis pallescit aquis. admittit in altum
Cernentes oculos, et late pervius humor
Ducit inoffensos liquido sub gurgite visus,
Imaque perspicui prodit secreta profundi.
  Huc elapsa cohors gaudent per florea rura.
Hortatur Cytherea legant: Nunc ite, sorores,
Dum matutinis præsudat Solibus aer,
Dum meus humectat flaventes Lucifer agros,
Roranti prævectus equo.—sic fata, doloris
Carpit signa sui. varios tum cetera saltus
Invasere cohors. credas examina fundi
Hyblæum raptura thymum, cum cerea Reges
Castra movent, fagique cava demissus ab alvo
Mellifer electis exercitus obstrepit herbis.
Pratorum spoliatur honos. hæc lilia fuscis
Intexit violis: hanc mollis amaracus ornat:
Hæc graditur stellata rosis; hæc alba ligustris.
Te quoque flebilibus mœrens, Hyacinthe, figuris,
Narcissumque metunt, nunc inclita germina veris,
Præstantes olim pueros: tu natus Amyclis;
Hunc Helicon genuit: te disci perculit error;
Hunc fontis decepit amor: te fronte retusa
Delius, hunc fracta Cephissos arundine luget.
  Æstuat ante alias avido fervore legendi
Frugiferæ spes una Deæ. nunc vimine texto
Ridentes calathos spoliis agrestibus implet:
Nunc sociat flores, seseque ignara coronat,
Augurium fatale tori. quin ipsa tubarum

Armorumque potens, dextram, qua fortia turbat
Agmina, qua stabiles portas et mœnia vellit,
Jam levibus laxat studiis, hastamque reponit,
Insolitisque docet galeam mitescere sertis.
Ferratus lascivit apex, horrorque recessit
Martius, et cristæ pacato fulgure vernant.
Nec, quæ Parthenium canibus scrutatur odorem,
Aspernata choros, libertatemque comarum
Injecta tantum voluit frenare corona.
  Talia virgineo passim dum more geruntur,
Ecce repens mugire fragor, confligere turres,
Pronaque vibratis radicibus oppida verti.
Causa latet. dubios agnovit sola tumultus
Diva Paphi, mixtoque metu perterrita gaudet.
Jamque per anfractus animarum rector opacos
Sub terris quærebat iter, gravibusque gementem
Enceladum calcabat equis. immania findunt
Membra rotæ, pressaque Gigas cervice laborat
Sicaniam cum Dite ferens, tentatque moveri
Debilis, et fessis serpentibus impedit axem.
Fumida sulfureo prælabitur orbita dorso.
Ac velut occultus securum prodit in hostem
Miles, et effossi subter fundamina campi
Transilit elusos arcano limite muros,
Turbaque deceptas victrix erumpit in arces,
Terrigenas imitata viros: sic tertius heres
Saturni latebrosa vagis rimatur habenis
Devia, fraternum cupiens exire sub orbem.
Janua nulla patet. prohibebant undique rupes
Oppositæ, duraque Deum compage tenebant.

Non tulit ille moras, indignatusque trabali
Saxa ferit sceptro. Siculæ tonuere cavernæ.
Turbatur Lipare. stupuit fornace relicta
Mulciber, et trepidus dejecit fulmina Cyclops.
Audiit, et si quem glacies Alpina coercet,
Et qui te, Latiis nondum præcincte tropæis
Tibri, natat, missamque Pado qui remigat alnum.
Sic, cum Thessaliam scopulis inclusa teneret
Peneo stagnante palus, et mersa negarent
Arva coli, trifida Neptunus cuspide montes
Impulit adversos. tum forti saucius ictu
Dissiluit gelido vertex Ossæus Olympo.
Carceribus laxantur aquæ, fractoque meatu
Redduntur fluviusque mari tellusque colonis.
Postquam victa manu duros Trinacria nexus
Solvit, et immenso late discessit hiatu:
Apparet subitus cœlo timor. astra viarum
Mutavere fidem. vetito se proluit Arctos
Æquore. præcipitat pigrum formido Booten.
Horruit Orion. audito palluit Atlas
Hinnitu. rutilos obscurat anhelitus axes
Discolor, et longa solitos caligine pasci
Terruit orbis equos. pressis hæsere lupatis
Attoniti meliore polo; rursusque verendum
In Chaos obliquo pugnant temone reverti.
Mox, ubi pulsato senserunt verbera tergo,
Et solem didicere pati, torrentius amne
Hiberno, tortaque ruunt pernicius hasta.
Quantum non jaculum Parthi, non impetus Austri,
Non leve sollicitæ mentis discurrit acumen.

Sanguine frena calent: corrumpit spiritus auras
Letifer: infectæ spumis vitiantur arenæ.
Diffugiunt Nymphæ: rapitur Proserpina curru,
Imploratque Deas. jam Gorgonos ora revelat
Pallas, et intento festinat Delia cornu:
Nec patruo cedunt. stimulat communis in arma
Virginitas, crimenque feri raptoris acerbat.
Ille velut stabuli decus armentique juvencam
Cum leo possedit, nudataque viscera fodit
Unguibus, et rabiem totos exegit in armos,
Stat crassa turpis sanie, nodosque jubarum
Excutit, et viles pastorum despicit iras.
Ignavi domitor vulgi, teterrime fratrum,
Pallas ait, quæ te stimulis facibusque profanis
Eumenides movere? tua cur sede relicta
Audes Tartareis cœlum incestare quadrigis?
Sunt tibi deformes Diræ: sunt altera Lethes
Numina: sunt tristes Furiæ te conjuge dignæ.
Fratris linque domos: alienam desere sortem:
Nocte tua contentus abi. quid viva sepultis
Admisces? nostrum quid proteris advena mundum?—
Talia vociferans avidos transire minaci
Cornipedes umbone ferit, clipeique retardat
Objice, Gorgoneisque premens assibilat hydris,
Prætentaque operit crista. libratur in ictum
Fraxinus, et nigros illuminat obvia currus.
Missaque pæne foret, ni Jupiter æthere vulso
Pacificas rubri torsisset fulminis alas,
Confessus socerum. nimbis Hymenæus hiulcis
Intonat, et testes firmant connubia flammæ.

Invitæ cessere Deæ. compescuit arcum
Cum gemitu, talesque dedit Latonia voces:
  Sis memor, o, longumque vale. reverentia patris
Obstitit auxilio. nec nos defendere contra
Possumus. imperio vinci majore fatemur.
In te conjurat genitor, populoque silenti
Traderis, heu, cupidas non adspectura sorores,
Æqualemque chorum. quæ te fortuna supernis
Abstulit, et tanto damnavit sidera luctu?
Jam neque Partheniis innectere retia lustris,
Nec pharetram gestare libet. securus ubique
Spumet aper, sævumque fremant impune leones.
Te juga Taygeti, posito te Mænala flebunt
Venatu, mœstoque diu lugebere Cyntho.
Delphica quin etiam fratris delubra tacebunt.
  Interea volucri fertur Proserpina curru
Cæsariem diffusa Noto, planctuque lacertos
Verberat, et questus ad nubila rumpit inanes:
  Cur non torsisti manibus fabricata Cyclopum
In nos tela, pater? sic me crudelibus umbris
Tradere, sic toto placuit depellere mundo?
Nullane te flectit pietas? nihilumne paternæ
Mentis inest? tantas quo crimine movimus iras?
Non ego, cum rapido sæviret Phlegra tumultu,
Signa Deis adversa tuli: non robore nostro
Ossa pruinosum vexit glacialis Olympum.
Quod conata nefas, aut cujus conscia noxæ
Exsul ad immanes Erebi detrudor hiatus?
O fortunatas, alii quascunque tulerunt
Raptores! saltem communi Sole fruuntur.

Sed mihi virginitas pariter cœlumque negatur:
Eripitur cum luce pudor: terrisque relictis
Servitum Stygio ducor captiva tyranno.
O male dilecti flores, despectaque matris
Consilia: o Veneris deprensæ serius artes!
Mater, io, seu te Phrygiis in vallibus Idæ
Mygdonio buxus circumsonat horrida cantu,
Seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis
Incolis, et strictos Curetum respicis enses,
Exitio succurre meo: compesce furentem:
Comprime ferales torvi prædonis habenas.
Talibus ille ferox dictis fletuque decoro
Vincitur, et primi suspiria sentit amoris.
Tunc ferrugineo lacrimas detergit amictu,
Et placida mœstum solatur voce dolorem:
Desine funestis animum, Proserpina, curis,
Et vano vexare metu. majora dabuntur
Sceptra, nec indigni tedas patiere mariti.
Ille ego Saturni proles, cui machina rerum
Servit, et immensum tendit per inane potestas.
Amissum ne crede diem. sunt altera nobis
Sidera; sunt orbes alii; lumenque videbis
Purius, Elysiumque magis mirabere solem,
Cultoresque pios. illic pretiosior ætas,
Aurea progenies habitant; semperque tenemus,
Quod superi meruere semel. nec mollia desunt
Prata tibi. Zephyris illic melioribus halant
Perpetui flores, quos nec tua protulit Henna.
Est etiam lucis arbor prædives opacis,
Fulgentes viridi ramos curvata metallo.

Hæc tibi sacra datur. fortunatumque tenebis
Autumnum, et fulvis semper ditabere pomis.
Parva loquor. quidquid liquidus complectitur aer,
Quidquid alit tellus, quidquid salis æquora verrunt,
Quod fluvii volvunt, quod nutrivere paludes,
Cuncta tuis pariter cedent animalia regnis,
Lunari subjecta globo, qui septimus auras
Ambit, et æternis mortalia separat astris.
Sub tua purpurei venient vestigia Reges,
Deposito luxu, turba cum paupere mixti.
Omnia mors æquat. tu damnatura nocentes:
Tu requiem latura piis: te judice sontes
Improba cogentur vitæ commissa fateri.
Accipe Lethæo famulas cum gurgite Parcas.
Sit fatum, quodcunque voles.—hæc fatus ovantes
Exhortatur equos, et Tænara mitior intrat.
Conveniunt animæ, quantas truculentior Auster
Decutit arboribus frondes, aut nubibus imbres
Colligit, aut frangit fluctus, aut torquet arenas.
Cunctaque præcipiti stipantur secula cursu
Insignem visura nurum. mox ipse serenus
Ingreditur, facili passus mollescere risu,
Dissimilisque sui. dominis intrantibus ingens
Assurgit Phlegethon. flagrantibus hispida rivis
Barba madet, totoque fluunt incendia vultu.
Occurrunt properi lecta de plebe ministri.
Pars altos revocant currus, frenisque solutis
Vertunt emeritos ad pascua nota jugales.
Pars aulæa tenent. alii prætexere ramis
Limina, et in thalamum cultas extollere vestes.

Reginam casto cinxerunt agmine matres
Elysiæ, teneroque levant sermone timores,
Et sparsos religant crines, et vultibus addunt
Flammea, sollicitum prævelatura pudorem.
Pallida lætatur regio, gentesque sepultæ
Luxuriant, epulisque vacant genialibus umbræ.
Grata coronati peragunt convivia Manes.
Rumpunt insoliti tenebrosa silentia cantus.
Sedantur gemitus. Erebi se sponte relaxat
Squalor, et æternam patitur rarescere noctem.
Urna nec incertas versat Minoia sortes.
Verbera nulla sonant, nulloque frementia luctu
Impia dilatis respirant Tartara pœnis.
Non rota suspensum præceps Ixiona torquet:
Non aqua Tantaleis subducitur invida labris.
[Solvitur Ixion: invenit Tantalus undas.]
Et Tityos tandem spatiosos erigit artus:
Squalentisque novem detexit jugera campi.
Tantus erat. laterisque piger sulcator opaci
Invitus trahitur lasso de pectore vultur,
Abreptasque dolet jam non sibi crescere fibras.
Oblitæ scelerum formidatique furoris
Eumenides cratera parant, et vina feroci
Crine bibunt: flexisque minis jam lene canentes
Extendunt socios ad pocula plena cerastas,
Ac festas alio succendunt lumine tedas.
Tunc et pestiferi pacatum flumen Averni
Innocuæ transistis aves, flatumque repressit
Amsanctus: fixo tacuit torrente vorago.
Tunc Acheronteos mutato gurgite fontes

Lacte novo tumuisse ferunt, ederisque virentem
Cocyton dulci perhibent undasse Lyæo.
Stamina nec rumpit Lachesis, nec turbida sacris
Obstrepitant lamenta choris. mors nulla vagatur
In terris, nullæque rogum planxere parentes.
Navita non moritur fluctu, non cuspide miles.
Oppida funerei pollent immunia leti.
Impexamque senex velavit arundine frontem
Portitor, et vacuos egit cum carmine remos.
Jam suus inferno processerat Hesperus orbi.
Ducitur in thalamum virgo. stat pronuba juxta
Stellantes Nox picta sinus, tangensque cubile
Omina perpetuo genitalia fœdere sancit.
Exsultant cum voce pii, Ditisque sub aula
Talia pervigili sumunt exordia plausu:
  Nostra parens Juno, tuque o germane Tonantis
Et gener, unanimis consortia discite somni,
Mutuaque alternis innectite colla lacertis.
Jam felix oritur proles: jam læta futuros
Exspectat natura Deos. nova Numina rebus
Addite, et optatos Cereri proferte nepotes.

RAPTUS PROSERPINÆ.

LIBER III.

V. 1—22.

Jupiter interea cinctam Thaumantida nimbis
Ire jubet, totoque Deos arcessere mundo.
Illa colorato Zephyros illapsa volatu
Numina conclamat pelagi, Nymphasque morantes
Increpat, et fluvios humentibus evocat antris.
Ancipites trepidique ruunt, quæ causa quietos
Excierit, tanto quæ res agitanda tumultu.
Ut patuit stellata domus, considere jussi.
Nec confusus honos. cœlestibus ordine sedes
Prima datur. tractum proceres tenuere secundum
Æquorei, placidus Nereus, et cærula Phorci
Canities. Glaucum series extrema biformem
Accipit, et certo mansurum Protea vultu.
Nec non et senibus fluviis concessa sedendi
Gloria. plebeio stat cetera more juventus,
Mille amnes. liquidis incumbunt patribus udæ
Naides, et taciti mirantur Numina Fauni.
Tum gravis ex alto genitor sic orsus Olympo:
Abduxere meas iterum mortalia curas,
Jam pridem neglecta mihi, Saturnia postquam
Otia et ignavi senium cognovimus ævi;
Sopitosque diu populos torpore paterno

Sollicitæ placuit stimulis impellere vitæ,
Incultis ne sponte seges grandesceret arvis,
Undaret neu silva favis, neu vina tumerent
Fontibus, et totæ fremerent in pocula ripæ.
Haud equidem invideo; (nec enim livescere fas est
Vel nocuisse Deos) sed quid dissuasor honesti
Luxus, et humanas oblimat copia mentes?
Provocet ut segnes animos, rerumque remotas
Ingeniosa vias paulatim exploret egestas!
Utque artes pariat sollertia, nutriat usus!
Nunc mihi cum magnis instat Natura querelis,
Humanum relevare genus, durumque tyrannum
Immitemque vocat, regnataque secula patri
Commemorat, parcumque Jovem se divite clamat.
Cur campos horrere situ, dumisque repleri
Rura velim, et nullis exornem fructibus annum?
Se jam, quæ genitrix mortalibus ante fuisset,
In diræ subito mores transisse novercæ.
Quid mentem traxisse polo, quid profuit altum
Erexisse caput, pecudum si more pererrant
Avia, si frangunt communia pabula glandes?
Hæccine vita juvat silvestribus abdita lustris,
Indiscreta feris?—tales cum sæpe parentis
Pertulerim questus, tandem clementior orbi
Chaonio statui gentes avertere victu.
Atque adeo Cererem, quæ nunc ignara malorum
Verberat Idæos torva cum matre leones,
Per mare, per terras avido discurrere luctu
Decretum, natæ donec lætata repertæ
Indicio, tribuat fruges, currusque feratur

Nubibus, ignotas populis sparsurus aristas,
Et juga cærulei subeant Actæa dracones.
Quod si quis Cereri raptorem prodere Divûm
Audeat: imperii molem, pacemque profundam
Obtestor rerum, natus licet ille, sororve,
Vel conjux fuerit, natarumve agminis una,
Se licet ille meo conceptum vertice jactet,
Sentiet iratum, procul ægide, sentiet ictum
Fulminis, et genitum divina sorte pigebit,
Optabitque mori: tunc vulnere languidus ipsi
Tradetur genero, passurus prodita regna,
Et sciet an propriæ conspirent Tartara causæ.
Hcc sanctum. mansura fluant hoc ordine fata.
  Dixit, et horrendo concussit sidera motu.
At procul armisoni Cererem sub rupibus antri
Securam placidamque diu jam certa peracti
Terrebant simulacra mali, noctesque timorem
Ingeminant, omnique perit Proserpina somno.
Namque modo adversis invadi viscera telis,
Nunc sibi mutatas horret nigrescere vestes,
Nunc steriles mediis frondere penatibus ornos.
  Stabat præterea luco dilectior omni
Laurus, virgineos quondam quæ fronde pudica
Umbrabat thalamos. hanc ima stirpe recisam
Vidit, et incomtos fœdari pulvere ramos.
Quærentique nefas Dryades dixere gementes,
Tartarea Furias debellavisse bipenni.
  Sed tunc ipsa, sui jam non ambagibus ullis
Nuntia, materno facies ingesta sopori.
Namque videbatur tenebroso obtecta recessu

Carceris, et sævis Proserpina vincta catenis,
Non qualem Siculis olim mandaverat arvis,
Nec qualem roseis nuper convallibus Hennæ
Suspexere Deæ. squalebat pulchrior auro
Cæsaries, et nox oculorum infecerat ignes.
Exhaustusque gelu pallet rubor. ille superbi
Flammeus oris honos, et non cessura pruinis
Membra colorantur picei caligine regni.
Ergo hanc ut dubio vix tandem agnoscere visu
Evaluit: Cujus tot pœnæ criminis? inquit.
Unde hæc informis macies? cui tanta facultas
In me sævitiæ? rigidi cur vincula ferri
Vix aptanda feris molles meruere lacerti?
Tu, mea tu proles? an vana fallimur umbra?
Illa refert: Heu dura parens, natæque peremtæ
Immemor, heu fulvas animo transgressa leænas,
Tantane te nostri tenuere oblivia? tantum
Unica despicior? certe Proserpina nomen
Dulce tibi, tali quæ nunc, ut cernis, hiatu
Suppliciis inclusa teror. tu sæva choreis
Indulges, Phrygiasque etiamnum interstrepis urbes?
Quod si non omnem pepulisti pectore matrem,
Si tu nota Ceres, et non me Caspia tigris
Edidit: his, oro, miseram defende cavernis,
Inque superna refer. prohibent si fata reverti;
Vel saltem visura veni.—sic fata trementes
Tendere conatur palmas. vis improba ferri
Impedit, et motæ somnum excussere catenæ.
Obriguit visis. gaudet non vera fuisse:
Complexu caruisse dolet. penetralibus amens

Prosilit, et tali compellat voce Cybeben:
  Jam non ulterius Phrygia tellure morabor,
Sancta parens. revocat tandem custodia cari
Pignoris, et cunctis objecti fraudibus anni.
Non mihi, Cyclopum quamvis exstructa caminis,
Culmina fida satis. timeo, ne fama latebras
Prodiderit, leviusque meum Trinacria celet
Depositum. terret nimium vulgata locorum
Nobilitas. aliis sedes obscurior oris
Exquirenda mihi. gemitu flammisque propinquis
Enceladi nequeunt umbracula nostra taceri.
Somnia quin etiam variis infausta figuris
Sæpe monent, nullusque dies non triste minatur
Augurium; quoties flaventia serta comarum
Sponte cadunt: quoties exundat ab ubere sanguis;
Larga vel invito prorumpunt flumina vultu,
Injussæque manus mirantia pectora tundunt!
Si buxos inflare velim, ferale gemiscunt:
Tympana si quatiam, planctus mihi tympana reddunt.
Ah vereor, ne quid portendant omina veri!
Heu longæ nocuere moræ!—Procul irrita venti
Dicta ferant, subicit Cybele: non tanta Tonanti
Segnities, ut non pro pignore fulmina mittat.
I tamen, et nullo turbata revertere casu.
  Hæc ubi; digreditur templis. sed nulla ruenti
Mobilitas. tardos queritur non ire jugales:
Immeritasque movens alterno verbere pennas
Sicaniam quærit, cum necdum absconderit Iden.
Cuncta pavet, speratque nihil. sic æstuat ales,
Quæ teneros humili fetus commiserit orno

Allatura cibos, et plurima cogitat absens:
Ne fragilem ventus decusserit arbore nidum:
Neu furtum pateant homini, neu præda colubris.
Ut domus excubiis incustodita remotis,
Et resupinato neglecti cardine postes,
Flebilis et tacitæ species apparuit aulæ,
Non exspectatæ respectu cladis, amictus
Conscidit, et fractas cum crine avellit aristas.
Hæserunt lacrimæ: non vox, non spiritus oris
Redditur, atque imis vibrat tremor ossa medullis.
Succidui titubant gressus, foribusque reclusis,
Dum vacuas sedes et desolata pererrat
Atria, semirutas confuso stamine telas,
Atque interceptas agnoscit pectinis artes.
Divinus perit ille labor, spatiumque relictum
Audax sacrilego supplebat aranea textu.
Nec deflet, plangitve malum: tamen oscula telæ
Figit, et abrumpit mutas in fila querelas.
Attritosque manu radios, projectaque pensa,
Cunctaque virgineo sparsa oblectamina ludo,
Ceu natam, pressat gremio: castumque cubile
Desertosque toros, et, sicubi sederat olim,
Perlegit. attonitus stabulo ceu pastor inani,
Cui pecus aut rabies Pœnorum inopina leonum,
Aut populatrices infestavere catervæ:
Serus at ille redit, vastataque pascua lustrans
Non responsuros ciet imploratque juvencos.
Atque ibi secreta tectorum in parte jacentem
Adspicit Electram, natæ quæ sedula nutrix
Oceani priscas inter notissima Nymphas.

Par Cereri pietas. hæc post cunabula dulci
Ferre sinu, summoque Jovi deducere parvam
Sueverat, et genibus ludentem aptare paternis.
Hæc comes, hæc custos, hæc proxima mater haberi.
Tum laceras effusa comas, et pulvere canos
Sordida, sidereæ raptus lugebat alumnæ.
Hanc aggressa Ceres, postquam suspiria tandem
Laxavit frenosque dolor, Quod cernimus, inquit,
Excidium? cui præda feror? regnatne maritus?
An cœlum Titanes habent? quæ talia vivo
Ausa Tonante manus? rupitne Typhoia cervix
Inarimen? fractane jugi compage Vesevi
Alcyoneus per stagna pedes Tyrrhena cucurrit?
An vicina mihi quassatis faucibus Ætna
Protulit Enceladum? nostros an forte penates
Appetiit centum Briareia turba lacertis?
Heu, ubi nunc, ubi nata mihi? quo mille ministræ,
Quo Cyane? volucres quæ vis Sirenas abegit?
Hæccine vestra fides? sic fas aliena tueri
Pignora?—contremuit nutrix, mœrorque pudori
Cessit, et adspectus miseræ non ferre parentis
Emtum morte velit, longumque immota moratur
Auctorem dubium certumque expromere funus.
Vix tamen hæc: Acies utinam vesana Gigantum
Hanc dederit cladem! levius communia tangunt.
Sed Divæ, multoque minus quod rere, sorores
In nostras nimium conjuravere ruinas.
Insidias Superûm, cognatæ vulnera cernis
Invidiæ. Phlegra nobis infensior æther.
Florebat tranquilla domus; nec limina virgo

Linquere, nec virides audebat visere saltus,
Præceptis obstricta tuis. telæ labor illi,
Sirenes requies; sermonum gratia mecum,
Mecum somnus erat, cautique per atria ludi.
Cum subito (quonam dubium monstrante latebras
Rescierit) Cytherea venit, suspectaque nobis
Ne foret, hinc Phœben comites hinc Pallada junxit.
Protinus effuso lætam se fingere risu,
Nec semel amplecti, nomenque iterare sororis,
Et dura de matre queri, quæ tale recessu
Maluerit damnare decus, vetitoque Dearum
Colloquio patriis procul amandaverit astris.
Nostra rudis gaudere malis, et nectare largo
Instaurare dapes. nunc arma habitumque Dianæ
Induitur, digitisque attentat mollibus arcum.
Nunc crinita jubis galeam, laudante Minerva,
Implet, et ingentem clipeum gestare laborat.
Prima Venus campos Hennæaque rura maligno
Ingerit afflatu. vicinos callida flores
Ingeminat, meritumque loci, velut inscia, quærit.
Nec credit, quod bruma rosas innoxia servet,
Quod gelidi rubeant alieno germine menses,
Verna nec iratum timeant virgulta Booten.
Dum loca miratur, studio dum flagrat eundi,
Persuadet. teneris, heu, lubrica moribus ætas!
Quos ego nequidquam planctus, quas irrita fudi
Ore preces? ruit illa tamen confisa sororum
Præsidio: famulæ longo post ordine Nymphæ.
Itur in æterno vestitos gramine campos,
Et prima sub luce legunt, cum rore serenus

Albet ager, sparsosque bibunt violaria succos.
Sed postquam medio Sol institit altior axi,
Ecce polum nox fœda rapit, tremefactaque nutat
Insula cornipedum pulsu, strepituque rotarum.
Nosse nec aurigam licuit: seu mortifer æstus,
Seu mors ipsa fuit. luror permanat in herbas:
Deficiunt rivi: squalent rubigine prata:
Et nihil afflatum vivit. pallere ligustra,
Exspirare rosas, decrescere lilia vidi.
Ut rauco reduces tractu detorsit habenas,
Nox sua prosequitur currum; lux redditur orbi:
Persephone nusquam. voto rediere peracto,
Nec mansere Deæ. mediis invenimus arvis
Exanimem Cyanen. cervix redimita jacebat,
Et caligantes marcebant fronte coronæ.
Aggredimur subitæ, et casus scitamur heriles,
(Nam propior cladi steterat) quis vultus equorum?
Quis regat? illa nihil: tacito sed læsa veneno
Solvitur in laticem. subrepit crinibus humor.
Liquitur, in roremque pedes et brachia manant,
Nostraque mox lambit vestigia perspicuus fons.
Discedunt aliæ. rapidis Acheloides alis
Sublatæ Siculi latus obsedere Pelori,
Accensæque malo jam non impune canoras
In pestem vertere lyras. vox blanda carinas
Alligat. audito frenantur carmine remi.
Sola domi luctu senium tractura relinquor.
   Hæret adhuc suspensa Ceres, et singula demens,
Ceu nondum transacta, timet: mox lumina torquens
Ultro in Cœlicolas furiato pectore ferri.

Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
Cujus, Achæmenio Regi ludibria, natos
Avexit tremebundus eques. fremit illa marito
Mobilior Zephyro, totamque virentibus iram
Dispergit maculis, jam jamque haustura profundo
Ore virum, vitreæ tardatur imagine formæ.
Haud aliter toto genitrix bacchatur Olympo;
Reddite, vociferans: non me vagus edidit amnis:
Non Dryadum de plebe sumus: turrita Cybebe
Me quoque Saturno genuit. quo jura Deorum,
Quo leges abiere poli? quid vivere recte
Proderit? en audet noti Cytherea pudoris
Ostentare suos post Lemnia vincula vultus.
Hos animos bonus ille sopor castumque cubile
Præbuit? amplexus hoc promeruere pudici?
Nec mirum, si turpe nihil post talia ducit.
Quid vos expertes thalami? tantumne relictus
Virginitatis honos? tantum mutata voluntas?
Jam Veneri, et sociis junctæ raptoribus itis?
O templis Scythiæ, atque hominem sitientibus aris
Utraque digna coli! tanti quæ causa furoris?
Quam mea vel dicto tenui Proserpina læsit?
Scilicet aut caris pepulit te, Delia, silvis:
Aut tibi commissas rapuit, Tritonia, pugnas?
An gravis alloquio? vestros an forte petebat
Importuna choros? atqui Trinacria longe,
Esset ne vobis oneri, deserta colebat.
Quid latuisse juvat? rabiem livoris acerbi
Nulla potest placare quies.—his increpat omnes
Vocibus. ast illæ (prohibet reverentia patris)

Aut reticent, aut nosse negant; responsaque matri
Dant lacrimas. quid agat? rursus se victa remittit,
Inque humiles demissa preces, Ignoscite, si quid
Intumuit pietas: si quid flagrantius actum,
Quam decuit miseram. supplex dejectaque vestris
Advolvor genibus. liceat cognoscere sortem.
Hoc tantum. liceat certos habuisse dolores.
Scire peto, quæ forma mali. quamcunque dedistis
Fortunam, si nota, feram, fatumque putabo,
Non scelus. adspectum precor indulgete parenti:
Non repetam. quæsita manu securus habeto,
Quisquis es. affirmo prædam. desiste vereri.
Quod si nos aliquo prævenit fœdere raptor;
Tu certe, Latona, refer. confessa Diana
Forte tibi. nosti quid sit Lucina, quis horror
Pro genitis, et quantus amor. partusque tulisti
Tu geminos: hæc una mihi. sic crine fruaris
Semper Apollineo; sic me felicior ævum
Mater agas.—largis tunc imbribus ora madescunt.—
[Quid tantum est dignum fleri, dignumque taceri?]
Hei mihi, discedunt omnes. quid vana moraris
Ulterius? non bella palam cœlestia sentis?
Quin potius natam pelago terrisque requiris?
Accingar lustrare diem: per devia rerum
Indefessa ferar. nulla cessabitur hora.
Non requies, non somnus erit, dum pignus ademtum
Inveniam; gremio quamvis mergatur Iberæ
Tethyos, et rubro jaceat vallata profundo.
Non Rheni glacies, non me Rhipæa tenebunt
Frigora: non dubio Syrtis cunctabitur æstu.

Stat fines penetrare Noti, Boreæque nivalem
Vestigare domum. primo calcabitur Atlas
Occasu, facibusque meis lucebit Hydaspes.
Impius errantem videat per rura per urbes
Jupiter. exstincta satietur pellice Juno.
Insultate mihi: cœlo regnate superbi.
Ducite præclarum Cereris de stirpe triumphum.
  Sic fatur, notæque jugis illabitur Ætnæ,
Noctivago tedas inflammatura labori.
  Lucus erat prope flavum Acin, quem candida præfert
Sæpe mari, pulchroque secat Galatea natatu:
Densus, et innexis Ætnæa cacumina ramis,
Qua libet usque, tegens. illic posuisse cruentam
Ægida, captivamque pater post prœlia prædam
Advexisse datur. Phlegræis silva superbit
Exuviis, totumque nemus victoria vestit.
Hic patuli rictus; hic prodigiosa Gigantum
Tergora dependent; et adhuc crudele minantur
Affixæ truncis facies; immaniaque ossa
Serpentum passim cumulis exsanguibus albent;
Et rigidæ multo suspirant fulmine pelles;
Nullaque non magni jactat se nominis arbor.
Hæc centumgemini strictos Ægæonis enses
Curvata vix fronte levat. liventibus illa
Exsultat Cœi spoliis. hæc arma Mimantis
Sustinet. hos onerat ramos exutus Ophion.
Altior at cunctis abies umbrosaque late
Ipsius Enceladi fumantia gestat opima
Summi terrigenum Regis, caderetque gravata
Pondere, ni lassam fulciret proxima quercus.

Inde timor numenque loco, nemorisque senectæ
Parcitur, ætheriisque nefas nocuisse tropæis.
Pascere nullus oves, nec robora lædere Cyclops
Audet, et ipse fugit sacra Polyphemus ab umbra.
Non tamen hoc tardata Ceres. accenditur ultro
Religione loci, vibratque incerta securim,
Ipsum etiam per îtura Jovem. succidere pinus,
Et magis enodes properat prosternere cedros,
Exploratque habiles truncos, rectique tenorem
Stipitis, et certo percenset brachia nisu.
Sic qui vecturam longinqua per æquora merces
Molitur tellure ratem, vitamque procellis
Objectare parat, fagos metitur et alnos,
Et varium rudibus silvis accommodat usum.
Quæ longa est, tumidis præbebit cornua velis:
Quæ fortis, malo potior: quæ lenta, favebit
Remigio: stagni patiens aptanda carinæ.
Tollebant geminæ capita inviolata cupressus
Cespite vicino; quales non rupibus Idæ
Miratur Simois; quales non divite ripa
Lambit Apollinei nemoris nutritor Orontes.
Germanas adeo credas: sic frontibus æquis
Adstant, et socio despectant vertice lucum.
Hæ placuere faces. pernix invadit utramque,
Cincta sinus, exserta manus, armata bipenni:
Alternasque ferit, totisque obnixa trementes
Viribus impellit. pariter traxere ruinam,
Et pariter posuere comam, campoque recumbunt,
Faunorum Dryadumque dolor. complectitur ambas,
Sicut erant, alteque levat, retroque solutis

Crinibus adscendit fastigia montis anheli,
Exsuperatque æstus, et nulli pervia saxa,
Atque indignantes vestigia calcat arenas.
 Qualis pestiferas animare ad crimina taxos
Torva Megæra ruit; Cadmi seu mœnia poscat;
Sive Thyesteis properet sævire Mycenis.
Dant tenebræ Manesque locum, plantisque resultant
Tartara ferratis: donec Phlegethontis ad undam
Constitit, et plenos excepit lampade fluctus.
 Postquam perventum scopuli flagrantis in ora;
Protinus arsuras adversa fronte cupressus
Faucibus injecit mediis, lateque cavernas
Texit, et undantem flammarum obstruxit hiatum.
Compresso mons igne tonat, claususque laborat
Mulciber. obducti nequeunt hærere vapores.
Coniferi micuere apices: crevitque favillis
Ætna novis. stridunt admisso sulfure rami.
Tum, ne deficerent tantis erroribus ignes,
Semper inocciduos insopitosque manere
Jussit, et arcano perfudit robora succo;
Quo Phaethon irrorat equos, quo Luna juvencos.
Jamque soporiferas nocturna silentia terris
Explicuere vices. laniato pectore longas
Inchoat illa vias, et sic ingressa profatur:
 Non tales gestare tibi, Proserpina, tedas
Sperabam: sed vota mihi communia matrum,
Sed thalami festæque faces, cœloque canendus
Ante oculos Hymenæus erat. sic Numina fatis
Volvimur, et nullo Lachesis discrimine sævit?
Quam nuper sublimis eram, quantisque procorum

Cingebar studiis! quæ non mihi pignus ob unum
Cedebat numerosa parens? tu prima voluptas,
Tu postrema mihi: per te fecunda videbar.
O decus, o requies, o grata superbia matris:
Qua gessi florente Deam: qua sospite nusquam
Inferior Junone fui: nunc squalida, vilis.
Hoc placitum patri. cur autem adscribimus illum
His lacrimis? ego te, fateor, crudelis ademi,
Quæ te deserui, solamque instantibus ultro
Hostibus exposui. raucis secura fruebar
Nimirum thiasis et læta sonantibus armis,
Jungebam Phrygios, cum tu raperere, leones.
Accipe, quas merui, pœnas. en ora fatiscunt
Vulneribus, grandesque rubent in pectore sulci.
Immemor en uterus crebro contunditur ictu.
Qua te parte poli, quo te sub cardine quæram?
Quis monstrator erit? quæ me vestigia ducent?
Quis currus? ferus ipse quis est? terræne marisne
Incola? quæ volucrum deprendam signa rotarum?
Ibo, ibo quocunque pedes, quocunque jubebit
Casus. sic Venerem quærat deserta Dione.
Efficietne labor? rursus te, nata, licebit
Amplecti? manet ille decor? manet ille genarum
Fulgor? an infelix talem fortasse videbo,
Qualis nocte venis, qualem per somnia vidi?
  Sic ait, et prima gressus molitur ab Ætna;
Exitiique reos flores, ipsumque rapinæ
Detestata locum, sequitur dispersa viarum
Indicia, et pleno rimatur lumine campos,
Inclinatque faces. omnis perit orbita fletu.

Omnibus admugit, quacunque it in æthere, sulcis.
Adnatat umbra fretis, extremaque lucis imago
Italiam Libyamque ferit. clarescit Etruscum
Litus, et accenso resplendent æquore Syrtes.
Antra procul Scyllæa petit; canibusque reductis
Pars stupefacta silet, pars nondum exterrita latrat.

RELIQUA DESIDERANTUR.

GIGANTOMACHIA.

V. 1—23.

Terra parens quondam cœlestibus invida regnis,
Titanumque simul crebros miserata dolores,
Omnia monstrifero complebat Tartara fetu,
Invisum genitura nefas: Phlegramque retexit
Tanta prole tumens, et in æthera protulit hostes.
Fit sonus. erumpunt Erebo, nondumque creati
Jam dextras in bella parant, Superosque lacessunt,
Stridula volventes gemino vestigia lapsu.
Pallescunt subito stellæ, flectitque rubentes
Phœbus equos, docuitque timor revocare meatus.
Oceanum petit Arctos, inocciduique Triones
Occasum didicere pati. tum fervida natos
Talibus hortatur genitrix in prœlia dictis:
O pubes domitura Deos, quodcunque videtis,
Pugnando dabitur. præstat victoria mundum.
Sentiat ille meas tandem Saturnius iras.
Agnoscat, quid Terra potest. sic viribus ullis
Vincor? cur Cybele nobis meliora creavit?
Cur nullus Telluris honos? cur semper acerbis
Me damnis urgere solet? quæ forma nocendi
Defuit? hinc volucrem vivo sub pectore pascit
Infelix Scythica fixus convalle Prometheus.
Hinc Atlantis apex flammantia pondera fulcit,

Et per canitiem glacies asperrima durat.
Quid dicam Tityon, cujus sub vulture sævo
Viscera nascuntur gravibus certantia pœnis?
Sed vos, o tandem veniens exercitus ultor,
Solvite Titanas vinclis; defendite matrem.
Sunt freta, sunt montes. nostris ne parcite membris.
In Jovis exitium telum non esse recuso.
Ite, precor; miscete polum, rescindite turres
Sidereas. rapiat fulmen sceptrumque Typhoeus.
Enceladi jussis mare serviat. alter habenas
Auroræ pro Sole regat. te Delphica laurus
Stringat, Porphyrion, Cirrhæaque templa teneto.
His ubi consiliis animos elusit inanes;
Jam credunt vicisse Deos, mediisque revinctum
Neptunum traxisse fretis. hic sternere Martem
Cogitat, hic Phœbi laceros divellere crines.
Hic sibi promittit Venerem, spiratque Dianæ
Conjugium, castamque cupit violare Minervam.
Interea Superos prænuntia convocat Iris,
Qui fluvios, qui stagna colunt. cinguntur et ipsi
Auxilio Manes. nec te, Proserpina, longe
Umbrosæ tenuere fores. Rex ille silentum
Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spissas cæruleis tenebras e naribus efflant.
Ac velut hostilis cum machina terruit urbem,
Undique concurrunt arcem defendere cives:
Haud secus omnigenis coeuntia Numina formis
Ad patrias venere domos. tum Jupiter infit:
O nunquam peritura cohors, o debita semper

Cœlo progenies, nullisque obnoxia fatis:
Cernitis, ut nostrum Tellus conjuret in orbem
Prole nova, dederitque alios interrita partus?
Ergo, quot dederit natos, tot funera matri
Reddamus. longo maneat per secula luctu,
Tanto pro numero paribus damnata sepulcris.
Jam tuba nimborum sonuit: jam signa ruendi
His æther, his Terra dedit: confusaque rursus
Pro domino Natura timet. discrimina rerum
Miscet turba potens. nunc insula deserit æquor:
Nunc scopuli latuere mari. quot litora restant
Nuda! quot antiquas mutarunt flumina ripas!
Hic rotat Hæmonium præduris rupibus Œten:
Hic juga connexis manibus Pangæa coruscat:
Hunc armat glacialis Athos: hoc Ossa movente
Tollitur: hic Rhodopen Hebri cum fonte revellit,
Et socias truncavit aquas, summaque volutus
Rupe Giganteos humeros irrorat Enipeus.
Subsidit patulis Tellus sine culmine campis,
In natos divisa suos. horrendus ubique
It fragor, et pugnæ spatium discriminat aer.
Primus terrificum Mavors non segnis in agmen
Odrysios impellit equos, quibus ille Gelonos,
Sive Getas turbare solet. splendentior igni
Aureus ardescit clipeus, galeamque nitentes
Arrexere jubæ. tunc concitus ense Pelorum
Transigit adverso, femorum qua fine volutus
Duplex semiferis connectitur ilibus anguis,
Atque uno ternas animas interficit ictu.
Dum superinsultans avidus languentia curru

Membra terit, multumque rotæ sparsere cruoris,
Occurrit pro fratre Mimas, Lemnumque calentem
Cum lare Vulcani spumantibus eruit undis:
Et prope torsisset, si non Mavortia cuspis
Ante terebrato cerebrum fudisset ab ore.
Ille viro toto moriens, serpentibus imis
Vivit adhuc stridore ferox, et parte rebelli
Victorem post fata petit. Tritonia virgo
Prosilit, ostendens rutila cum Gorgone pectus:
Adspectu contenta suo, non utitur hasta:
Nam satis est vidisse semel: primumque furentem
Longius in faciem saxi Pallanta reformat.
Ille, procul subitis fixus sine vulnere nodis,
Ut se letifero sensit durescere visu,
Et steterat jam pæne lapis, Quo vertimur? inquit,
Quæ serpit per membra silex? qui torpor inertem
Marmorea me peste ligat?—vix pauca locutus,
Quod timuit, jam totus erat; sævusque Damastor,
Ad depellendos jaculum dum quæreret hostes,
Germani rigidum misit pro rupe cadaver.
  Hic vero interitum fratris miratus Echion,
Inscius auctorem dum vult tentare nocendo,
Te, Dea, respexit, solam quam cernere nulli
Bis licuit. meruit sublata audacia pœnas,
Et didicit cum morte Deam. sed turbidus ira
Palleneus, oculis adversa tuentibus atrox,
Ingreditur, cæcasque manus in Pallada tendit.
Hunc mucrone ferit Dea cominus: ac simul angues
Gorgoneo riguere gelu, corpusque per unum
Pars moritur ferro, partes periere videndo.

Ecce autem medium spiris delapsus in æquor
Porphyrion trepidam conatur rumpere Delon,
Scilicet ad Superos ut torqueat improbus axes.
Horruit Ægeus: stagnantibus exsilit antris
Longævo cum patre Thetis, desertaque mansit
Regia Neptuni, famulis veneranda profundis.
Exclamant placidæ Cynthi de vertice Nymphæ:
Nymphæ, quæ rudibus Phœbum docuere sagittis
Errantes agitare feras, primumque gementi
Latonæ struxere torum, cum lumina cœli
Parturiens geminis ornaret fetibus orbem.
Implorat Pæana suum conterrita Delos,
Auxiliumque rogat: Si te gratissima fudit
In nostros Latona sinus, succurre precanti.
En iterum convulsa feror.

RELIQUA DESIDERANTUR.

ΚΛΑΥΔΙΑΝΟΥ
ΕΚ ΤΗΣ
ΓΙΓΑΝΤΟΜΑΧΙΑΣ.

Κυπρις δ᾽ ουτε βελος φερεν, ουθ᾽ ὁπλον· αλλ᾽ εκομιζεν
Αγλαϊην· θεμενη γαρ επ᾽ ομμασιν αγγελον αυδην,
Πρωτα μεν απλεκεας περονῃ διεκρινατο χαιτας,
Και πλεκτας εσφιγξε πυκνῳ περιπλεγματι σειρας,
Στιλβεϊ δ᾽ οφθαλμων ερατους ὑπεγραψατο κανθους·
Λεκτας ευανεμοιο ῥαφας χαλασασα χιτωνος.
Πορφυρεων δ᾽ ου κρυπτεν ὑφ᾽ ἑιμασιν ανθεα μαζων,
Ομματος εις αγρην ὡπλισμενη· ειχε γαρ αυτη
Πλεγμα κορυν, δορυ μαζον, οφρυν βελος, ασπιδα καλλος,
Ὁπλα μελη, θελγητρον εν αλγεσιν· ει δε τις αυτῃ
Ομμα βαλῃ, δεδμητο.

CL. CLAUDIANI

EPISTOLÆ.

EPISTOLÆ.

I. DEPRECATIO AD HADRIANUM PRÆFECTUM PRÆTORIO.

V. 1—21.

Usque adeone tuæ producitur impetus iræ?
Nullus erit finis lacrimis? subitisne favorem
Permutas odiis? quo mens ignara nocendi,
Quo sensus abiere pii? tantumne licebit
Invidiæ? tantum strepitus valuere maligni?
Me dolor incautus, me lubrica duxerit ætas,
Me tumor impulerit, me devius egerit ardor:
Te tamen haud decuit paribus concurrere telis.
Humanæ Superos nunquam tetigere querelæ,
Nec vaga securum penetrant convicia cœlum.
Excessit jam pœna modum. concede jacenti.
En adsum, et veniam confessus crimina posco.
Manibus Hectoreis atrox ignovit Achilles.
Ultrices Furias matris placavit Orestes.
Reddidit Alcides Priamo, quas ceperat, arces.
Pellæum juvenem Regum flexere ruinæ:
Darium famulis manibus doluisse peremtum
Fertur, et ingenti solatus fata sepulcro:
Tradita captivo spatiosior India Poro.
Conditor hic patriæ. sic hostibus ille pepercit.
Hunc virtus tua digna sequi. quemcunque Deorum

Læsimus, insultet jugulo, pascatque furorem.
Gratia defluxit: sequitur feralis egestas:
Desolata domus: caris spoliamur amicis.
Hunc tormenta necant: hic undique truditur exsul.
Quid superest damnis? quæ sæva pericula restant?
Prætereunt subjecta feræ: mortisque facultas
Emollit rabiem prædæ: torvique leones,
Quæ stravisse calent, eadem prostrata relinquunt.
Nec nisi bellantis gaudent cervice juvenci
Nobiliore fames. secuit nascentia fata
Livor, et ingesto turbavit gaudia luctu.
Jam jam suppliciis fessos humilesque serenus
Respice. quid tanta dignaris mole clientem?
In brevibus nunquam sese probat Æolus undis:
Nec capit angustus Boreæ certamina collis.
Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina lassat.
Incubuit nunquam cœlestis flamma salictis,
Nec parvi frutices iram meruere Tonantis.
Ingentes quercus, annosas fulminat ornos.
Hoc pro supplicibus ramis, pro fronde Minervæ,
Hoc carmen pro thure damus. miserere tuorum.
Me, precor, heu, me redde mihi! gravibusque medere
Vulneribus, vitamque jube famamque reverti.
Quæ per te cecidit, per te Fortuna resurgat.
Sanus Achillea remeavit Telephus hasta,
Cujus pertulerat vires; et sensit in uno
Letalem placidamque manum. medicina per hostem
Contigit, et pepulit, quos fecerat ipse, dolores.
Quod si nec precibus, fletu nec frangeris ullo,
Eripe calcatis non prospera cingula Musis,

Eripe militiam. comitem me pelle sodali.
  Scilicet insignes de paupere vate triumphos!
Scilicet egregiis ornabere victor opimis!
Irruat in miseros cognata potentia cives!
  Audiat hæc commune solum, longeque carinis
Nota Pharos, flentemque attollens gurgite vultum
Nostra gemat Nilus numerosis funera ripis.

II. AD SERENAM.

V. 1—18.

Orphea cum primæ sociarent lumina tedæ,
  Ruraque compleret Thracia festus Hymen:
Certavere feræ picturatæque volucres,
  Dona suo vati quæ potiora darent.
Quippe antri memores, cautes ubi sæpe sonoræ
  Præbuerant dulci mira theatra lyræ,
Caucaseo crystalla ferunt de vertice lynces;
  Gryphes Hyperborei pondera fulva soli.
Furatæ Veneris prato per inane columbæ
  Florea connexis serta tulere rosis.
Fractaque nobilium ramis electra sororum
  Cycnus oloriferi vexit ab amne Padi.
Et Nilo Pygmæa grues post bella remenso
  Ore legunt rubri germina cara maris.
Venit et extremo Phœnix longævus ab Euro,
  Apportans unco cinnama rara pede.
Nulla avium pecudumque fuit, quæ ferre negaret
  Vectigal meritæ connubiale lyræ.

Tunc opibus, totoque Heliconis sedula regno
  Ornabat propriam Calliopea nurum.
Ipsam præterea dominam stellantis Olympi
  Ad nati thalamos ausa rogare parens.
Nec sprevit Regina Deûm, vel matris honore,
  Vel justo vatis ducta favore pii:
Qui sibi carminibus toties lustraverat aras,
  Junonis blanda numina voce canens,
Prœliaque altisoni referens Phlegræa mariti,
  Titanum fractas Enceladique minas.
Ilicet adventu noctem dignata jugalem
  Addidit augendis munera sacra toris:
Munera mortales non admittentia cultus:
  Munera, quæ solos fas habuisse Deos.
Sed quod Threicio Juno placabilis Orphei,
  Hoc poteris votis esse, Serena, meis.
Illius exspectent famulantia sidera nutum:
  Sub pedibus regitur terra fretumque tuis.
Non ego, cum peterem solenni more procorum,
  Promisi gregibus pascua plena meis:
Nec quod mille mihi lateant sub palmite colles,
  Fluctuet et glauca pinguis oliva coma:
Nec quod nostra Ceres numerosa falce laboret,
  Aurataeque ferant culmina celsa trabes.
Suffecit mandasse Deam. tua litera nobis
  Et pecus, et segetes, et domus ampla fuit.
Inflexit soceros, et majestate petendi
  Texit pauperiem nominis umbra tui.
Quid non perficeret scribentis voce Serenæ
  Vel Genius regni, vel pietatis amor?

Atque utinam sub luce tui contingeret oris,
Conjugis et castris, et solio generi,
Optatum celebrare diem! me jungeret auspex
Purpura; me sancto cingeret aula choro!
Et, mihi quam scriptis desponderat ante, puellam
Conjugiis eadem pronuba dextra daret!
Nunc medium quoniam votis majoribus æquor
Invidet, et Libyæ dissidet ora plagæ:
Saltem absens, Regina, fave, reditusque secundos
Annue sidereo læta supercilio.
Terrarum tu pande vias: tu mitibus Euris
Æquora pacari prosperiora jube:
Ut tibi Pierides, doctumque fluens Aganippe,
Debita servato vota cliente canant.

III. AD OLYBRIUM.

V. 1—10.

Quid rear, affatus quod non mihi dirigis ullos,
Nec redit alterno pollice ducta salus?
Scribendine labor? sed quæ tam prona facultas,
Carmina seu fundis, seu Cicerone tonas?
Cedere divitiis animi Fortuna fatetur,
Et tantas oris copia vincit opes.
An rarus, qui scripta ferat? quin tempore nullo
Cessant Flaminiæ pulverulenta viæ.
Cum fluat ingenium, cum sit qui dicta reportet;
Quæ, nisi contemnor, causa relicta tibi?

Despicis ergo tuum, si fas est credere, vatem;
  Perfidus et spatio debilitatur amor?
Excidimusne tibi? lucem jam condet Hydaspes,
  Et Tartessiaco, Sol, oriere vado:
Candescet Geticis Meroe conversa pruinis,
  Claraque se vetito proluet Ursa mari:
Et si jam nostros fastidit Olybrius ignes,
  Constat Oresteam nil valuisse fidem.
Quin, age, rumpe moras, remoraturusque sodalem
  Absens eloquio fertiliore doce.
Crebraque fecundos festinet litera cursus,
  Labris atque animis insinuanda meis.
Dignatus tenui Cæsar scripsisse Maroni:
  Nec tibi dedecori sit mea Musa. vale.

IV. AD PROBINUM, UT SCRIBAT.

V. 1—10.

Quem, precor, inter nos habitura silentia finem?
  Quando dabit caras litera grata vices?
Me timidum, vel te potius dixisse superbum
  Convenit? alterius crimen utrumque tenet.
Transfluxere dies, et dum scripsisse priorem
  Pœnitet, æternas itur in usque moras.
Sed quid agam? cœpisse vetat reverentia vestri.
  Hinc amor hortatur scribere. vincat amor.
Fors juvat audentes, prisci sententia vatis.
  Hac duce non dubitem, te reticente, loqui:

Audax ut, si quid vates peccasse videbor,
  Arguar, ingrati non subiturus onus.
Romanos bibimus primum te Consule fontes,
  Et Latiæ cessit Graia Thalia togæ;
Incipiensque tuis a fascibus omina cepi,
  Fataque debebo posteriora tibi.
Ergo lacessitus tandem rescribe roganti;
  Et patria florens sorte, Probine, vale.

V. AD GENNADIUM EX PROCONSULE.

V. 1—8.

ITALIÆ commune decus, Rubiconis amœni
  Incola, Romani fama secunda fori;
Graiorum populis, et nostro cognite Nilo.
  Utraque gens fasces horret, amatque tuos.
Carmina jejunas poscis solantia fauces?
  Testor amicitiam, nulla fuisse domi.
Nam mihi mox nidum pinnis confisa relinquunt,
  Et lare contemto non reditura volant.

CL. CLAUDIANI

EIDYLLIA.

EIDYLLIA.

I. PHŒNIX.

V. 1—22.

OCEANI summo circumfluus æquore lucus
Trans Indos Eurumque viret, qui primus anhelis
Sollicitatur equis, vicinaque verbera sentit,
Humida roranti resonant cum limina curru,
Unde rubet ventura dies, longeque coruscis
Nox afflata rotis refugo pallescit amictu.
Hæc fortunatus nimium Titanius ales
Regna colit, Solisque plaga defensus iniqua
Possidet intactas ægris animantibus oras;
Sæva nec humani patitur contagia mundi:
Par volucer Superis: stellas qui vividus æquat
Durando, membrisque terit redeuntibus ævum,
Non epulis saturare famem, non fontibus ullis
Assuetus prohibere sitim: sed purior illum
Solis fervor alit, ventosaque pabula libat
Tethyos, innocui carpens alimenta vaporis.
Arcanum radiant oculi jubar. igneus ora
Cingit honos. rutilo cognatum vertice sidus
Attollit cristatus apex, tenebrasque serena
Luce secat. Tyrio pinguntur crura veneno.
Antevolant Zephyros pinnæ, quas cærulus ambit
Flore color, sparsoque super ditescit in auro.

Hic neque concepto fetu, nec semine surgit:
Sed pater est prolesque sibi, nulloque creante
Emeritos artus fecunda morte reformat,
Et petit alternam totidem per funera vitam.
Namque ubi mille vias longinqua retorserit æstas,
Tot ruerint hiemes, toties ver cursibus actum,
Quas tulit autumnus, dederit cultoribus umbras:
Tum multis gravior tandem subjungitur annis,
Lustrorum numero victus. ceu lassa procellis
Ardua Caucasio nutat de culmine pinus,
Seram ponderibus pronis tractura ruinam.
Pars cadit assiduo flatu: pars imbre peresa
Rumpitur: arripuit partem vitiosa vetustas.
Jam breve decrescit lumen, languetque senili
Segnis stella gelu: qualis cum forte tenetur
Nubibus, et dubio vanescit Cynthia cornu.
Jam solitæ medios alæ transcurrere nimbos
Vix ima tolluntur humo. tunc conscius ævi
Defuncti, reducisque parans exordia formæ,
Arentes tepidis de collibus eligit herbas,
Et cumulum texens pretiosa fronde Sabæum
Componit bustumque sibi partumque futurum.
Hic sedet, et blando Solem clangore salutat
Debilior, miscetque preces, ac supplice cantu
Præstatura novas vires incendia poscit.
Quem procul adductis vidit cum Phœbus habenis,
Stat subito, dictisque pium solatur alumnum:
O senium positure rogo, falsisque sepulcris
Natales habiture vices, qui sæpe renasci
Exitio, proprioque soles pubescere leto,

Accipe principium rursus, corpusque coactum
Desere. mutata melior procede figura.
  Hæc fatus, propere flavis e crinibus unum
Concussa cervice jacit, missoque volentem
Vitali fulgore ferit. jam sponte crematur,
Ut redeat, gaudetque mori festinus in ortum.
Fervet odoratus telis cœlestibus agger,
Consumitque senem. nitidos stupefacta juvencos
Luna premit, pigrosque polus non concitat axes.
Parturiente rogo, curis natura laborat
Æternam ne perdat avem, flammasque fideles
Admonet, ut rerum decus immortale remittant.
  Continuo dispersa vigor per membra volutus
Æstuat, et venas recidivus sanguis inundat.
Victuri cineres nullo cogente moveri
Incipiunt, plumaque rudem vestire favillam.
Qui fuerat genitor, natus nunc prosilit idem,
Succeditque novus. geminæ confinia vitæ
Exiguo medius discrimine separat ignis.
  Protinus ad Nilum Manes sacrare paternos,
Auctoremque globum Phariæ telluris ad oras
Ferre juvat. velox alienum tendit in orbem,
Portans gramineo clausum velamine funus.
Innumeræ comitantur aves, stipantque volantem
Alituum suspensa cohors. exercitus ingens
Obnubit vario late convexa meatu.
Nec quisquam tantis e millibus obvius audet
Ire duci: sed Regis iter fragrantis adorant.
Non ferus accipiter, non armiger ipse Tonantis
Bella movent. commune facit reverentia fœdus.

Talis barbaricas flavo de Tigride turmas
Ductor Parthus agit: gemmis et divite cultu
Luxurians sertis apicem regalibus ornat.
Auro frenat equum, perfusam murice vestem
Assyria signatur acu, tumidusque regendo
Celsa per famulas acies ditione superbit.
Clara per Ægyptum placidis notissima sacris
Urbs Titana colit, centumque accline columnis
Invehitur templum Thebæo monte revulsis.
Illic, ut perhibent, patriam de more reponit
Congeriem, vultumque Dei veneratus herilem
Jam flammæ commendat onus: jam destinat aris
Semina relliquiasque sui. myrrhata relucent
Limina: divino spirant altaria fumo:
Et Pelusiacas productus adusque paludes
Indus odor penetrat nares, completque salubri
Tempestate viros, et nectare dulcior aura
Ostia nigrantis Nili septena vaporat.
O felix, heresque tui! quo solvimur omnes,
Hoc tibi suppeditat vires. præbetur origo
Per cinerem. moritur te non pereunte senectus.
Vidisti quodcunque fuit. te secula teste
Cuncta revolvuntur. nosti quo tempore pontus
Fuderit elatas scopulis stagnantibus undas:
Quis Phaethonteis erroribus arserit annus.
Et clades te nulla rapit, solusque superstes
Edomita tellure manes. non stamina Parcæ
In te dura legunt, non jus habuere nocendi.

II. HYSTRIX.

V. 1—26.

Audieram, memorande, tuas, Stymphale, volucres
Spicula vulnifico quondam sparsisse volatu:
Nec mihi credibilis ferratæ fabula pinnæ
Visa diu. datur ecce fides, et cognitus hystrix
Herculeas affirmat aves. os longius illi
Assimulat porcum. mentitæ cornua setæ
Summa fronte rigent. oculis rubet igneus ardor.
Parva sub hirsuto catuli vestigia dorso.
Hanc tamen exiguam miro natura tueri
Præsidio dignata feram. stat corpore toto
Silva minax, jaculisque rigens in prœlia crescit
Picturata seges, quorum cute fixa tenaci
Altera subtraxit, alternantesque colorum
Tincta vices, spatiis internigrantibus, exit
In solidæ speciem pinnæ, tenuataque furtim
Lævis in extremum sese producit acumen.
Sed non hæc acies ritu silvestris echini
Fixa manet. crebris propugnat jactibus ultro,
Et longe sua membra regit, tortumque per auras
Evolat excusso nativum missile tergo.
Interdum fugiens Parthorum more sequentem
Vulnerat: interdum, positis velut ordine castris,
Terrificum densa mucronem verberat unda,
Et consanguineis hastilibus asperat armos.
Militat omne feræ corpus, vibrataque rauco
Terga fragore sonant. stimulis accensa tubarum

Agmina collatis credas confligere signis.
Tantus in angusto strepitus furit. additur armis
Calliditas, parcusque sui tumor, iraque nunquam
Prodiga telorum, caute contenta minari,
Nec nisi servandæ jactus impendere vitæ.
Error abest: certum sollertia destinat ictum,
Nil spatio fallente modum: servatque tenorem
Mota cutis, doctique regit conamina nisus.
Quid labor humanus tantum ratione sagaci
Proficit? eripiunt trucibus Gortynia capris
Cornua: subjectis eadem lentescere cogunt
Ignibus: intendunt taurino viscere nervos.
Instruitur pinnis, ferroque armatur arundo.
Ecce brevis propriis munitur bellua telis,
Externam nec quærit opem: fert omnia secum:
Se pharetra, sese jaculo, sese utitur arcu.
Unum animal cunctas bellorum possidet artes.
Quod si omnis nostræ paulatim industria vitæ
Fluxit ab exemplis; quidquid procul appetit hostem,
Hinc reor inventum: morem hinc traxisse Cydonas
Bellandi, Parthosque retro didicisse ferire,
Prima sagittiferæ pecudis documenta secutos.

III. TORPEDO.

V. 1—24.

Quis non indomitam diræ torpedinis artem
Audiit, et merito signatas nomine vires?
Illa quidem mollis, segnique obnixa natatu
Reptat, et attritis vix languida serpit arenis.
Sed latus armavit gelido natura veneno;
Et frigus, quo cuncta rigent animata, medullis
Miscuit, et proprias hiemes per viscera duxit.
Naturam juvat ipsa dolis, et conscia sortis
Utitur ingenio, longeque extenta per algas
Hac confisa jacet; successu læta resurgit,
Et vivos impune ferox depascitur artus.
  Siquando vestita cibis incautior æra
Hauserit, et curvis frenari senserit hamis;
Non furit, aut vano conatur vellere morsu:
Sed propius nigræ jungit se callida setæ,
Et meminit captiva sui, longeque per undas
Pigra venenatis effundit flamina venis.
Per setam vis alta meat, fluctusque relinquit
Absentem tentura virum. metuendus ab imis
Emicat horror aquis, et pendula fila secutus
Transit arundineos arcano frigore nodos,
Victricemque ligat concreto sanguine dextram.
Damnosum piscator onus, prædamque rebellem
Jactat, et amissa redit exarmatus avena.

IV. NILUS.

V. 1—26.

FELIX, qui Pharias proscindit vomere terras:
Nubila non sperat tenebris condentia cœlum,
Nec graviter flantes pluviali frigore Coros
Invocat, aut arcum variata luce rubentem.
Ægyptos sine nube ferax, imbresque serenos
Sola tenet, secura poli, non indiga venti:
Gaudet aquis, quas ipsa vehit, Niloque redundant:
Qui rapido tractu mediis elapsus ab Austris,
Flammigeræ patiens zonæ Cancrique calentis,
Fluctibus ignotis nostrum procurrit in orbem,
Secreto de fonte cadens, qui semper inani
Quærendus ratione latet; nec contigit ulli
Hoc vidisse caput. fertur sine teste creatus,
Flumina profundens alieni conscia cœli.
Inde vago lapsu Libyam dispersus in omnem
Æthiopum per mille ruit nigrantia regna,
Et loca continuo Solis damnata vapore
Irrorat, populisque salus sitientibus errat,
Per Meroen, Blemyasque feros, atramque Syenen.
Hunc bibit infrenis Garamas, domitorque ferarum
Girræus, qui vasta colit sub rupibus antra,
Qui ramos ebeni, qui dentes vellit eburnos;
Et gens compositis crinem vallata sagittis.
Nec vero similes causas crescentibus undis,
Aut tempus meruit. glacie non ille soluta,
Nec circumfuso scopulis exuberat imbre.

Nam cum tristis hiems alias produxerit undas,
Tunc Nilum retinent ripæ. cum languida cessant
Flumina, tunc Nilus mutato jure tumescit.
Quippe quod ex omni fluvio spoliaverit æstas,
Hoc Nilo natura refert, totumque per orbem
Collectæ partes unum revocantur in amnem.
Quoque die Titana Canis flagrantior armat,
Et rapit humores madidos, venasque calore
Compescit, radiisque potentibus æstuat axis;
Nilo bruma vehit contraria tempora mundo,
Defectis solitum referens cultoribus æquor.
Effluit Ægeo stagnantior, acrior alto
Ionio, seseque patentibus explicat arvis.
Fluctuat omnis ager: remis sonuere novales.
Sæpius, æstivo jaceat cum forte sopore,
Cernit cum stabulis armenta natantia pastor.

V. MAGNES.

v. 1—8.

Quisquis sollicita mundum ratione secutus
Semina rimatur rerum, quo Luna laborat
Defectu, quæ causa jubet pallescere Solem;
Unde rubescentes ferali crine cometæ,
Unde fluant venti, trepidæ quis viscera terræ
Concutiat motus, quis fulgura ducat hiatus,
Unde tonent nubes, quo lumine floreat arcus:
Hoc mihi quærenti si quid deprendere veri

Mens valet, expediam. lapis est cognomine magnes,
Decolor, obscurus, vilis. non ille repexam
Cæsariem Regum, nec candida virginis ornat
Colla, nec insigni splendet per cingula morsu:
Sed nova si nigri videas miracula saxi,
Tum pulchros superet cultus, et quidquid Eois
Indi litoribus rubra scrutantur in alga.
Nam ferro meruit vitam, ferrique rigore
Vescitur: hoc dulces epulas, hoc pabula novit:
Hinc proprias renovat vires: infusa per artus
Aspera secretum servant alimenta vigorem.
Hoc absente perit: tristi morientia torpent
Membra fame, venasque sitis consumit apertas.
Mavors, sanguinea qui cuspide verberat urbes,
Et Venus, humanas quæ laxat in otia curas,
Aurati delubra tenent communia templi.
Effigies non una Deis: sed ferrea Martis
Forma nitet; Venerem magnetica gemma figurat.
Illis connubium celebrat de more sacerdos.
Ducit flamma choros: festa frondentia myrto
Limina cinguntur, roseisque cubilia surgunt
Floribus, et thalamum dotalis purpura velat.
Hic mirum consurgit opus. Cytherea maritum
Sponte rapit, cœlique toros imitata priores
Pectora lascivo flatu Mavortia nectit,
Et tantum suspendit onus, galeæque lacertos
Implicat, et vivis totum complexibus ambit.
Ille lacessitus longo spiraminis actu
Arcanis trahitur gemma de conjuge nodis.
Pronuba fit natura Deis, ferrumque maritat

Aura tenax. subitis sociantur Numina furtis.
Quis calor infudit geminis alterna metallis
Fœdera? quæ duras jungit concordia mentes?
Flagrat anhela silex, et amicam saucia sentit
Materiem, placidosque chalybs cognoscit amores.
Sic Venus horrificum belli compescere Regem,
Et vultu mollire solet, cum sanguine præceps
Æstuat, et strictis mucronibus asperat iras.
Sola feris occurrit equis, solvitque tumorem
Pectoris, et blando præcordia temperat igni.
Pax animo tranquilla datur, pugnasque calentes
Deserit, et rutilas declinat in oscula cristas.
Quæ tibi, sæve puer, non est permissa potestas?
Tu magnum superas fulmen, cœloque relicto
Fluctibus in mediis cogis mugire Tonantem.
Jam gelidas rupes, vivoque carentia sensu
Membra feris. jam saxa tuis obnoxia telis,
Et lapides suus ardor agit; ferrumque tenetur
Illecebris, rigido regnant in marmore flammæ.

VI. APONUS.

V. 1—6.

Fons, Antenoreæ vitam qui porrigis urbi,
Fataque vicinis noxia pellis aquis,
Cum tua vel mutis tribuant miracula vocem,
Cum tibi plebeius carmina dictet honos,
Et sit nulla manus, cujus non pollice ductæ
Testentur memores prospera vota notæ;

Nonne reus Musis pariter Nymphisque tenebor,
  Si tacitus soli prætereare mihi?
Indictum neque enim fas est a vate relinqui
  Hunc, qui tot populis provocat ora, locum.
Alto colle minor, planis erectior arvis,
  Conspicuo clivus molliter orbe tumet.
Ardentis fecundus aquæ, quacunque cavernas
  Perforat, offenso truditur igne, latex.
Spirat putre solum, conclusaque subter anhelo
  Pumice rimosas perforat unda vias.
Humida flammarum regio, Vulcania terræ
  Ubera, sulfureæ fervida regna plagæ.
Quis sterilem non credat humum? fumantia vernant
  Pascua: luxuriat gramine cocta silex.
Et cum sic rigidæ cautes fervore liquescant,
  Contemtis audax ignibus herba viret.
Præterea grandes effosso marmore sulci
  Saucia longinquo limite saxa secant.
Herculei (sic fama refert) monstratur aratri
  Semita; vel casus vomeris egit opus.
In medio pelagi late flagrantis imago,
  Cærulus immenso panditur ore lacus,
Ingenti fusus spatio: sed major in altum
  Intrat, et arcanæ rupis inane subit;
Densus nube sua, tactuque immitis et haustu,
  Sed vitreis idem lucidus usque vadis.
Consuluit natura sibi, ne tota lateret,
  Admisitque oculos, quo vetat ire calor.
Turbidus impulsu venti cum spargitur aer,
  Glaucaque fumiferæ terga serenat aquæ;

Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi:
  Tunc veteres hastæ, regia dona, micant:
Quas inter, nigræ tenebris obscurus arenæ
  Discolor abruptum flumen hiatus agit.
Apparent infra latebræ, quas gurges opacus
  Implet, et abstrusos ducit in antra sinus.
Tunc montis secreta patent; qui flexus in arcum
  Æquora pendenti margine summa ligat.
Viva coronatos adstringit scena vapores,
  Et levis exili cortice terra natat,
Calcantumque oneri nunquam cessura virorum
  Sustentat trepidum fida ruina pedem.
Facta manu credas; sic læves circuit oras
  Ambitus, et tenuis perpetuusque riget.
Hærent stagna lacu plenas æquantia ripas,
  Præscriptumque timent exsiluisse modum.
Quod superat, fluvius devexa rupe volutus
  Egerit, et campi dorsa recurva petit.
Devehit exceptum nativo spina meatu:
  In patulas plumbi labitur inde vias,
Nullo cum strepitu: madidisque infecta favillis
  Despumat niveum fistula cana salem.
Multifidas dispergit opes, artemque secutus
  Qua jussere manus, mobile torquet iter,
Et junctos rapido pontes subtermeat æstu,
  Afflatosque vago temperat igne tholos.
Acrior interius, rauci cum murmure saxi,
  Spumeus eliso pellitur amne vapor.
Hinc pingues repetunt fessi sudore lacunas:
  Frigora queis longæ blanda dedere moræ.

Salve Pæoniæ largitor nobilis undæ;
  Dardanii salve gloria magna soli:
Publica morborum requies, commune medentum
  Auxilium, præsens numen, inemta salus.
Seu ruptis inferna ruunt incendia ripis,
  Et nostro Phlegethon devius orbe calet:
Sulfuris in venas gelidus seu decidit amnis,
  Accensusque fluit, quod manifestat odor:
Sive pari flammas undarum lance rependens,
  Arbiter in fœdus mons elementa vocat:
Ne cedant superata sibi; sed legibus æquis
  Alterius vires possit utrumque pati:
Quidquid erit causæ, quocunque emitteris ortu,
  Non sine consilio currere, certa fides.
Quis casum meritis adscribere talibus audet?
  Quis negat auctores hæc statuisse Deos?
Ille pater rerum, qui secula dividit astris,
  Inter prima poli te quoque sacra dedit,
Et fragilem nostri miseratus corporis usum
  Telluri medicas fundere jussit aquas,
Parcarumque colos exoratura severas
  Flumina laxatis emicuere jugis.
Felices, proprium qui te meruere, coloni,
  Fas quibus est Aponon juris habere sui.
Non illis terrena lues, corrupta nec Austri
  Flamina, nec sævo Sirius igne nocet.
Sed quamvis Lachesis letali stamine damnet,
  Inde sibi fati prosperiora petunt.
Quod si forte malus membris exuberat humor,
  Languida vel nimio viscera felle virent;

Non venas reserant, nec vulnere vulnera sanant,
  Pocula nec tristi gramine mixta bibunt:
Amissum lymphis reparant impune vigorem,
  Pacaturque ægro luxuriante dolor.

VII. DE PIIS FRATRIBUS ET EORUM STATUIS

QUÆ SUNT APUD CATINAM.

V. 1—20.

ADSPICE sudantes venerando pondere fratres,
  Divino meritos semper honore coli.
Justa quibus rapidæ cessit reverentia flammæ,
  Et mirata vagas repulit Ætna faces.
Complexi manibus fultos cervice parentes,
  Attollunt vultus, accelerantque gradus.
Grandævi gemina sublimes prole feruntur,
  Et cara natos implicuere mora.
Nonne vides, ut sæva senex incendia monstret?
  Ut trepido genitrix invocet ore Deos?
Erexit formido comam, perque omne metallum
  Fusus in attonito palluit ære tremor.
In juvenum membris animosus cernitur horror,
  Atque oneri metuens, impavidusque sui.
Rejectæ vento chlamydes. dextram exserit ille,
  Contentus læva sustinuisse patrem.
Ast illi duplices in nodum colligit ulnas
  Cautior in sexu debiliore labor.
Hoc quoque præteriens oculis ne forte relinquas,
  Artificis tacitæ quod meruere manus.

Nam consanguineos eadem cum forma figuret,
  Hic propior matri fit tamen, ille patri.
Dissimiles annos sollertia temperat artis:
  Alter in alterius redditur ore parens.
Et nova germanis paribus discrimina præbens,
  Divisit vultus cum pietate faber.
O bene naturæ memores, documenta supernæ
  Justitiæ, juvenum numina, vota senum:
Qui spretis opibus medios properastis in ignes
  Nil præter sanctam tollere canitiem.
Haud equidem immerito tanta virtute repressas
  Enceladi fauces obriguisse reor.
Ipse redundantem frenavit Mulciber Ætnam,
  Læderet exempli ne monumenta pii.
Senserunt elementa fidem. pater affuit æther,
  Terraque maternum sedula juvit onus.
Quod si notus amor provexit in astra Laconas,
  Æneam Phrygio raptus ab igne pater;
Si vetus Argolicos illustrat gloria fratres,
  Qui sua materno colla dedere jugo:
Cur non Amphinomo, cur non tibi, fortis Anapi,
  Æternum Siculus templa dicavit honos?
Plura licet summæ dederit Trinacria laudi,
  Noverit hoc majus se genuisse nihil:
Nec doleat damnis, quæ devius intulit ardor:
  Nec gemat exustas igne furente domos.
Non potuit pietas flamma cessante probari.
  Emtum est ingenti clade perenne decus.

CL. CLAUDIANI

EPIGRAMMATA.

EPIGRAMMATA.

I. DE MULABUS GALLICIS.

Adspice morigeras Rhodani torrentis alumnas
  Imperio nexas, imperioque vagas,
Dissona quam varios flectant ad murmura cursus,
  Et certas adeant, voce regente, vias.
Quamvis quæque sibi longis discurrat habenis,
  Et pateant duro libera colla jugo;
Ceu constricta tamen servit, patiensque laborum
  Barbaricos docili concipit aure sonos.
Absentis longinqua valent præcepta magistri,
  Frenorumque vicem lingua virilis agit.
Hæc procul angustat sparsas, spargitque coactas,
  Hæc sistit rapidas; hæc properare facit.
Læva jubet? lævo deducunt limite gressum.
  Mutavit strepitum? dexteriora petunt.
Nec vinclis famulæ, nec libertate feroces,
  Exutæ laqueis, sub ditione tamen.
Consensuque pares, sed fulvis pellibus hirtæ
  Esseda concordes multisonora trahunt.
Miraris, si voce feras pacaverit Orpheus,
  Cum pronas pecudes Gallica verba regant?

II. DE SENE VERONENSI,

QUI SUBURBIUM NUNQUAM EGRESSUS EST.

FELIX, qui patriis ævum transegit in agris,
Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem:
Qui baculo nitens, in qua reptavit arena,
Unius numerat secula longa casæ.
Illum non vario traxit Fortuna tumultu,
Nec bibit ignotas mobilis hospes aquas.
Non freta mercator tremuit, non classica miles:
Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum, vicinæ nescius urbis,
Adspectu fruitur liberiore poli.
Frugibus alternis, non Consule, computat annum:
Autumnum pomis, ver sibi flore notat.
Idem condit ager Soles, idemque reducit:
Metiturque suo rusticus orbe diem.
Ingentem meminit parvo qui germine quercum,
Æquævumque videt consenuisse nemus.
Proxima cui nigris Verona remotior Indis,
Benacumque putat litora rubra lacum.
Sed tamen indomitæ vires, firmisque lacertis
Ætas robustum tertia cernit avum.
Erret, et extremos alter scrutetur Iberos.
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

III. DE APRO ET LEONE.

Torvus aper, fulvusque leo coiere superbis
Viribus; hic seta sævior, ille juba.
Hunc Mars, hunc Cybele laudat. dominatur uterque
Montibus. Herculeus sudor uterque fuit.

IV. DESCRIPTIO ARMENTI. FRAGMENTUM.

Non tales quondam species tulit armentorum
Tellus tergemino subdita Geryoni.
Non tales, Clitumne, lavas in gurgite tauros,
Tarpeio referunt quos pia vota Jovi.
Non talis Tyrias sparsisse juvencus arenas
Dicitur, optatum quando revexit onus.
Non Cretæus ager, nec amati conscia tauri
Gnosos, nec similes paverit Ida feras.
Ipse et dispariles monstro commissus in artus,
Qui crimen matris prodidit ore novo,
Cres puer haud talem potuisset reddere formam,
Præstarent totum si fera membra patrem.

V. CONCHA SERENÆ.

Transferat huc liquidos fontes Heliconia Nais,
Et patulo conchæ divitis orbe fluat.
Namque latex, doctæ qui laverit ora Serenæ,
Ultra Pegaseas numen habebit aquas.

VI. DE CRYSTALLO, CUI AQUA INERAT.

Possedit glacies naturæ signa prioris:
Et fit parte lapis, frigora parte negat.
Sollers lusit hiems, imperfectoque rigore
Nobilior vivis gemma tumescit aquis.

VII. ALITER.

Nymphæ, quæ tegitis cognato carcere Nymphas,
Et quæ nunc estis, quæque fuistis aquæ,
Quod vos ingenium junxit? qua frigoris arte
Torpuit, et maduit prodigiosa silex?
Quis tepor inclusus securas vindicat undas?
Interior glacies quo liquefacta Noto?
Gemma quibus claustris arcano mobilis æstu
Vel concreta fuit, vel resoluta gelu?

VIII. ALITER.

Solibus indomitum glacies Alpina rigorem
Sumebat nimio jam pretiosa gelu.
Nec potuit toto mentiri corpore gemmam:
Sed medio mansit proditor orbe latex.
Auctus honos; liquidi crescunt miracula saxi;
Et conservatæ plus meruistis aquæ.

IX. ALITER.

Adspice porrectam splendenti fragmine venam,
  Qua trahitur limes lucidiore gelu.
Hic nullum Borean, nec brumam sentit opacus
  Humor, sed varias itque reditque vias.
Non illum constrinxit hiems, non Sirius ardens:
  Ætatis spatium non tenuabit edax.

X. ALITER.

Clauditur immunis convexo tegmine rivus,
  Duratisque vagus fons operitur aquis.
Nonne vides, propriis ut spumet gemma lacunis,
  Et refluos ducant pocula viva sinus?
Udaque pingatur radiis obstantibus Iris,
  Secretas hiemes sollicitante die?
Mira silex, mirusque latex, qui flumina vincit,
  Nec lapis est merito, quod fluit, et lapis est.

XI. ALITER.

Dum crystalla puer contingere lubrica gaudet,
  Et gelidum tenero pollice versat onus;
Vidit perspicuo deprensas marmore Nymphas,
  Dura quibus solis parcere novit hiems:
Et siccum relegens labris sitientibus orbem
  Irrita quæsitis oscula figit aquis.

XII. ALITER.

Marmoreum ne sperne globum. spectacula transit
Regia, nec rubro vilior iste mari.
Informis glacies, saxum rude, nulla figuræ
Gratia: sed raras inter habetur opes.

XIII. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ.

Χιονεη κρυσταλλος ὑπ᾽ ανερος ασκηθεισα
Δειξεν ακηρασιοιο παναιολον εικονα κοσμου,
Ουρανον αγκας εχοντα βαρυκτυπον ενδοθι ποντον.

XIV. ΕΤΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΥ.

Ειπ᾽ αγε μοι κρυσταλλε, λιθῳ πεπυκασμενον ὑδωρ,
Τις πηξεν; Βορεης. η τις ελυσε; Νοτος.

XV. ΠΡΟΣ ΦΟΙΒΟΝ.

Ἱλαθι μοι, φιλε Φοιβε, συ γαρ θοα τοξα τιναινων
Εβληθης επ᾽ ερωτος ὑπ᾽ ωκυποροισιν οἴστοις.

XVI. ΕΙΣ ΜΙΜΑΔΑ ΓΗΡΑΣΑΣΑΝ.

Μαχλας ἐϋκροταλοισιν ανευαζουσα χορειαις,
Διζυγα παλλομενοισι τιναγμασι χαλκον αρασσει,
Της μεν ὑποκλεπτων πολιην τριχα γειτονα μοιρης·

Ηλεματοις ακτισι χαρασσεται ομματος αυγη.
Ψευδομενον δ' ερυθημα κατεγραφεν αχροος αιδως,
Αγλαΐῃ στεψασα νοθῃ κεκαλυμμενα μηλα.

XVII. ΕΙΣ ΔΟΥΛΟΝ ΤΥΠΤΗΘΕΝΤΑ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΥ.

Ἑδρην χαλκεοπεζαν επι προθυροις ἑλικωνος
Ἑστηκει θεραπων τις ὑπερ νωτοιο μεμαρπως,
Ουδ' εθελε μογεοντι πορειν επιβαθρον αοιδας.
Τουνεκα μεν θωρηξεν ιον πολυμητις αναγκη.

XVIII. IN SPHÆRAM ARCHIMEDIS.

JUPITER in parvo cum cerneret æthera vitro,
  Risit, et ad Superos talia dicta dedit:
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
  Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
  Ecce Syracosius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
  Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus Signifer annum,
  Et simulata novo Cynthia mense redit.
Jamque suum volvens audax industria mundum
  Gaudet, et humana sidera mente regit.
Quid falso insontem tonitru Salmonea miror?
  Æmula naturæ parva reperta manus.

XIX. DE POLYCASTE ET PERDICCA.

Quid non sævus Amor flammarum numine cogat?
  Sanguinis affectu mater amare timet.
Pectore dum niveo puerum tenet anxia nutrix,
  Illicitos ignes jam fovet ipsa parens.
Ultrices pharetras tandem depone, Cupido.
  Consule jam Venerem: forsan et ipsa dolet.

XX. DE ZONA EQUI REGII MISSA HONORIO AUG. A SERENA.

Accipe parva tuæ, princeps venerande, sororis
  Munera, quæ manibus texuit ipsa suis.
Dumque auro phaleræ, gemmis dum frena renident,
  Hac uterum zona cinge frementis equi.
Sive illum Armeniis aluerunt gramina campis;
  Turbidus Argæa seu nive lavit Halys;
Sanguineo virides morsu vexare smaragdos,
  Et Tyrio dignum terga rubere toro.
O quantum formæ sibi conscius erigit armos,
  Spargit et excussis colla superba jugis!
Augescit brevitas doni pietate Serenæ,
  Quæ volucres etiam fratribus ornat equos.

XXI. DE ZONA AB EADEM MISSA ARCADIO AUG.

Stamine resplendens, et mira textilis arte
  Balteus alipedis regia terga liget;
Quem decus Eoo fratri, pignusque propinqui
  Sanguinis Hesperio misit ab orbe soror.
Hoc latus adstringi velox optaret Arion.
  Hoc proprium vellet cingere Castor equum.

XXII. DE CHLAMYDE ET FRENIS.

Non semper clipei metuendum gentibus orbem
Dilecto studiosa parens fabricabat Achilli:
Lemnia nec semper supplex ardentis adibat
Antra Dei, nato galeam factura comantem:
Sed placidos etiam cinctus, et mitia pacis
Ornamenta dabat, bello quibus ille peracto
Conspicuus Reges inter fulgeret Achivos.
Ipsa manu chlamydes ostro texebat et auro,
Frenaque, quæ volucrem Xanthum Baliumq; decerent,
Æquore quæsitis onerabat sedula gemmis.
At tibi diversis, Princeps altissime, certant
Obsequiis soceri. Stilicho Mavortia confert
Munera, barbaricas strages, Rhenique triumphos.
Reginæ contenta modum servare Serena,
In tua sollicitas urget velamina telas.

XXIII. DE FRENO, PHALERIS, ET CINGULO EQUI HONORII A SERENA MISSIS.

O FELIX sonipes, tanti cui frena mereri
Numinis, et sacris licuit servire lupatis:
Seu tua per campos vento juba lusit Iberos;
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argææ lavere nives: seu læta solebas
Thessaliæ rapido perstringere pascua cursu:
Accipe regales cultus, et crine superbus
Erecto virides spumis perfunde smaragdos.
Luxurient tumido gemmata monilia collo.
Nobilis auratos jam purpura vestiat armos,
Et medium te zona liget, variata colorum
Floribus, et castæ manibus sudata Serenæ,
Persarum gentile decus. sic quippe laborat
Maternis studiis, nec dedignatur equestres
Moliri phaleras genero, latura decorem.

XXIV. DEPRECATIO AD ALETHIUM QUÆSTOREM.

SIC non Æthiopum campos æstate pererrem,
   Nec Scythico brumam sub Jove nudus agam:
Sic non imbriferam noctem ducentibus Hædis
   Ionio credam turgida vela mari:
Sic non Tartareo Furiarum verbere pulsus
   Irati lædam carmina grammatici:

Nulla meos traxit petulans audacia sensus,
  Liberior justo nec mihi lingua fuit.
Versiculos, fateor, non cauta voce notavi,
  Heu miser ignorans quam grave crimen erat!
Orpheos alii libros impune lacessunt;
  Nec tua securum te, Maro, fama vehit.
Ipse parens vatum, princeps Heliconis Homerus,
  Judicis excepit tela severa notæ.
Sed non Virgilius, sed non accusat Homerus.
  Neuter enim Quæstor, pauper uterque fuit.
En moveo plausus, en pallidus omnia laudo;
  Et clarum repeto terque quaterque sophos.
Ignoscat placidus tandem, flatusque remittat,
  Et toto recitet quidlibet ore: placet.

XXV. IN CURETIUM.

FALLACES vitreo stellas componere mundo,
  Et vaga Saturni sidera sæpe queri,
Venturumque Jovem paucis promittere nummis,
  Cureti genitor noverat Uranius.
In prolem dilata ruunt perjuria patris,
  Et pœnam merito filius ore luit.
Nam spurcos avidæ lambit meretricis hiatus,
  Consumens luxu flagitiisque domum.
Et quas fallacis collegit lingua parentis,
  Has eadem nati lingua refundit opes.

XXVI. IN EUNDEM.

Si tua, Cureti, penitus cognoscere quæris
Sidera, patre tuo certius ipse loquar.
Quod furis, adversi dedit inclementia Martis:
Quod procul a Musis, debilis Arcas erat:
Quod turpem pateris jam cano podice morbum,
Femineis signis Luna Venusque fuit.
Attrivit Saturnus opes. hoc prorsus in uno
Hæreo; quæ cunnum lambere causa facit.

XXVII. IN JACOBUM MAGISTRUM EQUITUM.

Per cineres Paulli, per cani limina Petri,
Ne laceres versus, dux Iacobe, meos.
Sic tua pro clipeo sustentet pectora Thomas,
Et comes ad bellum Bartholomæus eat:
Sic ope Sanctorum non barbarus irruat Alpes:
Sic tibi det vires sancta Susanna suas:
Sic quicunque ferox gelidum tranaverit Istrum,
Mergatur; volucres ceu Pharaonis equi:
Sic Geticas ultrix feriat rhomphæa catervas,
Romanasque tegat prospera Thecla manus:
Sic tibi det magnum moriens conviva triumphum,
Atque tuam vincant dolia fusa sitim:
Sic nunquam hostili maculetur sanguine dextra.
Ne laceres versus, dux Iacobe, meos.

XXVIII. RIMANTI TELUM IRA FACIT.

In jaculum quodcunque gerit dementia mutat.
Omnibus armatur rabies pro cuspide ferri.
Cuncta volant, dum dextra ferox in vulnera sævit.
Pro telo ingeritur, quidquid suggesserit ira.

XXIX. IN PODAGRUM.

Quæ tibi cum pedibus ratio? quid carmina culpas?
Scandere qui nescis, versiculos laceras?
Claudicat hic versus, hæc, inquis, syllaba nutat,
Atque nihil prorsus stare putas podager.

XXX. DE THEODORO ET HADRIANO.

Mallius indulget somno noctesque diesque.
Insomnis Pharius sacra, profana, rapit.
Omnibus hoc, Italæ gentes, exposcite votis,
Mallius ut vigilet, dormiat ut Pharius.

XXXI. AD ÆTERNALEM.

Quidquid Castalio de gurgite Phœbus anhelat,
Quidquid fatidico mugit cortina recessu,
Carmina sunt: sed verba negant communia Musæ.
Carmina sola loquor. sic me meus implet Apollo.

XXXII. AD MAXIMUM, QUI MEL MISIT.

Dulcia dona mihi tu mittis, Maxime, semper,
Et quidquid mittis, mella putare decet.

XXXIII. DE LOCUSTA. FRAGMENTUM.

Horret apex capitis: medio fera lumina surgunt
Vertice. cognatus dorso durescit amictus.
Armavit natura cutem, dumique rubentes
Cuspidibus parvis multos acuere rubores.

XXXIV. DE BALNEIS QUINTIANIS.

Fontibus in liquidis paulum requiesce, viator,
Atque tuum rursus carpe refectus iter.
Lympharum dominum nimium miraberis, hospes,
Inter dura viæ balnea qui posuit.

XXXV. DESCRIPTIO PORTUS SMYRNENSIS.

Urbis conspectum montana cacumina velant,
Tranquillo prætenta mari. ducentia portum
Cornua pacatas removent Aquilonibus undas.
Hic exarmatum terris cingentibus æquor
Clauditur, et placidam discit servare quietem.

XXXVI. EST IN CONSPECTU LONGE LOCUS.

Est procul ingenti regio summota recessu,
Insula qua resides fluctus mitescere cogit,
In longum producta latus; fractasque per undas
Ardua tranquillo curvantur brachia portu.

XXXVII. DE QUADRIGA MARMOREA.

Quis dedit innumeros uno de marmore vultus?
Surgit in aurigam currus, paribusque lupatis
Unanimes frenantur equi. quos forma diremit,
Materies cognata tenet discrimine nullo.
Vir redit in currum: ducuntur ab axe jugales:
Ex alio se quisque facit. quæ tanta potestas?
Una silex tot membra ligat, ductusque per artem
Mons patiens ferri varios mutatur in artus.

XXXVIII. FRAGMENTUM.

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus,
Exercentur equis, et colla comantia pectunt.

XXXIX. DE PAUPERE AMANTE.

Paupertas me sæva domat, dirusque Cupido;
  Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

XL. DE EODEM.

Esuriens pauper telis incendor Amoris.
Inter utrumque malum diligo pauperiem.

XLI. IN SEPULCRUM SPECIOSÆ.

Pulchris stare diu Parcarum lege negatur.
Magna repente ruunt: summa cadunt subito.
Hic formosa jacet Veneris sortita figuram,
Egregiumque decus invidiamque tulit.

XLII. DE BIRRO CASTOREO.

Nominis umbra manet veteris. Nam dicere birrum,
Ni castor niteat, castoreum nequeo.
Sex emtus solidis; quid sit, jam scire potestis.
Si mihi nulla fides, credite vel pretio.

XLIII. DE HIPPOPOTAMO.

Utraque fecundo nutritur bellua Nilo;
Quæque vorat morsu, quæque sub ore fremit.

XLIV. QUÆ IN MENSA DE SARDONYCHE LAPIDE.

Mensa coloratis aquilæ sinuatur in alis,
Quam floris distinguit honos: similisque figura
Texitur: implumem mentitur gemma volatum.

XLV. CARMEN PASCHALE.

Christe, potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox summi sensusque Dei: quem fudit ab alta
Mente pater, tantique dedit consortia regni.
Impia qui nostræ domuisti crimina vitæ,
Passus corporea mundi vestire figura,
Affarique palam populos, hominemque fateri:
Quem verbo inclusum Mariæ mox numine viso
Virginei tenuere sinus, innuptaque mater
Arcano stupuit compleri viscera partu,
Auctorem paritura suum. Mortalia corda
Artificem texere poli, mundique repertor
Pars fuit humani generis, latuitque sub uno
Pectore, qui totum late complectitur orbem;
Et, qui non spatiis terræ, non æquoris unda,
Non capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin et supplicii nomen, nexusque subisti,
Ut nos subriperes leto, mortemque fugares
Morte tua: mox ætherias evectus in auras
Purgata repetis lætum tellure parentem.
Augustum foveas, festis ut sæpe diebus
Annua sinceri celebret jejunia sacri.

XLVI. ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΩΤΗΡΑ.

Ω πυρος αεναοιο σοφην ωδινα φυλασσων,
Εμβεβαως κοσμοιο παλινδινητον αναγκην,
Χριστε θεορρητοιο βιου φυσιζοε πηγη,
Πατρος ασημαντοιο Θεου πρωτοσπορε φωνη,
Ὁς μεγα μητρωων τοκετων εγκυμονα φορτον,
Και γονον αυτοτελεστον ανυμφευτων ὑμεναιων
Στησας, Ασσυριης γενεης ἑτεροφρονα λυσσαν,
Οργια δ' ειδωλων κενεων ψευδωνυμα λυσας,
Αιθερος αμφιβεβηκας εφ' ἑπταζωνον οχηα,
Αγγελικαις πτερυγεσσιν εν αρρητοισι θαασσων.
Ἱλαθι παγγενεταο θεου πρεσβηιον ομμα,
Φρουρε βιου, σωτερ μεροπων, αιωνος ανασσων.

XLVII. ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ΧΡΙΣΤΟΝ.

Αρτιφανες, πολιουχε, παλαιγενες, ὑιε νεοττε,
Αιεν εων, προεωντε, ὑπερτατε, ὑστατε, Χριστε
Αθανατοιο πατρος, και ομοχρονε, παμπαν ὁμοιε.

XLVIII. LAUS CHRISTI.

Proles vera Dei, cunctisque antiquior annis,
Nunc genitus, qui semper eras, lucisque repertor
Ante tuæ, matrisque parens: quem misit ab astris
Æquævus Genitor, verbique in semina fusum
Virgineos habitare sinus, et corporis arcti

Jussit inire vias, parvaque in sede morari,
Quem sedes non ulla capit: qui lumine primo
Vidisti quidquid mundo nascente crearas.
Ipse opifex, opus ipse tui, dignatus iniquas
Ætatis sentire vices, et corporis hujus
Dissimiles perferre modos, hominemque subire,
Ut possis monstrare Deum, ne lubricus error,
Et decepta diu varii sollertia mundi,
Pectora tam multis sineret mortalia sæclis
Auctorem nescire suum. Te conscia partus
Mater, et attoniti pecudum sensere timores.
Te nova sollicito lustrantes sidera visu
In cælo videre prius, lumenque secuti,
Invenere Magi. Tu noxia pectora solvis,
Elapsasque animas in corpora functa reducis,
Et vitam remeare jubes. Tu lege recepti
Muneris, ad Manes penetras, mortisque latebras
Immortalis adis. Nasci tibi non fuit uni
Principium, finisque mori: sed nocte refusa,
In cælum, patremque redis, rursusque perenni
Ordine purgatis adimis contagia terris.
Tu solus, Patrisque comes, tu Spiritus insons,
Et toties unus, triplicique in nomine simplex.
Quid, nisi pro cunctis, aliud? Quis credere possit,
Te potuisse mori, poteras qui reddere vitam?

XLIX. MIRACULA CHRISTI.

Angelus alloquitur Mariam, quo præscia verbo
Concipiat, salva virginitate, Deum.

Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges,
Myrrham homo, rex aurum, suscipe tura Deus.

Permutat lymphas in vina liquentia Christus,
Quo primum facto se probat esse Deum.

Quinque explent panes, pisces duo, millia quinque:
Et Deus ex parvo plus superesse jubet.

Editus ex utero cæcus nova lumina sensit,
Et stupet ignotum se meruisse diem.

Lazarus e tumulo, Christo inclamante, resurgit,
Et duræ mortis lex resoluta perit.

Nutantem quatit unda Petrum: cui Christus in alto
Et dextra gressus firmat, et ore fidem.

Exsanguis Christi contingit femina vestem:
Stat cruor in venis: fit medicina fides.

Jussus post multos graditur paralyticus annos,
Mirandum, lecti portitor ipse sui.

L. IN SIRENAS.

Dulce malum pelago Siren, volucresque puellæ,
Scyllæos inter fremitus, avidamque Charybdin,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra.
Blanda pericla maris; terror quoque gratus in undis.
Delatis licet huc incumberet aura carinis,
Implessentque sinus venti de puppe ferentes,
Figebat vox una ratem: nec tendere certum
Delectabat iter reditus, odiumque juvabat:
Nec dolor ullus erat. mortem dabat ipsa voluptas.

ANONYMI POETÆ

LAUDES HERCULIS.

PIERIDUM columen, cujus Parnassia magno
Numine templa sonant, læto precor huc age, Phœbe,
Te conjunge choro: penetralia sancta sororum,
Et nova Castalios latices per rura petentem
Hippocrenæum victorem insistere fontem
Me face, namque tuam non nunc novus advena turbam
Ingredior, laurosque gerens, et florea sertis
Tempora vincta tuis doctorum munera vatum.
Testor adhuc veteres quamvis desuetus honores.
  Alcides mihi carmen erit, germana Tonantis
Progenies, dignus credi post viscera Numen
Semper ob immensos invicti roboris æstus.
  Nec nasci potuisse vacat. Nam lucis in ipsis,
Inclite, principiis, tardo vix editus ortu
Fecisti de patre fidem. Sed cur mihi lentis
Ludis adhuc, Cyrrhæe, modis, tenerumque resultans
Luxuriante leves impellis pollice chordas?
Pone habitum, quo mollis amas: et frondis amatæ
Linque nemus, mollique exutus tempora lauro
Populea mecum carmen luctare sub umbra.

Jam grave plus etiam, quam ventris tempora vellent,
Alcmenam tendebat onus. sed regia Juno
Impedit, et partus prohibet, nascique vetabat,
Ut metus ipse Deum monstret. Nec vivida cæli
Semina mortales norunt sentire latebras,
Nec possunt sufferre moras. Datur inde novercæ
Materies, gravibusque odiis augmenta ministrat,
Quod vinci cœpisse pudet. Mox improba binos
In tua membra jubet, dum nasceris, ire dracones.
Incumbunt celeres illi, squamosaque jussus
Armat colla furor: nec quamvis maxima tractu
Tardantur spiris. sequitur pars cætera pectus.
Tristis Tartarea vibratur sibilus aura.
Morte rubent oculi, trifidisque horrentia linguis
Ora sonant, nigrumque fremens levat ira venenum.
Quid nunc invictis fraudes innectere fatis,
Cælicolum Regina, juvat? cur objicis angues?
Cur parvo geminos? anne unum posse necari
Jam strato Pythone times? Licet omnia mundi
Monstra voces, ipsamque armes serpentibus Hydram,
Defendet natura Deum, patremque probabit,
Quod non vis constare, Jovem. Jamque irrita tetri
Jussa parant implere angues, miseroque furore
In tua fata tument. Cernit tua membra petentes,
Horrescitque parens, numenque ignara creasse
Mortali pietate timet. Nil sancta superbæ
Pellicis insidias cælo modo freta tremiscas,
Neve hæc monstra tibi faciant, Alcmena, pavorem.
Sic mater potes esse Dei. Jam tolle serenum

Læta animum, tantoque libens hæc adspice vultu,
Ut deceat genuisse Jovem. Depone timorem
Indignum partu, natumque exemplar habeto.
Cui metuis, nil ipse timet. Nam lumine recto
Ridebas tu, Dive, truces animosque superbos
De genitore tenens, votisque aptissimus orbis
Gaudebas tantam jam tum meruisse novercam.
Corripis exiguis mox grandia guttura palmis,
Et quamvis teneris, cogens in brachia pondus,
Corripis, illidens prensos tellure dracones.
Efferat ætherium quantum volet orbis in axem
Latoidas, verosque probet sua fabula Divos,
Quod Delo jam stare licet. Non æqua laborum
Gloria, nec parili serpentes sorte necarunt.
Illi unum ferro; geminos hic inermis, et unus.
His cœptis non ulla parat cunabula partus
Diva tibi. sed cum totis jam bruma rigeret
Imbribus, et solidis hærerent flumina lymphis,
Nudum prægelidis durando firmat in undis.
Utque rudis primo tentasti robore gressus,
Frondosæ deserta vagus penetralia silvæ
Secura jam matre petis, telisque tremendis
Ludis, et ætherias adducto dejicis arcu,
Aut funda violenter aves, noctemque sub astris
Exigis, et puram fractis bibis amnibus undam.
Immanem interea Nemeæ per lustra leonem
Ipsa Chimæræa cretum de gente noverca
In tua depastis armabat vota juvencis,

Augebatque fero vires, rabiemque juvabat,
Naturam minus esse putans. heu quanta virorum
Funera! quam multos stravit cum dentibus apros!
Non illum magnæ viduatis mœnibus urbes
Armorum fregere minis, Martique domando
Assuetas morsu fudit graviore catervas.
Hunc gravis Eurystheus (nam, te quocumque levares,
Imperium duri voluit sufferre tyranni,
Sic mundo fortuna favens) hunc sternere leto
Imperat. At nullum virtus reticenda per ævum,
Dignaque sidereos post membra intrare recessus
Posse mori quam vile putat: namque impiger ultro
Vadis et immensæ scrutatus devia silvæ
In nova sanguineos armantem vulnera rictus.
Admonita feritate, juba, visuque cruentus
Excussis movet arma toris, dubiumque residens
Infremit. Invadis trepidum, solisque lacertis
Grandia corripiens eliso guttura morsu,
Imbellem fractis prosternis faucibus hostem.
Tunc et flavicomis radiantia tergora villis,
Ceu spolium fuso victor rapis. emicat omnis
In laudes mox turba tuas, longoque relicta
Currit in arva metu. Juvat ire, et libera rura,
Defensosque videre locos, silvamque juvencis
Jam facilem, et nullis resonantes fletibus agros.
Mœnalium petis inde nemus, fletamque colonis
Arcadiam, et steriles raro jam robore silvas.
Namque hic immensa membrorum mole cruentus

Indomitus regnabat aper, soloque tremendus
Corpore lunatis fundebat dentibus ornos,
Sternebatque suos lugentia rura colonos.
Horrebant trifidis nigrantia corpora setis,
Duratosque armos scopulis, totosque per artus
Difficilis potuisse mori. non spicula in illum,
Nodosumve rapis clavato pondere robur.
Armati viduatur honos. nec vulnera virtus
Extemplo tibi facta timet. jamque arripis ultro
Spumantem, cogisque diem sufferre tuendo,
Atque supinato mirantem lumine vinci
Argolici victor portas sub tecta Tyranni.
Fama celer toto victorem sparserat orbe,
Auxiliumque Dei poscebat Creta cruento
Victa malo. Taurus medio nam sidere Lunæ
Progenitus Dictæa Jovis possederat arva.
Fulmen ab ore venit, flammisque furentibus ardet
Spiritus, et terram, non cæli flamma perurit,
Sed flatus monstri. dextro jam Siria cessent
Sidera, Solque licet glaciali frigore victus
Abstrusum mundo claudat jubar, aurea condens
Lumina, et ignifluo stupefactus in orbe tepescat.
Æstus habet Cretam, pereunt silvæque, lacusque,
Graminaque, et fontes sacri, montesque perurit
Flamma ferox. Idam Superis spectantibus ignis
Dissipat, et magno cunabula grata Tonanti
Igne suum monstrum, si fas est dicere, vincit.
Tandem fama celer Dictæa ad littora magnum

Duxerat Alciden, cum Taurum dira minantem
Excipit, et sævum cornu, flammasque vomentem
Corripit, atque artus constringens fortibus ulnis
Ignifluos flatus, animamque in pectore clausit.

DESUNT MULTA.